

1/2 Кал. 2 д. н.

НѢКОЛКО РѢЧИ

О АСѢНЮ ПЪРВОМУ,

ВЕЛИКОМУ ЦАРЮ БЪЛГАРСКОМУ И СЫНУ МУ

АСѢНЮ ВТОРОМУ.

ОТЪ

Г. С. РАКОВСКАГО.

У БѢЛГРАДЪ

ПЕЧАТАНО ВЪ КН. СЪРБ. КНИГО-ПЕЧАТНИЦѢ.

1860.

14496

B/1/42

Ахъ! ще ли са роди и въ Българско
Древности мадрый любитель!
Дийшно да махни онъ невѣжество,
Роду да бѣди милъ учитель!

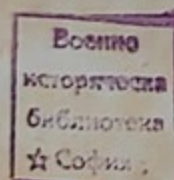
Тъмнѣ завѣсѣ да намъ открие,
Многогодишно же покрывало,
Наша дѣ древность отдавно гние,
Боже губительство въ ровъ отдало!

(Горск. Пѣтн.)

В. И. Б.

ИНВ. №

2088

ПОСВѣЩАЕТЪ СѦ

АТОНО-ЗОГРАФСКОЙ БЪЛГАРСКОЙ

СВАТЫНИ

ХРАМА СВ. ВЕЛИКОМЪЧЕНИКА

ГЕОРГИИ.

Стара българска сватына,
В' Атонскѣ лѣжишь пустыня!
Стига спавай! въстани!
Свѣтъ длѣжность си напомни!
Міру покажи си гласъ,
Страшенъ е дошалъ часъ!
Вѣра ти са колебай,
Злобно Исуитско бѣснѣй!
Българскы народъ страдай!
Отъ науки са нуждай!
Милъ му утѣхѣ бѣди,
Въ помощь сега му дойди!
Стига спавай! въстани!
Свѣтъ длѣжность си напомни!

П Р Ъ Д Г О В О Р Ъ.

Това съчинение са написа още въ изтечение 1858 лѣта и дади са тогава въ Одешканъ цензурѣ да го приглѣда. Одешканъ цензура, кѣту го държѣ цѣлы девять мѣсецы, найпослѣ не допусти да са напечати. Нѣ чи има нѣщо си противно Руссии, нѣ защото са споменуваѣтъ нѣкои си злоупотрѣблениа грѣцкаго свашенства, и Българско независимо въ старостъ свашенство. Нѣкои си сплѣтници (интриганти) фанариоти, кои сѣ са удворили около свашеный съборъ въ Петроградъ, успѣли сѣ чрѣзъ разны клеветы, да внушѣтъ свашенному събору въ Руссиѣ, чи Българи ищѣтъ да са отцѣпѣтъ отъ православна. (!) Та за това свашенный соборъ е издѣйствуваѣлъ: колко български книги има да са печатѣтъ въ Русиѣ, ако са споменува нѣщо си въ тѣхъ, и историчьско даже за свашенства имѣ, да не могатъ са печати ако не са проводятъ свашенному събору въ Петроградъ да ги приглѣда. А тамо, кѣту иди нѣкои си книга, трѣба наймалко двѣ три години да стои, до дѣ ѣж приглѣдаѣтъ. Тамъ бѣше главнаа причина що са забави това съчинение до сега; защо трѣбаше да са напечати отъ вѣнъ Руссиѣ, дѣ фанариотска злоба нѣма никаквѣ силѣ. Сватѣйшый съборъ ще узнай нѣхны лѣжы и клеветы и ще ги изгони изъ помежду си, нѣ ще мине още врѣмѣ! Истинѣ са никогы не покрыва за всегда; трѣба единъ добръ дѣнь да ѣж извади на бѣлъ свѣтъ!

А колко за наредбѣ настоящаго съчинения нѣе сами признавамы, чи има много кое не входи въ предмѣту ни т. е. въ Асѣниовъ вѣкъ. Нѣ наша дѣйшна книжнина са нуждае отъ много; за това трѣба за сега така да са пиши сѣ много забѣлѣжваныа и напомняныа, кои ищѣтъ да поводѣ другимъ за по-обшырны изслѣдовеныа.

Съчинитель.

История на Б. България

Лит. А. Н. Невелич

АСЪНЪ I. ЦАРЬ БЪЛГАРЪМЪ И ГРЪКЪМЪ ЦАРУВАЛЪ

ОТЪ 1186. ЛѢТО ДО 1195 ПОЛ. X.

НѢКОЛИКО РѢЧИ О АСЪНЮ ПЪРВОМУ, ВЕЛИКОМУ ЦАРЮ БЪЛГАРСКОМУ И СЫНУ МУ АСЪНЮ ВТОРОМУ.

Послѣ крещенія Прѣславскаго двора Българско царство е имало два славни вѣка, Симеоновы и Асѣнювы. Въ тѣхъ врѣмена България са извышила въ най голѣмъ стѣпень славы и сийности и была е една отъ найсилнихъ държавъ въ Европѣ.

Достовѣрни свидѣтельства за асѣнюовско славно царствование имамы нѣколко си наши народны паметници отъ части познаты и открыти до сега; щото може доволно обшърно и ясно да са опиши той славны за Българи вѣкъ. Ные прѣди да кажемы нѣщо си о тому, щѣмъ мѣтна единъ поглѣдъ на византийскы и западни писатели, кои сѣ писали доволно о тому, и коимъ ны никакво увѣреніе и основание не трѣба да даваме безъ разсѣдително изслѣдование; зашто тии дышѣтъ прѣстрасти! Да потвърдимъ нашъ рѣчь съ доказателства, нѣка започнемъ отъ Византийцевъ, кои бѣхъ и сѣ смѣсь отъ разнихъ народовъ.

Подъ иманемъ Византийцы и Византийска имперія читатель трѣба да разумѣва не само Гърци, нѣ смѣсь отъ разнихъ народъ, коихъ Великий Костадинъ, учредившъ Византийскы прѣстолъ, е съсрѣдоточилъ и съединилъ въ една държавѣ. Та смѣсь въ врѣма Костадина Великаго съставляла са е отъ Македонскы и Тракийскы Българи, и остатки отъ Слѣны, обитающы въ Мори и въ Юнаничскы островы, коихъ Римлянска държава бѣ покорила, послѣ падения Македонскаго царства; отъ Армени и отъ покръстены Жидове (Евреи), и отъ самы Римляны. Тии сички народи носѣхъ има Римляны, и отъ самы Римляны. Тии сички народи носѣхъ има Римляны. Часть же отъ Старопланинцы Българи были сѣ всегда изключени отъ таж смѣсь и отъ това чюздо има, живѣюще независимы въ непроходимы мѣста Бма (Старапланина) отъ Чърнаго моря до Траиновы врата. Тии носили свое старо народно има Българи, а мѣстно имъ има было Загорцы, акы живѣюще задъ горы по положениѣ Тракии. Тии въ врѣма Александра Македонскаго и послѣ; кѣто обладахъ Римляни Македония, Тракия и крайдунавскы равны мѣста, Тии свободны Тракийци — *Αυτόνομοι Θράκες*. Тии свобо-

дни Българи зъвали Тракиѣ Руманиѣ, и свои подѣ Римланскѣ власть нахождаемы братѣ Българи зъвали Руманци. Тии мѣстни имана Руманци и Загорци сѣ сѣ увардили и до днѣсь. Отъ сичкы выше-помянѣты народы, отъ коихъ сѣ е съставляла Византийска дръжава, възлазили на Византийскы прѣстола царие, се подѣ общимъ иманемъ Римлани — то е доказано отъ повѣстности Европы.

Турци же, завладавши Византийскѣ империи оставили сѣ исто и има, кое та носила прѣжде. Румели — Европейска Туркиѣ, и Румъ — милети — Римланскы народъ, зъвѣтъ и до днѣсь сѣ общо има подданихъ себѣ Християнъ въ Турскѣ Европѣ, както и въ Азиѣ до дѣ сѣ е простирала Византийска империя. Отъ 1830 лѣто Турци почнахъ да зъвѣтъ и пишѣтъ свободны Гърцы, Юнанъ — юнаничѣски, старое и собственное Еленско има, какъ то и тии сами себе почнахъ да зъвѣтъ *Έλληνες* — Елены, а нѣ *Ρωμαίοι*, както сѣ сами назъвавахъ поддани Турции Гърцы. А отъ 1848 л. Турское правителство почна званично (официално) въ нѣкои си ферманы да дѣли Българи отъ таѣ смѣсь Румъ-милети — Римланскы народъ и да имъ отдава на родно имъ има: Булгаръ-милети — Българскы народъ. —

Византийска дръжава изъ начала иеже помявения си была е непримирима враждебница независимихъ Българъ, а най паче кога то тии учрѣдихъ Прѣславскы прѣстола и почнахъ да управлавахъ царство си радовно; та глѣдаше на тѣхъ, кѣту на съперници, кои могѣтъ единъ днь да ѣ подчинѣтъ себѣ; нейно старание бѣше да убори и завладѣи Българско царство и употрѣблаваше всѣкы начинъ да бы постигла цѣль си!

Македонски и Румански Българи, понеже бѣхъ Християни иеже отъ времени Апостола Павла, а Старопланинци Българи иеже изычници, пѣрвин съдѣйствувахъ Византиецѣмъ и нападахъ и сами на свои единородны братѣ Българи, стѣснены въ непроходимѣ мѣста Ъма. Християнска вѣра бѣ съближила вышепомянѣтаѣ смѣсь народовъ и всѣкы бѣ заборавилъ народное си има и дѣйствоваше за слава и чѣсть Византийскѣ империи. Апостолъ Павловое слово дѣйствоваше въ тѣхъ силно:

„Не лжите дръгъ на дръга, совлекшесѣ ветхаго челоука съ дѣлами его: „И облечшесѣ къ новаго, обновляемаго къ разумѣ, по образу создавшаго „его. Идѣже нѣсть Єллингъ на їзден: окръжаніе и неокръжаніе: варваръ, и „Скиѣтъ: рабъ и скободъ: но вса челоука и ко всѣхъ Христосъ.“ (къ колоса-емъ посланіе Сватаго Апостола Павла, глава ѣ, стихъ ѡ, і, м.)

Отъ того сѣ происхождали непрѣстанни кръвопролитни боеве между двѣ тѣ дръжавы, кои боеве и послѣ кръщения Прѣславскаго

двора простирали сѣ до конечно имъ падение подѣ Турско иго. А въкорененнаѣ отъ тѣхъ вѣрмана умраза и ненависть между тѣхъ два народа, Гърцы и Българи, остала е и до днѣсь!

Въ таково положение нахождаема Византийска дръжава съ Българскаѣ, трѣбало е и тѣхни дѣла по такъвъ духъ да сѣ запишѣтъ; що то Византийски писатели, писавше о Българѣхъ, никакъ до-стовѣрность не могѣтъ има за насъ. Ны само на наши народны паматници можемы сѣ основа, и то кѣту гы сравнимы и тѣхъ съ Византийскимъ и съ другимъ и кѣту гы изслѣдуемы разсѣдительно; за-що и въ тѣхъ е поѣкогашъ играло прѣстрастно перо.

Да потвърдимъ нашъ рѣчь съ доказательства, можемъ да наведемы тысящы неоторимы примѣры, нѣ ны навождамы слѣднее отно-сѣе сѣ нашему предмѣту: Асѣнюву вѣку.

Никита Хониятъ съврѣменникъ описавъ дѣла Асѣна и брата му Петра, въ вѣмѣ възобновления Българскаго царства отъ тѣхъ юнацы, изражава сѣ: *Ὅσα δὲ κατὰ Ῥωμαίων οἱ ἀνοσιούργοι οὗτοι καὶ μαροὶ διεπράξαντο, τὴς αὐτῶν ἐφίκοιτο λόγος, ἢ ποῖα διήγησις τοσαύτας κα-κῶν Ἰλιάδας συμπεριλήφεται;* (Nic. choniatae p. 48. e. Bon.)

— Колко зло сторихъ Римланѣмъ тии нечѣстиви (Асѣнь и Петъръ) и гнусави — злодѣи, кое слово е въ сѣстояние, или кое сказание може да сѣстави толкова илиады отъ злины? Съ другы рѣчи да го изтълкуваме: —

Асѣнь и Петъръ толкова зло сторили Римланѣмъ, щото Ники-тово перо ни то други могѣтъ да гы опишѣтъ, нѣ трѣба нѣкой си слѣпецъ (Омиръ) да напиши не единъ Илиада отъ злины, нѣ нѣкол-ко си Илиады! Всѣкы благоразуменъ челоукъ, знаещъ прѣдмѣтъ о-писания Никитова, види явно отъ какво пристрастие изпълненъ ви-зантийскы писатель сѣ е изразилъ така безстыдно! Асѣнь и братъ му Петъръ освободили Българинъ отъ Византийскѣ чуждѣ власть, отъ тажкое подданство, а Никита гы назъвава *ἀνοσιούργοι* — нечѣ-стиви!? Кѣту чи сѣ сторили нѣщо си противо Християнскѣ вѣрѣ. Нечѣстивъ ли е челоукъ, кой освобождава отъчѣство си отъ таж-кое подданство мѣчителевъ? Назъвава гы *μαροὶ* — гнусави — зло-дѣи! Злодѣи ли е челоукъ, кой помага бѣдному народу и го осво-бождава отъ тажкы мѣкы, коихъ чужда дръжава и сила звѣрскы му е наложила, и дере му кожа?! Ны щѣмъ видѣ подолу, чи Асѣнь пѣр-вый, какъ то и Асѣнь второй были твърдѣ христолюбиви, благочѣ-стиви и благоговѣйни челоуци; сѣзидали много чърковы и иношкы домове, възживили Българскѣ книжници и извышили въ най вы-сокъ стѣпень българскѣ слава, а нѣсѣ были какѣви то гы описва

злбное и лукавое перо Никитово! Ако бѣ писалъ нѣкой-си язычникъ такъ, не бы было толко чудесно, нѣ да пиши такъ единъ христианинъ, то не са прощава! Никита, какъ то и други многи отъ Византийскихъ писатель, може ги сравни чьловѣкъ съ турскы нѣкои си четницы (суфталаръ) писатели, кои за кого и да е нарада да са писали съ подобны изражения са служать: *кафиръ* — невѣрникъ, зорба — злодѣй и проч.!

Ето какъ ги описва единъ старъ Византийскы историкъ Дука, въ врѣма Палѣолога, въ своѣ византийскы повѣстницѣ издаденѣ въ Липскѣ на 8-нѣ. Въ странѣ 253.

Λαός ἀπηνής καὶ μισόκαλος, ἡ ῥίξα τῆς ὑπερηφανείας, ὁ κλάδος τῆς κακοδαμονίας, τὸ ἄνθος τῆς ὑψηλοφροσύνης, ἡ τρυγία τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων, ἡ καταφρονοῦσα τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων, καταφρόνησις ἀληθινή, πάντα τὰ γένη ἐλογίζετο ὡς μὴ γιγνομένα.

— Народъ свирепосърдць и добро-мързець, корень гордости, клонъ зломыслиа, цвѣтъ высокоумиа (мечтайности), избитка Еленскаго рода, прѣзирающа чьловѣчскы родове, прѣзрѣние истинно (самъцъ той), мыслише сичкы други народи, кѣту чи ги нѣма (на свѣтъ). — Такива сѣ были Византийски писатели отъ коихъ твърдѣ малко са разликувать и тѣхни потомци фанариоти, за коихъ подолу щѣмъ говори.

Западни писатели срѣднѣго вѣка нѣсѣ были подобро-свѣстни бытописатели отъ Византийцевъ, отъ коихъ сѣ повѣчь чърпали. Въ врѣма кръстоноснихъ походъ, въ кое врѣма спада *Асѣниевъ вѣкъ*, най много лжи и глупости сѣ са писали отъ тѣхъ. Тѣхни легенди и були сѣ пълни религиознаго суевѣрия и прѣстрастиа.¹⁾

Тии заразени отъ религиознаѣ умразѣ камъ вѣсточнаго вѣройсповѣдания Христианы, когы имъ е спадало въ прѣдмѣтъ да пишижъ нѣщо си за тѣхъ, трудили сѣ са всаконаче да искривжъ истинѣ и да обърнажъ всѣко нѣщо на своѣ странѣ; а най паче отъ какъ са е съставила папишашка пропаганда.²⁾

Тии го нѣмать за нищо, да съковжъ лжливы и несѣществовавши никога легенды и папскы булы и съ томъ да лжжъ свѣтъ. Тѣхни мисионери разсѣяни по сичкы почти свѣтъ, а най паче въ Азиѣ, скытажъ са преобразени и употрѣбляжъ най безстыдны срѣдства, да бы могли да привлѣкжъ на вѣройсповѣдание си разны народы; тии са усѣждажъ многожды да промѣнжъ даже и свѣщено си писание, само да си постигнжъ цѣль!³⁾ А та цѣль не е евангелска цѣль и братска любовь, какъ то тии лжжъ! нѣ! то е гола притворена лжа! Тѣхна цѣль е съвсѣмъ друга. То е користна полза

— гражданска цѣль: чрѣзъ прѣдлагаемаѣ отъ тѣхъ христианскѣ вѣрѣ и евангелскѣ любовь, тии искжъ първо да унищожжъ, народность всѣкаго народа и плѣмени и послѣ, кѣту добыжъ влияние, да владѣжъ свѣтъ, да грабжъ злато и сѣбро, да держъ кожи чьловѣчества! Тии стиснени и гладни въ свои си прѣдѣлы, труджъ са на всѣкы начинъ да са вмѣкнжъ въ богаты и плодоносны прѣдѣлы и да вмѣкнжъ прѣселения. Тѣхны дѣла показжъ сичко що казахмы.

Исуйтска развратность и лукавщина до кой стѣпень е была достигла, то е обшырно описано отъ самы тѣхны единовѣрцы, кои сѣ ги обнародували, обличили и нихны противочьловѣчскы дѣла миру показали. За исуйтскы четы е наймного писано, и чьловѣкъ са ужасава и настрѣхва, като чѣтъ тѣхни прѣйзподны дѣла и злины що сѣ подъ иманемъ Христианства и евангелскѣ любви свѣту нанесли! Днѣшни имъ остатки, ако и да сѣ отъ ученаго свѣта прѣзрѣни и унищожени, обаче се тѣхны постѣпки слѣдувать и се неж цѣль гонжъ и тажъ, ако и Евангелисти да сѣ ги напрѣдували, кои твърдѣ малко сѣ разликувжъ отъ тѣхъ: защо и тии главнѣ цѣль имжъ да унищожжъ народность всѣкаго народа, и така всѣкы въ тѣхны уста да сѣпни.

Отъ казанихъ въ кратцѣ за византийскы и западны писатели, всѣкы разумѣва, какъ трѣба да приѣмамы онова, що сѣ тии писали за насъ, наши праотцы и нихны дѣла. Ны трѣба да са вардимы отъ послѣднихъ, кѣту отъ отровны вещи съ коимъ сѣ искали тии и еще ищжъ да натравжъ нашѣ прадѣднѣ христианскѣ вѣрѣ, и съ томъ да унищожжъ нашѣ прѣмилѣ народность, кога е самое наше драгоценно наслѣдие и самаѣ наша сладка утѣха и блага надѣжда! Народъ, кой изгуби своѣ народность, нѣка неодава вѣвѣкы никаквѣ бѣдѣщность! Той всѣкогы остава прѣзрѣнъ и укоренъ отъ всѣхъ. Примѣры живы имамы много, коихъ подолу щѣмъ наведи.

Да додимы на нашъ прѣдмѣтъ Асѣниевскы вѣкъ. Да узнаимы когы е былъ Асѣнь I. и сынъ му Асѣнь II. и нихны дѣла, трѣба да са основемы първо на наши народны памятници, и послѣ на странны писатели, изслѣдовавшие ги разсѣдително.

Страни писатели, писавши за Асѣниевцы, разногласжъ мѣсѣ многожды има и дѣла първаго съ второму, както и въ лѣтосчислѣние нѣсѣ съгласни; а това е доказателство, че тии сѣ писали по слуху и то въ послѣдны врѣмана. Спорадѣ общое записано отъ разнихъ писателевъ Асѣновска власть е почнѣла отъ 1186 и та царска лоза е трамла до 1396 до привзатия Търнова и Никопола отъ Бам

зита Илдрѣма. Западни ищѣтъ да кажѣтъ чи въ 1204 или 1205 лѣ. та Папа проводилъ ушѣ нѣкого си кардинала въ Търново та вѣнчалъ съ царскы вѣнецъ Ювана най малкаго брата Асѣна първаго и рѣко. положилъ ушѣ Болгаромъ патриарха въ Търново. Нѣ ные щѣмъ видѣ подолу чи то си нѣма мѣсто и е чиста латинска скована легенда. Да бы же опрѣдѣлили точно тѣхъ врѣмена, ные излагамы тукъ надписъ втораго Асѣна, отъ кого надписа можемы узна, когы са е уцарилъ Асѣнъ вторы. На неж же точкѣ врѣмени основающе са можемы изслѣдова, да ли е истинѣ записаное отъ западныхъ, т. е. колко врѣма е царувалъ Асѣнъ първы, братъ му Петаръ, братъ имъ Юванъ или Иваница и Борисъ, до вѣцарения Асѣна втораго. Изслѣдовавше же съдържанье того надписа, видѣщѣмъ чи западни нѣсѣ, съгласни съ наши народны паматницы, кое е доказателство необримо, чи западни сѣ лъжовни на тойзи прѣдмѣтъ. Такива народни надписи сѣ най достовѣрни доказательства въ подобнимъ изисканиамъ.

Прѣди же да дойдимы въ тѣхъ разисненыхъ ные казвамы прѣдварительно, чи Асѣнъ първы е былъ привѣзгласенъ царъ Болгарѣмъ и вѣнчанъ съ царскы вѣнецъ отъ Болгарскаго архиепископа въ Търново, кѣкъ то и архиепископа си привѣзгласили сѣ за патриарха сами Болгари, и така е почнѣла битка съ Грѣкъмъ. Асѣнъ е повелъ войнство съ царскы вѣнецъ на главѣ по обычаю тогдашнимъ врѣменамъ, а братъ му Петаръ е осталь царскы намѣстникъ въ Търново за управленна дѣржавы.

Асѣнъ първы отъ царскы болгарски родъ сѣищѣ, какъ то го доказавать наши народни паматницы, нѣмаше нуждѣ да го припознавать за царъ Папа и други, кѣто си го е припозналъ Болгарскы народъ и чи Асѣнъ тогова дѣйствоваше мечѣмъ съ правдѣ *positum*, *le droit du plus fort*, какъ то и Наполеонъ I, отъ кого Асѣнъ имаше повечъ и онова прѣимѣщество, чи бѣше отъ царскы болгарски родъ. Сами дѣла Асѣниовы и само тогдашно врѣма показвѣтъ, чи то е было такъ. А кога Асѣнъ първы и братъ му Петаръ носили царскы вѣнцы, царували и разпространили толкова Болгарскѣ дѣржавѣ, имали и търговскы договоры даже и съ Добровчани (Рагузаны), то тѣхенъ братъ Юванъ или Юваница, кой гы е наслѣдилъ, никаквѣ нуждѣ не е ималъ да иска царскы вѣнецъ и палиумъ отъ Папа, а наипаче, кѣту бѣ са вѣкы усилило толико болгарское царство, а византийское бѣ уничижено отъ крѣстоносцевъ! То е смѣшно и глупаво съвѣтъ, да са мысли такова нѣщо, а ище повѣчь за Юваница, кой употребилъ найголѣмы свирѣпости противъ Латиновъ и противъ за-

робенаго отъ него императора имъ Бѣлдуина, кѣкъ то сами тии западни пишѣтъ!

Болгария отъ Симеоново врѣма ище имала патриархъ независимъ, що то въ Асѣниово врѣма не е было нужда да са рѣкополага отъ другѣ власть Болгарскы патриархъ, защо то сами болгарски митрополити и свѣщенство можали сѣ да исполнять това безъ никакво припатствие. А колко за изискаемы обрадѣ (етикетъ), кой са е вардилъ между Болгарскому и Грѣцкому свѣщенству въ такавъ случай, ны щѣмъ видѣ отъ Борисовъ Синодикъ, чи той са исполнилъ между имъ безъ да зѣми никакво участие Папа. И чи Грѣци волеѣ и неволеѣ сѣ съклонили на това, защо то гы заставлявахъ обстоятелства така въ него врѣма, то есть, болгарское побѣдоносно оръжие дѣйствоваше.

Чи Болгарски митрополити сѣ можали да си поставлятъ патриарха безъ посрѣдствиемъ Папа и грѣцкаго свѣщенства, то са доказва ище отъ нашъ народенъ паматникъ, *Царственикъ*. Ето що казва тамо въ странѣ 43. "Въ тыя врѣмена бѣше патриархъ въ Търново Юванъ свѣтый кой то като гледаше многое озлобленіе Болгарское отъ Грековъ, многу слези проливаше предъ Бога и молешеса, да ги избави отъ това порабощеніе Грѣческо. Въ единъ же день като плачеше, яви му се свѣтый великомученикъ Димитрій, кого то сички те благочестиви цари Болгарски, отъ Михаила благочестиваго цара до свѣтаго Юанна Владимира, почитаха и славеха въ Терновъ, той, думамъ свѣтый великомученикъ Димитрій, яви му се, и му рече: „Поману Богъ домъ и родъ царей Болгарскихъ, и ме посла на помощь и обновленіе царство Болгарское. Тѣмже да поставишъ Асѣна цара Болгаромъ и Богъ ще буде сосъ него, и ще воздвигне скиптръ болгарскій.“

И така патриархъ по повелѣнію свѣтаго позва Асѣна изъ Влахиѣ и Петра брата неговаго, кои то бѣха отъ рода царскаго внуцы Гавраила сына Самуилова. Послѣ повелѣ патриархъ и соградиха въ Терново церква прекрасна во имя свѣтаго великомученика Димитрія, и като се соверши созва епископи и народъ много на освященіе церкви. Като освѣти же церквата, зема вѣнецъ и багряница царска, и вѣнча Асѣна на царство болгарское, и каза народу, защо му е повелѣно отъ Бога чрезъ свѣтаго Димитрія, да го вѣнчае на царство и така народъ одъ радости выкаха велегласно: *Да живетъ Асѣнъ царь на многая лѣта, Асѣню царю Болгарскому многая лѣта. И Юанну блаженнѣйшему патриарху терновскому и вся Болгаріи многая лѣта. И така воцари се.* „Тукъ нашъ драгоценны паматникъ явно доказва, какъ

гы нѣколко старо-български надписа нахожда са и слѣдний надписъ на мраморъ камень изкопанъ.⁵⁾

„Въ лѣто ̅Ϛ̅ϣ̅̅̅ — (6738) индиктионъ ̅̅̅. Азъ Юанъ Асѣнь въ Христа „Бога вѣрны царь и самодръжець Българомъ сынъ стараго Асѣня царь създахъ „отъ заухала: и писаниемъ украсихъ до конца прѣхъстижъ сѣхъ црьковъ въ „има сватихъ м. мжученикъ. ихже помощникъ въ ̅̅̅ (12). лѣтъ царства мое- „го въ неже лѣтъ писаше са храмъ съ излѣзохъ на врань въ Рѡманникъ и „разенхъ конскъ грѣцкъ. и самага царь кюръ Тодора комнина ихъ съ вѣ- „ми болѣры его. а зема вса прилахъ отъ Одрина и до Драгъ Грѣцкъ иеце „же Арбанаскъ и Сръбскъ тѣкмо сжцымъ градовомъ окръсть царьградъ и само- „го того града дръжахъ фрѣзи нъ и ты подъ ржкъ царства моего покнино „вахъ са понече иного царь не имѣхъ разкъ мене и множъ ради дань свожъ „испроваждаше бѣхъ Богъ тако повелѣвшъ. нбо безъ него ни дѣло ни сло- „во съвършаесть са Томъ слава въ вѣкы аминъ.“

Въ тойзи надписъ видимы чи Юванъ Асѣнь сынъ стараго Асѣна царь живѣалъ въ 6738 (1230) и то было 12-то лѣто царствования его. Отъ тукъ са разумѣва, чи Асѣнь второй са въцарилъ въ 1218 лѣто; той-зи надписъ иеце показва кѣкъвъ тытулъ⁶⁾ носилъ Юванъ Асѣнь второй: *царь самодръжъць Българъмъ*, и въ кратцѣ обяснава неговы подвигы надъ Гърци, Арбанасы, Сърби и надъ самы Фрѣзы,⁷⁾ и чи тии му были покорни, плащали му дань и другаго царя развъ него нѣмали. Да видимы и сами грѣцки писатели що казвѣтъ за възпо- манаемо въ сей надписъ кюръ Тодорово заробване. Атанасъ отъ Стагыра, описамъ въ какво положение са е нахождала Византийска държава, когато прѣвзѣхъ крьстонохци Цари-градъ, то естъ, чи избѣгавши князи царскаго рода, съставили четиры прѣстола: Ласкаръ въ Никеѣ Витинийскъ, Алекси въ Трапузанъ, Михаилъ въ Драчъ — *Διφράχιον*, а Тодуръ въ Солунъ. Тодоръ же немирень сый, поку- силъ са да изпыта счастье си съ Българы и отнѣлъ имъ Охридъ и Прилѣпъ — *Τὴν Ἀχρίδα καὶ Πηρλεπὲν πόλεις τῶν Βουλγάρων* — Той про- тивъ желание прочимъ князамъ поискалъ да стани и да са привъз- гласи самъ той императоръ византийскы и като прѣдприѣлъ да за- владѣй поглавны мѣста около Одрина (Едрене), управилъ са и про- тивъ Българъ, нъ тамо не му изпаднало на добро, зашто то Асѣнь II. му разбилъ силно войскъ, заробилъ го съ сичкы му войводы и съ домородство му и отвелъ гы тържественно въ Велико Търново. Ето какъ пише самый Гъркъ.

Ἐκείθεν δὲ ἐπέστρεψε κατὰ τοῦ Ἀσάν βασιλέως τῶν Βουλγάρων, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα εἶχε γυναῖκα ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, καὶ διὰ τοῦτο εἶχον φιλίαν καὶ εἰρήνην ἑυγραφον. Ὅθεν ὁ Ἀσάν δικαιολογούμε-

νος, ὅτι τὸν ἀδικεῖ ὁ Θεόδωρος, ἐκρέμασε τῆς συνθήκας τῆς εἰρήνης εἰς μίαν σημαίαν, ἵνα βλέπωσιν αὐτὰς οἱ στρατιῶται αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Θεοδώρου, ὅπου συνέβη μάχη σφοδρὰ, καὶ ὁ Θεόδωρος νικηθεὶς, ἐλήφθη αἰχμάλωτος, μετ' ὅλους τοὺς υἱοὺς καὶ θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐπισήμους στρατηγοὺς, τῷ 1230. ἐσώθη δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. ὁ δὲ Ἀσάν ἐκυρίευσεν τοὺς εἰς τὴν Θράκην τόπους αὐτοῦ, εἰσέβαλε καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἠπειρον ἀρπάζων καὶ Λαγκαδῶν. Ἐμμενε τοίνυν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἐμμανουήλ διάδοχος, Δεσπότης γρωριζόμενος, καὶ εἶχε τὴν καθέδραν αὐτοῦ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅστις εἶχε γυναῖκα μίαν νόθον θυγατέρα τοῦ Ἀσάν. Συνεμάχησε καὶ μετ' ἄλλους ἡγεμόνας, καὶ τέλος ἐξήτησε τὴν προσασίαν τοῦ Πάπα, ἵνα σφερωθῇ, τὸ ὅποιον δὲν ἐφάνη ἀρεσὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡγεμόνας, καὶ εἰς τὸν τότε Πατριάρχην Γερμανὸν ὀνομαζόμενον.

Ὁ μὲν Ἀσάν μετεχειρίσθη φιλανθρώπως τὸν Θεόδωρον, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀνήσυχος ὢν, συνεκρότησε συνωμοσίαν κατ' αὐτοῦ. Ὁθεν ἐτύφλωσεν αὐτὸν, ἔπειτα τὸν μετεχειρίζετο πάλιν φιλανθρώπως. Εἶχε δὲ ὁ Θεόδωρος ἐκ τῆς νομίμου γυναικὸς αὐτοῦ δύο υἱοὺς, τὸν Ἰωάννην καὶ Δημήτριον, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Ἄνναν καὶ Εἰρήνην· ὁ δὲ Ἀσάν βλέπων τὰ προτερήματα τῆς Εἰρήνης, ἔλαβεν αὐτὴν γυναῖκα τῷ 1237, καὶ οὕτως ἡλευθέρωσε τὸν Θεόδωρον, καὶ ἐβοήθησεν αὐτὸν, νὰ λάβῃ πάλιν τὸ βασίλειον αὐτοῦ. Ὁ δὲ Θεόδωρος ἦτον τυφλὸς, ἐνεδύθη καὶ ὡς ἐπαίτης, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ζητῶν ἐλεημοσύνην, καὶ ἔπειτα ἐφανερώθη εἰς τοὺς φίλους καὶ ὁπαδοὺς αὐτοῦ. Καὶ οὕτω συνεκρότησεν ἐπανάστασιν, καὶ ἐδίωξε τὸν Ἐμμανουήλ. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἦτον τυφλὸς, κατέσχεσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην εἰς τὸν θρόνον, καὶ αὐτὸς ἦτον μόνον σύμβουλος. Ἀλλ' ἐξηπάτησεν αὐτοὺς ὁ Βατάκης ὕσερον, καὶ παραίτησαν τὸν Αυτοκρατορικὸν τίτλον, ὥς ἐωνομάζετο μόνον Δεσπότης ὁ Ἰωάννης.

(Ἡπειρωτικά, Ἰπὸ Ἀθανασίου τοῦ Σταγειρίτου καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἐν τῇ ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας καισαροβασιλικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν. Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας 1819.)

— Отъ тамо же сѧ завърна и отидѣ противу Асѣна цара Българскаго, кому дъщеря имаше братъ му Еманойлъ и поради того имахъ приятельство и писмены договоры за миръ. Того ради Асѣнь управдающъ сѧ чи Тодоръ го унеправдава, провеси писменныя договоры на единъ знаманъ (байракъ), да ги глѣдѣтъ войни му и такъ изиде срѣщу Тодора, дѣ то сѧ случи страшно срѣжение, и Тодоръ сѧ побѣди и улови робъ съсъ сички си сынове и дъщери и знамениты си войводи въ 1230 лѣто. А братъ му Еманойлъ сѧ спаси и побѣгна въ Солунъ. Асѣнь же облада мѣста му въ Руманиѣ, внидѣ въ

Иωάννης Ἀσάνης царь и самодержецъ сынъ стараго Асѣна цара разбѣка въ руманиѣ коиѣхъ грѣцѣхъ и самаго цара кюръ тодора комнина улови съ кѣмы бонѣры и доморосткомъ его. въ лѣто 1230.

Тесалия и Ипиръ, грабищъ и плънащъ. Остана убо братъ му Еманоилъ наследникъ припознатъ Деспотъ и имаше сѣдалище си въ Солунъ, кой Еманоилъ имаше за женъ единъ подмѣтнѣтъ (не отъ законны бракъ) дъщеря Асѣниова⁸⁾. Той направи съюзъ и съ други князове и найпослѣ иска и прѣдстателство Рима попово, да сѣ утвърди, кое не быде приятно Еленскимъ (?!) князѣмъ и тогашному Патриарху Герману называему. Асѣнь сѣ принеси чловѣколюбиво съсъ Тодора, нѣ онъ немирень сый, състави съзаклатие (приготовление съ клятвѣ за бунтъ) противо него. За това Асѣнь го услѣпи и послѣ пакъ сѣ обхождаше съ него чловѣколюбиво. Тодоръ же имаше отъ законнѣ си женъ двама сынове Иванъ и Димитъръ, и двѣ дъщери, Анна и Ирина. Асѣнь, като глѣдаше Ирнины добрини, зѣ ѿ за женъ въ 1237 лѣто и така освободи Тодора и помогна му да си земни пакъ царство.⁹⁾

Тодоръ же былъ слѣпъ и облѣкалъ сѣ като просакъ, па влѣзалъ въ Солунъ, просащъ милостыня, и послѣ сѣ измѣвилъ своимъ. И така съставилъ бунтъ и испѣдилъ Еманоила. Нѣ понеже былъ слѣпъ поставилъ сына си Ювана на стола (!), а той былъ само свѣтъникъ; нѣ Ватаки гы излѣгалъ сѣтиѣ и оставили самодържскы титулъ (?) и Юванъ сѣ зѣвалъ само Деспотъ. —

Тукъ сѣ потвърдава истина народнаго паматника, чи дѣйствително Асѣнь II. побѣдилъ конечно кюръ-Тодора, уловилъ го робъ и сичко му семейство и съ сичкы му знаманиты войводы, притомъ видимы и юще нѣколко други работы. Лѣтосчисление е тѣкмо тѣкмо съ нашему паматнику: 6738 - 1230. Нѣ за Фражъское повинование и за данъ, що сѣ приносили Асѣню сички, ученый Гръкъ нищо не говори (не му износи!), а слѣдува и плѣте други басны за Византийскѣ империя, Тодорово самодержавие! . . . .

Това сичко е чърпалъ А. Стагиритъ отъ Акрополита, кой е живѣлъ отъ 1220 до 1282. Той е писалъ лѣтопись съдържаща повѣстность византийскаго царства отъ 1204 до 1261.

Нека видимы юще и други нашъ народенъ паматникъ що казва о тому, то юсть, въ какво положение сѣ е находила въ врѣмѣ Асѣня II. мечтайнамъ Византийска империя, какъ сѣ постѣпили Латины съ Византийцѣмъ, освоивше Цары-градъ, и що е сторилъ Асѣнь II. своимъ единовѣрцѣмъ Гръкъмъ.

Търновскы патриархъ Българинъ Евтимий, описавъ житие св. Петкы, казва.¹⁰⁾

„Времени же мимотекшѣ не малѣ и гръкъскаго царствѣа скиптрѣ изнемогшѣ, попущеннемъ божиимъ, Римляне тѣ здражаше, ихже и палицѣ желѣзны

12 „Божественное именованіе писаніе. Царствующи ѹбо ꙗкоже ѹдражаше градъ.
„въ се свѣты съсѣды безстыднѣ въземше и ꙗеще же и ѹстыны скатыхъ
„мошны. Църковнакъ же въсѣхъ зтварь и царская вѣса именьїа, и всѣхъ просто
„реци градъ красотѣ. вѣса въ Римѣ отпѣстише же и отслаше. Сїа къса бла-
„гоустьиныхъ зрѣше съборъ, сътованїа и пещалн тѣхъ покрываше облакъ
„и ннуто же отъ нихъ слышаше сѧ, развѣ. Въскрѣсни въскѣжъ спниши Го-
„споди. Въскѣжъ забываши нищетѣ нашѣ и пещалъ наша и проу. Въ сихъ
„ѹбо и сицевыхъ благоустьиныхъ сътованїа одѣржаше облакъ. Въ то же вре-
„мя благоустьїе свѣтлѣ ꙗвленїе крѣпцѣ ѹдрѣжаше мѹ, Благоустьиномъ ца-
„рю Болгарскомъ Іоанзъ Асѣню, сынъ стараго царя Асѣня. и никакоже тѣхъ
„лажнїи ѹжасьшѣся. Иъ и паѹе время благополѹзѹно обрѣтъ на неѹстѣ-
„выхъ одѣржанїе. храборнѣ въскоун, и вѣсе македонское обѹтъмшѣ одѣржа-
„нїе, и ꙗеще же и сѣрь, тако и въсѣхъ Атонскаѣ, паѹе же истиннѣе реци
„свѣтлѣ горѣ. къ симъ же и славныи Солѹнъ съ всеѣхъ Теталїѣ, такожде и
„Трѣвалы. такожде и Далматїѣ, ѡже и Арванатская глаголетъ сѧ дѣржава, да-
„же и до Драѹа, въ нихъ же и митрополнты и епїскопы свѣтлѣ и благоу-
„стнѣ поставен. ꙗкоже свѣтлѣ его хрисокѹлн (грамоти) въ славнѣи лаврѣ
„свѣтлы горы, и протѣтъ откровенїемъ свѣдѣтельствѣжѣтъ лицемъ. и не тѣ-
„ѹѣжъ сїини дѣвольнѣ бысть, иъ и даже до царствующаго градъ крѣпко и ма-
„жѣственнѣ вѣса покорн же и пооблада. и самїи тѣ царствующи градъ покое-
„вавѣ же и покорн и иже тамо дѣржащее фрѣжы подданїа ѹстрои. Сице
„ѹбо томъ вѣса одѣржашѣ и покоряжшѣхъ приспѣ и до него слава преподоб-
„ныя Петкы, ѡже въ сласть зѣло приѹмъ, раждеже сѧ сѣрцемъ и ꙗкоже
„еленѣ палимъ на истоуинны кодинѣ сицѣ иъкако бѣше томъ желателно еже
„насладити сѧ свѣщеннѣхъ мошѣи преподобнѣхъ ѹстнѣхъ ракъ, истаѣннаго
„сѣкровища.“

„СЪКРОВИЩА.“
 „Всѣмъ бо уюдеси просѣхъ. всѣмъ лѣуе разпрострѣхъ благодѣтѣхъ. Всѣмъ озарѣхъ земныя концы. Благополучно же обрѣхъ вѣмъ благоуспѣхъ твоихъ. царь умисли съвѣтъ благъ твоихъ и богоугодныхъ. пользы твои и достохвалны твои. аще послахъ къ нимъ тамо щирнымъ въ царь-градѣ фрѣгѣмъ. не сѣбра ни золота възыскахъ. ниже бисеръ ни каменѣхъ твоихъ. нѣ въсѣхъ хвалѣнахъ ракъ твоихъ (рака, кокуеръ), что бо хотѣше томъ ни любезнѣннѣе быти на тебѣ преподобнаго тѣла, се бо въ томъ въ умѣ повѣстѣно быхъ. яко аще и до полюбимаго употребѣхъ царствѣхъ. всѣхъ готовъ есмь отдать. аще имѣнѣхъ, аще золото, аще сѣребро, аще бисеры, аще каменѣхъ твоихъ всѣхъ. всѣхъ въсѣрьдѣхъ твоихъ дати. всѣхъ лишити ся, да желаемо имъ получѣхъ съкрѣпѣхъ. якоже сѣхъ слышавъше фрѣзѣхъ, аще готовѣхъ къ прошенѣхъ быхъ. и съ всѣхъ твоихъ въсѣрднемъ же и спѣхъмъ якоже и въ всѣхъ твоихъ ни въсѣхъ того получити повѣдѣхъ. и нѣхъ же проухъ имъ къ съмѣренѣхъ послахъ. обѣщаваше ся, и съвохъ дѣхъхъ отдать аще мохъхъ. сѣхъ тебѣ слышавъ самодѣльнѣхъ

„мнѣше себѣ по небеси лѣтати. и отъ зѣлныѣ не имѣаше камо дѣнати сѧ
„радости, и тои аѣе посла кѣсеосвященнаго Марка митрополита сщца вели-
„каго прѣслава съ многожъ уѣстїѣжъ кѣ еже принести тѣло прѣподобнаго отъ
„Епїѣкаты ¹¹⁾ кѣ славы градѣ Търноукѣ онѣ же съ тыщанїемъ тамо шѣдъ кѣса
„мже кѣ уѣсти устрои и възъмъ съ уѣстїѣжъ слащеннаго мѣры съ тыщанїемъ
„кѣ своѣжъ грѣдѣше хвалѣ възснлааъ богѣ, и прѣподобнѣи и яко убо прѣдѣлы
„фрѣжжѣскыѣ, и кѣ своѣжъ принде странѣ, бѣси окрѣстны сътѣкахъ сѧ съ свѣ-
„щамн и каднлы и мурн благовоинныи проказдажѣше ражѣ прѣподобнаго кѣ
„славному и царѣствовѣшему градѣ търноукѣ. и яко же се увѣдѣ благоуѣсти-
„вы царѣ Іоаннѣ Астѣнѣ, изыде изъ града съ матернѣжъ своѣжъ царнцѣ Еленѣж
„и съ своѣжъ (съпрѣжжъ) царнцѣ Аннѣж. и съ вѣстн кельмѣжн сконнн съ нннн
„же и кѣсеуѣстны патрнхѣ курѣ Василнѣ съ вѣстѣ прнѣустѣмъ уърков-
„нынмъ, съ нннн же и множество много безунсленнаго народа. царѣ же и
„вѣсн сщцїи съ нымъ, пѣшн (пѣшацн) ндошѣ отъ града на уѣтиры пѣпри-
„щѣ съ многожъ уѣстїѣжъ кѣ срътенїе прѣподобнѣи. ѣже и сконнѣ уѣстнѣ
„обымѣше рѣкама. Дѣшѣжъ же и кѣстѣмъ сръдцемъ любѣзно лобнзлаахъ и
„прннесѣше положнша кѣ уърквы царстѣн, ндѣже и до нннѣшнаго лѣжнть
„днѣ, разлнчнѣа изцѣлѣнїѣа подаважѣщїи нже съ вѣрѣ и любокнѣжъ кѣ тоѣ сла-
„вѣн прнѣтѣкажѣщнмъ рацѣ. благодѣтнѣжъ и уѣлокѣколюбнѣмъ господа бога на-
„шего спаса їисуса хрнста. емѣ же слава и дѣржава съ безнаумалннмъ отцѣмъ
„и прѣсвѣатнмъ и бланнмъ и жнвѣтѣворащнмъ дѣхомъ и нынѣ и прнсно и
„кѣ вѣкы вѣкѣмъ амннѣ.“

Настоящцы отломъкъ сѧ състои отъ нѣколко само листове скѣсаны отъ начала и въ конецъ, щото незнае сѧ дѣ, когы и отъ кого е приписанъ. Той е писанъ на чѣвъртъкъ книгѧ дебелѧ и не толко обработенѧ. Отъ правописаниѧ же, както е видно, не може сѧ догада положително когы е приписанъ; нѣ види сѧ да не е преписванъ твърдѣ отколѣ, и извно чи послѣ падениѧ Бѣлгарии, когато печатаниѧ книги въ Влашко подѣ влизиѧемъ сѣрбскаго и рускаго нарѣчиѧ, почнахѧ да сѧ разносѧтъ въ Бѣлгариѧ и постѣпенно да измѣнуваѧ старо-бѣлгарское правописание, кое отъ врѣмани падениѧ Симеоноваго дома, до врѣмани Асѣна II, довольно бѣ пострададо, и въ него врѣма наймного грѣцки рѣчи сѧ сѣ вмѣкнули въ Бѣлгарскы изикѣ, кои изкрывени по другы крой остави сѣ и до днѣсь въ уста народу, както *хромилъ* — *χειρο-μηλος* — рѣчна мельница; *вракозунъ* *βρακοζώνη* и *соса* — *σωνει* — стига, *дофтаса* — *ἔφθασε* — достигна, и много другы. Но въ врѣма Асѣна II. бѣлгарское правописание пакѣ зѣло старое сѧ направление (правилность).¹²⁾

Отъ изложеннаго отломка виждамы чи сички подробности втораго надписа потвърдѣвають ся, за коихъ Грьцки писательи мълчатъ

Тукъ са описва явно въ какво горко притаснение сѣ са нахождали въсточнога въройсповѣданна християни Гърци, кога сѣ владѣли крѣстонохци Цари-градъ, и чи Асѣнь сынъ старого Асѣна царя ги побѣдилъ и покорилъ, какъ то гласи и самый му надписъ: „нѣ и ти подѣ рѣкъ царства моего повиновахъ сѣ, понеже иного царя неимѣхъ развѣ мене.“ Юще видими чи въ него врѣмѣ Българинъ патриархъ въ Търново былъ кюръ *Василіе*, а въ великы Прѣславъ всеосвященный митрополитъ былъ Марко. Мати же Асѣна второго звала сѣ царица Елена, а съпруга му сѣ звала царица Анна. Сега, като сѣ увѣрихмы когы е былъ Асѣнь сынъ Асѣна старого и чи той Асѣнь е покорилъ крѣстонохцы и ги изгналъ изъ Цары-града: „и никакоже тѣхъ лашни ужасьшуса, нѣ паче врѣмѣ благополучно обрѣтъ на нечѣстивыхъ обдѣржаніе, храборнѣ възкочи . . . .“ Узнавами явно чи западни лъжѣтъ за сичко що сѣ писали о тому прѣдмѣту, а найпаче за мѣчтайнаж уния, що казвѣтъ чи сѣществовала въ него врѣмѣ между Българи и папищашы. Нѣка изслѣдувамы тойзы прѣдмѣтъ и видѣ-щѣмъ, чи римская пропаганда е уплепа и съковала о тому лъжовны легенды.

Крѣстоносни походи спорадъ изслѣдувания западныхъ ученихъ почнахли: 1-ый въ лѣто 1095 — 1096 — 1099; 2-й въ 1147 — 1149; 3-тій въ 1189 — 1193. Цары-градъ сѣ зѣмали и плѣнили два пѣти въ 4-тый походъ прѣдвождаемъ отъ Французы (Фрѣзы). Въ лѣто же 1204 *Vaudouin* — Бѣлдуинъ первый, основа латинскѣ имперіи въ Константиновъ градъ; а контъ отъ Фландрѣ, кой то наслѣди Бѣлдуина подѣ иманемъ *Vaudouin IX*, быде побѣденъ при Одринѣ отъ Юанна (*Joannice*) въ 1205 л. и отведенъ плѣненъ въ Велико Търново, дѣ въ робство си умрѣлъ.

Това лѣточисленіе не е съгласно съ наши народны паматници, какъ то видими явно. Западни полагаѣтъ Бѣлдойново поражение въ 1205 лѣто, кога то царуваше Юаннъ и ны видѣхмы, чи Асѣнь сынъ Старого Асѣна покорилъ Фрѣзы и принесалъ отъ Епиватесъ мощы Св. Петкы. Ны знаймы юще чи Асѣнь II. распространи чакъ до тѣхъ прѣдѣлы, спорѣдъ надписа, Българската власть и той побѣди кюръ Тодора. Ако положимъ, чи Бѣлдойново поражение дѣйствително е станѣло въ 1205 л. кога царува Юаннъ, както сами западни полагаѣтъ, то и отъ това сѣ доказва явно, чи никаква Уния не е сѣществовала между Българскѣ и Римскѣ чърквы; иначе Юаннъ не бы отишелъ противъ Латины, да ги гонн отъ Цары града, да имъ съкруши войскѣ при Одринѣ, да доведе желѣзо-вързана Императора имъ въ Велико Търново и да му отсѣче главѣ съ брадѣж, или какъ то пишѣтъ

други, да повелѣе да му отрѣжѣтъ рѣцы, крака и да го оставѣтъ да умре така! Това не е мажало да бѣди, ако бы сѣществувала уния и ако Българи сѣ были приѣмнали папищашко въройсповѣданіе по сичкы му точки, както нѣкои си сѣ обнародовали папскы булы и писма, коихъ по-долу щѣмъ изложи. А найпаче тогава, когы то сички Западъ сѣ боѣше Папа, и царие треперѣхъ отъ неговы проклѣтия (анатеми), и унижавахъ сѣ боси да му водѣтъ коние! Ако Юаннъ е былъ приѣлъ католичѣство или бы припозналъ Папскѣ власть, той не бы смѣлъ да учини такова нѣщо!!!

Съврѣменици того Византийци списатели, имано Никифоръ Григорасъ, казвѣтъ, чи Юванъ былъ много жестокъ чѣловѣкъ, мѣчилъ немилостиво латины и помагалъ Грѣкѣмъ. Отъ жестокости же былъ нарѣченъ *скиво-Юанъ* т. е. свирѣпъ, немилостивъ кѣту скытинѣ!

Въ вышейзложенана отломка ны видѣхмы явно, кога причина е заставила Асѣна II. да бие Латины. Патриархъ Евтимый описва явно, чи Благогѣстиви въсточнога въройсповѣданна Християни Гърци страдали отъ Латины, кои имъ обрали и уграбили сичкы драгоценны работы отъ чърквы имъ и послали ги въ Римъ; тѣмъ е было тѣжко и несносно да глѣдѣтъ свои сватины плѣнени отъ Латины: „сѣа къси „благогѣстикѣхъ зрѣше съкоръ, сътованѣа и пеушли тѣхъ покрикаше окаякъ, „и ниутже отъ нихъ слышаше сѣ разкѣ въскрѣсни въскѣж сплши Господи. „въскѣж забываши ницѣтъ нашъ и пеужѣ нашъ.“ Въ такова положение находѣще сѣ цариградскы Гърцы, кому другому можахъ сѣ надѣи да ги избави и освободи отъ грабителѣхъ, а не своимъ единовѣрнимъ благогѣстивымъ Българѣмъ? Ето кога причина е накарала благогѣстиваго Асѣна II. да бие нечѣстивы Латины, „нѣ и пауе крѣмѣ „благополучно обрѣтъ на негѣстивыхъ одрѣжаніе. . . .“

То сичко доказва чи никаква уния нѣмало между Българи и наслѣдника св. Петра ключара райскы. Нѣ Българи зѣвали себе *благогѣстивы*, а Латины зѣвали *негѣстивы*, какъ то и до сѣга това изражение е остало въ чърковны изыкъ, кожъ рѣчѣ юще замѣнуваѣтъ съ православны и западны

Въ изложеный драгоценны надписъ видѣхмы, чи Асѣнь сынъ старого Асѣна царя, съзидалъ храмъ св. 40 мѣченикъ, въ лѣто 1230 и въ него лѣто отишалъ въ Руманиѣ, побѣдилъ Грѣцы, уловилъ кюръ Тодора съ сичкы му избрани войводы, покорилъ Фрѣзы (Латины) и направилъ ги подданны себѣ; а то лѣто было дванадесето лѣто царствования его, що то кѣту спаднимы 12 години отъ 1230, виждамы, чи Асѣнь II. сѣ въцарилъ въ 1218 лѣто. Наша една народна рѣкопись казва, чи подиръ Асѣна първаго, кой е царувалъ девѣтъ го-

дины, въцарилъ са братъ му Петъръ и царувалъ само 6. години, то са потвърдава и отъ нѣколко други историцы, щото кѣту прибавимы на 1195 юще шесть години, нахождамы, чи Асѣнь I. и братъ му Петъръ царували до 1201 год. По Византийцѣмъ Асѣнь пѣрвы царувалъ 9. години и былъ убитъ отъ сродника си Юванка, спорадъ нѣкаквы си любовны сплѣтки що ималъ Юванко съ сестрѣ му, а Асѣнь искалъ да го казни смъртнѣ, нѣ Юванко го приварилъ. Подиръ това убийство Юванко тутакси завладѣлъ Търново и искало му са да усвои царскый прѣстолъ; нѣ Петъръ братъ Асѣньовъ усуетилъ неговы мысли, стѣснилъ го въ Търново, отъ дѣ той избѣгналъ и наишелъ спасение при Византийцѣмъ ведно съ брата си Димитра, отъ дѣ и послѣ не е мирувалъ. Петаръ братъ Асѣньовъ сѣдналъ на царскы прѣстолъ и царувалъ 6. години спорадъ нашъ единъ народнѣ напѣтъ отъ Юванковѣ стрѣнѣ гудѣтъ. Петру же наслѣдилъ малкый имъ братъ Юванъ или Юваница назоваемы, кому смѣтъ полагаѣтъ въ 1207. Гърци и за неговѣ смѣтъ сплѣли смѣшнѣ чюдотворнѣ легенда! Тии казвѣтъ чи той кѣту ималъ бой съ латинскаго императора Ханрика (Henri de haut) наслѣдника брата си Бѣлдуина (Baudouin 1er), кому е той былъ намѣстникъ, кога е былъ онъ заробенъ у Бѣлгары, близо при Солуна града, дѣ е было разположено Юваново военное станище, напрасно нашли Ювана мѣртва въ шатору му прободенъ копиемъ! Гърци разгласили, чи ушь Юванъ видѣлъ насѣны едного бѣлоконца всадника въурѣжена копиемъ, кои го проболъ! а той былъ св. Димитрий защитникъ града Солуна! Нѣкои си же казвѣтъ, чи Юванъ сѣ наранилъ въ биткѣ съ Ханрика и отъ нежъ смѣртноноснѣ ранѣ умрѣлъ, и то е вѣроятно. Подиръ Ювана полагаѣтъ Борила то же отъ Асѣновскаго рода сѣща, съ кого Асѣнь вторы, сынъ старого Асѣна, правый наслѣдникъ прѣстола, ималъ десять години бои, обсаждалъ за дълго врѣмѣ Търново и наипослѣ го уловилъ и наказалъ лишениемъ зрѣния. Спорадъ тѣмъ изслѣдованѣмъ, Асѣнь пѣрвы царувалъ отъ 1186 до 1195. Петаръ братъ му отъ 1195 до 1201. Юванъ отъ 1201 до 1207. Борилъ отъ 1207 до 1217. Асѣнь же вторы отъ 1217. (или отъ 1218 спорадъ надписа му) до 1241. Щото Юванъ царувалъ само 6. години. Западнии говорѣтъ чи тѣчно въ 1205, кѣту са ударилъ Бѣлдуинъ въ Царыградъ и Юванъ ушь сѣврѣменно былъ проводилъ посланницы при Папа за уния. Тии сами казвѣтъ, чи въ него сѣщо лѣто Юванъ побѣдилъ латинское войнство при Одринъ, сѣкрушилъ го конечно, заробилъ Бѣлдуина съ сички му войводи и велмѣжи и отвелъ ги въ Търново, дѣ ги казилъ по скытскы!

Тии сами казвѣтъ, чи въ 1207. лѣто Юванъ са билъ съ Ханрика, наслѣдника Бѣлдуиновъ и въ него лѣто умрѣлъ. То ще кажи чи Юванъ отъ 1205 до 1207. ималъ непрестанны битки съ Латины, а когы е станѣла та мечтайна уния, кожъ западнии сплитѣтъ въ разтомяне на тѣмъ двѣ години!!! Нѣка всѣкы размысли и разсѣди, каква уния мечтаѣтъ папищаши. Правое и истинное лѣточислѣние нашего надписа потвърдѣва са и отъ Грьцкы писатели съ сичкы му подробности, както видѣхмы. Това доказва, чи той-зи надпись е вѣренъ и истинны, и спорадъ него можимы да уборимы сичко друго що сѣ писали о тому прѣдмѣту западнии по волижъ си. Нашъ прѣдмѣтъ е да докажимы, чи уния между Бѣлгары и Латины въ врѣмѣ Асѣна пѣрваго и втораго, нити въ врѣмѣ Юваника не е сѣществувала и сичко, що е казано о тому, е сѣковано въ Римъ отъ папищашкѣ пропагандѣ въ послѣдны врѣмѣна за тѣхнѣ цѣль, за кожъ тии нищо не щадѣтъ, какъ то и изъ начала казахмы.

Въ поврѣменое списание, кое носи насловъ *Бѣлгарскы книжицы*, въ часть прѣвъ Инуария 1858 л. *книжка втора* виждамы изложение: „Уния въ царствование на Юана I Асѣна.“

То изложение дало поводъ учащимъ са въ Бебешкое исуитско училище младимъ и незрѣлимъ юще Бѣлгарѣмъ, да пишѣтъ юще нѣкаквы си глупости о тому и да ги обнародовѣтъ въ истѣмъ книжицы, какъ то и въ мѣсецеслову 1859 лѣта, изданному въ исуитскы мѣнастирь въ Галатѣ.

Да прѣдупрѣдимы всако зло послѣдствие, кое можѣ да произидѣ отъ такѣмъ по раздорному духу Исуйтамъ писани писма и були въ поврѣманное списание, кое носи народно Бѣлгарско имѣ и кое са распространѣва по сичкѣ Бѣлгаринѣ и чѣте са отъ простаго и невиннаго народа, и да докажимы чи тии млади исуйтчѣта не знаѣтъ юще православнажъ нашѣ вѣрѣ, въ кожъ смы остави до сега, каквѣ свѣзъ имѣ съ нашѣ народность, иначе и ны давно жъ бѣхмы изгубили, както малочисленное число познатихъ въ Бѣлгаринѣ Павликанѣ, заради тажъ причинѣ, кажѣ, унуждавамы са да изслѣдувамы разсѣдительно писаное и обнародованое отъ тѣхъ. И защо то найнапрѣдъ са извѣва въ выше помѣнѣтое поврѣманно сѣчинение изложение уния и проч. започвамы отъ него.

Почтеннаго сѣчинителя того изложения ны уважавамы за неговѣ любородность и негово высоко учение, и далѣчь смы отъ мыслѣ, чи той е писалъ съ нѣкаквѣмъ си противенъ духъ. Прѣдварительно казвамы чи негова милость е писалъ на общее основание повѣсно-сти, гдѣ отъ многы са казва, чи ушь сѣществувала Уния между Бѣл-

гары и папищаши. Самое негово изражение, дѣ говори чи Асѣнь не отъ религиозно (вѣройсповѣдно) убѣждение приѣлъ унни, нѣ отъ врѣманыа обстоятелства унужденъ съближилъ са съ Папа, доказва, чи негова милость е писалъ чистосердечно.

Въ него изложение е писано: „къ правленне-то на Іоана първаго Асѣ-
„на (1196—1201), кон-то понужденъ отъ политичьскы обстоятелства съблизи
„Българскѣ-тѣ църкѣжъ съ Римъ-папа, промѣлава са идем-та на духовно рели-
„гиознѣ самостоятелность кѣмъ кон-то отъ краи са е стрѣмила Българска-
„та църква и проу.“ Асѣнь първы съближилъ Българската църква въ
1201 — Сами западни казвѣтъ, чи въ 1205 л. такова нѣщо пожа-
лалъ Іоанъ наймалкый братъ Асѣна първаго. а нѣ Асѣнь I. какъ то
господству тукъ казва. Другадѣ са казва: „нѣ Іоаннъ не вѣрва-
ше вече Гърцы-ти и на мѣсто отговоръ, изпрати (1203) въ Римъ за-
горскаго Архиепископа Василия за да са договори съ Папѣ тѣ...“
То ще кажи, чи до 1203 л. нѣмало никакъвъ договоръ, нѣ тогава
отишелъ Архиепископъ Василий да са договори съ Папа. А какъ е
существовало сближение на Българскѣ църковѣ съ Папа въ 1201 л.
безъ договора?! „сблизи Българскѣ-тѣ църкѣжъ съ Римъ-папѣ“ казва
погорѣ въ преминало врѣмѣ?

Послѣ слѣдува съчинитель и приказва кардиналъ Львово отъ
Рима въ Търново посолство, назначение Василия Загорскаго въ ар-
хиепископство. *Basilius archiepiscopus Trinovianus Bulgarorum et*
Blachorum Primas, и подиръ това, вѣнчаніе Асѣниово на царство
по католическы обрадѣ, и Іоаннъ I Асѣнь приѣлъ титулъ: *Ioanicius*
Dominus et imperator totius Bulgariae et Blachiae. То сичко е зѣто
отъ западныхъ. Какъвъ Іоаннъ I. Асѣнь мечтае тукъ господству?!
Въ 1203 както казвѣтъ не было юще нищо договорено; първо
ходилъ въ Римъ Василь Загорскы, а послѣ дошелъ отъ Рима кар-
диналъ Львъ въ Търново, рѣкоположилъ за архиепископъ того ис-
таго Василия и вѣнчалъ Асѣна за владѣтель и самодържецъ! Спо-
радъ тогдѣшны пѣтища и обстоятелства, и какъ то сѣ юще про-
тиводѣйствовали Гърци, Васильово отъ Търнова до Римъ пѣтише-
ствие и кардиналово отъ Рима до Търново дошествие трѣбало е
наймалко да са забави едниа година, що то отъ 1203 л. кога е былъ
посланъ Василь (спорадъ тѣхъ) лѣто става 1204, а до крвопролит-
нажъ съ Латины при Одринъ битка 1205, остава само една година
разстояние врѣмѣни, що то мечтайнаа унниа въ врѣмѣ Асѣна I. ис-
чезва, както е изчезнало и Бълдойное императорство въ Търново
на Морно-Поле! ¹⁵⁾

Ны видимы юще едно противорѣчїе западныхъ писатель съ на-
шимъ народнымъ памятникамъ. Тии полагаѣтъ свое при Одринъ ра-
зорѣние и плѣнь императора си Бълдуйна отъ Асѣна II, въ 1205 л.
а ны видѣхмы, чи Асѣнь II са вѣцарилъ въ 1218 л. и юрь Тодора
побѣдилъ въ 1230. Патриархъ Евтимый Асѣню второму прѣписва по-
бѣдѣ надъ Латины, таа же Асѣниова побѣда са потвърдѣва Калоювану
отъ единъ влашки лѣтописецъ, кои е обнародованъ отъ ученаго про-
фесора императорскаго казанскаго университета В. Григориевича въ
1859. Лѣтописецъ почва: Деч аз фось пѣнѣ ла михаилъ фіюль Дукѣи
„*ſſŕŕŕ*“. (6613—1105).

Пѣнѣ ачича саз скося дентралтеле кѣрци словенѣци пре лимба
ноастрѣ вѣциле ши петрѣчериле фпѣрѣтеши и проч. До Михаи-
ла сына Дукова отъ сътворения міра было 6613—1105. До сега съмъ
извлекалъ (привелъ) отъ Българскы книги на нашъ языкъ житїа и
дѣяния императоровъ и проч.

Слѣдующъ лѣтописание си казва. „*ſſŕŕŕ* — 6702 — 1204. аоу моу-
татъ калъ Іоанъ домнулъ Шкѣнлоръ троупѣлъ лѣи сѣи Іоанъ рѣл-
скїи делахъ доусъ ла четате ф трѣновъ. — въ 1204 Кало-Іоанъ гос-
подаръ Българѣмъ принесалъ мощы св. Іована Рылскаго въ градъ
Търново. А другадѣ казва: Ани „*ſſŕŕŕ*“. — 6710—1202. лоуарѣ фрѣнчин
Цариградоуль дела гречи ши лѣз циноуть фѣ деанїи. ши дефрїка
фрѣнчилоръ поменїа гречїи не папа ла жрѣтѣвникъ. Ши авѣ Гречїи
атоунче ши декѣтрѣ шкѣи кѣлѣ прѣда цара. А тоунче дѣдерѣ мо-
щїиле сфинтеи винери фмокъ де дажде ши алте рѣндоури скоумпе
моулте. — Въ 1202 годиниа Фрѣзи привзѣхѣ Царыградъ отъ Гърковъ
и го държалъ 62 години, и отъ страха Фрѣговъ Гърѣци поманувахѣ
на жертвеника (въ църковѣ) Папа. Гърѣци притѣрпѣхѣ тогава и отъ
Българы, кои имѣ привзѣхѣ земѣж; тогава дадохѣ вмѣсту данока (даж-
диа) мощы св. Петкы и други много скѣпоцѣнны утвары.

Влашки лѣтописецъ явно потвърдѣва писаное отъ Евтимия па-
триарха Българскаго, чи Асѣнь вторы е държалъ Гърѣци и Фрѣзы
въ подданство, и нѣкои си западни списатели говорятъ о тому. Нѣ
тии казвѣтъ чи Асѣнь ушѣ былъ покровитель фрѣжскаго царства
въ Константинополь. ¹⁴⁾

Отъ сичкы тѣа са доказва явно и необоримо, чи западни нѣ-
сѣ истинни. Ные тѣхны свидѣтельства никакъ не трѣба да вѣрвамы,
до дѣ ги не изслѣдувамы разсѣдительно, какъ то и другадѣ казахмы,
а найпаче относительно вѣри. Ны трѣба да считамы себе благополуч-
ны, чи са откривѣтъ такива важни наши народни памятници, коихъ
противны обстоятелства нѣсѣ изтрѣбили, какъ то тысящи други.

Съчинитель изложения *унія* споманува и Симеоновы вѣкъ, то есть, чи и тогива ушь Българи имали *унія* съ Римъ - папа, нъ и тамъ е погрѣшенъ господство му; защото сѧ основава само на западни съкованы *Легенды*. Ные и за него случай нѣмамы иеже открыти на родны паматницы — отъ колко е миѣ познато, — и слѣдователно не можемы така лесно да пишимы работы недоказаны и непотвърдены. Въ единъ Българскъ ръкопись, коѧ сѧ нахожда у г. Мурзакевича не напечатана и носи нисловъ: „Исторїѧ Славено българскѧ ѿ народахъ, ѿ царѣхъ и стѣхъ болгарскихъ, и ѿ всехъ дѣланїѧ болгарскихъ, собрано и наредено Пандіемъ іеромонахом бывшаго въ свѣтъ горн Аѳонскїѧ, отъ епархїи Самоковскїѧ въ лѣто 1846. на ползъ родъ болгарскомъ.“ писано е слѣдное.

„Внемли зде ѿпасно унтателю, да помниши въ кое время поставили българскїѧ цари себѣ патріарха въ Терново и колико скатїи обрътаются отъ языка болгарскаго. Симеонъ нарицаемый Лавасъ царь болгарскїи воспрїѧлъ царство по Миханла како изперво написахомъ. при Миханла заповѣдалъ Папа Римскїи 6. лѣта Болгарїѧ, защото и папини епископи Павелъ и формосъ много народъ болгарскїи крѣстили, но въ то время отступили Папа Римскїи отъ благочестїѧ, за то Грѣци изгнали изъ Болгарїѧ папини епископы и поради Болгарїи, кои да бы ихъ имѣалъ подъ своѧ власть, много распри и пренїѧ было между Грѣци и Римляне, за то сѧ конехуно приклепи и раздѣлили Грѣци и Римляни, и остави Болгарїи подъ цариградскѧ патріаршїѧ несколько время. Но Грѣци на поставленїѧ Архїепископа Терновскаго искали много злато и дани отъ цари Терновскѧ, но Симеонъ Лавасъ имѣалъ велика брань и жестока конска на Грѣци, за много время, за то сватокупство, що земали за поставленїѧ за архїерен, и за другїи гневъ що имѣалъ на Грѣци, отступилъ отъ патріаршїѧ цариградскѧ и хотѣлъ пристати къ Римляномъ, того ради грецески патріарси вси хетирн, око да утїнати миръ и согласїѧ съ Болгарїи, друго да не отъ пѣщати ихъ въ римскѧ ересь. благословили и поставили въ Терново Болгаромъ патріарха сѧмоу властїѧ, докле царствоваши Болгарїи поставали патріарха и епископы отъ сѧкоу языка Болгарскїи, и въ Охрида терновскїи патріархъ поставалъ архїепископа. Но патріарха былъ перви Охридскїи, по него Преславскїи, пакъ Софїинскїи. Въ Охридъ, въ Преслава и въ Софїѧ имѣали Болгарскїи цари палати царскїи, и седали барони велики, содержали коннство Болгарское и собирали дань народна; тѣ имѣали архїепископы по патріарха, тако и у Видинѣ былъ баронъ велики, архїепископъ хетверти по Софїинскаго архїепископа. Тако сѧ имѣали цари и барони или беглеръ бегове по царѧ, що сѧ строили коннство Болгарское, тако и хетирн архїепископы или митрополити, що сѧ были по патріарха Терновскаго, що сѧ имѣали подъ собою по много епископы по Болгарїѧ на болгарскѧ языкъ, тако имѣали унїѧ и прѧ-

„кленїѧ. А когда имѣали у грецескаѧ землѧ несколько крати подъ собою цари болгарскїи, коннство болгарское и барони поставали надъ оны страны и мѣста грецескѧ, а владыци и свѣщенїици грецески нехїрали никако, итѣто заповѣдалъ патріархъ терновскїи на грецески епископы и свѣщенїици, но тоуїю надъ Болгарїи заповѣдалъ надъ сѧкоу епископы и свѣщенїици, а въ хѣзди епархїи духовни не сѧ владели, но царское коннство. Тако и Грѣци, когда зимали на время отъ Болгарїи некои мѣста, коннство поставали царское а не епископы и свѣщенїици, после же когда узеши, и попрали Тѣрци Болгарїѧ, тогда сѧ патріарси цариградскїи съ тѣрскѧ помощъ и насилїѧ пакн осконали терновскѧ патріаршїѧ подъ сѧкоу власть и на пакость и злоба що имѣаютъ на Болгарїи, иеже изъ перво время непоставляютъ отъ Болгарскѧго языка епископы Болгаромъ но все отъ грецески языкъ, и не радятъ отъ нїюдъ за Болгарскїи школы или ученїѧ, но обращаютъ все на грецески языкъ, за то сѧ остави Болгарїи прости и нехѣни и не исхѣснн писанїемъ, и много сѧ отъ ныхъ обратили на грецескаѧ политика и ученїѧ, и за свое ученїѧ и языкъ слабо брегати. Тамъ вина Болгаромъ отъ грецескаѧ духовнаѧ властвїѧ приходитъ и много насилїѧ несправедно отъ грецески владыки терпѣтъ во сѧхъ временахъ: но Болгарїи принимаютъ ихъ благоговѣнно и почитаютъ ихъ за архїерен и сѧгубо плащаютъ имъ должное, за то по нїиха простота и незлокіѧ воспрїимѣтъ отъ Бога мзду сѧкою, тако и они архїерен що съ тѣрскѧ силѧ а не съ архїеренское правило творятъ болгаромъ велика обидѧ и насилїѧ, и оны по свое дѣло и безсовѣстїѧ воспрїимѣтъ мзду сѧкою отъ Бога по рехѧномъ: како ты воздаси комѣждъ по деломъ его.“ Отъ того-зи памятника ные видимы, чи и въ Симеоново время никаква *унія* съ папшѧшы не была. А колко за возпоминаемы посланницы що сѧ отправлѣли въ время Бориса отъ Прѣслава въ Римъ къ попу Николаю I. то е истиннѧ, и то сѧ възпоминаува въ нѣколко си народни наши паматницы, итѣ то тогова было друго время, то есть, чѣрква е была иеже една и нераздѣлена на възточнѧ и западнѧ. Проводени въ него время въ Българїѧ отъ Римъ епископы Формузъ и Павелъ само три години сѧ стоѣли въ Българїѧ; и къту сѧ раздѣлила чѣрква на възточнѧ и западнѧ, тогова Българїи остави въ възточнѧ, а папшѧшки епископы изпѣдили отъ Българїѧ, защото си имали свои Българѧ. Отъ сичкѧ вышейзложены ны видимы явно, чи *унія* никогѧ не сѧществувала въ Българїѧ.

Въ единъ книжкѧ, коѧ носи насловъ *Исторїѧ Славено Болгарскоеѧ народа*, писана на Сѣрбско нарѣчїѧ и посвѧтена Българскому купцу Николаю Черновичу, печатана въ Будимъ Града 1801. л. писано е за Асѣна слѣдное: „Скажу, да онъ ние просїо унїю, зато что она нѣму прїѧтна была, но само, да бы корону Императорску себѧ, и

Архiepископу достоинство Патріаршеско приобрѣто. Када е пакъ о бое получіо, насмѣло се уніи и отбацио юю.“ Съчинитель вышесказанныхъ книжки е нѣкои си Атанасъ Несковичъ и чърпаль е отъ съчиненна Г. Райча и другихъ. Онъ казва само *Сказую* — сказанъ е отъ кой и гдѣ не показва. Види са чи никой не е доказалъ това нѣщо съ тѣчны и необоримы доказательства, то есть, чи было уніи въ Българіи, зато и говори такъ уничтожительно.

Отъ сички вышезложенныя видимы, чи уніи не было въ Българіи, нѣ това отъ послѣдъ са вписано въ Папишашки писаниа за другъ тѣхнъ цѣль. Нѣ сега са ражда въпросъ за съществуващия днѣсь въ Българіи западнаго вѣроисповѣданія Българъ, носящихъ има Павликянъ, отъ когы сѣ' остаи тии въ Българіи, и защо носятъ има Павликянъ? Въ вышепоманутое изложение Уніи съчинитель казва: „Сама България кога то сега брои повѣчь отъ пать милиона Славено-Българско население има само до 50 хылади Българъ при католицы, кои то сѣ' извѣстны подъ название Павликяне. Нѣма сомнѣние, че обръщение то въ католичество на тые отсѣпници отъ православие то почнало е еще отъ сближение то Іоанново съ Римскѣ тѣ цркви.“ — Съчинитель изложения Уніи самъ себѣ противорѣчи. Той са старае отъ една страна да докажи, чи Іоанново мнимо зближение съ Папѣ не было отъ религиозно убѣждение Іоанна, нѣ отъ гражданскы обстоятелства и рѣчь Уніи са тълкува въ замѣчаніе: „Уніи е присоединение на православна една црква подъ духовна тѣ власть на Римъ-Папа, безъ да приеме догмати-ти на католическо то вѣроисповѣданіе.“ Това кѣту са старае да докажи и рѣчь Уніи, кѣту са тълкува какъ то видѣхмы, нѣ е ли явно противорѣчие, да казва чи познати подъ иманемъ Павликяни Българіи сѣ' отъ него врѣмѣ остаи въ павликянство?! Ны видимы чи Павликяни нѣ-сѣ' Уніати съ папскѣ чркви, нѣ сѣ' чисти католици папишаша, по сичкѣ обшырность католицизма! . . . . А въ книжицѣ Синодикъ царѣ Бориса рѣкописъ XIV вѣка издадена съ замѣчаніа отъ истаго съчинителя на рускы языкъ пиши така:

„Обращеніе Болгаръ въ христіанскую вѣрѣ, нахутое крещеніемъ князя Бориса и его семенства, не было обращеніемъ всенароднымъ, и изъ историческихъ свидѣтельствъ мы видимъ, какихъ тѣхъ стоило Борисъ, если не въ народѣ, то по крайней мѣрѣ въ своей семьѣ утвердить спасительное ученіе вѣры христовой. Мзыунники, упорно отстанкавшіе ложное ученіе своихъ предковъ, какъ видно изъ свидѣтельствъ І. Екзарха, были доволно знамениты. Къ тому обстоятельству присоединялась и борьба между Римскимъ престоломъ и константинопольскимъ патріархомъ, борьба нахуата па-

пою Николаемъ I. съ патріархомъ фотіемъ за низложеннаго Игнатія, и окончившаяся раздѣломъ церкви. Известно какую роль играла Болгарія во время этихъ религиозныхъ споровъ. На соборѣ 867. г. рѣшено было, что новонасажденная церковь Болгаріи будетъ подчинена цариградскому патріаршему престолу. Нѣтъ сомнѣній, что среди этихъ споровъ Грековъ и Римлянъ за Болгарію, около 868. г. явились въ эту страну нѣкоторые послѣдователи Павликянъ, вышедшіе изъ Арменіи для распространенія своего ученія среди народа неокрѣпившаго еще въ истинныхъ правилахъ Христіанской вѣры. Но не одни Павликяне стремились въ Болгарію для распространенія своего дуалистическаго ученія. Сектаторы являлись одни за другими, и страна эта представлялась имъ свободнымъ поприщемъ, нетронутымъ поуконъ, гдѣ легко прививались лѣжныя пошатнѣ о вѣрѣ, перемесенныя сюда съ Костока разными послѣдователями отсѣпниковъ Православія. Изъ инструкцій, посланныхъ въ Болгарію еще при Борисѣ папою Николаемъ I. и изъ объяснительныхъ отвѣтовъ сего послѣдняго на извѣстныя 106 вопросовъ кн. Бориса, мы видимъ, что когда вѣсть объ обращеніи Болгарскаго князя и его двора распространилась на востокъ и западъ, ревностные послѣдователи противныхъ истинномъ Христіанству ученію со всехъ сторонъ хлынули на Болгарію. Въ числѣ ихъ находилось множество Армянъ и Грековъ: одни были послѣдователями Павликянъ, другіе — распространителями ученія Массалианъ и Манихейцевъ. Во время тѣсныхъ сношеній съ Римскимъ престоломъ, Борисъ не принималъ сообщать папѣ Николаю I. объ этомъ обстоятельствѣ. Вы пишите, — отвѣчалъ папа, — „что Христіане разныхъ странъ, Греки, Армяне и др. явились къ вамъ проповѣдая Христіанство каждыи по своимъ пошатнѣмъ“ . . . . этого доволно, чтобы показать, когда стали подкалываться въ Болгаріи разные секты, слѣжившіеся въ послѣдствіи въ одну извѣстную подъ именемъ Богомилковъ.“

Тукъ съчинитель пакъ противорѣчи себѣ, що казва, чи Павликяни са явивають въ Българіи въ врѣмѣ Бориса въ лѣто 868. Ны видѣхмы по горѣ чи въ Българскы книжници казва за павликянско помявение въ врѣмѣ мнимаго зближенія Іоанна Асѣна; кой е владалъ въ Българіи, съ брата си Петра, какъ то видѣхмы, отъ лѣто 1186 до 1201, кога го наслѣдилъ братъ му Іоаннъ. Противорѣчие са състои отъ 300 и выше години!

Ны прѣди да кажимы начало Павликянъ въ Българіи, щѣмъ каза нѣщо си за поманути отъ съчинителя Манихеи, кои казва той, чи въ врѣмѣ Бориса дошли отъ Арменіи въ Българіи и проповѣдали дуалистически ереси противъ Православна вѣрѣ и наипослѣдъ тии сѣ' слѣли въ Богомилици. Манихеи са послѣдователи Персинаина Манеса (Мана), кой не е былъ Християнинъ, нѣ вѣрвалъ е Заратовъ вѣрѣ,

то есть, двѣ начала божества, зло и добро. Негови главни послѣдователи и ученици Харма, Буда и Тома ходили въ Хиндиستانъ и послѣ, кѣту са върнѣли отъ тамо, распространили своѣ вѣрѣ по разны мѣста въ Европѣ. Тѣхно вѣрванье, то есть, двоебожие было е въ Българинѣ ище отъ незапамтны врѣмана принесено отъ Индинъ въ Европѣ и зендскы и самъскы языкъ станѣлъ единъ и живѣ и до днѣсь въ Българскы уста говоримъ по сичкы му окончаниа, отсвѣнь малкъ измѣнѣ въ произношение, какъ то и вѣрванье въ Сива или Сура (Зара) бога или Сивайзмъ, слѣло са съ Заратово вѣрванье.¹⁾

Българи прѣди Христианства вѣрвали Ирѣ-мъзда-свѣтлость даждѣго — Свѣто-Зара — Бѣль-Бога, и А-харана не-харнаго — не добраго — Чърнаго-Бога. Тии си имали свои книги, кои сѣ' были Зарату (Заро астръ е погърчено) отдаваемы, Занта-Вѣста, Исна или изгасение и другы, какъ то Колѣдникъ, Гръмникъ, Мысленникъ, Пѣтникъ, Сносѣдецъ и проч., що то тии нѣсѣ' имали нуждѣ да учѣтъ дуаличѣскы ереси отъ Манихѣйцы и Павликианы. А Богомилска секта не е была ересь — отцѣпка отъ Христианскѣ вѣрѣ, нѣ съвѣмъ друго нѣщо. Тии сѣ' упровѣргавали сичко що вѣрватъ Христиани и вѣрвали сѣ' едно само същество, що то Манихѣйска вѣра никакво сходство нѣма съ Богомилскѣ и слѣдователно нѣ сѣ' можали да са слѣжтъ Манихѣйска и Павликианска ереси въ едно съ Богомилское вѣрванье. Богомилска вѣра си тѣгли начало отъ самы старо-българскы прѣжде Христианства книги, кои са сѣ' тали между нѣкои си учены Българи, и въ врѣма кога бѣше Българинъ подъ византийскѣ власть, въ царствованиа Алексия Комнина (1118) избухна, и тогова Гърцы изгорихѣ жива началника имѣ Васила врача (лѣкара) въ Цариградъ и заточихѣ найзнамениты челады, виновны и невиновны Българы, спорадъ това въ западнѣ Европѣ, а иманно въ Францѣ; а спорадъ таж причинѣ изгорихѣ и много старо-българскы книги, даже и отъ врѣмани Христианства съчинены!...

Находѣщи са въ Българинѣ днѣшни Павликиани си тѣгложтъ начало не подалѣку отъ кръстоносны походы, кои траихѣ близо го 100 години, нѣ нѣ отъ мечтайнаж униѣ. Такива исти, кѣту наши покатоличени Българи, съществужтъ въ голѣмо число и въ свободнѣ Гръцинѣ въ островы, Тинось, Миконось, Сира и другѣдѣ, какъ то и въ островъ Хиосъ, коимъ начало такожде са тѣгли отъ кръстоносны походы. Между Арманамъ исто съществужтъ подобни Българскимъ Павликианамъ подъ иманемъ Армено-католицы; тѣмъ тоже нначало са тѣгли отъ врѣмени кръстоносныхъ походы. Сичкы тѣхъ латинска пропаганда успѣ да привлѣче на своѣ вѣрѣ въ онова разстояние, кога то

владѣхѣ кръстонохци Византионѣ и другы мѣста Византийскѣ империи. А кѣту са възобнови пакъ Българское царство отъ Асѣнювцы и Византийскѣ империи отъ Палеологовцы, и Латини си убраха крушы, православнаи Българска и Гръцка чъркова нѣмаха вѣрма да успѣжтъ да изчистятъ таж раздорнѣ заражѣ. Защо то отъ една странѣ Византийскѣ империи натисахѣ Турцы отъ Азиѣ, а отъ другѣ странѣ непрѣстанни битки Българѣмъ съ Гърцы не имѣ дадохѣ вѣрма да мыслятъ за такова нѣщо. Падение Византийскѣ империи и Българскаго царства подъ турскому игу послѣдува твърдѣ скоро, то есть, отъ 1230 лѣто, кога Асѣнь унищожѣ Фраѣзи (Латинската власть въ Възтокѣ) до 1348. кога вѣчи Турцы почнахѣ да владѣжтъ въ Европѣ. А колко години траи кръвопролитный бой съ Турцы? Въ такива обстоятелства можѣхѣ ли Българи да мыслятъ за малочисленное число покатоличенихъ Българъ Павликианѣ, кое е было потаено, а нѣ явно, какъ то е днѣсь? Послѣ же падения Византийскѣ империи и Българскаго царства настахѣ съвѣмъ другы ташкы и плачевны врѣмана; тысащи Гърцы отъ разны мѣста, какъ то Кандия, Хиосъ и другѣдѣ, да отбѣгнахѣ острый мечъ завладѣтеля изпотурчихѣ са; познати Помаци Българи и Бошнаци Сърби са потурчихѣ отъ неволж, какъ то гы видимы и до днѣсь, чи ни то рѣчь нѣкои си знажтъ по турскы, нѣ само имана турскы носжтъ! Въ тѣхъ врѣмана, когато тии наши единородни и единовѣрни прѣжде намъ братиѣ отъ голѣмо насилие были сѣ' принѣждени да са отрѣкѣтъ отъ Христа и да повѣрватъ арапскаго пророка, папишката пропаганда не са ли е ползувала и не е ли защитила свои Павликианы Гърцы, Арманы и Българы? Незнаемы ли отъ повѣстности чи послѣдний Византийски императоръ Палеологъ, проводи да иска помощъ отъ папишашы, нѣ тии му прѣдложихѣ отъ веднѣшъ, чи ако приѣмни тѣхнѣ вѣрѣ щѣтъ му по могна! Исто са случи и съ послѣдний царъ Българскы Георга Страшимира, кой то бѣше съсрѣдоточилъ остаткы отъ Българскихъ войновъ и отъ Сърбовъ и другихъ и бияшеса юнашкы. Нему такоже предложи Римъ-попъ да приѣмни Римскаж догмѣ, та да възбуди Папа сичкы католицы да му помогнѣтъ; нѣ той са отказа отъ такава низость и би са юнашкы до послѣднаж минутѣ живота си. Отсвѣнь тѣхъ имамы и другы много примѣры, чи Римскаж пропаганда всѣкога ищи мѣтны и облачни врѣмана да откъсни нѣщо си отъ православныхъ.

Въ 1601 Исуйти са съзидали училище въ Царыградъ подъ защитѣ Французскаго посланика Солиннака (вишѣ Hammer hist. ottom. libg. XLIII.). Тии сѣ' върлували до толко съ разновидны сплѣткы

противъ православныхъ, щото най послѣ и сама Порта е рѣшила та гы изгонихъ желѣзовързани въ единъ корабъ отъ Царыграда съ всѣмъ. То е было въ 1623, въ врѣмѣ Патриарха сплѣтника Кирила Лукарія, кой изневѣрникъ фанариотъ пѣть пѣти са качва на Патриаршескы прѣстолъ чрѣзь разны безчѣстны начини, и подкупуванъ ту отъ Пипицашы, ту отъ Протестанты ищаше да издаде православна вѣрѣ, а най послѣ приѣ протесканскѣ вѣрѣ, за кое и писа нѣщо си. Бранацин же православие успѣхъ та издѣйствувахъ него во заточение, нѣ онъ немрентъ сый пакъ са яви въ Царыградъ почна свои първы сплѣтки. Порта най-сѣтне го усѣди на смъртъ и така са учисти една зараза отъ между православныхъ. Нѣкои съ Гръцки писатели ищѣтъ да го оправдажтъ, ушъ чи той ималъ другъ гл. мысль! Нѣ то сѣ фанариотски лъжойзвинения.

Нѣ съсъ сичко старание, що непрѣстанно показва напицащия пропаганда, можаше твърдѣ лесно да са изчисти таа зараза отъ Българинъ и отъ Гръцинъ, ако въ послѣдны времена цариградское священство постѣпваше какъ то са слѣдува. Ные за доказательство навождамы слѣдний примѣръ. Въ врѣмѣни Султанъ Махмуда нѣкои си Армани, а иманно казасъ-Артинъ, кой имаше пристѣпъ при Султану и бѣше неговъ таенъ съвѣтникъ ¹⁷⁾ извършихъ да са изпровождѣтъ на заточение въ Азиѣ сичкы Арманокатолици, живѣящии въ Царыградъ, кое и послѣдува съ голѣмо имъ разорѣние. Послѣ съдѣйствиємъ Западнихъ силъ издѣйствува са, да са върнѣтъ пакъ въ Царыградъ, нѣ трѣбаше всѣкы да дадѣ ѣмство за личность си, чи нѣще бѣди противенъ на Султанскѣ държавѣ; зашото Артинъ съ таа клеветѣ гы бѣ прѣдставилъ Султанъ Махмуду, то есть, чи сѣ бунтовници. ¹⁸⁾ Около Пловдивъ и въ самый градъ живѣяще нѣколко Павликини Българи, кои въ него врѣмѣ нѣмахъ нито чърквы, нито попове паницашы, нѣ попове имъ дохождахъ отъ Римъ отъ врѣмѣна въ врѣмѣ въ три години веднѣшъ и то тайно, тии Българи Павликини также трѣбаше да дадѣ ѣмство за своѣ личность; нѣ кѣту нѣмахъ кого да дадѣтъ, притекохъ са при тогдѣшному пловдивскому Гърку митрополиту и го молихъ да дадѣ ѣмство за тѣхъ и да са съединѣтъ пакъ съ православна чърковѣ, какъ то сѣ были и прѣжде. Нѣ негово прѣосвященство Пловдивскый Митрополитъ са отказалъ отъ това! Тии тогава прибѣгнахъ въ Царыградъ и Западнии гы защитихъ и слѣдъ нѣколко врѣмѣ имъ проводихъ попове отъ Римъ, отворихъ имъ училища, зѣхъ отъ тѣхъ нѣколко млади юношы и гы изпратихъ въ Римъ да гы изучѣтъ; съзидахъ имъ чърковы, какъ то и прочимъ, кои са нахождѣтъ около Сицовой. Отъ

тогава Западнии убѣрихъ внимание и се са старажтъ да гы умножѣтъ! Той случай е былъ въ 1829 л., кога западнии изискахъ отъ Турскаго правительства да отдѣли Арманокатолици отъ Армани и да имъ постави Патриарха Арманокатолика независимаго. Сега кѣту видѣхмы, когы са сѣ помѣвили Павликини въ Българинъ, остава да кажимы за има имъ. Може бы, онъ-зи кой гы е привлѣкалъ на напицащѣ вѣрѣ, въ врѣмѣ кръстоносныхъ походѣ, зѣвалъ са е Павелъ и отъ того остало имъ има Павликини, какъ то отъ Лутира-Лутираны, отъ Калвина — Калвины и проч., или чи той кой гы е убѣрилъ напомналъ имъ е, зашото въ врѣмѣ Бориса послании отъ Рима епископи Павелъ и Формосъ сѣ были въ Българинъ и кръстили сѣ тогава многихъ отъ Българъ. ¹⁹⁾

Въ книгѣ *Etat militaire de l'Empire ottoman ses progrès et sa decadence* списана отъ Louis Ferdinand, *compte de Marsigli*, кой е былъ въ службѣ императора Леополда I-го, а послѣ карловичкы миръ ходилъ е въ Турско комисаръ, въ лѣт. 1690, въ нежъ книгѣ отсвѣны другы замѣчательныя описаныя писано е и слѣдное за Павликины.

„Между Одринъ (Едрене) и Пловдивъ (Филибе) нахождѣтъ са много села въ коимъ живѣжтъ Българи дошавше тукъ прѣди нѣколко врѣмѣ, изгнани отъ Руси отъ Брѣгове Дона. Тѣйзи народи заразени отъ особнѣ ересь, коя има часть отъ грѣчскаго (православнаго) закона, а часть отъ Павликинскаго. Любопытнѣ да видѣ чърквѣ имъ, видѣхъ чи та была само едно мѣсто на равна земѣ, дѣ на една странѣ са нахождаше едно голѣмо дърво, на кое бѣхъ забити дървени прѣчки, да закажѣтъ на нихъ жертвы, коихъ тии приносѣхъ и кои тогава са състоѣхъ отъ кѣсове говѣждаго и овчаго мѣса. Подъ това дърво бѣ забитъ камень кръсть съвсѣмъ просто изрѣзанъ, прѣдъ кому тии чинѣхъ свои колѣнопрѣклоненыя по православному обычаю. Нѣ вмѣсту да са кръстѣжтъ съ тры прѣста, какъ то чинѣтъ Гърци, тии са кръстѣжтъ съ цѣлѣ рѣкѣ. Нахождаше са еше посрѣдъ того мѣста камень столъ, надъ кого они приносѣхъ своѣ жертвы, а околъ него други по-малки столове, на коимъ они ѣдѣхъ посвѣщенныя мѣса. Дошавшъ же въ Пловдивъ запознахъ са съ нѣкого си грѣцкаго Архиепископа, кому има бѣше Дионисый и кой бѣше единъ отъ Царыградскихъ низложеныхъ Патриарховъ, кои бѣхъ тогава седемъ. Той ми сказва, чи тѣйзи народи назѣважтъ себе *Павликини* и заключавае онъ отъ того (имани), зашото тии сѣ пройзили нѣкакъ си отъ Павла Самосатскаго. То е истина, чи Руси ихъ изгонили отъ Брѣговъ рѣкы Дона, дѣ сѣ они прѣжде живѣли, мысляще гы за идопоклонници. На конецъ прибави онъ и

това, чи прѣди двѣ години обратилъ (въ православие) голѣмо число отъ тѣхъ.“

Това е замѣчательно за насъ що са бѣлѣжи о Павликианамъ. Спорядъ какъ то ги описва контъ де Марсигли, видно е явно, чи тѣхни обради, коихъ сѣ тии ище до 1790 лѣта творили, были сѣ иста Старо-български обради, да изпълняваѣтъ богослужение си подъ голѣмы отбрани дървеса и да приносяѣтъ жертвы сѣ пиршества. Такива стари дървеса (гѣбъри) са нахождѣтъ на многы мѣста ище по Българинѣ, дѣ народъ и днѣсь сѣ благоговѣйность ходи та изпълнява богослужебны приноси. Тии сѣ остали ище отъ врѣмени Кимпровъ-Гѣбровъ — Зендовъ, дошавшихъ въ 6-ый вѣкъ прѣди Христа въ Българинѣ и смѣсившихъ сѣ сѣ прѣждедошавшихъ отъ Хиндистана Самьскритовъ, за кое другѣдѣ говорихмы. Тѣхни стари жрыци Друиди (или по-право Дрѣвдови, Дрѣвовѣди отъ дръво) по такива мѣста сѣ изпълнявали Богослужение си. А въ врѣма Христианства наши Българи, тѣхни потомци, забили по тѣхъ мѣста необработены каменна въ видѣ кръста и назвали ги чърковища, дѣ сѣ изпълнявали Христианско богослужение помѣсено сѣ свои стары обрады. Такива кръстове ище са виждѣтъ по Българинѣ. Около Котила има два на изворовѣ полѣна твърдѣ стари, за коихъ старцы сказваѣтъ, чи тамо си чърковали въ старо врѣма. Нахождѣтъ сѣ ище мѣста коихъ зѣваѣтъ чърковища, и днѣсь ище въ Котилѣ подъ Разбойна-Гора, на едно стрѣвноравно мѣсто, има чърковище и тамо по нѣкои си дны ходѣтъ стари жени сѣ гозбы и питие та си поѣдваѣтъ и по-пийваѣтъ за богъ да прости, кѣту прикадиѣтъ сами сѣ ладанъ. А да ходѣтъ подъ нѣкои си стари дървета и да приносяѣтъ жертвы, печены агнета, бугы-кравы и други гозбы, то ище сѣществуе по многы мѣста въ Българинѣ, какъ то и нѣкои си старцы и баби да сѣ кръстиѣтъ, кога минѣтъ по край нѣкое си уединено голѣмо дръво, и найпаче Гѣброво дръво. А що казва замѣчателна записка конта де Марсигли, чи Русси изгнали тѣхъ Българи отъ брѣгахъ Дона, акы идолопоклоницы, то чи сѣ живѣли Българи около Дона, нѣще доказателство. И днѣшни тамъ жители твърдѣ малко сѣ отличаваѣтъ отъ Българи по языку и по обичаемъ си; не е чудно да сѣ е приселена нѣкои си отъ тамо колония въ най послѣдны врѣмена въ Българинѣ, за кое грѣцкы Архиепископъ е знаѣлъ, какъ то сѣ са и многи старовѣрци *Липовани* зовими въ Българинѣ приселили ради религиозныхъ причинѣ. Такива приселения Български отъ Севѣра на Югъ сѣ ставали твърдѣ много, а иманно отъ Волжанскы страны, кое е дало поводъ Византискиймъ писателѣмъ, да мысляѣтъ за Българи чи

сѣ други родъ отъ старопланинскихъ, и да имѣ кръщаѣтъ има *Волгарои*, кое послѣдни историци зѣмаѣтъ за първа точка повѣстности Българскаго появлѣния въ Европѣ! безъ да знаѣтъ чи сѣ тии се единъ народъ раздѣлившъ сѣ ище въ Хиндистанѣ и взѣвшъ разны направления приселѣния си въ Европѣ!

Днѣшни Павликиани въ Българинѣ, по моему мнѣнию, сѣ остатки отъ Богомилцы, държаѣще сѣ отъ старашъ Българскѣ вѣрѣ, коихъ изгнахъ отъ Българинѣ въ 1118, какъ то и другѣдѣ казахмы, а малки имѣ остатки останахъ потаени и незамѣтни, най паче около Одринѣ и Пловдивѣ, дѣ сѣ е и най много была разпространила богомилска секта спорадъ наши народни паматници. Въ врѣма же кръстоносныхъ походъ Папищиши нахавши ги такъ, приубѣрихъ ги на свои католишкѣ вѣрѣ. Това сѣ доказва ище отъ сказаное отъ конта де Марсигли, чи тии сѣ находили множество около Одрина и Пловдива и кръстили сѣ сѣ цѣла рѣка, кѣту котолици; а знаѣно е чи главный пѣтъ кръстоносцевъ отъ тамо е былъ, и тии по тѣхъ мѣста сѣ по много боравили.

А Грѣцкый Архиепископъ що е казвалъ графу де Марсигли и заключалъ отъ имани имѣ, чи тии произходили отъ Павла Самосатскаго, то си нѣма мѣсто. Павелъ той е былъ отъ старого града Сирии Самосата и въ 260 години отъ Христа станѣлъ Патриархъ Антиохийскы, кога е отстъпилъ отъ Христианскѣ вѣрѣ и отрѣкалъ сѣ отъ свѣтъ Троицѣ и отъ божество Иисусъ Христово. Той е былъ низверженъ и усаденъ на Антиохийскы съборъ въ 270. Негови послѣдователи носили има *Павликяни*. Грѣцкы Архиепископъ Дионисый е заключалъ отъ того, чи и тии Българи сѣ отъ неж ересь. Нѣ ные видими, чи тии сѣ кръстили подъ дървеса, имали кръстове забити, какъ то ги описва контъ де Марсигли! Слѣдовательно нѣсѣ были послѣдователи Павла Самосатскаго; защо той Павелъ не вѣрвавшъ въ свѣтъ Троица и въ Иисусъ Христово божество, не е вѣрвалъ и въ кръста Христовъ, и негови послѣдователи нѣсѣ сѣ кръстили, ни то творили колѣноприклонены прѣдъ кръстовы!

Доказавши чи Унии никогы не е сѣществувала въ Българинѣ, какъ то сѣ стараѣтъ папищаши да кажѣтъ, а нѣкой си наши лекоумни и неопытни Българчета сѣ сѣ повлѣкли, надѣхани отъ лукавихъ Исуйтовъ, нѣка направимъ нѣколко си замѣчания на вышепоманѣтое свидѣтельство приснопаматнаго родолюбца отца Паисия. Отецъ Паисий описва твърдѣ добрѣ и ясно, въ какво отношение е было Българское и Грѣцкое духовенство и въ самы неприѣтлскы врѣмана, то есть, чи то никакво участие не зѣмало въ разноврѣманое

приубертание гражданского положения тѣхъ два народовъ, нѣ гдѣ дало си само чѣрковны дѣла. Това е юще едно голѣмо доказательство, чи Българи и Гърци, ако и да сѣ сѣ били и разоравали по между си и си отнѣмали мѣста, ту едни ту други, нѣ на Православнаѣ вѣрѣ вардили много, да не бы общій имъ неприятель Папа спѣлъ да отцѣпи нѣщо си отъ тѣхъ!

Отецъ Пансий юще казва, какъ то видѣхмы, чи Българи имали Барони (войводи) по тѣхъ мѣста, дѣ е было Архиепископство Българско и рѣчь велики барони тѣлкува съ турско е Беглеръ-Бегъ князь надъ князи — най голѣмъ силъ имѣюще послѣ царя. Нѣще да е излишно да поговоримъ обширно нѣщо о тому прѣдмѣту, кой сѣ относи на новаѣ нашѣ повѣстность, за кого прѣдмѣта твърдѣ малко е до сега писано или почти нищо. Дѣйствительно ны видимы на турскы ферманы и бераты, а и народное попрѣданне е съхранило чи Турци завладѣвши Българиѣ поставили нѣколко си Беглеръ-беге, кои сѣ имали най голѣмъ силъ послѣ царя. Такъвъ Беглеръ-бегъ е былъ съ условиемъ покорившъ сѣ Марко Краювъ въ Бѣтлѣж, (монастирь), и Константинъ Драговичъ въ Сересъ, Вѣлко Доброжанскы въ Доброѣж и Стефо-Бегъ, князь Лазоровъ сынъ въ Сърбско, Георгы Кастриотъ, призванный Скендеръ-Бегъ, въ Кроѣж и проч. Тие мѣста послѣ сѣ зѣли има Санѣакъ, и занимали сѣ ги първаго чина пашы.

Да бы дали читателю кратко едно понятие, какъвъ радъ е послѣдовало турское правление въ Българиѣ, трѣба да изложимъ нѣколко си подробности за Българское царство, какво правление е имало наблизо падения си, Турци какви сѣ были, кога сѣ го привзѣли и какъ сѣ постѣпили и тии да го управлѣхъ. Нѣ да сѣ изложимъ сичко това въ подробность намъ не ни допуска настоящее врѣмя ни то ни е прѣдмѣтъ въ таѣ книжицѣ. Ны щѣмъ каза само нѣколко си отъ поглавны чѣрты. Това ако и да ны отвѣче малко отъ прѣдмѣта ни, обаче нѣщѣ да е бесполезно; зашто то ще подбуди нышѣ учены и ще имъ дадѣ поводъ да сѣ занимахъ на той-зи прѣдмѣтъ, то есть, да издирихъ и изслѣдовхъ новаѣ нашѣ повѣстность, а най паче въ настоящее врѣмя кога нѣколцина отъ нышѣ Българи познахъ довольно добрѣ турскыи писменъ изыкъ и могъхъ сѣ ползова отъ разны стары грамоты, ферманы, бераты и другы. Какъѣ же ползѣ ще принесе новаѣ повѣстность днѣшнимъ и потомцамъ, всѣкы благоразуменъ Българинъ може да разсѣди.

Вѣтрешное правление, вѣобщѣ, Българскаго царства, наблизо крѣщения прѣславскаго двора, было е слѣдное. Български цари сѣ носили титулъ Самодѣржцы. Нѣ нихна власть не е была неограничена.

Народъ былъ свободенъ да избира царие въ врѣмя незадолговствия отъ настоящего царя. Наслѣдствие же приходило на подостойнаго отъ царскаго домородства, а многожды сѣ избирали и отъ народа за царь. Това сичко сѣ доказва отъ самаѣ нашѣ съхраненѣ повѣстность. Царскы титулъ отъ странѣ народа е былъ: царю чѣстити или царю господарю. Сички Българи сѣ были свободны, роби не имало между имъ отъ българскы родъ. Възпоминаеми между имъ роби были сѣ плѣнени въ врѣмя рата неприятели, коихъ сѣ Българи употребили да имъ работхъ земѣ. ²⁰⁾ Царъ ако и да е носилъ титулъ самодѣржцы, обаче около му имало велмѣжи отъ болѣры или богаты, кои сѣ управлѣли вѣтрѣшны и вѣнкашны дѣла; тии сѣ были и царскы свѣтници. Царъ е былъ самъ военачалникъ и прѣдвождалъ е войницы лично въ главны биткы. Сички Българи сѣ были войницы и най высокы стѣпень, послѣ Царя, былъ е воивода. Българскы знакъ, кой сѣ давалъ за награду отличившимъ сѣ въ бранѣхъ, зѣвалъ сѣ *гryвна*. Народный же знаменъ (герѣбъ, хорѣгва, байракъ, прѣпорецъ) былъ е лѣвъ разиренъ съ злато-увѣчанъ вѣнецъ славы. Въ врѣмя рата войводи сѣ были главны полководци и прѣдводители войновъ, а въ врѣмя мира тии сѣ управлѣли укрѣжиа и области. Малки градове и села сѣ сѣ управлѣли отъ старѣйшины, кмѣтове или кнезове. Всѣкы градъ и село си е ималъ Бирника, чиновникъ кой е бралъ биръ — царское даждие, кое было твърдѣ умѣрено, за издѣржания на пограничны войскы, кои сѣ непрѣстано тамъ вѣрдили. Бирникъ е носилъ златъ тоѣгъ, знакъ чина му. Были сѣ и болѣры или богаты зѣвими, отличаеми отъ другаго народа по състоѣниѣ имѣния си; първо происходи отъ болѣ (быти) болѣръ — болѣринъ, а второе отъ богъ — богатъ, чѣловѣкъ кой е ималъ много богове въ домъ си, то есть, кумири, малко домашно капище, или книги писаны за богослужения, зашто то въ врѣмя изычѣства книги сѣ были много скѣпоцѣнно нѣщо, и имѣхъ и знахъ читати ихъ былъ е знаманито и уважаемо лице. А послѣ рѣчь богатъ достигла да сѣ зѣма за чѣловѣка, кой е ималъ много сѣребро, злато, стока и проч. Все Българи си имали и прѣтажания своѣ земѣ, а болѣри и богаты, къту съсъ повѣчъ сѣрѣдства, имали сѣ и по голѣмо пространство земы, а най паче сѣ имали увеселительны полскы и лѣсовскы домове, дѣ сѣ живѣли лѣтъ и сѣ сѣ занимали повѣчъ въ ловѣ. Такива домове сѣ были укрѣплени съ тороны (башны, кулы) и нахождѣхъ сѣ остатки имъ въ прѣславскы горы и другѣдѣ, за коихъ народъ е съхранилъ и нѣкаквы си попрѣдания. Тии болѣри и богаты нѣсѣ имали никакъѣ власть надъ на-

рода, да го усилят да имъ работи, ни то сѣ имали нѣкакъвъ отличительный титулъ благородства. Сички Българи сѣ были благородни, и общий титулъ е былъ за всякаго Българина *Ваша милость* безъ исключения оба пола. Уважательни же титули сѣ были отъ сродническихъ слѣднѣ. Постаримъ сѣ казвали *чичо* или *бате*, буй или *како* женскому полу; а въ дълбока старость достигшимъ сѣ казвали: *дѣдо*, *мѣжиемъ* или *бабо* женскому полу. Тии титули и сега сѣ сѣхранили между народу и никогы нѣщѣшь чю чиста Българина, да кажи непознтому чловѣку прѣмо на има му, нѣ му кажи: *Бате Стояне!* или *чичо Драгане!* и проч. Това е знакъ доказательство неоторимо, чи Българскы народъ е былъ отъ незаметны врѣмана образованъ, а нѣ грубиянинъ, какъ то други нѣкоторые народи, кои выкають: *вре!* или *море!* или *ей!* и проч. Жени сѣ звази мѣжие сѣ *стѣпани*, а мѣжие имъ ги зваля *стѣпанки*. А безный титулъ е было *първо либе*, или *първа прѣвнина*. Българи сѣ имали и гражданскы общыры и изрѣдны законы. Тии сѣ ги пресли ище отъ Хиндистана въ приселение си въ Европѣ, и въ тѣхъ сѣ виждѣтъ истини чѣрти Мановаго закона, какъ то и въ сѣхранныхъ и до днѣсь между народу брачны дължности ²²). Повѣстность сѣманува съ отважность крумово законоустановление — *Les institutions du roi Crum*. Великий и славный Крумъ ²³) царь Българскый прѣдкого потръпера Византийска държава, кѣту възживи пакъ Атиловѣ великѣ държавѣ, падъ иманемъ *Българско царство*, и има *Унѣ* и *Аваринѣ* прѣдстана вѣкы да сѣ слуша, акы единъ родъ сѣще съ Българы, Тѣй великий и мѣдрый мѣжъ, кѣту сѣ размыслилъ умно то есть, кѣту искалъ да узнае отъ каквы причины и пороцы е прѣпадвала прѣжде та силна и мѣру ужасна държава и да сѣ ползуе отъ прѣжныя погрѣшки своихъ прѣдковъ, сѣбралъ четирма отъ наймѣдрихъ и най опытныхъ старцехъ между народу, кого е той сѣсѣрѣ доточилъ подъ едиѣ власть и подъ едиѣ държавѣ и отправилъ имъ слѣдны въпросы: На каквы причины трѣба да отдадемы падени вашего главатарѣ и народа ²⁴)? — А старци отговорили: „Царю чѣститы! причини сѣ многобройни и различни. Първа причина е была *клока*, комъ отдаѣчаваше отъ нашего *Хакана* ²⁵) вѣрны и праведны свѣтници, и направи та падна правительство въ несправедны и беззаконны рѣцы; послѣ развратность слѣдниковъ, кои бѣхъ упрѣдли да правослѣдѣтъ народа, кѣту сѣ сѣдружихъ съ лицемѣрцы и крадливцы; послѣ изобилние вина нанеси пианство, Авари изгубиха народно си чювство, кѣту си изнѣжихъ и изтъщихъ тѣла, най по слѣ лакомство въ търговциѣ сѣвърши наше разорение. Авари сѣ

нахъ търговци (спекуланты), лѣжахъ единъ другаго и братъ брата си унеправдааше. Такъвъ бѣше, кимже, жалостный и плачевный источникъ на наши бѣды!“ Повѣстность казва, чи Крумъ, кѣту слушалъ тѣзи причины и кѣту провидѣлъ, чи, ако не поправи тѣа работы, и негово царство ще пропадне, рѣшилъ и сѣставилъ законы, коиъ е одобрилъ народъ, кѣту сѣ сѣбрали на общенародно засѣдание.

Тии закони сѣдържавали слѣдныя отъ колко е намъ сѣхранила византийска повѣстность.

- 1., Да сѣ разважѣтъ лозилъ по сичкѣ Българинѣ.
- 2., Да сѣ даде всѣкому просѣку (слѣпцу) обдѣржание, и ако бы таковой сѣ уловилъ пакъ да проси, да го продава въ кѣту робъ ²⁶).
- 3., Всѣкы Българинѣ, кой наковлади (наклопа, обвини) нѣкого си да сѣ гужда въ желѣза, додѣ сѣ испита, и ако го е наковладилъ лѣжовно, клюкаръ да губи главѣ.
- 4., Крадѣщимъ да трошѣтъ колѣна.

Тѣа законы учени повѣстуватели называють съ отважность. *Les institutions du roi Crum* — законоустановление Царь Крумово.

Отъ тѣа тукъ възпоминаемы законы Великаго Крума, и отъ слѣдныя, коиъ може да изчѣрпи чловѣкъ отъ прѣдложенныхъ Попу — Николаю I. въпросахъ въ начало християнства Прѣславскаго двора, може да узнае чловѣкъ явно и неоторимо, чи Българи прѣди Християнства имали общырно законодавие, а то управдава историцы, кои съ отважность пишѣтъ: *Les institutions du roi Crum*.

Въ въпросъ (89) български посланници пытають: „Можемы ли да посващавамы чѣрквѣ първы плодове земы?“

То значи, чи тии прѣжде Християнства приносили и го имали законъ ²⁷).

Въ въпросъ (12, 45) пытають: „възможно ли е въ празници и въ великий постъ да произвождамы сѣдѣ, то есть, да правимы „сѣдебны засѣдания и да усѣждамы чловѣка на смѣртъ, ако е до „стойнѣ смѣрти?“ То не показвали и не выка ли грѣмогласно, чи Българи прѣди Християнства имали устроени сѣдовнища, имали сѣдници, сѣдили и усѣждали виновницы спорадѣ пристѣплениа имъ, а кѣту сѣ покрѣстили и увели християнскы празници, пытають, какъ трѣба да слѣдуютъ?

На каквы законы сѣ сѣдили прѣди Християнства? Извѣстно чи на Крумово законоустановление, кое е было общырно и спорадѣ обстоятельство сѣ е усѣвършенствовало. Нѣ Крумъ ли е първый законодавецъ българскы? Нѣ! ные навождамы тукъ него, зацо то византийска повѣстность го сѣхранила, и то е ище поважно за насъ, чи

инострани и неприязни българскому роду писали о тому. Българскы първы законодавецъ е былъ въ Индиѣ Ману, кого законъ сѣхъ принесли Българи въ преселение си отъ тамъ въ Европѣ. —

Въ въпросъ (25) пытають: „по нашъ законъ, у насъ всекогы стои стража (варда) на границы нашия земы, и ако нѣкой си робъ или „свободнѣ чловѣкъ отбѣгни прѣзъ пограничнѣ чъртъ, стражарѣ „са придавать то-сѣ часть на смърть.“ — Тукъ не вижда ли сѣ военны законъ Българскы, кой е былъ найстрогъ, какъ то щѣмъ видѣ чърты и подолу? Той-зи законъ не е ли истый и до днѣсь образованы държавы? който насили границы, не го ли застрѣляють? А и стражарю, по военному закону, не е ли прописано застрѣление ако не варди добрѣ и пропусни неприязнѣла?

Въ въпросъ (24) пытають: „какъ да сѣдимы отчеубийца (чловѣкъ кой е убилъ баща си)?“

Въ въпросъ (26 и 27) пытають: „какъ да сѣдимы онъ-зи, кой убилъ сродника или сродницѣ си? кой убилъ друга си?“

Въ въпросъ (30) пытають: „какъ да постѣпимы сѣ неволнѣа убийца, то есть, сѣ чловѣка, кой е убилъ нѣкого си, безъ да си щѣ?“

Въ въпросъ (85) пытають: „какъ да постѣпваме (да ги сѣдимы сега, кѣту станѣхмы християни, разумѣва сѣ, чи тии прѣжде ги сѣдили по языческы сѣ законы) сѣ онъ-зи, кой причинява чловѣку вреда на нѣкой-сѣ тѣлесны ждѣ (услѣпи му око или му строши кракъ и проч.), или смърть нѣкому-сѣ въ пианство?“

Тукъ въ тѣхъ въпросы не сѣ ли заключава цѣль образъ на дѣшны европейскы гражданскы законы? *Les vices, tous les défauts qui peuvent causer un préjudice quelconque? Les causes, comme: cause incidente etc?*

Въ въпросъ (2, 32, 31, 28, 27) пытають: „какъ да сѣдимъ онаго кой е усмѣдилъ (изкопиль) нѣкого-сѣ? кой грабиль мѣжа или жѣнѣ? кой открадиль скота? кой сѣ е уловиль сѣ чюздѣ женѣ? кой е направиль крѣвосмѣшение сѣ роднинѣ-сѣ?“

Тѣхъ-зи законы що сѣ относѣтъ браку, Българи сѣ ги съхранили твърдѣ строго и до сега; а тии сѣ истини Манови закони, дѣ от свѣтъ, кѣту е писано за сродственны стѣпени, писано е, чи мѣжѣ трѣба да има неограничнѣ власть на женѣ си, и не само ако прѣлюбодѣйствува, нѣ и даже ако кажи или замысли нѣщо-сѣ противъ мѣжа-сѣ, той да има полно право да ѣ казни. Исти закони, коихъ сѣ си пренесли Българи отъ Индиѣ и сѣ ги имали прѣди Християнства, заставили българскы посланицы да прѣдложѣтъ Римъ поучѣ такѣва подробности, относѣщи сѣ на женскы длѣжности камъ мѣжа

„ако помысли и каже нѣщо“ Римъ-попъ же имѣ отговориль по евангелскы, чи само кога прилюбодѣйствува жена, тогава да има право мѣжѣ ѣ да ѣ напуца.

Въ въпросъ (84) пытають: „що да струваме сѣ лѣжеобвинителы (клякары)?“

Въ въпросъ (86) пытають: „по нашъ законъ, ако сѣ улови крадливъ (татъ) или разбойникъ и сѣ отрича да каже свое пристѣпление, сѣдникъ го бие по главѣ сѣ тогѣ и го бодѣ сѣ желѣзны бодлы по хѣлбоцы до дѣ сѣ признае и пр.“ Тѣхъ-зи два въпроса сѣ истый Крумовъ законъ, какъто видѣхмы погорѣ, чи той лѣжливы обвинителы — клякары — казнилъ смъртиѣ, а крадливцѣмъ трошилъ колѣна!

Въ въпросъ (95) пытають: „какъ да постѣпваме сѣ виновникѣмъ, кои прибѣгвають и сѣ скрываютъ въ чърквѣ?“ — Той-зи законъ е былъ почти общы всемъ народамъ въ врѣмѣ язычества: кой-то виновникъ е прибѣгвалъ въ нѣкой-сѣ храмъ по нѣкогашъ е былъ непохыщенъ отъ тамъ. Види сѣ, чи Българи сѣ го имали и слѣдовали и послѣ християнства, та за това пытають Римъ-попа о тому.

Въ въпросъ (22, 23) пытають: „какъ да постѣпваме сѣ онѣмъ, кои, прѣди да сѣ почне бой, не слушѣтъ? . . . . у насъ е законъ прѣди срѣжения нашъ Господаръ проважда мѣжа вѣрнаго и благоразумнаго да разгѣда урѣжие, коние и сичко що е нужно за боѣ, и ако въ нѣкого си не сѣ найде въ добъръ радѣ, казниѣтъ го.“

Тукъ сѣ вижда, каквы строгы военны законы сѣ имали Българи. А можахъ ли да нѣмѣтъ такѣва законы, кѣту всекогы бѣхъ на урѣжие противъ Византийцы, кои вардѣхъ и наймалкое благоврѣмие да ги нападѣтъ?

Юще сѣ споманува за мѣтежницы (бунтовницы), коихъ сѣдили и казнили смъртиѣ какъто и бѣгавшихъ робъ; а то е сѣз гоуахъ — вина коѣ сѣ относи прѣмо на царское лице, на началнѣ власть и проч. .

Тѣхъ-зи закони сѣ споманувѣтъ въ начало християнства Прѣславскаго Двора, а какъ то видѣхмы въ 84 и 86 въпросъ, тии сѣ истое Крумово законодавие, кое сѣществувало прѣди крѣщения Прѣславскаго Двора! Сега сѣ ражда въпросъ; да ли сѣ были написани тии закони или туку тѣхъ сѣ были изпълнявали по придание и приказване устно? Ако слушаемы онѣмъ що сѣ мѣдровали до сега, чи Българи и въобщѣ сички Славяни, прѣди крѣщения Прѣславскаго Двора, нѣмали писменность, то трѣба, противъ праваго разума, да повѣрваме такова безумие! Ные виждамы въ тѣхъ-зи закони много подробности и цѣль образъ на дѣшны европейскы гражданскы законы, и от-

родъ *коджа-баши*, а то е тълкувано отъ българскы старѣйшина, кое е равно *коджа-баши*; защото въ врѣмѣ Българскаго царства по малкы села управляли старѣйшини. Бирника претълкували *капзамалъ*, *капзедеримъ*, значи беръ зѣмамъ. А най ближнаго управителю, кой слу- жаше за агютантъ (до 1821 — 1830), зѣвѣхъ го по турскы *штѣртъ* — чьловѣкъ кой шета на самъ нататакъ да приказва повеление управи- теля; и Турцы имать пословицъ; *инсанъ ахмагъ штѣртъ олуръ*, бе- гупанъ ахмагъ *рахванъ олуръ* — глупавый чьловѣкъ става шѣртъ, а глупавый конь става выноходець ³¹). Сичко това доказва, чи Тур- ци, кога минѣли отъ Азиѣ та завладѣли Българиѣ, нѣмали радъ и устройство правления и затова сѣ зѣли истый радове и устройство отъ Българы, както и множество рѣчи: *везиръ* — възирающы сѣ, *назъръ* — назѣратель, *заривъ* — свѣтлый, хубавый заривый, *сертъ* — сѣрдитый и проч.

Нѣка видими и най стари имъ чинове, коихъ сѣ имали въ Евро- пѣ на свой-си изыкъ и отъ тамо всѣкы узнава, какво имъ е было у- стройство правления. Най първи тытули турскихъ велмѣжъ и чинов- никовъ, отъ колко е мнѣ познато, были сѣ слѣдни; *имрихоръ-агаси* първы царски конюшникъ. То достоинство и санъ было и въ византий- скы Дворъ, *ἀρχιπρωτομάχος* или *πρωτομάχος* ³²). *Касанъ-баши* — заповѣдникъ или главатаръ мѣсопродавцовъ, кой въ врѣмѣ рата сѣ е грыжилъ за нужное кѣличество мѣса войнѣмъ и съврѣманно е изпълнавалъ дѣж- ность военачалника послѣ Султана. *Екменчи-баши* главатаръ хлѣбпро- давцевъ. *Субаши* — начальникъ водъ или водоводовъ. Тѣй-зи сички сановници сѣ съдружавали войнство въ врѣмѣ войны и грыжили сѣ всѣкы спорадъ сана си за мѣса, хлѣба и воды; а съврѣманно были сѣ и най главни сановници Султанови. Тѣхъ чинове и санове виж- дамы еще много врѣмѣ послѣ въ Цары-градъ отъ врѣмѣни, кога О- сманскы прѣстолъ сѣ е установилъ тамо и турска държава заповѣда- ше на цѣлѣ Европѣ; даже до 1812 и еще послѣ тии санове сѣще- ствовали въ Цары-градъ, както и санъ *Бостанджи-Баши* онъ-зи кой е надзиравалъ и вардилъ царскы градины, дѣ сѣ сѣило Султану дѣ- валъ и дѣжность управителя полициѣ въ Цары-градъ и былъ е за- повѣдникъ на страшное жилище, тъмница въ коѣ който е вхождалъ, не е вѣкы излизалъ живъ отъ люты мѣкы! та тъмница е погълнѣла много невинны жертвы турскаго свѣрѣпства и много знаменити лица сѣ издѣхнѣли вътрѣ даже и отъ Влашкы князове. Той *Бостанджи- Баши* е сѣдилъ и разны разправы. А сѣдовища были управлени отъ *Шех-ул-ислама* (върховный чинъ турскаго свѣщенства) отъ кого за-

высвали и завысвѣтъ еще сѣдници — *Кадии* и *Мюхтиси* — законодав- цы. Тии сѣдѣтъ по Абубекирувы фетвы — извлѣченія отъ Корана, кого е Абубекиръ, тѣстъ Мохамедовъ, съписалъ послѣ смърти Моха- меда; по Омаровы фетвы; Омаръ е наслѣдилъ Абубекира и той е за- владалъ Персиѣ и Египетъ и е изгорилъ знаменитое книгохранили- ще Александрийско. По Алиювы фетвы; Алиѣ е былъ зѣтъ Мохаме- довъ, той е ималъ за женѣ дащерѣ му Фатме. По имамъ — Азамо- вы и другы. А най паче сѣдѣтъ по свои си главы, какъ то имъ ски- мни или който имъ надъ даде оному отдавать правдѣ! Тѣхны сѣ- дебны рѣшенія сѣ были неразрушими отъ гражданскы управители, коимъ власть е была съединена съ тѣхъ, то есть, безъ сѣдника — *кадии* и *мюхтиси* нищо не е можалъ гражданскы управитель да рѣ- шава, кое и до днѣсь почти е исто въ турскѣ държавѣ. *Имами* и *фетви*, — рѣшенія кадийски и извлѣченія мюхтийскы сѣ почитали за свѣты и изпълнавали сѣ сѣ съ строгостиѣ отъ изпълнитѣлнаѣ власть. Послѣ же, кога сѣ сѣ усилили Еничари, появили сѣ и дру- ги нови граждански чинове и санове: *Еничари-агаси*, *Чорбаджы-баши*, *Ахчи-баши*, *Сака-баши* и проч.

Турскы войницы, кои сѣ минѣли отъ Азиѣ въ Европѣ и завла- дали Българиѣ и Византийскѣ власть, были се неженени; тии, кѣту завладѣли тѣхъ мѣста, зѣли най хубавы дѣвицы Българкы и Гъркыны и сѣ уженили за тѣхъ, кѣту ги потурчили на силѣ! За това въ Е- вропѣ живеѣщи Турци сѣ отличѣтъ отъ азиатскы си братиѣ *Ма- нафи* зѣвими по краски лица. Азиатски Турци сѣ чѣрникави, а Е- вропѣйски сѣ бѣлизнави, защото сѣ смѣсили съ Българскѣ и Гръцкѣ кръвь. Нигдѣ въ повѣстность не сѣ възпомѣнува да сѣ минѣли турски семѣйства отъ Азиѣ въ голѣмо число въ турскѣ днѣшнѣ Европѣ. Тур- ци и до сега имать таж наклоность, да зѣмѣтъ жени отъ другы народы, а най паче отъ Кавказа и Гюрджистана. А царска имъ порода, отъ врѣмени Амурата Амира почти до сега, се отъ другы народы си тѣ- глѣ поколение, а най паче отъ Гръцко-Българо-Сѣрбскѣ кръвь.

Турскы изыкъ е былъ изъ начала твърдѣ сиромѣхъ и бѣденъ, той сѣ е убогатилъ постѣпено отъ Арапскаго, Персийскаго и най много отъ Българскаго изыка. Писменость турска сѣ състои отъ арапскы и нѣколко персийскы буквы. Сички тѣхны отлѣчнѣ смы- слѣ изражающы рѣчи сѣ странни, както и нѣравствени, ралигиозни имъ, гражданское же и военное правление изражающы, искусства и художества, се отъ вышепоманѣтихъ изыковъ сѣ заѣти. Изыкъ тѣ- хенъ най много сѣ е убогатилъ послѣ отъ какъ сѣ сѣ остановили въ Константиновъ градъ. Отъ того въ Турско, въ тѣхъ врѣмѣна, го-

лѣма рѣдкость е было знание писменности, както и до сега ище. Простому Турчину, кога читаешъ нѣкожъ си религиознѣ имѣ книги или грамотѣ или запискѣ старѣ, той на разбира нищо; то е исто кѣту кога чѣтѣшъ Българину Китайскѣ! Тии въ вѣрѣма привзѣтиа Българини, невѣжи сѣще и неймѣюще никакво статистично и земеописно понятие, описали сѣ нашѣ земѣ тогда съвсѣмъ тѣмнѣ; почти нищо нѣсѣ описали радовно. Тии да узнажѣ, колко пространство земѣ имѣтъ подѣ владение си въ Българинѣ, изпроводили сѣ такова невѣжи описатели, кои ходѣли отѣ села на село и писали колко часа (сахаты) разстояние има отѣ едно мѣсто до друго, само по който пътѣ сѣ ишли на дължинѣ! писали нѣколко кладенцы, рѣкы и пѣтища за границы, мирища всѣкаго села. То описание не е было всеобщо по всеѣ Българинѣ, нѣ частно по нѣкои си само прѣдѣлы, а най паче въ Доброжѣ. Имана на градове и села въ това първо описание оставили гы, какъ то гы е зѣвалъ народѣ по Българскѣ, а нѣкои си отѣ послѣ притѣлкували на турскѣ языкѣ по истому значению. Тии стари записки сѣ нахождажъ до 1853 лѣто въ прахѣ потѣнѣли и пренебрежени въ Цари-градѣ, въ здание на мѣсто назѣваемо *тефтерхана* на Атѣ-мегданѣ и по другы *кютупхани* — книгохранилища царскы.

Въспоманува сѣ чи въ първо начало Султани издавали много ферманы на Българскѣ языкѣ писаны. То е истина, защото знаймы чи дѣщерѣ царѣ Ювана Александра Кира Оамари, была е дадена за съпружѣ Амурату Амиру — Великому, и та сѣ е остала въ християнству до смѣрти. Отѣ неж е былъ роденъ Баизитѣ I. призванный Илѣдрѣмъ — *трѣскѣ*. Та е была дадена Амурату отѣ неволѣж, какъ то е записано въ единѣ нашѣ памятникѣ, Синодикѣ Бориловѣ, *рода ради Българскаго*, и съ неж ведно были дадени нѣколко друшкы и служанкы нейны млада Българкы; спорады неж сѣ постѣпили въ Султановѣ службѣ и нѣколко си Българи, коимѣ число сѣ е умножавало, колкото е Султанова власть расла и негово влияние въ Българинѣ сѣ умножало, до дѣ най послѣ и постѣпи той Султанѣ въ бой съ Българѣ, кѣту сѣ бѣше впосѣмѣ раздорѣ и мѣлѣ въ Шишмановѣ домѣ. Народно едно попрѣдание сѣ съхранило, какъ то и пѣсенѣ, чи Шишманѣ призѣвалъ зѣта си Султана на помощь, да смири свои братиѣ, кои бѣхѣ отстѣпили отѣ него! Въ Турскѣ палатѣ сѣ е говорило нѣколко вѣрѣма Българскѣ языкѣ, защото и Баизитѣ зѣлѣ за жениж дѣщерѣж князѣ Лазаровѣ, послѣ Косовскѣ биткѣ, какъ то и неговѣ наслѣдници сѣ зѣмали и други Сърбкыны, а языкѣ Сърбскѣ е былъ тогава много ближенѣ съ Българскому, какъ то сѣ види отѣ

Душановѣ законѣ. То сродство, кое е зближило Отоманскѣ дворѣ, ище въ Брусѣ съ Шишмановѣ дворѣ, родило е Илѣдрѣма разорителя Българини! За-това не е чудно, да сѣ писали Отоманскѣ Султани въ него вѣрѣма ферманы си на Българскѣ языкѣ, защото се едно е было тѣмѣ и въ послѣдно вѣрѣма, кога сѣ гы писали на Арапскѣ языкѣ, то естѣ, толкова понятие сѣ имали отѣ писанихѣ на Арапскѣ языкѣ, колко и на Българскѣ! А на Българскѣ языкѣ да пишѣжѣ и самое вѣрѣма и обстоятелства гы заставѣли, до дѣ покорѣжѣ конечно цѣлѣ Българинѣ. Съхранили сѣ наши народни стари пѣсни, кои доказѣжѣ, чи многи отѣ покорившихѣ сѣ съ условиемѣ Българѣ, были въ Султанскѣ службѣ, и въ най голѣмыѣ чиновѣ; тии пѣсни щѣтъ сѣ обнародова въ подобно вѣрѣма и мѣсто съ любословны изслѣдования.³³⁾

Понеже воспоминажѣмы Амурата и Баизита нѣще да е излишно да кажимы нѣщо си за тѣхѣ. Амуратѣ или Муратѣ I. третѣ султанѣ отоманскѣ, родилѣ сѣ въ 1319, и наслѣдилѣ Оркана баща си въ 1360. той е привзѣлѣ Ангирѣ (Енкюри) въ малѣ Азиѣ и Одринѣ (Едрене) въ Европѣ, дѣ сѣ е учрѣдилѣ столнинѣ. Той за малко вѣрѣма е завадалѣ Руманѣ до Бмѣ планинѣ, Македонинѣ и Арбанашкѣ земѣ, разби знаманитое съжзно войнство на Косово поле, кое сѣ състоѣше отѣ Българѣ, Власѣ, Далматинцы и Сърбѣ, подѣ прѣдводитѣлствомѣ княза (Деспота) Лазара Сърбскаго; нѣ въ таж истѣ си побѣдѣ и той быде съ измамѣ убиенѣ отѣ еднаго Сърбина война, то е было въ 1389.³⁴⁾

Въ него вѣрѣма старопланинцы Българи и прѣстолный градѣ Търново, Видинѣ и Сръдецѣ сѣ държажѣ ище отѣ Шишмановцы, раздѣлены сѣще и въ раздоры и мѣлѣ находѣщи сѣ. Амурату наслѣди сынѣ му Баизитѣ I. призванный Илѣдрѣмъ — *трѣскавица*. Той нападѣна на раздѣленыѣ Българѣ и привзѣ Търново и Никополь съ нападениемѣ, нѣ пакъ не можѣ сичкѣ Българинѣ да усвои. Видинѣ и Сръдецѣ сѣ ище държажѣ, а найпаче старо-планинскѣ непроходимы тогда мѣста, отѣ Чърнаго мора до Траановѣ врата, държажѣ частно въ разстояние на 75 години, до конечное падение Българини. Илѣдрѣмъ обсажда и Цары-градѣ, и унуди Михайла Палеолога да му дадѣ едно прѣдградие въ Цары-града, дѣ съзида джаминѣ. Осталинѣ независимѣ Българи ведно съ Влашкое войводство, кое управлѣше прочютый Мирчо войвода или Димитрий Загорскѣ, трудѣжѣ сѣ да съсрѣдоточѣжѣ силы си и да нападѣжѣ на общѣй неприятѣлѣ; нѣ живѣй и дѣятѣльный Илѣдрѣмъ нападѣна скоро и на Влашко, дѣ го посрѣшна храбрѣй Мирчо. Война сѣ ище продължаваше въ Влашко и не сѣ знашѣ, какъвъ конецѣ ще получи, кога Илѣдрѣмъ сѣ извѣсти, чи Тамерланѣ

(Демиръ), татарский ханъ, нападнахъ въ малъ Азинъ и достигнахъ близу до Ангиръ. Илдръмъ сѣ унужди да заключи миръ съ Мирча войвода и да иди противъ Тамерлана. Нѣкои си историци прѣдста- вляють слѣдний договоръ Баизита съ Мирча.

Хатъ-хумаюнъ Салтанъ Баизита I. 1393. л.

I. По великъ нашъ милость даваемы съгласне, що покореное недавно отъ „нашъ непобѣдимъ силъ конкодсто, да удържи скон законы и правление и „власны конвода, да съхрани право войны и мира и прако надъ живота и „смерть своихъ подданныхъ.

II. Христианин, приидеши мѣхамедовъ вѣрж, могъти скободно да мине- „вѣтъ въ Власко и да сѣ уберъжѣтъ пакъ въ Христианство, безъ да по- „падѣтъ на никакво си гонение или казнь.

III. Власи могъти скободно да живеють въ наши подвласти земли, дѣ ще „бѣдѣтъ исключени отъ хаража и дръги дажди.

IV. Въ слѣдствие на тажъ нашъ высокъ милость, и зашто власны кон- „вода постапи въ уисло на подданы наши властители, онъ сѣ обказва да „плаща намъ ежегодно даждие въ злато 3000 власны грошове или наши „500 сѣверини грошове. данъ въ Никополь 795 (1393). мѣсеца ребѣвѣль- „свекель.

Той-зи хати-хумаюнъ е приведенъ въ историжъ Дакин, писанъ на гръцкы языкъ отъ нѣкого си Фотино, нѣ той не е вѣренъ зашто то противорѣчи съ оногъ зи, кого въ Парижкѣ конференцижъ Турци прѣ- ставихъ. Ные по настоящему нѣмамы срѣдство, да прѣдставимы чи- тателю него и да покажимы въ какво сѣ състои несъгласие съобра- зно съ повѣстности.

Послѣ мира съ Мирча войвода, Баизитъ сѣ управи въ малъ Азинъ противъ Тамерлана и близо при Ангиръ въ едно страшно сръжение быде разбитъ конечно и самъ падна въ плѣнь (1401). Спорадъ сви- дѣтельство на самы турскы бытописатели, Тамерланъ го затворилъ въ желѣзнъ клѣтъ, дѣ е жалостно издѣхнахъ. Съ Баизита Илдръма въ него врѣме е имало и сръжници воиски Помаци Българи и Сър- би. Сърбамъ е былъ прѣдводитель Стефо-бей, князь Лазаровъ сынъ, шура Баизитовъ.

Въ еднѣ старѣ рѣкописъ, кои нѣма ни начало ни конецъ, състои сѣ отъ нѣколько листове, писано е слѣдное лѣточислѣние за тѣхъ врѣмена. Въ лѣто 7308 (1367) сътвори князь Лазаръ кон на косокъ. сѣ „неуѣстивѣйни Агаранъ мѣда тѣ ю, и, и Мзрата оуби. и самъ ѿ нихъ боже- „ственю прѣстъ конуниж. тогда бысть плахъ и рѣданіе келіе.

Въ лѣто 7311 (1393) тѣрци на Власи коеваша. кралъ марко и констандинъ „загубѣ.

Въ лѣто 7316 (1395). Тѣрци и Босиз загубоша.

Въ лѣто 7317 (1396) изгоре ракиница и коко Брьдо.

Въ лѣто 7318 (1401) бысть Демировъ кон.

Въ лѣто 7319 (1401?) предстани се госпожа Евгенія.

Въ лѣто 7320 (1407) бысть зла зима и сѣ лѣто бысть клькокъ плѣнь.

Въ лѣто 7321 (1409) заклаша Вьлка.

Въ лѣто 7322 (1409) Уалапѣе убѣи бысть.

Въ лѣто 7323 (1411) Мвсѣ расниа Вьлгаре и онъ тожде лѣто заклаша.

Тѣйзи лѣтописни записки ни давають поводъ да кажимы нѣщо сѣ за нашъ народнѣ паматникъ, Царственикъ, изданный въ лѣто 1844 въ Будимѣ, кого нѣкои си наши млади учени Българи прѣзирѣють, безъ да знають, чи сичко почти що е писано въ него е истина, нѣ не е въ добъръ радъ лѣтосчисления положено. Ные въ тѣхъ вышѣйзло- жены записки видимы, Вьлковъ плѣнь, заклание му, разорение Бъл- гарии отъ Муса и неговъ погыбель. Ето що казва за тѣхъ случки и нашъ Царственикъ и види сѣ ясно сичко е истина.

„По смърти Пѣлзитовъ настанаха на царство тѣрское неговите синове ѹзвѣ „Селиманъ и Мвса. тѣхъ ѹбо два братѣа согласиха сѣ да отидѣтъ на Болга- „рете и на Сербете, сразиха сѣ же послѣ междѣ себе и направиа много кро- „копролитѣ, докѣ зетѣ имъ Ахметъ паша не ги примири. И така тогда Сѣл- „танъ Мвса ѹбо отидѣ въ Дарданѣа, кои то е западна Болгарѣа, като Охридъ, „Битола, Сръгевина и Далматин сръхъ Илрикъ, имѣа со себе и Болгарскѣа „князи, що то бѣха подъ власть тѣрская, Вьлка Доброжанскаго и Лазара ек- „хантскаго въ лѣто господне 1409.

„ѹзвѣ мѣсѣлманъ (Сулиманъ) же земахъ со себе и зета си Ахметъ паша, „него ѹбо посла на Златица да сѣ вѣе, и самъ понде на Самоковъ. во Ко- „станецъ обахѣ събрахъсѣа Болгаре много ѹбиха го, въ лѣто господне 1411.

„Тока ѹбо като ѹх, Сѣлтанъ Мвса, разгнѣва сѣ много, и абѣе ѹби княза „Вьлка и Лазара, и колкѣ то дръги князоке Български имѣа со себе, и оста- „вѣхъ Дарданска та земля, понде на Самоковъ, и тамо сразисѣа со сѣа Бол- „гарете и навѣ имъ и ѹби царѣа Іоаниа Шишмана, остана же отъ Іоаниа еднѣ „сынъ именемъ Владиславъ, кон то побѣгна при Страшнмира въ Видинъ. „Послѣ сѣлтанъ Мвса отидѣ да плѣни Златица. Георгѣи Страшнмиръ обахѣ „като ѹх ѹбѣи то брата своего Іоаниа Шишмана, абѣе събра множество „конска Болгаре, Сербѣе и Маджаре, и отидѣ въ Златица срази сѣ съ Тѣрка- „ми, навѣ имъ ѹби и сѣлтана Мвса и Ахмеда паша, и сичко нѣхно кони- „ство до единаго, въ лѣто господне 1421. послѣ же вѣрнасѣ въ Видинъ.“

Тукъ сѣ види чи нашъ Царственикъ е съгласенъ съ вышѣйзложены записки, писани въ Сърбижъ, какъ то сѣ виждѣтъ, не отъ българскѣ

рѣкъ; разлика е твърдѣ малка въ лѣтосчисление. Нѣ каквы голѣмы разлики виждамы въ Европѣйскы повѣстности, писани отъ учены и образованы чьловѣцы?

Ные, млади Българи! не трѣба да прѣзирамы наши драгоцѣнны паматници, нѣ трѣба да са стараймы да ги изслѣдовамы съ разсѣ дитѣлны изисканиа!

Европѣйци, кои сѣ писали за тѣхъ наши прѣдмѣты, нѣ-сѣ' подо- стовѣрни отъ наши народны паматници! тии за работы, кои сѣ бы- ли прѣди 50 години въ Турско и юще по рано, на коихъ ные юще имамы живы свидѣтели, такива лѣжы сѣ писали, щото е срамъ чьло- вѣку да ги чѣте! а защо е было то? защото тии нѣсѣ' имали при- стѣпъ въ Турско, какъ то днѣсѣ. Ные не трѣба приминѣлы въ тѣхъ врѣмена работы да сѣдимы по днѣшнимъ обстоятельствомъ, нѣ съо- бразно съ тѣхъ врѣмана, кога то сѣ тии ставали. Въ нашъ Царствен- никъ вѣйстиннѣ има много почърпано отъ византийскы списатели, нѣ и много има отъ наши стары рѣкописи, кое не е лѣжа. Самаѣ недостатка, чи съставившый той-зи паматникъ, не е показалъ мѣста отъ дѣ е чѣрпалъ. Нѣ и за това трѣба да му смы благодарни, защо сѣ постаралъ въ тѣхъ врѣмана да пиши и толкова. Тукъ не разумѣ- вамъ издателя Царственника, нѣ съчинившаго; защото ты рѣкописъ, отъ коѣ е приписанъ и издаденъ Царственникъ, отколѣ е была по- зната въ Българинѣ, какъ то и отецъ Пайсюва Българска исторія сѣ е приписвала отъ многы рѣцы. Да дойдимы пакъ на приснопамат- ныи отецъ Пансин, кой описва въ свое съчинение състояние Бълга- рии прѣды 100 години, какво е было. Ные видѣхмы въ вышейзложе- ное негово описание за Българскы Патриархъ и митрополиты, чи ка- зва явно, защо грѣцкое свѣщенство въ негово врѣма сѣ е старало явно да изтрѣби Българскы языкъ, и отъ того Българи остаѣи про- сти; нѣка изложемы и нѣговъ прѣдговоръ и тогава да потвърдимы негово свидѣтельство и отъ самы грѣцкы списатели.

„Предисловіе къ хотанимъ унтати и послѣшати написаніа въ Історіицѣ сѣю.“

„Виемлите вы унтатели и слышатели, роде Болгарскыи, кои ревизуетъ и усърдствуетъ по своего рода и по свое отчество Болгарское, и желаетъ развѣсти и знати извѣстно ради своего Болгарскаго рода, и за ваши отцы, и праотцы и царюке, и патриарси, и свѣтыхъ, какъ сѣ исперва пожикели и пришли. и камъ потребно и полезно есть, да знаете извѣстно дѣланіа отецъ вашихъ, како що знаютъ вси дръги родоке и языкци за нихни родъ и языкъ и имѣють исторіи и всаки книжничъ, и отъ ныхъ знаетъ и сказуетъ и хва- лить сѣ за свои родъ и языкъ. тако и азъ камъ написахъ по редѣ извѣ- стно завашъ родъ и языкъ: унтате и знате, да не бѣдете охъ дръги ро-

„доке и языкци подсмѣнками и ѹкараемн; азъ излѣха порекновѣхъ по рода и „по отчество Болгарское, и много трудъ сътворихъ собирати отъ разлѣчнн „книги и історіи, дондеже собрахъ и сокозѣнихъ дѣланіа рода Болгарскаго въ „книжницѣ сѣю, ради ваша полза и похвала вамъ написахъ, кои любитъ свои „родъ и языкъ. препишете історіицѣ сѣю, платите нека и камъ препишатъ „кои ѹмеють писати, и именте ю да сѣ не погѣбы; а кои не любѣатъ за „свои родъ Болгарскыи знати, но сѣ ѹбѣрацѣють на ѹюжа политика и не ра- „дѣтъ за языкъ Болгарскыи, но сѣ ѹхатъ унтати и гокорити по грѣцкыи, и „срамеетъ сѣ сѣ нареуетъ Болгари: ѹ неразѹмне іюроде, поради ѹто сѣ сра- „мишь да сѣ нареуетъ Болгаринѣ и не ѹетишь по свои языкъ, и не дѣ- „машъ, или не сѣ имали Болгари царство и господарство за толико царство- „вали и были ѹюдни по всѣ земля, и много пѣти отъ силни Римляне и отъ „мѣдри Греци данъ въземали, и давали имъ царюке и кралюке свои царски „дѣщери въ сѣпружество, и да бы имѣли миръ и любокъ съ цари Болгарскии, „и отъ всего славенскаго народа наіславни были Болгари, пѣрво сѣ они па- „триарха имѣли, пѣрво они сѣ крѣстили, наиколь земля они освоили, тако „отъ своего народа словѣнскаго они силни и ѹесны были, и пѣрвы скѣтни „Словѣнскіи отъ Болгарскии родъ и языкъ просѣали. како зато по редѣ всѣ „въ сѣю історію написахъ, и зато имѣють Болгари отъ много історіи сви- „дѣтелство. защо е истина все за Болгари, како и поменѣхъ, но отъ що „сѣ ты неразѹмне срамишь отъ свои родъ и владинъ сѣ на ѹюзды языкъ. „но сѣ реуе: Грѣци по мѣдри и по политѹни, а Болгари сѣ прости и глѣ- „пѣки и не имѣють реуи политѹни, зато реуе, лѣѹше е пристати по грѣци; „но виждѣ неразѹмне, отъ Греци има много народи по мѣдри и славни, да- „ли сѣ оставѣла некои Грекъ свои языкъ и ѹченіе и родъ какъ то ты безѹ- „мне, що оставѣлашь и неимашъ некои приѣтокъ въ грѣцка мѣдрость „и политика, ты Болгарине непрѣлѣпан сѣ, знати свои родъ и языкъ „и ѹчѣна по своему языкъ; воле есть Болгарска простота и незлобѣе, Бол- „гари прости всакого ѹ свои домъ принимаютъ и гошѣкають и дарюють ми- „лостиню, кои ѹ нихъ просятъ, а мѣдри и политѹни никакъ не творѣтъ. „но и отнимають отъ прости и похищѣють неправедно, и више грѣхъ и не- „полза отъ нихна политика и мѣдрость приемѣють; или сѣ срамишь премѣ- „дри и торговци и славни на земли отъ свои родъ и языкъ, защо сѣ Бол- „гари прости и неимѣють отъ нихъ много торговци и книжници и хитрѣи и „славни на земли на това крѣма, но сѣ повѣке отъ нихъ простѣ ораѹе и ко- „паѹе ію ѹѹаре и прости занѣжѣтѣи; азъ на то къ кратѣе ти скажѣ: отъ Ада- „ма даѣе до Давида и праведнаго Іѹакима и Іѹсифа ѹбѣзѹника, колко бы- „ха праведни и скѣти пророци, патриарси, нарекоха сѣ великѣи на земли и „прѣдъ Бога не бѣше отъ нихъ некои торговецъ или прѣхитѣрь и гордѣливъ, „како сегашни хитѣрци що ги ты имашъ за поѹесть, и ѹюдини сѣ ѹ нихъ,

„и влечеши са на нхенъ языкъ и обнуан, праведни праотци вси были же
 „многъматели и окуари, и были богати съ скоти и плоди земли, и были
 „прости на земли, и незлобиви, и самъ Христосъ оу домъ простаго и ин-
 „цаго Юсифа слезе и пожие. Видѣхъ како Богъ поукѣ мнѣ прости и
 „незлюбиви ораче и окуаре, и наиперко нхъ возлюбилъ на земли и просла-
 „вилъ, а ты са срамнишъ, защо съ Болгари прости и нехитри окуари и ора-
 „че, и оставешъ скон родъ и языкъ, и хвалишъ са съ уюжди языкъ, и хва-
 „лиши на нхенъ обнуан; то азъ видѣхъ отъ многи Болгари, защо тако де-
 „лають и идѣтъ по уюжди языкъ, и обнуан и на скон языкъ хвалятъ, зато
 „заъ написахъ и они отчерзгатели кон не любятъ скон родъ языкъ, наип-
 „сакъ да знаеть, како не са были наши Болгарски царюве и патриарси и ар-
 „хїерен безъ летописани книги и кондичи за толнко лѣтъ царствували и го-
 „сподствували на земли, и имали са и исторїи царскы и кондичи архїеренскы
 „всѣхъ извѣстно, и житїа и правилахъ скатимъ болгарскимъ много, не было
 „въ оно время щампи Словенски, а челоуци отъ небреженїа не претолко-
 „вали, но на мало са мѣста такнѣ книги обрѣтали, а кога оузелн Турци Болгар-
 „ска земля напрасно погазили и попалили церкви, мѣнастиры, царскы и ар-
 „хїеренскы дворове, и въ то время челоуци отъ страха и нѣжда и чужа
 „турскаго бѣгали, да сохранять токмо скон животъ, и въ то люто время по-
 „губили са они исторїи царскы, и на много скатин житїа и правила, и нмѣ
 „нѣма они книги летописны цю са были пространо написани ради кѣго на-
 „рода, и царїе болгарскихъ. Азъ много книги и премного проучетохъ и възи-
 „скахъ за много время прилежно, и не козмогохъ никадъ обрѣсти рѣкопи-
 „си и печатни, но мало и рѣтко и въ кратцѣ обрѣтается и нѣкоя краты
 „исторїа. некон Макровыръ (Макроврбенъ) Латининъ преписалъ отъ грецески
 „исторїа за болгарске царюве, но весьма кратко, едка са наиде нхїа нмѣна,
 „и кон по коего царствувалъ, самъ тои Макровыръ писалъ тако: кажатъ
 „Грцы отъ зависти и ненакнсть, цю имѣли на Болгари, не писали хрѣбїа
 „постыпки и славнои дѣланїа царен, и народа Болгарскаго, но въ кратцѣ и
 „во преки писали, како е было нмѣ прилнчно, да не нмѣ е срамота, защо,
 „много пяти Болгари ги побѣждали и дань отъ нхъ взимали. отъ того Ма-
 „кровира и отъ многїа дръги исторїи събрахъ за много время по прилика и
 „по разноространнхъ и сокозпнхъ сїю исторїицѣ, ако са находи 8 многнхъ
 „книгы и исторїи по мало и въ кратцѣ написано за Болгари, но неможать
 „всакъ челоуцъ нмѣти они книги и унати и помннн, того ради разсѣдихъ
 „и съкозпнхъ вса здѣдно.“

Отъ изложенихъ всѣхъ види ясно въ какво положение са нахо-
 дила бѣдна Българинъ въ время отца Пайсиа въ 1762, кога владала
 голѣма простота и народный духъ былъ отпадналъ, и прѣудолѣло
 было грѣкоманство! до кой стѣпень е было то възвышено всѣхъ мо-

же да си въобрази, кѣту сравни наслѣдны времяа, то есть, отъ 1800
 до 1837, кога почна вѣкы да гаснѣе грѣкоманство въ Българинъ и да
 са възражда народный духъ. А днѣшнн му остатки са свидѣтельство
 иеже живо, онъ-зи помятъ Българы, кои пишють съ грѣцкы буквы Бъл-
 гарскы языкъ, иеже е живъ въ голѣмо количество! Такива погърче-
 ни и намърсени Българи може да види челоуцъ отсѣвнъ въ Бълга-
 ринъ иеже много и въ Влашко, въ Поещъ, въ Бассарабинъ и другадѣ.
 Та зарада не са е иеже изчистила! Благоговѣйный отецъ Пайсий, ако
 не е писалъ по общырно о тому, то обстоятельства не му са допу-
 щали ради духовнаго му чина, нѣ пакъ довольно е писалъ, и негова
 рѣкописъ е принесла голѣмъ ползѣ приписванъ отъ тогдашны Бъл-
 гары. Ные щѣмъ изложи нѣколко запискы, кои са нахождѣтъ на
 краи и писаны отъ прочтавшихъ ѣхъ, да види всакы съ какво усърдие
 са ѣхъ читали Българи.

„Азъ Макаріе іеромонахъ хиландарски проунтахъ ето исторїю, и развѣхъ
 „уто есть писано внем и вие потрѣдите са братїа та ѣхъ поунтети да ви бѣ-
 „ди на ползѣ Болгаромъ похвала, а на пакость Грекомъ и . . . . .“

1772 Мана пї денъ.

„Азъ Георгїи іереа грѣшнїи и окаянїи отъ село жерзвн протнтахъ сїю
 „исторїю и развѣхъ уто есть писано въ нем, и вие потрѣдите са братїа
 „та а проунтете да ви бѣди на ползѣ Болгаромъ похвала и на пакость Гре-
 „комъ и . . . . .“

1776 Декемврїа день кѣ.

„Азъ Велико іерен отъ село котель проунтахъ сїю исторїю и развѣхъ
 „уто есть писано въ нем и кїе потрѣдите са братїа та а проунтети да ви
 „бѣди на ползѣ Болгаромъ похвала а на пакость Грекомъ и . . . . .“

1779 Великѣ іерен Маїа г.

Много животъ и здравн.

„Н азъ Никола снъ попъ Лазаревнѣхъ и даскалъ отъ Рѣхувѣхъ проунтахъ сїю
 „исторїицѣ и развѣхъ уто есть писано и кїе потрѣдите са братїа та а про-
 „унтете да ви бѣди на ползѣ Болгаромъ похвала и на пакость Грекомъ и . . . . .“

въ лѣто Марта з.

„Азъ Серафимъ проунтахъ сїа исторїа у Сливенъ въ лѣто отъ христа
 „агѣбъ (1794) и много ползѣ намѣрнхъ за Болгари.“

Отъ тыа запискы са види колко са е скытала таа рѣкописъ изъ
 Българинъ, и каквѣ е ползѣ принесла въ тѣхъ времяа.³⁵⁾ а отъ
 израженїа, „на пакость Грекомъ“ всакы разумѣва защо са писали та-
 ка тии свѣщенни лица; извѣстно чи тии са глѣдали очевидно грѣцкое
 угнетение надъ Българи и българскыи духъ удавенъ отъ грѣкоман-
 ства; и ако нѣсѣ можали друго нищо да сторжтъ, то есть, да пи-

шъть по обшырно нѣщо, утишили сѣ себе си съ томъ що сѣ и тии по два тры рѣда писали, и приканжъть и другы Българы да прочитають. Сега кѣту видѣхмы въ какво състояние сѣ е нахождалъ въ тѣхъ врѣмѣна Българскый духъ затапенъ отъ грѣкоманства, и причины му нѣка потвѣрдимы таж истинѣ и отъ самы грѣцкы списатели. Выше помянутый ученъ Грѣкъ Атанасъ Стагиритъ въ свое съчиненне *Πατριστικά*, въ странѣ 352. и 353. казва.

Κατὰ τὰ ἀνατολικὰ παραθαλάσσια τῆς Μακεδονίας, ὅπου ἦτον ἡ χώρα Χαλκιδικὴ καλουμένη, ὠνομάζονται ἔτι κομποπόλεις, καὶ κῶμαι, καὶ ὄρη καὶ ἄλλα τοιαῦτα, μὲ ὀνόματα Βουλγάρων· ἰσβουρος, Στανὸς, Νιβοσεῖλον καὶ λοιπά· σώζονται καὶ τινες λέξεις, καὶ τραγούδια εἰς γλῶσσαν Ἑλληνικὴν, περιέχοντα ὀνόματα Βουλγάρων εὐρίσκονται καὶ ὀνόματα τινῶν ἀρχαίων ἐγκατοίκων Βουλγάρων. ψυχὴ Βουλγάρου ὅμως ἤδη δὲν ὑπάρχει καθὼς εὐρίσκονται περὶ τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ ἄλλαχού, οὔτε ἄλλου ἔθνους, οὔτε γλώσσης, ἐκτὸς τινῶν Λατινικῶν, μανίκια, κολίγας, καὶ τινῶν ἄλλων ἐκ τούτων οὖν φαίνεται, ὅτι ἦσαν καὶ ἐκεῖ Βούλγαροι ἐγκατοικοὶ, πλὴν ἐξελληνίσθησαν, ἀναγκασόμενοι μάλιστα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἐκεῖ ἐθίμων· ἐπειδὴ δὲν εἶχον οὔτε ἱερεῖς, οὔτε βιβλία ἐκκλησιαστικὰ εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Τὰ δὲ ἔθιμα τοῦ γένους ἐκτελοῦνται ἐκεῖ μετὰ πολλῆς παρόρσης καὶ ἐλευθερίας· ἔτι δὲ εἶναι καὶ τὸ Ἅγιον ὄρος πλησίον, καὶ δὲν ἔλλειψαν ποτὲ, οὔτε λείπουσιν ἐκεῖθεν Πατέρες ἐκκλησιαστικοὶ πνευματικοὶ καὶ κατηχηταί.

„На вѣсточны македонскы крайбрѣжия, дѣ е было мѣсто Халкидики называемо, имануватьсѣ иже градища и села, горы и другы такива, съ имана Българскы, изворъ, станъ, ново село и проч. остан и нѣколко рѣчи и пѣсни на еленскы языкъ съдържающы имана Българъ; нахождатъ сѣ и имана на нѣкои си стары Българы жители, нѣ душа Българину сега не съществуе тамъ, какъ то сѣ нахождатъ около Солуна и другѣдѣ, нито другаго народа, нито языка, отсвѣнь нѣколько Латински (*μανίκια* — рѣкави, — *κολίγας* — другарь) и нѣкои си други. Отъ того убо сѣ вижда чи были и тамо Българы жители, нѣ поеленчили сѣ, усилены найпаче отъ Великаж Чърквѣ и отъ тамошны обичаи; защото нѣсѣ имали нито свѣщенницы, нито чърковны книги на языкъ си; а обичаи народа (елинскаго) изпълняжъ сѣ тамо съ голѣмъ дързость и свобода; притомъ е близо и свѣта гора и чърковни отци, духовници и поучители всѣгда сѣ были тамо.“

Ученый Грѣкъ ивно пиши, какъ сѣ е старала великаж чърква да гони Българскѣ народность и съ силѣ да ги гърчи! „*πλὴν ἐξελληνίσθησαν, ἀναγκασόμενοι μάλιστα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας*“ такива свидѣтельства има тысящи писани отъ самы Гърцы, кой жалае, и кого не е гнусъ

да чѣтъ, нѣка види що е писалъ познатый елинистъ Неофитъ Дука, въ свое издание Димостена въ прѣдговоръ си. Тамъ изступлены Грѣкъ ивно казва, *чи трѣба славянскыи родъ да сѣ истрѣби и изчисти, а да сѣ разпростани еленизмъ!* дѣшны же учени Гърцы се истое мечтажъ! тии себжъ турскѣ Европѣ до Дунава и до Савѣ рѣкѣ! за Българы и за Сърбы нищо не остажъ! Съ сичкѣ си голотъ упашки имъ се на горѣ стърчжъ, кѣту на козы! . . . . Нѣка прѣдставимы читателю иже едно доказательство относѣ сѣ нашему прѣдмѣту, то естъ, чи въ врѣмѣ Асѣна не е было никаква униѣ съ Папищашы.

Слѣднаж рѣкописъ е найдена прѣди нѣколко си години въ велико Търново и изпроводена е господину Н. Хр. Палаузову, а господинъ С. Палаузовъ иж обнародовалъ на малкѣ едиѣ книжидѣ въ Петроградѣ подъ иманемъ, Синодикъ Царѣ Бориса, съ нѣколко си замѣчания на рускы языкъ; спорадъ неговы же замѣчания та сѣ относи XIV. столѣтию.

? (Дѣш) кнѣмъ желаніемъ раждегсѣ, посла съкрати ихъ по вѣсен областн скоен ижеже нѣкѣ пѣкелы въ снѣпы. и повелѣ съинитсѣ съборѣ. съшедшимъ же сѣ убо архіереомъ късѣмъ. сѣренникѣмъ же и инокѣмъ еше же и вѣсѣмъ болѣромъ и множество много проуега народа. иже оубо сичъ вѣсѣхъ съшедшихсѣ оубѣдѣвъ црѣ, абѣе съ стѣтлож багрѣниѣжъ изшедѣ, съде въ иже тогда единомъ ѿ великихъ црѣковъ. и съборѣ сѣдоу и сѣдоу прѣсѣдашѣ, повелѣ привести нечѣстѣя сътѣла. и не абѣе тѣмъ напрасно запрѣти, ижъ съ вѣланкожъ хмтростѣжъ тѣхъ оулоки. рекъ тѣмъ вѣсѣкъ страхъ ѿ себе ѿринжти и съ дръзновеніемъ глѣти хвалѣе тѣ оууеніе. Они же оуловити црѣ и иже съ нимъ сказашъ подробноу вѣсѣя злославнѣжъ ихъ ересь. Црѣ же и иже съ нимъ мѣдрѣми въпросы тѣмъ на мнозѣ ѿвѣтоважѣнимъ ѿ вѣжвѣныхъ писаніи дондеже обличѣшъ злославное тѣхъ мѣдрованіе. они же иже же рыбы безгласны стожѣе, недоумѣніемъ ѿ късѣждѣ съдрѣжѣми вѣжж. бѣгоуѣстѣвыи же црѣ сичъ посрамлены до конца видѣвъ и дѣвола падшасѣ и низложена хѣ же величаема, радости испѣлнѣсѣ. и повелѣ тѣ вѣюсти и тѣхъ иже ѿ нихъ прѣльщенѣхъ. иже оубо они сѣа видѣшжъ, пакы прѣтекошжъ къ съборѣни црѣкви. а иже непокрѣшжѣ православноу съборѣу прѣдани вышжъ разлѣчѣнимъ казнѣмъ и затѣуеніѣу. И по семъ повелѣ бѣгоуѣстѣвыи црѣ Борисъ прѣписати съборникъ ѿ грѣуьскаго на бѣлгарскыи скои языкъ. и повелѣніемъ его и стѣи съборъ съ вѣписанъ бѣ въ православнѣжъ съборы иже да проунѣтсѣ съпрѣвѣжѣ недѣла стѣхъ пѣ ижеже стѣи ѿцѣи изнѣхала съборѣи и апѣлѣстѣи црѣкѣ прѣдашжъ. прѣжде бо црѣтва его никто же нѣ сътвори православыи стѣи съборъ. Сѣа же въ вѣсѣ сътворишжѣсѣ. и повелѣна вышжъ ѿ бѣгоуѣстѣваго црѣ Борѣла вѣлѣ „*ᾠχῆν. ἰνδικτῖον δι. λοῦναι αἷ. λῆ. σῶνῆναго κрѣ. га λῆ. еἶ. мѣа фѣрѣварѣа αἷ. въ дѣнь пѣто*“ сыропѣстѣион недѣла. И сѣа вѣсѣ

добрѣ оудрадивъ православныхъ нашъ црѣ. и скончавъ съворъ и вѣнде въ црковѣ и бѣгодарникъ бѣ опустити кождо въ свою, вѣунаа мѣ паматъ: ꙗ.

Трѣклатого Богомила. и Миханла оученика его. и Ѳеодора. и Добрѣ. Стефана. и Василиа. и Петра. и проула еговы оученики и единомыдрѣнныиже хѣво вѣлѣщеніе быти владѣвшѣ, а не ѡ стѣла и прѣнустѣлауца наша бѣла пѣть приять, сихъ вѣсѣхъ анаѳема.

Вѣсѣмъ архіереемъ. и епѣпѣ. и сѣщенникомъ и ннѣкомъ. и вѣсѣмъ болѣромъ бѣлгарскимъ съшедшимъ съ црѣмъ вориломъ на трѣклатѣ сѣерѣ и низложившимъ тѣ. ꙗ. вѣуна. ꙗ.

Послѣ обличительнаго събора противу Богомиловъ, слѣдува въ нашъ рѣкописъ отъ листа 27 до 30 твърдѣ важно сказаніе за повѣстность Бѣлгарскыа чрковы, обновление Търновскаго Патріаршества при Иоанна Асѣна II, кои е царувалъ отъ 1217 — 1241. Желание того господара, да обнови Бѣлгарско Патриаршество, ни е срѣшнало никакво припатствие ни отъ страны Императора Иоанна Дуки Ватаци, ни отъ страны четверихъ Вселенскихъ Патриарховъ. Това са обяснява чрезъ политическо положеніе Бѣлгарии при Асѣна I. и чрезъ общы грѣцкы и бѣлгарскы ползы, кои сѣ са нахождали въ съязъ противу Латиновъ, зацо тогива бѣше Царь-градъ заробенъ отъ Латины.

Іоаннъ Асѣнъ црѣ великыи и благоустьныи сѣтъ стараго асѣнъ црѣ. и многъ любовь имѣѣ къ бѣгоу. прославивъ и просвѣти бѣлгарское цртво и хѣвѣхъ црѣи бѣлгарскихъ быкшѣхъ прѣжде его. иже монастырѣ създа и оудрадивъ велии златомъ и енсромъ и каменіемъ многоцѣннымъ. и вѣсѣ стѣла бѣжѣныи црквы, многыи дарами одарикъ. и скободѣ унстѣ на ннѣ обавивъ. и вѣсѣкъ сѣщенникъскыи уннѣ. архіереежъ, іереежъ. и дѣакѣны, многыи устѣмы поуѣть. пауеже вѣзускавъ съ многымъ желаніемъ, обновикъ патріаршество бѣлгарскаго цртва. тѣмже оубо обновленіе снѣе бѣ.

Прѣосѣенныи вѣселенскыи патріархъ германъ бѣгоколеніемъ вѣхѣемъ многымъ поспѣшеніемъ хрѣстолюбиваго іоанна, асѣнъ великаго царѣ сѣ стараго асѣнъ. съ прѣуѣимъ патріархы братѣжъ скожъ. Аѣансѣе вѣсеоскащенныи патріархъ іерусалимоу. хрѣстовѣхъ страстен и вѣскресеніа его. цркке скатѣионъ матерѣ вѣсѣмъ цркѣкамъ и вѣсежъ палестины. Сѣмеѣнъ вѣсеоскащенныи патріархъ. антѣохѣжъ божѣа града и вѣсежъ сѣрѣжъ. Ніколае вѣсеоскащенныи патріархъ еѣандрѣжъ и вѣсего Егѣпта.

Снѣмъ оубо вѣсеоскащеннымъ патріархомъ. писаніа приемшимъ посланна въ ѡ благоустьникаго царѣ грѣцкаго калоіѣанна, доуки, снѣе писано. Снѣмъ вѣсѣмъ царство наше мола и бѣда ѡуѣство ваше. да внстѣ не праздно сѣрили нашего прошеніа къ вамъ. ижъ рѣкописаніе ваше положивше и посланноу царствоу. на оскащеніе по ѡбщомоу намъ и вашему съвѣшаніоу. еже

рѣши и даровати равнаго вамъ степене патріаршѣскаго трѣнока града цркви. вѣзнесеніа хрѣстока матерѣ цркѣкамъ бѣлгарскаго царства. Зане и хрѣстолюбивыи царѣ бѣлгарскыи іоаннъ асѣнъ. братѣ царства ми и скатѣ. ѡ нашего же царства и вашего ѡуѣства скатаго, то желаетъ велии дароватися царствоу егокоу.

Тѣмъ оубо прѣоскащеннымъ патріархомъ та писаніа проуѣтнимъ, ꙗко добръ съкѣтъ томоу кѣти изколишъ. и кѣждо ихъ свое рѣкописаніе вѣдашъ посланнымъ ѡ царѣ къ нимъ. такожде же и германоу писанъ снѣе рѣкѣше. Германоу вѣселенскомоу патріархоу братоу нашему радоватися. прѣжѣ токожъ намъ посланна, ꙗко добръ съкѣтъ то прѣемше. даемъ рѣкописаніе свѣдѣтельства нашего твоеи любви. ткори же ꙗко годѣ бы намъ. и вашему ѡуѣствоу, ꙗко власть нмы вѣсѣшаго сѣданіа.

Сѣа же вѣспрѣемъ царѣ грѣцкыи съ патріархомъ. събракъ вѣсего царства своего мѣтрополиты же и архіепископы. и епископы. и вѣсе уѣстныи минхы архімандриты же и нгоумены. такожде же и хрѣстолюбивыи іоаннъ асѣнъ царѣ бѣлгаромъ. вѣсего царства своего. мѣтрополиты же и архіепископы. епископы же и вѣсе уѣстныи минхы скатыжъ горы. събракъ съ вѣстоунымъ царемъ калоіѣанномъ, на понѣстѣмъ мори. мѣжа благоговѣнна и ската дѣлы и житіемъ постниѣскымъ вѣсѣакша. іоаннѣмъ прѣжде оскащеннаго архіепископа, нарекошъ его патріарха, не тѣкмо словомъ. ижъ и рѣкописаніемъ германа патріарха. и вѣсѣхъ епископъ вѣстоуныхъ рѣкописаніе свое положивше. въ сиггилъ пѣчатѣвшѣ, вѣдашъ благоустьникомоу царю, и патріархоу новоскащенномоу тогда іоанномоу къ вѣуное помннаніе неѣемлемо.

Сего радѣ оубо вѣсемъ православнѣ вѣписаномъ сѣа. на оуѣвѣдѣніе послѣшажшихъ и въ паматъ бѣлгарскомоу родоу.

Семоу іоанноу асѣню великомоу и благоустьникомоу царю вѣсѣмъ бѣлгаромъ, вѣунаа моу паматъ.

Калиманоу благовѣрномуу царю. и мнханлоу братоу его. Ѳамари и еленѣ дѣтемъ благоустьнымъ великаго царѣ асѣнъ, вѣунаа нмъ паматъ:

Алѣξανдроу секастократороу братоу великаго царѣ асѣнъ. и стрѣзю секастократороу. и славоу деспотию, вѣунаа нмъ . . . .

Константиноу благоустьникомоу и православномоу царю нашему . . . .

Подирѣ това слѣдуваѣтъ страницы рѣкѣписа, на кого, безъ сѣмнѣнна были сѣ записани имѣна царей и великихъ бѣлгарскихъ чиновниковъ — изкасѣни. Ако бы са увардили, послужили бы за ѡбясненіе родословіа Бѣлгарскаго владѣчества, кое е заплѣтено отъ византийскихъ лѣтописцевъ. Въ половинѣ книги, гдѣ са е увардилъ 30-й л. рѣкописа, съдѣржа въ себѣ слѣдующыи имена на нѣкон сѣновницы въ врѣмѣ Иоанна Алѣксандра

Монахоу сѣлвестроу. иже вѣсть епикеринъ великаго царѣ іоанна алѣксандра. вѣунаа паматъ:

Монахоу Θεодосіу. иже бысть протосебастъ великаго царя ѿдана асѣна
дра въуна:
Протокеліотиноу продликоу, въуна:
Протокеліотинъ прѣждѣ, и вѣсводѣ балдію, иже оубѣени бышъ за вѣ
господина своего, въуна памать:
Цамбелкоу великому примикюрю, въ:
Беликому воеводѣ константиноу, иже Θεодоуль нареуень бысть въ минш
скомъ образѣ, въуна памать:
л. 32 и 33.

Царицѣ блѣгарскыя.

Еленѣ новѣи и благоустьивѣи царици матери великаго царя ѿдана асѣна
въземшон на сѣ аггелскыи образѣ нареуень еугени, въуна памать:
Аниѣ царицѣ нареуень аниѣ, и дръзѣи аниѣ благоустьивѣи царици хри
столубиваго царя асѣнѣ, и иринѣ благоустьивѣи матери христолубиваго царя
михила, нареуень въ миншскомъ образѣ жѣни, въуна памать:

Маріи христолубивѣи царици стараго тертеріа, и дръзѣи кирамаріи блѣ
верѣи царици, въуна и:

Ефросини благоустьивѣи царици царя сватслава, въуна памать:

Кераци благоустьивѣи деспотици матери великаго царя ѿдана александра
въсприемшон на сѣ аггелскыи образѣ нареуенон Θεофана, въуна памать:

Θεодорѣ благоустьивѣи царици великаго царя ѿдана александра въсприем
шон миншскыи аггелскыи образѣ нареуениѣи Θεофана, въуна памать:

Θεодорѣ благоустьивѣи царици великаго царя ѿдана александра сѣшон
рода евренска, въсприемши же на сѣ сватое крѣщеніе, и благоустьивѣи въ
цѣлѣ сѣхраниши, и цѣрквы многы обновляши, и монастырѣ разиниуныя въздв
шон, матери сѣи великаго царя ѿдана шимана, въуна па:

Керафамари дѣщери великаго царя ѿдана александра, великон госпо
обжунци же сѣи великаго амирѣ амоурата, оданѣ же быкши за нѣ родѣ рѣ
блѣгарскаго, она же тамо шедши и вѣрѣ православнѣи сѣхраниши, и родѣ сѣи
своебодѣши, и добрѣ и благоустьивѣи пожикши, и сѣмирѣомъ скончавши сѣ, въ
на памать:

Кіримаріи благоустьивѣи царици великаго царя ѿдана шимана, въуна
памать:

Госпожи десиславѣ, и госпожи касианѣи дѣщерѣмъ великаго царя ѿдана
александра, въуна памать:

Госпожи десиславѣ матери благоустьивѣи царицѣ маріѣ царя ѿдана ш
мана, нареуениѣи въ аггелскомъ образѣ девора, въуна памать:

Кераци дѣщери великаго царя ѿдана шимана, въуна па:

л. 35 — 38.

Патріарси прѣславсті.

Леонтіоу. димитріоу. сергіоу. григоріоу патріархѣмъ прѣславскыи. въуна пам.

Прѣосвѣщеніи патріарси тринокоу.

ѿоакимоу прѣкомоу патріархоу богоспаснаго цариграда трінока, въуна па
мать:

Василіоу. ѿоакимоу. игнатіоу прѣосвѣщенныи патріархѣмъ, въуна памать:

Макаріоу трѣблаженному патріархоу, и свѣщенномуученикоу, въуна памать:

ѿоакимоу. даро-ѣоу. романоу. ѣеодосіоу. освѣщенныи патріархѣмъ въуна

ѿоаннѣоу прѣосвѣщенному патріархоу въуна памать:

Сімеѣноу прѣосвѣщенному патріархоу, въуна памать:

Θεодѣоу прѣосвѣщенному патріархоу, въуна памать:

ѿоаннѣоу прѣосвѣщенному патріархоу, въуна памать:

Евѣмѣоу прѣосвѣщенному патріархоу, въуна памат:

Митрополіте прѣславсті:

Стефанѣ. димитріѣ. лѣвъ. григоріѣ. герасимѣ. аарѣнѣ. мелетіѣ. макаріѣ. сава
дорѣѣн. внсаріѣн. макаріѣ.

Митрополіте урѣвенсті:

Неофитѣ. каллиникѣ захаріа.

Митрополіте локеусті:

Логгіѣ. мелетіѣ. купріанѣ. сѣмеѣнѣ. и дръгын сѣмеѣнѣ:

Митрополіте сръдеусті:

Діонисіѣ. даміанѣ. леѣнтіѣ. дометіанѣ. парѣеніѣ.

Митрополіте овеусті:

Θеостирикѣ. захарѣ.

Митрополіте дръстерсті:

Куриль. аверкіѣ. ѣеодоуль ѿсифѣ. діонисіѣ. каліинкѣ.

А аже хоѣемъ помѣнѣти нинѣ митрополіты, сѣи бѣша при благо
устьивѣи цари асѣни подѣ областѣи трѣновскыи патріархѣи. иже и тогда
поуниша.

Антѣніѣ. даніиль. митрополите сѣръсті, въуна нмѣ памать:

Анастасіѣ. епифаніѣ. димитріѣ. епископи кельѣждѣсті, въуна нмѣ:

ѿоаннѣи. сергіѣ. архіепископи. ѣхридсті, въуна нмѣ памать:

ѿакѣвъ. порфиріѣ. ѿоаннѣи. епископи враниѣвсті, въуна:

Сава. ѣеодѣсіѣ. димитріѣ. сѣмеѣнѣ. епископи вѣлградсті, въуна нмѣ па
мать:

Куриль. діонисіѣ. епископи нишевсті, въуна нмѣ памать:

Сѣмеѣнѣ, митрополіте филиппіѣнскы, въуна нмѣ памать:

Василіѣ. марко. никодимѣ. прокла. дорѣѣн, партеніѣ митрополіти месемѣръ
сті. въуна нмѣ памать:

Въсѣмъ мѣтрополѣмъ и епископѣмъ. архимандритѣмъ же и игуменѣмъ бѣлгарскимъ. иже въ благоуверѣи скончавшимъ сѣ, вѣуна: —
въсѣмъ болѣе малымъ же и великимъ. поборникомъ и поспѣшникомъ благоуверѣи и прѣтелемъ скатыи и божественѣи церкви царства бѣлгарскаго вѣуна: —

Семироу. ѿнуу. добромроу. невиншоу. и всѣи елци съ ними мѣжъ воеваше на безбожныи туркы. и крѣвь свою пролѣвшъ по православию вѣуна: —
хрѣстѣианствѣ, вѣуна: —
Дрѣ. трошаноу. ратеноу. караюю братоу моу. потрѣцѣ. ганкоу. ставроу. миханоу. богданоу. шишманоу. батоулоу. радославоу. конславоу. константиноу. годеславоу. урѣноглавоу . . . . .

Казахмы другѣмъ чи Папа не е ималъ никакъ работѣ съ Бѣлгарѣ въ врѣмѣ възобновления Бѣлгарскаго царства и патриаршии въ Търновѣ отъ Асѣниовцы, нѣ Бѣлгари сами изпылили това. А колко изискаемаж почѣсть камъ византийскаж чърквы и то было изпынено между Бѣлгары и Гръцы, какъ то показва сей драгоцѣный матникъ.

Отсѣнь въ Синодика цара Борила то възобновение Бѣлгарскаго патриаршии въ врѣмѣ Асѣна находи сѣи въ другы единъ старъ Зборникъ спорадъ какъ то е обнародовано отъ г.-на Йордана Хаца Константиноу въ VII. свѣжкѣ Гласника дружества Сърбскы словесности.

О основанію Бѣлгарскаго Патріаршества.

Извадено изъ еднога стараго рѣкописа „Зборника.“

Іоаннъ Асѣнь царь великий и благоуверѣи сынъ стараго Асѣнь царя иже многа любовь имѣа къ Богу прослави бѣлгарское царство пауе ксѣхъ рен бѣлгарскыхъ быкшѣхъ прежде его, иже монастырѣ създа и оукраси въсѣмъ дѣломъ и писеромъ и каменѣмъ многоцѣннымъ и въсѣмъ скатыи и божественѣи церкви многими дарми одаривъ и свобода унема на нихъ обѣдавѣи и въсѣмъ священнѣицѣмъ унѣ архіерѣа іерѣа и дѣяконы и многими уѣстими поутѣи патріарха. Тѣмъ же оубо оконченіе сице кы . . . .

„Прѣосвященный въселенскый патріархъ Германъ благоколеніемъ божіемъ многими поспѣшеніемъ Христолюбиваго Іоанна Асѣнь великаго царя сына стараго Асѣнь съ проуици патріарха братѣа своимъ — Афанасіе всеосвященнымъ патріархомъ іерусалимъ Христовѣхъ страстен и въскресеніа его чъркве скатамъ Сѣонѣ. Матерѣ въсѣмъ чърквѣмъ всеа палестины. Симеонъ късеосвященный патріархъ Антиохіа Божіа града и всеа Сиріа. Николае късеосвященный патріархъ Александрии и всеа Египта.

Симъ оубо късеосвященнымъ патріархомъ писаніа прѣемшимъ, посланикъ въ нихъ отъ благоуверѣи царя грѣцкаго кало Іоанна Дѣкы сице писано:

Самодѣржавное Царство наше мола и бѣда отуѣство наше да вѣсте не праздно сътворили нашего прошеніа къ камъ: на рѣкописаніе наше положивше и послали моемъ царствѣ на освященіе намъ и нашемъ съвѣщаніи — еже на рѣци и дарокати равнаго камъ степене патріаршескаго трѣнова града чърквы къзнесеніа Христова, матерѣ чърквѣмъ бѣлгарскаго царства; зане и Христолюбивыи царь бѣлгарскый Іоанъ Асѣнь, братъ царства ми и скатъ отъ нашего же царства и нашего отуѣства скатаго то желаетъ келми дароватисѣ царствѣ егоекъ.

Тѣмъ оубо преосвященнымъ патріархомъ та писаніа проуѣтшимъ яко добръ съвѣтъ могъ быти изколѣмъ, и кѣждо ихъ свое рѣкописаніе вѣдашъ посланымъ емъ царѣ къ нимъ, такожде и Германъ въселенскый патріархъ, братъ нашъ радокатисѣ: прѣяхомъ товожъ намъ посланиа, яко добръ съвѣтъ то прѣемше, даемъ рѣкописаніе свѣдѣтельства нашего твои любки. твори же яко годѣ вѣстѣ намъ и нашемъ отуѣствѣ. яко властѣ нмы въсѣмъ сѣданіа.

Сѣлаже въспрѣемъ царь грѣцскый съ патріархомъ събракъ въсѣго царства своего мѣтрополитѣ же и архіепископы и въсѣ уѣстныи мѣнхы, архимандритѣ же и игумены: такожде же и христолюбивыи Іоанъ Асѣнь царь Бѣлгаромъ въсѣго царства своего мѣтрополитѣ же и архіепископы, епископы же и въсѣ уѣстныи мѣнхы скатыи горы събракъ съ источнымъ царемъ кало Іоанномъ на понѣстѣмъ мори мѣжа благоуверѣи и свѣта дѣлы житіемъ постническимъ въсѣяшъ Іоакима прежде освященнаго архіепископа нарекоша его патріарха, не тѣмъ словомъ нѣ и рѣкописаніемъ Германа патріарха и въсѣмъ епископъ въсѣмъ — рѣкописаніе свое положивше къ сиггелѣ печатѣи и дашъ благоуверѣи царѣ и патріархъ ново освященномъ тогда Іоакимъ въ вѣуное поминаніе неотмѣлемо. Сего ради оубо въсѣмъ православи въ писаномъ сѣла на оубѣдѣи послѣдующихъ и въ память бѣлгарскомъ родѣ . . . . .

Подиръ Іоакима были въ Търново слѣдующи патриарси, какъ то сѣ назначавъ въ него рѣкописъ, Зборникъ: Василій, Іоакимъ II. Игнатій, Макарій, Іоакимъ III. Доротей, Романъ, Іоаникій, Симеонъ, Теодосій, Іоаникій II. Евтимый (въ врѣмѣ цара Шишмана).

Отъ наши Бѣлгарскы патриарси споманувать сѣ въ сѣщый рѣкописъ и слѣдующи: Леонтій, Димитрій, Сергій и Григорий.

Отсѣнь патриарховъ такожде сѣ споманувать и наши Бѣлгарски архиепископы: Прѣславскій, Чръвенѣстій, Ловечѣстій и Дръсторстій.

Въ врѣмѣи цара Асѣна I, завѣсили сѣ отъ Търновскѣ Бѣлгарскѣ патриаршии слѣдующи мѣтрополитѣ и епископы: Сѣрьстій, Вѣлбѣждѣстій, (епископъ) Охридстій (архиепископъ), Браничѣвѣстій (епископъ), Бѣлградстій (епископъ), Нишевѣстій (епископъ), Бѣдинстій (митрополитъ), Филиппейскій (митрополитъ), Мисембристій (митрополитъ).

Охридъ же, кой са зывалъ и Юстиниѣна, былъ е такождѣ знаменито сѣдалище Българскихъ царей и архиепископовъ съ Патриаршескѣ консисторіи. Охридскы архиепископъ ималъ власть надъ десять митрополиты и седемъ епископы.

А тии сѣ были слѣдѣни: Касторійскій, Бытолскій, Едескій, Корични, Бѣлградскій, Гребенскій и др. — А епископи; Шатишскій, Могленскій, Дебърскій, Кичевскій, Мокренскій и Молишскій. —

Нѣка видими юще единъ важенъ Българскы нашъ паматникъ до казашъ до дѣ са е простираа Асѣнюва власть.

БЪЛГАРСКА ГРАМОТА

БЪЛГАРСКА ГРАМОТА

XIII. вѣка.

(Изъ I-го и II-го тома извѣстій втораго отдѣленія академій наукъ.)

† ДѢЛА ЦАРСТВОВАНІИ: ѡРИЗМѢ СЯ: ХОРѢ ВСЕМЪ ДЖЕВ-
ЕВИШТЕЯ ЛЮБОВНЫМЪ (В)СЕКЪРНЫМЪ ГО(СТЕМЪ).

царствами. да ѿѡхѡдѣтъ по всен хѡрѣ царствами: с
кѹпѡжъ какѹжъ (ли) бѡ: или нѡсѡ или женѡ.

ИЛИ КУПИЖ КЛКЖ ЛИБО ИОСАТ: И ДО КОЖ ЛИБО ЗЕМЪ

или хѣры доудж: или до Бѣдынь. или Бра

нигува и Београда доидат: или до Тршнѡва и по
всѣмъ Загорнѣ . . . (и)л(и) до (П)рѣслав(а)

или Карезиньскыѣ хоры придѣтъ: или Кръситыи хорѣ:

или Борис(тѣ)и: или въ Дрѣни и въ Димѣтѣ

или в Скѣпскѣхъ хорѣ: или Прилѣ(п)скѣхъ: или

в ДѢВѢСКОМЪ ХОРОМЪ. или вЪ ЗЕМЛѢ АРБА

ИСКЖЖ: НЛИ В СѦЛЮИЪ: ПДЖТЪ: ПѦ ВСЛДЪ: ДА СИ

КУПОВАЖ: И ПРОДАВАЖТЪ: СКОБОД

О. БЕЗЪ ВСЕКОЖ ПЛКОСТИ: ДА НЕ ИМАЖ(Т)Ъ ПО ВСЕХЪ

ХОРАХ ЦАРСТВАМИ И Г(РА)ДѢХЪ: И КЛИСѢРАХЪ

ириетенина; и(ж) да си ходат и купватъ и прода

БАЖЪТЪ БЕС ПЕУЪЛИ $\Phi(\kappa)$ И ВСЕКЪРИНИИ.

101) БОЖИИ ГОСТЕ ЦАРСТВАМИ: КТО ЛИ ИМЪ СПАКОСТИ: ОТОМ

ИНБ@: или на блансърт: или на фо

СЪЛЪ, ПЛН ГЛ(Ъ) Л(Н)ЕО ПРЪЗЪ ЗАКОН: О КЪМЕРКН

О ДА Е ВѢСТЬ: ТОИ Е ПРОТІВНИКЪ ЦАРСТВАМИ:

НАЛОСТИ НЕ ЦІТ (Н)МЪТИ (Н)Ж ВЕЛНК(Ж) . . . МЕ
ГНЖ ПАТИТЪ

ГЛАВА ПЯТАЯ . . . ММ. †

† АСКН(Ъ) ЦР Б(ЛЪГАР)О(М). И ГРЪКОМІ † 36)

ниста е обнародована от П. П. Шафарика (въз Рамátkach drev.
nictvi Jihoslovanuv: Okázky občanského písemnictvi. стр. 2.)

кой жъ относи XIII вѣку, и Асѣню первому 1186 — 1196. а академикъ П. Н. Срезневскы е найшалъ истажъ въ книгохранилище академіи наукъ и помѣстилъ жъ въ извѣстій втораго отдѣленіи академій наукъ. Господинъ С. Палаузовъ е отговорилъ съ писмо тому и полага чи та не са относи Асѣню первому, нъ второму, говорящъ чи Асѣнь первый не е можалъ да разпространи толко Българскы границы и проч. Ные отъ нашъ странъ жъ отдавамы Асѣню первому, основажъ-ще са на правописание ѱ, и на самаж повѣстность, дѣ са говори чи, кога то Асѣнь первый почна да изгони Гърцы изъ Българиѣ, съ врѣ-мано са дигнахъ и Македонски Българи въ Драчѣ и другѣдѣ и слѣдъ-малко успѣхъ да изчистиѣтъ Византийскъ власть отъ сичкы тыя мѣ-ста. Самый ызыкъ помѣсенъ съ грѣцки рѣчи, доказва чи та грамота е писана въ врѣма Асѣна първаго; зацо то въ памятницы, относящы са Асѣню второму, Българи съ причистиѣли значитѣлно писменъ ызыкъ отъ грѣцкаж заражъ. Асѣнь второй събра учены Българы, българ-скы книжевенъ ызыкъ зѣ съвсѣмъ друго направление, то есть, ста-рое си правописание и чистотѣ отъ странны рѣчи.

Отсѣвъ тѣхъ паметници за Асѣнѣвъ вѣкъ нахождѣть сѣ ѣще многи, нѣ намъ не ни допушта сега вѣмѣ да сѣ разпротримъ; тѣхъ сѣ нахождѣть въ разни югославянскы съчинениѣ. Грамота „Іоанна Калимана Асѣна“ напечатана е въ книжкѣ *Българскы Грамоты* отъ В. Априлова (Одесса 1845). Кога сѣ събирѣть на едно сѣчки открити до сега паметници, относѣщи сѣ Асѣнѣву вѣку и сѣ открѣжѣть ѣще други, тогава можи сѣ изслѣдова въ тѣхъностъ Асѣнѣвъ славенъ за Българи вѣкъ.

Да видими сега, каквы живы възпомянаня е съхранилъ народъ за Асѣна. Тии живи възпомянаня сѣ нахождѣтъ повѣчь около Сливенъ и въ сливанскѣхъ горѣхъ, а найпаче около Бебровѣхъ, дѣ старци юще знаѣтъ отъ попрѣданя, чи тамо были многи иношки домове (мънастири), създани отъ Асѣна и носили имя *Малка Свѣта Гора*; а самии развалини и остатки, на нѣколко си отъ тѣхъ иношки домове, доказвѣтъ истинно народное попрѣданіе, какъ то и отецъ Пайсый пише нѣщо си о тому. Ные щемъ описа окръстность Сливена, до колко е намъ познато и до колко ни допуща врѣмѣ, щемъ наведи и отецъ Пайсуюво свидѣтельство за потвърденіе истини. Сливнянскы окръстности сѣ важни, най паче котланскіи, не само що сѣ съхранили Асѣнуво имя, нѣ и за найстарѣ нашѣ повѣсность, къту сѣ изслѣдовѣтъ съ любословны изисканя, относительно първихъ врѣмѣнахъ, кога сѣ Българи пришли отъ Индиѣ. Ные такива обшырни

разтлѣнии. По тѣхъ рѣкѣ на горѣ, то есть, по селишкамъ, кои носи
има Мѣнастурска рѣка, на едно равнище е былъ създанъ мѣнастиръ,
кому развалени и до днѣсь стоѣтъ, и казвѣтъ, чи тамо ставало Зборъ
въ 21-го Маиѣ; види са чи храмъ е былъ св. Констандинъ и Елена.
На устие Селища, близо до Сливена има бѣиръ, кой са зове Гаговицъ.
Трѣтое устие Сливена са казва ново-селское и рѣка носи истое имя,
а то има е дадено отъ село, кое са находи тамо и зѣве са Ново-Село,
(по грѣкоманскы Нѣхоры, какъто, и кадыкою — критохори — клу
пурхоръ!)

На входа того устия, камъ възточнѣ странѣ, има днѣсь лоза
(виногради) кои носѣтъ има по турскы Исарлѣкѣ, *) тамо има много
староврѣменни крѣпости развалени и мѣни развалини отъ чъркова,
дѣ и до днѣсь стоѣтъ стари гробища. Въ това устие са стичѣтъ нѣ
колко малки рѣки и съставѣтъ новоселскѣ рѣкѣ. Отъ истрѣлка,
камъ сѣверо-възтокъ, има една суха рѣка по турскы куру-дере, а по
на татѣкъ има други потокъ, кой са зове Дюлюевъ потокъ — Анвалѣ
дере по турскы, тамъ близо въ каманакъ находи са голѣма развали
на отъ старѣ крѣпость, Маричино градище; при източнику на тѣхъ
рѣкѣ, находи са малко на страны изворъ орловъ кладенецъ — куш
пунаръ; тамо, на него изворъ, ходѣтъ отъ Сливена и окръсны села
множество народъ на прѣобразение та са кѣпѣтъ за здравье. На
родъ приказва, чи най напрѣдъ ходили по него врѣмѣ орли и други
птици та са кѣпали; овчари же ходѣтъ та си кѣпѣтъ стада, да имъ
бѣдѣтъ здрави. Това попрѣдание е принесено и остало въ Болга
риѣ ище отъ Индиѣ, дѣ Индиѣци и досега имѣтъ такива убожѣми
води. Старци приказвѣтъ и вѣрвѣтъ, чи имало животодавна вода и
чи орли, кога остарѣвали, ходили та са кѣпали въ неѣ и са под
млаждали; нѣ ако ты попыташъ: дѣ е та вода? тии казвѣтъ, Тамъ! син
ко де истича слѣнце! Въ зендскы книги споманувѣтъ вода зуръ — заръ
— свѣтла, и вѣрвали ѣ за свѣтъ вода. Въ персийскы книги са спо
манува абу-хатъ — животодавна вода. Въ Болгарии по много мѣ
ста са нахождѣтъ пещери, дѣ обично има и кладенци, народъ ты по
чита ище за свѣты и ходѣтъ въ урѣчены дны та са миѣтъ. Тии са

*) Истрѣлкѣ отъ исаръ или хизаръ — крѣпость, истрѣлкѣ — мѣсто дѣ е имало мно
го крѣпости. Види са чи това мѣсто е было добрѣ укрѣплено, какъ то го показ
вѣтъ и сами му развалини. Турци какъ то и другѣдѣ казахмы, привзѣвши Болгариѣ,
прѣиманували мѣста на языкъ си, по исто му значению, каквито са' были или какъ
то ты е зѣвалъ Болгарскы народъ. А на нѣкой си оставили при турское приима
нование и Болгарско, какъто Разградъ, пишѣтъ въ Ферманы си Хизаръ — Градъ.
Хизаръ — крѣпость — Градъ.

стари болгарски Пагоди, въ коиѣхъ Болгари изпълнавали Богусложе
ние, кога са дошли отъ Индиѣ, и вѣрвали Сива бога или Сура. Въ
индийскы пагоды и до днѣсь ище имѣтъ такива усвѣтени източници,
и народъ ходи на поклонение. Въ Додино гадалище, кое Грѣци усво
или, имало тоже подземие и такава вода, дѣ ходили та са миѣли и
учищавали стари Болгари и Елени. Въ еленскы языкъ са съхранилъ
глаголъ *μυάω* — *μυῶ*, и рѣчь *μυστήριον*. ако попыташъ учены Грѣци
каква е та рѣчь, *μυάω*, — *μυῶ* и *μυστήριον*? тии щѣтъ каза, *πρωτότυ
πος ἑλληνικῇ λέξις* — първобытна еленска рѣчь; нѣ що значи *μυάω* *μυῶ*?
тии щѣтъ ти каза, *ἔπραττον οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες τινὰ μυστήρια ἐκεῖ ἀυνῶ
στα τὴν σήμερον*. или *ἐμνοῦτο οἱ παλαιοὶ ἐκεῖ* т. е. творили стари Ели
ни нѣкаквы си тайнства тамо непознати днѣсь или учили тамъ стари
нѣкойси тайны! нѣ то е кѣту ясно слѣнце ясно, и кѣту двѣ и двѣ че
чиры, чи рѣчь *μυάω* — *μυῶ* е наша Болгарска рѣчь *миѣ* или *миѣ* са;
авъ тѣхъ старо-болгарскы пагоды друго нищо не е ставало. отсвѣтъ
Миѣние, какъ то и до днѣсь наши Болгари са миѣтъ въ останалы до
сега пещеры — пагоды, а Индиѣци исто творѣтъ въ Индиѣ въ свои
си пагоды. — Въ Додонско — Додино гадалище е была Болгарка
Само-дива Дода, управителька на това усамено дѣвичьско обиталище.
Ные въ Показалеца смы доказали обшѣрно тѣи-зи прѣдмѣты.

Близо при Орловъ изворъ, има бѣйри, кои носѣтъ слѣдни имана.
Болгарка, Кутелка и Чатамѣ. Види са въ старо врѣмѣ, прѣжде хри
стианства, да е было тамъ близо, нѣкое си само-дивишко обиталище,
и народъ е ходилъ на учищение. Долу, кѣту са излѣзи отъ неѣ рѣ
кѣ, има бѣиръ, камъ Севѣръ и на него бѣиръ пещера — нырища,
кои носѣтъ има Змѣюви дупки; то доказва ясно на а рѣчь, чи было
тамъ на около въ старо врѣмѣ Само-дивишко жилище, защото змѣ
юве са были съврѣмени съ Самодѣвамъ, то есть, кога Болгари вѣр
вали ище Сива бога, по горы и лѣсища живѣли Самоци и Самокы
ни, подъ иманемъ Змѣюви и Само-дѣви, и изпълнали богослужение
си подъ усвѣтены дръва, ликующе и свирѣще. Тии послѣ носили и
има Дървиши — отъ дърво дървашъ, дървишь, а по послѣ Друиди,
кое Францушки учени тѣлкужѣтъ отъ древъ — *chêne* — дѣбъ — древдъ
— друидъ, и казвѣтъ чи стари Кимбри (Гѣбри — Зенди — Болгари)
тѣхни праотци! изпълнали богослужебность си въ горы и лѣсища.
Нашъ народъ, кѣту заборавилъ тѣхъ врѣмѣна, остало вѣрвание само
за Само-дѣви и Змѣюве, коимъ отдавѣтъ чѣловѣческы видъ, нѣ полу
божнѣ силѣ имѣющимъ, отъ тамо же остало, чи Само-дѣви любили мно
го свирны и игроводы и живѣли въ лѣсища и горы. А отъ наши
Само-дѣвы грѣцки поети си въобразили девѣтъ Музи и прѣдставили

гы народу си за прѣдстатѣлки и изобрѣтателкы свиркы и игрова-
 Ные сми списали обшырно старобългарско Богослужение и, ако Богъ
 да здравье, щемъ го обнародува скоро, да види и нашъ народъ, що
 е былъ въ старость! Въ тѣхъ змѣювы пещеры Сливненци ходѣтъ на
 сваты 40 си (9-го Марта) на поклонение. Въ той-зи днь Индийци
 празнува прѣзникъ Чѣтра въ 7, 8, и 6-го (то соотвѣствува по на-
 шему съ Мартъ — Априла), въ чѣсть Сиву богу и женѣ му Първа-
 ти — първа-дѣва. Той е индийски пролѣтни прѣзникъ, кого е съста-
 вилъ царъ Сурата. Българи въ то исто врѣмѣ имѣтъ народны про-
 лѣтны прѣзници 1-го и 9-го Марта. 1-го Марта накачѣтъ по къщи
 си чървени платове въ знакъ радости, чи посрѣщѣтъ Пролѣтъ, а на
 малкы дѣца вързѣтъ на шия и на рацѣ приплетенъ кончецъ отъ чър-
 венъ и бѣлъ краскъ, и това го носѣтъ, до дѣ са поимѣтъ лѣстови-
 ци; а щомъ са поимѣтъ тыи и гы види носѣщый такива ниткы, ко-
 ихъ казвѣтъ, Гадалушки (отъ гадаж — глаголъ), скѣсвѣтъ гы, и, кѣту
 зѣмѣтъ прѣстъ отъ земѣж ведно съ тѣхъ, захвърлѣтъ ѣж нагорѣ въ
 въздухъ, на кѣдѣ то лѣтае новопоимѣвшата са лѣстовица, и вървѣтъ
 чи тамъ, дѣ падни захвърлена са Гадалушкѣ прѣстъ, ще израстѣ
 копарь! Българскы просты народъ върва и знае, чи лѣстовици жи-
 вѣли на зимовище, тамъ дѣ то расте черъ пиперъ; а орли гы прино-
 сили на гърбы си прѣзъ голѣмое море! Това доказва явно, чи простый
 народъ отъ попрѣдания помни старо си отчество, и това що тво-
 рѣтъ, кога видѣтъ за първы пѣтъ въ пролѣтъ лѣстовицы долѣтавши
 отъ тамо, не е друго нищо, отсвѣтъ едно възпоманание старого имѣ
 отчѣства! а въ Котелъ прѣзъ него днь рано, прѣди да изтече слън-
 це, нѣкои си ходѣтъ въ горѣ, дѣ вървѣтъ, чи ушъ млада мома са
 имѣвала и выкала „иди си зима да доди лѣто!“ и проч. и та была
 оставѣла разны скѣпоцѣнны дарове онимъ, кои идѣтъ да ѣж слушѣтъ,
 кѣту призовава лѣто; то исто творѣтъ и есень и ходѣтъ, да чуѣтъ,
 бѣлобрадаго дѣда, кѣту выка: „иди си лѣто, да доди зима!“ и пр. То-
 ва сичко грѣмогласно выка и доказва, чи днѣшныи той народенъ
 прѣзникъ и обрадъ е самый старо-Индийскы пролѣтны прѣзникъ!
 А въ 9-го марта на св. Четириси Българи (селци) си мѣтѣтъ дво-
 рове и запалѣтъ смѣтъ посрѣдѣ двора и прискачѣтъ огнюве по
 тры пѣти; това творѣтъ, да гы не хопѣтъ зѣми прѣзъ цѣлъ годи-
 нѣ! Тогова, казвѣтъ селци, чи хладъ въздуха (зима) влазила до
 40 разтаци въ земѣж, а топлина, що е была въ земѣж, изходила такъ-
 же 40 разтацы вѣтъ отъ повърхности зѣмы. Казвѣтъ, чи отъ него
 днь изпѣлзѣвали зѣми отъ зимовища си. Това сичко не е друго,
 освѣтъ истое върванье индийско и прѣзникъ Сива бога привъртите-
 ла врѣменъ.

Подъ змѣювы пещеры тече рѣка, кои носи название Военны
 изворъ — Сеферъ-Пунаръ по турскы и по на татѣкъ има дру-
 га рѣка, въ пѣти, кои отводи въ Ичиръ, и казва са дълбокъ-долъ, а
 по на татѣкъ има друга, кои са казва каменница; близо до истока на
 таж рѣка, малко по долѣ, има други двѣ пещеры, кои также са
 зѣвѣтъ змѣюви-душки; въ горны змѣювы пещеры има и кладенци, а
 слѣднии са издѣлани, кѣту стаи шыроки. Отъ послѣдны змѣюви
 душки, половинъ часа разтолни са находи рѣка и входъ, назѣваемъ
 Сотирска погърчено, а българскы Спасовска рѣка и устие. Тамъ има
 и село подъ истое название. По горѣ отъ това село има изворъ съ
 студенъ быстръ водъ, и грѣкомани го нарѣкли Врисъ — изворъ, (ако
 и рѣчъ *βρύσις* — да е наша, ври и на самъскритъ языкъ *виръ* —
сильный — *мѣшъ* — *витязъ* — и пр.) по горѣ отъ нѣго изворъ има
 источникъ усватенъ, и тамъ близо не прѣдъ много години имало
 обитель храмъ сватыа Петкы. Развалини того храма и до сега са
 виждѣтъ, и народъ ходи на поклонение слѣдъ великъ днь въ пе-
 такъ. Отъвѣдъ Спасовскѣ рѣкѣ, камъ Сливена, има мѣсто, кое са
 казва юртъ — Селище, и казвѣтъ, чи тамо было село. Съхранила
 са и пѣсень, чи отъ него село ходили моми да бѣлѣтъ платна на
 изтичащы отъ орловъ изворъ потокъ, кои са влива въ Спасов-
 скѣ рѣкѣ.

Отъ Сливена, камъ западъ въ казанъ-лъшкы пѣтъ, има малкъ рѣ-
 ка, кои носи название *рѣчица*; а тамъ близо до неж има долъ, кои
 са казва *Дѣвичково*, въ нѣго долъ тече и други потокъ; и тамъ има
 една развалена стара крѣпость; на лѣвѣ странѣ отъ таж крѣпость
 бѣиръ са казва *Сѣкаръ*, а отъ дѣсна и странѣ, *Дълбоки*.

Два часа далѣчъ отъ Сливена, камъ Югъ, отъвѣдъ Иворицѣ рѣкѣ,
 има село, кое носи имѣ *Глухъшево*, камъ Югъ отъ това село находи
 са долина надъ кож има една голѣма могила; та могила е обиколена
 отъ крѣпость развалена днѣсь. Название ѣ не ни е познато. А въ
 карновскы (Караново — карно бѣтъ) пѣтъ восемъ часа далѣчъ отъ
 Сливена има една доволно голѣма стара крѣпость, развалена, кои
 носи имѣ — *Исаръ-калеси* — Турци при персискѣ рѣчъ *Исаръ* или
Хизаръ — крѣпость, прибавили и просто турское *кале* — крѣпость.

Сички тѣхъ крѣпости въ врѣмѣ Българскаго царства са притърпѣ-
 ли най много. Тамо са станѣли най голѣми и крѣвопролитни битки съ
 Гърцы, а най паче въ послѣдны врѣмена, въ врѣмѣ царъ Свѣтослава
 сына Тертерюва или Петрова, и тѣхъ мѣста са были най много у-
 крѣплени защо то са изложени камъ неприятѣлскѣ странѣ въ Рав-
 нѣ Руманиѣ. А кога са нападнали Турци на Българинѣ, тамъ пакъ

съ станѣли най голѣми и найкрѣвопролитны биткы, кѣту близки мѣста Одрина и кѣту на пѣтъ за въ Прѣславѣ и Търново стоица. Тии мѣста са споманувать въ наши народны пѣсны съ имя Падгорье. Остатое въспомананне *Асѣново* устие и *Асѣница* около Сливена, дади ни поводѣ, да са разпространимы въ краткое сие описанне, и да са отдалѣчимы отъ прѣдмѣта си, нѣ то неще да бѣди безъ-полезно; защото ще дадѣ другимъ поводѣ, да опишѣтъ по обырному не само окръстны мѣста Сливена, нѣ и другы, дѣ наша найстара повѣстность стон затаена!

Ные казахмы какъ попрѣданне съхранило, чи въ Сливненскы горы имало съзидани отъ Асѣна двадесѣтъ и четиры мѣнастири и тии носили имя *Малка Свѣта Гора*, а видѣхмы и нѣколко си остатки. Ето що казва и приснопаматный отецъ Пайсий о тому въ своѣмъ драгоценнѣмъ повѣстности, дѣ описва и българскы свѣты мѣжне.

„Кѣ свѣты преподобни отецъ *Θеодосіа* терновски ученикъ свѣтаго Григоріа Синаита и патриарха свѣтаго *Евтиміа*, просіалъ въ гору Сливенскую, ту съградилъ царь многы мѣнастири, на подобіе свѣтыя горы *Атонстѣи*, и былъ надъ вси оны мѣнастиры начальникъ и наставникъ свѣтый отецъ *Θеодосіа* терновски, былъ родомъ отъ Търново, благороденъ и честенъ, нѣ оставилъ всѣхъ мѣрское пристрастіе и вдалъ са Богу всадушно и всесердечно просіалъ чуднымъ и свѣтымъ житіемъ, тако и отъ нѣговы ученици поставляли патриарси терновски много епископи по Болгаріа, красили свои епископїи чуднымъ своимъ житіемъ и ученіемъ.“

Изложивше тыа наши народны паматниці за *Асѣновѣ* славенъ за Българы вѣкъ, да кажимы нѣщо си въ кратцѣ относительно повѣстности, какъ е почиалъ той вѣкъ. Нѣ за това не бы было излишно въ кратцѣ да изложимъ, що е разсѣяно тукъ тамъ отъ самы византийскы писатели юще отъ постары врѣмена. Ето отъ тѣхъ изчѣрпано отъ разны учены и приведено тукъ.

Една отъ Българскы орды са явила за пѣрвы пѣтъ на границы империи въ 485 години, въ врѣмѣ императора *Зенона* и была разбиѣта отъ *Теодорика* на *Борнѣтѣнскы* брѣгове. Нѣ то никакъ не помѣшало Българѣмъ, щото послѣ 14. години пакъ да нападнатъ въ *Руманиѣ* (Тракиѣ), да разбиѣтъ Гърцы, да опустошѣтъ сичкъ нежъ страна и да са възвѣрнѣтъ прѣзъ Дунава, получивши условленъ запла-тъ. Императоръ *Анастасій* устроилъ каменъ стѣнѣ, да присѣче нападеныя имъ, нѣ въ врѣмѣ *Юстиниана* *) тии пакъ съ явили въ им-

*) Управда, Българинѣ отъ Македонїѣ, кой отъ простаго война станѣлъ императоръ Византийскы. Това е доказано отъ сичкы Европѣйскы учены!

перийскѣмъ земѣ и въ тры сръженыя разбиѣли Гърцы. Послѣ того, въ разтопаніе на 60 години Българи, не приминували Дунава, и само въ 597 години пакъ нападнали Византионѣ. Въ царствование *Констандина* *Погоната* въ 678 — 679 лѣто тии прѣминѣли Дунава, разбиѣли Гърцы и привзѣли *Варна* и поселили съ вѣкы на всегда въ Имперїѣ, освойвши лѣжащѣмъ между чѣрному морю, Дунаву и горами *Родопѣ* и *Бма* земѣ. Тамъ живѣли ушь седемъ Славянскы племена, кои съ смѣсили съ пришелцами и съставили отъ него врѣмѣ Българское *Господарство*!!! Императоръ *Костадинъ* *Погонатъ* отсѣпнѣ що имъ е отсѣпилъ за всѣгда обладаныя отъ тѣхъ земы, обѣщаль юще да плаща новому царству ежегоднѣ данъ. *Юстинианъ* II-й, въ 688 години изначало разбиѣлъ Българы и приселилъ часть отъ Македонскихъ Българѣ въ малѣ-Азиѣ; нѣ войнство негово, кѣту са възвѣрщало въ Византионѣ, было съвършено разбиѣто и уничижено въ тѣснины *Родопскихъ* горѣ, а той самъ едва можалъ да са долови до *Царыградъ*. Въ 705 години, 15000 Българи взѣли *Константиновъ* градъ (*Царыградъ*), получили отъ *Юстиниана* въ владение цѣлѣ область *Загорѣ* (лѣжащѣмъ въ *Тессалиѣ*) и безчислены юще съкровища. За примѣра же, какъ съ постѣпвали Българи, въ подобны случаи, навождамы слѣдующее. Кога е дохождало работа до заплащанье, Българскый прѣдводитель полагалъ на земѣ широкый си щитъ дългое си копѣе и плетеный си бичъ, кого е всегда носилъ на рѣкъ си нахуленъ; щитъ и бичъ онъ повелѣвалъ да покрѣжѣтъ съвършенно съ жѣлтицы, щото и крайща имъ да са не виждѣтъ, а на копѣе си налагалъ по сичкъ му дължинѣ цѣлы тѣрбы златотѣканы и копринѣны скѣпоцѣнны платове, и сичко това, разумѣва са, отправалъ въ военно си станище. Всѣкы просты войнѣ, отъ число петнадесѣтъ тысящъ Българѣ, получили толко жѣлтицы, колко е можалъ да захвани въ дѣснажъ си рѣкъ, а сѣрѣбрны пенѣзы, колко е можалъ да захвани съ лѣважъ си. Послѣ тры години въ 705, *Юстинианъ* былъ разбиѣтъ отъ Българы при *Ахило*, и едва можалъ да са спаси бѣгствомъ въ *Цариградъ*. Въ 711, Императоръ наѣмнѣлъ тры тысящы Българы да му защищѣвѣтъ *Господарство*. Въ слѣдующѣмъ години Българскѣмъ войска опустошила сичкъ страна, до самы *Цареградскы* стѣны, зѣла едно отъ столичны прѣмѣстїа и възвратили са дома си съ голѣмъ добывѣ и тысящы плѣнницы. Въ 716 год. *Θеодосій* III-й отсѣпилъ Българѣмъ часть отъ Тракиѣ и обвѣзълъ са да имъ плаща ежегоднѣ данъ въ златотѣканы и копринѣны скѣпоцѣнны платове — и проч. Въ 718, Българи разбиѣли *Саракыны*, кои съ обсаждали *Цариградъ*, и избили отъ тѣхъ двадесѣтъ и двѣ тысящы. Въ слѣ-

дущажа (719) години Императоръ Львъ заплатилъ Българѣмъ голѣмо количество сребро и злато дань. Въ врѣмѣ Императора Костандина Копронима въ 759 — 60 години живѣящи въ Морѣ Българи вѣстали противъ Византийскаго ига, а старо-планинци Българи нападнали около Царыграда, разбили съвършенно Гръцкаж войска, отиѣли сички имѣ обвозы (bagages), оружје, и едвамъ самъ Императоръ е избѣгналъ плѣна съ малочислено войнство. Въ 763 години повѣчь отъ двѣста тысащы Българи отѣлили сѣ и приселили сѣ гы въ Витиниѣ (въ малѣ Азиѣ), при рѣкѣ Артанѣ, и съ той-зи начинъ ослабивше Българы, разбили гы *). При всичко това, въ врѣмѣни сѣщаго того Императора, Македонски Българи не само сѣ освободили отъ Византийскаго ига, нѣ юще помогали и Моранскимъ Българѣмъ да получатъ независимость, кое сѣ е продължало до царствования Костандина Багрѣнороднаго. Въ 792 години, Българи разбили сичка Гръцкаж войска, отиѣли все военно станице, обвозы и шаторы имѣ, взѣли имѣ сички коние и Императорскы колесницы. Послѣ четири години, Кардамъ, царъ българскый, искалъ отъ Императора Костандина, да му заплати опрѣдѣленнаж дань или въ противенъ случай, казалъ, ще дойди самъ въ Цариградъ съ Българы си да получи таж дань. Крумъ, другой Царъ Българскы, зѣлъ отъ Гръцы, въ 809 години, сѣкровище (хазна), коюто сѣ е състоила отъ тысащы фунта злата, разбилъ имѣ войска, отиѣлъ имѣ обвозы, захватилъ весь воены станъ и часть отъ Императорскаж войска пришли при Българы. Въ 811 години, Гръцка войска была съвършенно изтрѣбена въ Българскы горы. Самъ си Императоръ Никифоръ былъ убитъ въ това сръженіе; сички военны товары, цѣло станице, сѣкровище, съ една рѣчь, сичко было зѣто отъ Българы. Крумъ повелѣлъ да обковатъ сребромъ черепъ главы Никифора и употреблѣлъ го вмѣстучашъ въ здравщѣ. Въ 813, Царъ Българскы обсадилъ Одринъ (Едрине) и Византионъ; той искалъ да му платятъ ежегоднаж дань, множество златотьканы и копринины сѣпоцѣнны платове, извѣстно количество отъ прѣкрасны гыздавы млады дѣвицы за жененіе Гъркинны, и искалъ да вѣжкни копие си въ *Златны вратѣ* на Цариградскаж крѣпость! Императоръ Львъ назначилъ мѣсто съставления, за приговора на Крумовы исканы, и въ това продълженіе приготвилъ тайнаж засѣдъ да убижтъ Крума съ лукавщинѣ и измамѣ; нѣ Крумъ былъ само нараненъ отъ таж засѣдъ и спасилъ сѣ въ военно си станице живѣ. Разгнѣвившъ сѣ Крумъ повелѣлъ тогда войнству си,

*) Тия сѣ дѣшны *Карамълие*, коихъ Гръцы еленѣжтъ!

да развалижтъ и изгорѣжтъ чърквы, мѣнастиры, дворцы, циркъ съ стѣлпове и изважны кипове, кои сѣ го украшѣли, съ една рѣчь, сички здания, кои сѣ сѣ находили у св. Мамы, мѣсто кое е было занято отъ Българскаж войска. Околошны мѣста Царыграда, сичка почти Тракиѣ (Византийска), были съвършенно опустошени; мостове, водоводи, изкусни паматници древности все были развалени. Силивриѣ, Деона, Родосто, Апра и други градове были взѣти, уграбени и изгорени. Повѣчь отъ дванадесѣ-тысащы плѣнницы, отсѣвъ жены и дѣца, проводени были прѣзь Дунава; а друга часть отъ Българскаж войска зѣла Одринъ и отвела юще пѣть десѣть-тысащы Гръцы въ Българиѣ въ плѣнъ, съсѣ сичко имѣ имѣщество и стока. Ето какъ е награда получилъ Львъ за безчестіѣ си поставка! Само смъртъ Крума, въ 814 години, избавила Императора, да му не зѣмѣтъ и столицѣ; защо то Българскый царъ былъ сѣ рѣшилъ, да погине или да зѣми Цариградъ, колко и сѣко да му бы станѣло. Той въурѣжилъ Авары, сички Българы и други Славяны, колко сѣ были въ състояние да носѣтъ оружје, устройлъ множество стѣно-битны машины, приготвилъ за привоза имѣ 5,000 кола и 10,000 волове и рѣшилъ сѣ да зѣми Цариградъ отъ страны *Влахернѣ*, отъ сѣщо е мѣсто, дѣ Императоръ е искалъ да го убие съ измамѣ. Послѣ смърти Крума възникнали мѣжду Българы несъгласіѣ и тѣй остали мирни — въ продълженіе 74 г. Въ 884, Симеонъ царъ българскый разбилъ съвършенно Императорскаж войска въ Македоніѣ; оба полководца грѣцкы были убити. Львъ VI-й видѣвъ, чи Гръцы немогатъ стои противъ Симеона, подкупилъ Мацары, да нападнажтъ въ Българиѣ. Симеонъ побѣдилъ и Мацары и принудилъ Императора византийскаго, да му възврати сички плѣнены Българы отъ Мацары, безъ откупа, за коихъ Львъ имѣ заплатилъ голѣмо количество. Императоръ былъ удѣлженъ да плаща два пѣти, и за опустошеніе Българиѣ и за откупа българскихъ плѣнныхъ отъ Мацары. Въ 913 години Симеонъ съ цѣло си войнство стоилъ подъ Цариградскы стѣны; нѣ скоро сѣ възвратилъ, получившъ богаты дарове отъ Императора за себе си и за двама си сына. Послѣ еднаж години (въ 914) Българскый Царъ привзѣлъ Одринъ, и, взѣвшъ за него откупъ, възвратилъ градъ Гръцкѣмъ. Въ тѣ-зи години Императрица Ирина проводила много плѣназы Печенѣгамъ и молила гы да нападнажтъ на Българы. Симеонъ, въ 917 години, разбилъ Гръцко войнство при Ахило, Печенѣги сѣ върнали дома си, зашто грѣцкы флотъ (воени корабі) не е можалъ да гы принесе на другаж страна Дунава, а българскый царъ сѣ извилъ подъ Цариградскы стѣны и тамъ

еще единъ пѣть побѣдилъ Льва Фока. Българи въ 922 разбили Гръцы, разграбили сячкы имѣ окръстны мѣста Царыграда, изгорили отъынградскы императорскы дворецъ, и възвратили сѣ съ голѣмъ добывкѣ. Послѣ еднѣ годинѣ (въ 923) Симеонъ на ново стомаъ прѣдъ Царыграда, повелѣлъ да изгорѣтъ императорскы дворецъ, за владѣль Одринъ и заключилъ съюзъ съ калифа африканскихъ Саракынь съ слѣднымъ условіемъ: Калифъ да обсади Царыградъ по мере, а Симеонъ по сухо. Въ 924 Българи пакъ сѣ находили прѣдъ Царыградскы врата, разграбили и уплѣнили Македоніѣ и Тракиѣ (нѣкои си отъ принадлежѣщихъ тамъ Гръкъмъ мѣста). Въ истѣмъ годинѣ морзанскы Българи воевали противо Гръковъ. Симеонъ умрѣлъ въ 927 годинѣ; сынъ му Петаръ сѣ уженилъ за Мариѣ, унукъ императора Романа и писменъ договоръ былъ заключенъ между Гръцы и Българи, 8-го Октомвриѣ въ сѣщѣмъ годинѣ; нѣ въ 930, Българи опустошили Македоніѣ и Ипиръ и зѣли Никополь и проч. (при зилива Арты). Това пишѣтъ сами Византийци писатели. Ные немцы прѣдмѣтъ за обшырны изслѣдованыя и разсѣждения въ настоящее сѣчинение, наводѣмы само еднѣ народнѣ нашѣ пѣсень, кои потвърдѣва все що е писано за Симеоновы сѣйны надъ Гръцы побѣды.

НАРОДНА БЪЛГАРСКА ПѢСЕНЬ *)

Сынъ мамѣ си дума: стани, мале, стани
Рано, извѣди ми войскарска примѣнѣ!

*) Тамъ пѣсень ми е дадена въ лѣто 1857 въ Новый Садъ, отъ едного Българина свѣщенника иманемъ Пантелеймона отъ село Цѣровени въ Бѣдинско. Той ѣж приписалъ въ Басарабиѣ въ село Долу-кюю, 15 вѣрста близъ Исмаила, отъ рѣкописъ, кои сѣ находила у свѣщенника Василиѣ. Азъ ѣж обнародвахъ тогава въ Дунавскій Лебедъ, такъ какъ то ми сѣ дади, безъ никаквѣ промѣнѣ и безъ никаквы замячѣныя. Въ лѣто же 1858 постарѣхъ сѣ и сѣ видѣхъ сѣ свѣщенника Василиѣ, да бы можѣлъ да добыи и самаѣ рѣкописъ отъ дѣ е приписана та пѣсень. Нѣ за несчастна та драгоцѣнна рѣкописъ пропадиѣла! Свѣщенникъ Василий ми приказа, чи та рѣкописъ была остала отъ дѣда му ѣще свѣщенника Петка, кой е былъ родомъ отъ Габарово и приселивъ сѣ въ Казанъ-Лѣтъ тамо починѣлъ. Сынъ неговъ, баща отца Василиѣ, былъ также свѣщенникъ, попъ Драганъ. Спорадъ както ми приказва отецъ Василий баща му починѣлъ въ дълбока старость, деветдесѣтъ годишенъ старецъ, какъ то и дѣдо му, кого той непомни. Отъ того сѣ заключѣва, чи тамъ пѣсень была написана повѣчъ отъ сто години напредъ. Баща му имѣлъ и други драгоцѣны рѣкописи, пѣсны и закони Българскы и кѣту умрѣлъ оставѣлъ му ги. Нѣ онъ ги изгубилъ въ 1854 лѣто, не знае кому ги е далъ! . . . Такава сѣжба е найшла многи наши драгоцѣнны древности! Защото имѣвши ги нѣмъ знайли да ги уцѣпѣвѣтъ. Ахъ! ты чѣрно невѣжество, колко си наши драгоцѣнности въ вѣчно забвение отдадо! . . .

Да сѣ примѣнѣ, нарядѣ и убурѣнѣ,
Бѣлонога юна Вѣсѣдѣ да прискочѣ,
Да посрѣшнѣ, мале моѣ, магѣушѣвы Гръцы!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

Българи Славѣни! Моравци, Кучѣни и Тучѣни!
Хубаво сѣ примѣнете, юнашки обурѣжете,
Радѣмъ сѣ радете! сулицы подигнете!
Сема да посрѣшнимъ, здравица да выкинемъ!
Здравица Семо! здравица Българскы юначе!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

Здравица юнаци! здравица Българи!
Кой е юнакъ на юнака сѣ менѣ да вѣрви!
Гръды сѣ да туримы, Царыградъ да земимы!
Отмѣны златны, вѣнцы и кошулы бѣлы.
Говори сѣ изговори, Едрене сѣ подади!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

Костадинъ града наближихъ, радѣмъ вѣрвѣхъ,
Семо махна, стрѣли фѣркихъ, Гръцы падахъ!
Кучѣни! Тучѣни! що стойте глѣдате, сулицы гответе!
Ами вые Моравци! отъ задѣ сѣ тѣшки сопацы,
Гръцы сѣ кладете, кѣту жатварскы снопы!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

Трици! Плюци! Бѣмъ напредъ вѣрви,
Клинъ сѣ вѣрти, пѣтъ прави, Златнѣ вратѣ глѣда!
Семо Гръцы троши, надъ главѣ му орде фѣрчи!
Та уплаши магѣушѣвы Гръцы, тѣи назадъ бѣгѣтъ!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

Царыградскы стѣни Гръцы сѣкривѣтъ,
Злато, сѣребро фѣрлѣтъ и Гръкыны давѣтъ!
Зѣмѣйте юнацы! злато, сѣребро и златно обурѣжѣе!
Извийте вѣнцы и сѣшійте кошулы!
У дома да пойдимы, сѣ пѣсень да ны сѣрѣшнѣтъ!
Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

Тѣшко иманѣ дигнѣхмы и пѣсень пѣхѣмъ:
„Вращѣйте сѣ юнаци Българи въ Българіѣ!“

Гърци уплашихмы, имотъ имъ зѣхмы!
 Срѣщайте ны дѣвици! Сему вѣнецъ уплетете!
 Пѣтица постелете, и съ пѣсень вѣнецъ подайте!
 Ей Семо! Семо! Българскы царю!

* * *

ЗАМѢЧАНІЕ.

Там пѣсень отъ самага си съдържаниа доказва, чи са е състави-
 ла и съчинила въ истое врѣмѣ славнаго Симеоноваго похода отъ
 очевидца. Тукъ са описва радъ войнства, непосредственное прѣд-
 водительство Симеона, първаго же войводи Бомна, може быти сына
 Симеонова, славнаго творца*); урѣжие войновъ, подвластнии Симео-
 ну Моравци, Кучани и Тучани (Черно-горци). „Семо махна, стрѣли
 фрѣкнѣхъ, Гърци паднахъ“ то ще кажи, чи Семо лично командувалъ,
 и щомъ махналъ съ сабѣ си, стрѣли фрѣчѣли! Кучани и Тучани но-
 сили сулицы — мѣждрацы, а Моравцы ташкы сопы и кога стрѣлци,
 кои сѣ были Българи и стоѣли напрѣдъ, разбивали Гърцы, Морав-
 ци ги гонили съ ташкы сопацы и кого дѣ пристигвали удрили ги
 и ломили ги кѣту жатварскы снопы. Имѣть право Гърци, що сѣ
 заповнили юще, чи Българи ходили та зѣмали Цары-градъ съ сопы!
 и що са присмивѣтъ Българѣмъ съ рѣчь „удри на главѣ“ то имъ
 давало голѣмо впечатление!

„Трѣщи! плющи! Бомнѣ на прѣдъ върви!

Клинѣ си върти, пѣть прави, Златнѣ вратѣ глѣда.“

Храбрый Бомнѣ напрѣдъ вървѣлъ, клинѣ си въртѣлъ (вытка то-
 га), и пѣть правилъ камъ Златнѣ вратѣ (*χρυσῆ πύλῃ*) на Царыград-
 скы стѣны! Гърци сѣ изоплашили, стѣкрыли сѣ въ царыградскы
 стѣны, сѣребро, злато давали и Гъркынки! Сичко това е истинѣ и
 съгласно съ писаниемъ отъ самихъ Византийцевъ, какъ то видѣхмы
 въ вышензложеныхъ. Там пѣсень юще показва, и каквы пѣсны сѣ
 пѣли Българи побѣдонохци, кога сѣ вращали удома си.

„Вращайте са юнаци Българи въ Българинѣ!

Гърци уплашихмы, имотъ имъ зѣхмы!

Срѣщайте ны дѣвици, Сему вѣнецъ уплетете!

Пѣтица постелете, и съ пѣсень вѣнецъ подайте!“

*) После завладѣнія Българии отъ Цимисхию, осталось свободно само Българское на-
 мѣстничество (войводство) на сѣверозападъ близъ до Идрѣскаго (адриатическаго)
 мора, кому прѣстолины градъ былъ Модрушъ (въ кроатскы днѣшны границы). Та-
 мо е владалъ намѣстникъ Българскаго цара Башиѣ. Види са единъ отъ чѣтыри
 тѣхъ сынове великаго Симеона, кой са споманува въ тѣзи биткѣ, чи вървѣлъ
 напрѣдъ и глѣдалъ Златнѣ вратѣ царыградскы стѣны.

Дѣвици посрѣщали побѣдоносное войнство българско съ вѣн-
 цы и пѣсны, постилали пѣтица съ цвѣты и съ пѣсень приносили
 Царю вѣнецъ! Това истое творить и до днѣсь най образовани на-
 роди въ Европѣ, да посрѣщѣтъ побѣдоносны войници и царие си
 съ цвѣтии и съ възклициания, да живи! Какво же народно творче-
 ство заключава там пѣсень съ приносны си изражения, всѣкы кой
 разумѣва що е творчество, можи да разсѣди.

Ные навождамы тукъ нѣколко си стрѣчки отъ първаж часть Гор-
 скаго Пѣтника, относящы са на тѣхъ врѣмена.

„Праотци наши съ храбрость чюдеснѣ

Съ Римляны сѣ доволно борили!

Многажды гордость и мысль тѣхнѣ

Славно юнашкы стѣрушавали!

Цари же Визански Римо-гърци,

Властолюбиви люди упорни

Подъ нашы минжли сѣ прѣпорцы,

Поддани были сѣ намъ покорни!

Никой вѣкъ нѣще да изтрые

Римлянско худо понижение!

Никакво дѣло нѣще покрые

Тѣхно Атилу поклонение!

Визански горди Императори,

Въ съсрѣтенѣ Царѣ Симеоново,

Прѣдъ златны свѣтлы му шаторы

Дажѣе давали господарюво!“

Давше едно кратко понятие читателю, по Византийцѣмъ, о Бъл-
 гарскому движению до Симеоново славно врѣмѣ за кое и наша
 народна пѣсень са съхранила, нѣка кажимъ въ кратцѣ и отъ Симе-
 оново врѣмѣ до Асѣнювъ славенъ вѣкъ, каквы обстоятелства прѣд-
 шествувѣтъ въ Българинѣ.

Напрасна смъртъ великаго Симеона, въ тѣхъ знамениты врѣмѣ-
 на, усуети Българскѣ бѣдѣщнѣ славѣ, кога можаше да дости-
 гни до най голѣмъ стѣпень сайности и величества! Симеоновъ на-
 слѣдникъ не бѣше достоенъ и способенъ да обдѣржи голѣмоє
 пространство Българскаго царства, кое той великий и ученый мѣжъ
 храбростиж и хитростиж за малко врѣмѣ побѣдоносно успѣ да раз-
 пространи и учрѣди. Византийска горда Империя, кога прѣдъ Симе-
 она са унижи и покорно мылость проси, възползова са отъ того бла-
 говрѣмѣи и незабавно употрѣби всако срѣдство, да впошѣ мѣлѣж
 жежду плиткоумому наслѣднику Симеоноваго прѣстола и мѣжду бра-

тиемъ его и народу! Симеонова смърть бѣше обща радость и въторгъ за Византийскы дворъ! Тии отъ една страна, кѣту успѣхъ да сроджѣтъ Прѣславскы дворъ съ Византийскы, чрѣзь Романува унука Маринъ, призвана Иринъ, срдство на кое всекогы е прибѣгвалъ Византийскы дворъ, отъ друга страна не изгубиха врѣма да смръзжѣтъ Сърбы съ Българи, щото Българское царство устана между неприятелы отъ всяка страна. Народъ же раздѣленъ на двѣ сильны противны страны, спусна са въ междоусобны разорительны биткы, кои постѣпенно почнахъ да приуготовѣтъ пѣтъ конечнаго падения Българии! Наслѣдникъ Симеоновъ, Петаръ, обкраженъ отъ лъскатели Гърцы и грѣцкы привърженицы, не можа да провиди, кѣква пропасть приуготовѣваше Българии! Боянъ и други Симеонови сынове, незадоволни отъ брата си, ако и да виждахъ Петровы погрѣшкы, и искахъ да приваржѣтъ това зло, ведно съ една часть отъ народа, не можахъ, за нечаста, да успѣжѣтъ! Защото Петаръ, отсвѣнъ що държаше царска власть въ рѣцы, подпомагаше са и отъ Византийскы държавы. Въ него врѣма нападытъ въ Българии двѣ неприятельскы сили, Византийци и Русси. Петаръ напрасно въ това разтоянне умира; смърть негова отъ що е послѣдувала не знае са тѣчно; нѣ види са да е убитъ отъ незадоволнаго народа. То врѣма толкова тѣмно е записано отъ Византийцѣхъ що то не са знае, какъ нападытъ тии двѣ странни сили въ Българии? да ли какъ то казвѣтъ, чи рускы князь Свѣтославъ, побуденъ и подкупенъ отъ Гърцы, нападытъ, кѣту неприятель въ Българии или чи, призванъ отъ народа страна, дошалъ е на помощь незадоволному народу, кому прѣводители са были Петровы брати? А Цымисхы е дошалъ на помощь Петру, да поддържи Византийскы страна и послѣ видѣвшъ Българии тѣй разтѣмнѣ убьрна другче? Послѣдно е повѣроуато; самый ходъ на тогашны обстоятелства и дѣла показва чи е было тѣй.

Какъ за малко врѣма падѣтъ толко градове подъ Свѣтославовъ власть, кой ималъ, какъ то пишѣтъ, съсь себе само 10.000 войны?! Въ него врѣма Българи бѣхъ въ най голѣмъ силѣ юначества си и военнаго упражнениа. Симеонови войници и войводи, кои прѣдъ мало забиха побѣдоносно си копие на Златны вратѣ подъ Царыградскы стѣны и съ богаты дарове отъ Гърцы са назѣхъ, тии ище бѣхъ живи въ него врѣма! Не видели са явно, чи незадоволна страна народа отъ Петра и отъ Византийскы заразы, кои бѣ нападыла на Прѣславскы прѣстолъ, тии кѣту видѣхъ Петровый братъ (Венеа-минъ?) съ съжизнаж и наѣмнѣтаж Свѣтославовъ войска, чи иди въ Българии, отварѣхъ сами градскы врата и съединѣвахъ са съ нимъ?

Какъ продира Свѣтославъ въ Руманиж и около Одринъ достига съ свои 10,000 войны?! Какъ послѣ са упълчава Византийска държава противо Свѣтослава, кого съ толкова дарове и унижение ушь просила и умолила да напады на Българи! Какъ Цымисхы, най послѣ изпѣжда Свѣтослава отъ Българии, а Днѣпрски Българи го съкрушавѣтъ съсѣмъ съсь сичко му войнство? Тий сички въпроси неможѣтъ са рѣши, до дѣ не са открижѣтъ народни наши паматници.

Въ Манасинъ лѣтопись са виждѣтъ нѣколко си изображения о нападеніи Свѣтослава въ Българии. Тамо въ едно изображение казва „плѣнь рускы“ а по долу — „идѣтъ въ дрѣстрѣ“ а въ друго изображение стои „рускы плѣнь еже на Българи“ отъ той-зи нашъ народенъ паматникъ, кой са е съхранилъ въ Ватиканско книгохранилище, види са явно чи то Руско въ Българии дохождание не было нападение радовно, прѣдприето отъ Руссы неприятельскы, нѣ съсѣмъ слабо иѣщо, какъ то и изражава нашъ паматникъ съ рѣчь *плѣнь*, кое значи грабежъ и кражба на животны отъ поле. То са види и отъ самага изображения, дѣ са изписани Руски войници, кои са были почти вси всадници (конници), чи карѣтъ говѣда и овцы плѣнены отъ Българскы полета. Руски писатели са увеличили твърдѣ много Свѣтославовъ походъ, карѣтъ го подъ Пловдивъ, подъ Одринъ и подъ самы Царыградскы стѣны и то съ неговы 10,000 тысащы войны! То, ако и да са споманува отъ Византийцы, чи са е изѣвалъ Свѣтославъ по тѣхъ мѣста, то иначе не е могло да бѣди, отсвѣнъ съ Българскы народна войска, кои е гонила Петровъ грѣкоманскы страна по разны мѣста и е искала да освои та Българскы прѣдѣли, а Свѣтославъ имъ былъ *наѣмникъ помощникъ*, по тогашнимъ обичаемъ. Свѣтославова власть или княжѣство са е уграничало въ тѣхъ врѣмена само около Киевъ, а по самаж Днѣпръ са владѣли други, а нѣ Свѣтославъ. Тѣмъ кѣту си съображи чѣловѣкъ, вижда, чи това увеличение Свѣтославаго въ Българии похода е чиста басна! . . . . .

Знайно е чи Византийци са описали тѣхъ дѣла спорадъ свож цѣль и ползѣ. Цымисхы завадалъ Българии (969—976) отѣмъ Петровы сынове Романа и Бориса въ Царыградъ, лышилъ ги царскаго вѣнца, а отъ друга страна имъ далъ чинъ *контаръ* — *кытнъ* — *кѣмъ* — контъ — графъ. Послѣ смърти Цымисхы изѣвѣтъ са въ военно пѣприще Българскы царъ Шишманъ-Мокры съ чѣтирма си сынове, отъ коихъ Самуилъ са бори неуморно съ Византийскы Императоръ Василый. Подиръ смърти Самуила Василый II. успѣва та завадава Руманиж, часть отъ Македонии и крайдунавскы равны мѣ-

ста (996—1018), високи же и непроходими мѣста старо-планински бранижъ нѣколко юнаци Българи. Българската свобода и народност са уграничава и таи тамо, ожидаща благоприятно врѣма. Отъ врѣма же на врѣма ставатъ разни покушения отъ нѣкои си юнаци Български. Кръстоносни походи почватъ и Византийска държава почва да има работъ съ кръстонохцы. Българи не губятъ това благоприятно врѣма, скрываютъ два брата, два млади сокола изхвъркватъ отъ потаеное си гнѣздо и явяватъ са спасители Българини и възобнователи Българскаго царства и Патриаршини! Тии съ Асѣнь I. и Петъръ братъ му. Българско урѣжие почва пакъ да побѣжда и да са слави.

Кръстоносни походи, какъ то е знайно, прѣдприѣхъ са въ знамена кръста, отъ дѣ зѣхъ и има кръстоносни походи. Тии имахъ религиознъ цѣль по видимому, да освободятъ Христианни отъ рѣкъ невѣрнихъ. Упълчившии са же народи въ тѣхъ походи, подвижнихъ са отъ убѣждения християнскихъ вѣры и отъ убрѣченое Духовно прѣимѣство, кое имъ са дади отъ Папскаго двора! . . . Нѣ тии походи са убърнахъ въ разбойничества противъ Христиановъ, коихъ ушъ отивахъ да освободятъ отъ рѣкъ невѣрнихъ!!! Тии голаци грабѣхъ, съблачахъ и струвахъ найголѣмы злины Христианѣмъ, коихъ идѣхъ да освободятъ! Тѣхна цѣль послѣ са обѣрна въ гражданскъ, то есть, тии поискахъ да завладѣятъ вѣсточныя мѣста, а найпаче Византионъ (Цариградъ,) кое и извършихъ за нѣколко врѣма; нѣ послѣ горчиво имъ излѣзи! Папа Силвестръ II. и Григоръ III. найнапрѣдъ положи въ дѣйствие, на конецъ XI. вѣка, тойзи походъ кога западни народи са подигнахъ възбудени отъ Петра пущинака, и отъ увеличинна поклонниковъ, кои прѣдставихъ до найголѣмъ стѣпень угнѣтениа Паместинскихъ Христианъ. Въ 1095 събира са съборъ отъ Папа Урбѣна II въ Клермондъ — Ферандъ, и тамъ къту разирихъ духовны и миряны людие, тии си закачихъ чървени кръстове по дрѣхы си и тръгнахъ выкающе: *Богъ го ищи!* тии походи са раздѣлжтъ на нѣколко си, и тражхъ близо до единъ вѣкъ.

Въ него врѣма, какъ то вышерѣкохмы, България тѣжаше подъ ташкое иго Византийцевъ, и само старо-планински високи и непроходими мѣста бѣха свободни, какъ то и Влахо-Богдански Български княжества и чѣкахъ благоврѣмне да отхвърлятъ Византийско иго.

Повѣстность споманува, чи Асѣнь и братъ му Петаръ отъ царско плѣма сѣще, были внуци Гаврилови, забѣгнахъ въ Влашко и Богданско въ врѣма Самуила, и отъ тамо минѣли въ България и почнахъ бой

съ Византийцѣмъ отъ Старъ-планинѣ начинѣше.*) Къту ходили първо при Византийски дворъ и искали нѣщо си за правления. Нѣ нѣкои си наши паматници спомануватъ, чи тии съ крыли въ България, вѣроятно въ Старъ-планинѣ, и чи послѣ ходили за помощъ отъ Влашко. Ные навождамы слѣднаж народи пѣсень, кои ако и да са пѣе безъ има, обаче са види явнио да е съчинена отъ народа Асѣну и Петру брату му.

Имала мама нѣмала,
До два ми сивы сокола,
Сокола до два близнака.
Скрытъмъ гы мама хранила,
Хранила ище дойла,
До дѣ Соколи порасли,
Никой не са научилъ.
Къту соколи разтѣхъ,
Мама имъ пѣсень пѣмла.
Нани ми, нани соколи!
Соколи до два близнака.
Рѣстете и порѣстете,
Ташко иманье дѣлѣте,
Вѣрѣхъ потирѣхъ сбирете
Бащино царство зѣмете,
Бащино ище майчино!
Расли соколи, порасли;
Единъ се на конь ѣздѣше,
Другы се сабѣхъ вѣртѣше!
Къту са двама раздѣлжтъ,
Единъ за другы пицѣхъ!
Мама соколѣмъ думаше:
И! си станете, идѣте!
Бащино царство зѣмете!

Въ таж пѣсень Соколи са зѣма приносно за юнацы. А съдържание пѣсни показва ясно, кои са были тии соколи, два брата, два близнака, коихъ майка скрытъмъ възпитавала съ военны духъ и къту порасли накарала гы да раздѣлжтъ ташко иманье (народу), да събирѣтъ ташкѣ потирѣхъ (войнство, силѣ) да идѣтъ и до зѣмѣтъ бащино и майчино си царство (отъ Византийцы).

Ные оставами настраны лѣтосчисление, кое западни и византийски писатели са погрѣшно бѣлежили въ общѣ за Асѣнѣвско по-

*) Асѣнь първы са билъ въ Шипчански горы и съ кръстоносцы и съкрушилъ много отъ тѣхъ; защото тии плѣнили и упостошали тѣхъ Български мѣста.

явлена и основамамы са на вышензложенъ нашъ народенъ паметникъ, откритый надпись въ Търново, дѣ са казва чѣ 1218 лѣто са нѣ царилъ Асѣнь сынъ старого Асѣна царя и на нашъ едина ръкопись, въ коуж са пиши въ кратцѣ чѣ подиръ Асѣна първаго учарилъ са братъ му Петаръ и царувалъ мирно само 6 години. Послѣ са въцарилъ Юванъ, малкый братъ Асѣна и Петра, подиръ него Борилъ и най-послѣ Асѣнь II. (1218 какъ то выше изслѣдовахмы).

Въ настояща книжица нѣмамы прѣдмѣтъ, какъ то изъ начала казахмы, да опишѣмы обшырны подробности Асѣнюваго вѣка, нѣ нѣколко само рѣчи. А отъ изложены надпись и отломки, читатель може узна довольно за неговъ вѣкъ, то есть, за Асѣнювы подвигы и славны имъ дѣла, що са тии велики мѣжие извършили и Българинъ прославили! Ные приходямы въ други прѣдмѣтъ, кое е главна наша цѣль и кое ны унужди да прикратѣмы радвое си занятие на остала части Паказалеца и Опыта Българскаго языка, а да издадемы сие съчинение такъ наскоро.

Отъ 1857 лѣто, на радость всѣмъ Българѣмъ, състави са въ Цариградъ книжевна българска община и яви са поврѣманое списание *Български книжници*, кое въ настоящее врѣмя голѣмъ ползъ приноси въ книжвное развитие Българѣмъ. Нѣ за несчастье между добрыя дѣла, находи са и нѣщо си зло. При книжевна община явивъ са и нѣкои си лица, подъ видѣмъ родолюбѣ дѣйствующе на пропасть и раздоръ народа! Не знаѣ да ли отъ злобѣ или чѣ са такъ убѣждени чрѣзъ той-зи начинъ, кого тии мечтажтъ, да принесѣтъ ползъ роду си? И едно и друго е зло за Българы въ днѣшно имъ положение. Отъ зачала юще того общества са виждѣтъ тѣхны постѣпки въ първа издаденъ имъ книгъ, *Мѣсецословъ 1857-го лѣта*. Юще въ 1857 лѣто, находящу ми са въ Новый Садъ, изпроводи ми са отъ одного родолюбца Българина отъ Букурещъ първый трудъ българскыя общины, *Мѣсецословъ за 1857*. Прочитавъ съ вниманиемъ таж книжица видѣхъ на краа ѣ, единъ поглѣдъ врѣху българската исторѣя, безъ имани съчинителя. Той поглѣдъ, не ми са видѣ умиленъ за Българы, нѣ чѣ скрѣва нѣщо злобно въ себѣ-си, и народна дѣлность не ма остави да притѣрпѣ такъ хладнокрѣвно. Въ него юще врѣмя писахъ о тому въ Одессѣ нашимъ Българѣмъ и на правихъ имъ нѣколко-си замѣчания да внимажтъ на това. Тии дописки съ врѣмя може бы да са обнародувѣтъ.

Безиманный съчинитель того поглѣда раздѣла го на четиры перѣоды. Въ трѣтый перѣодъ спада крѣщение Прѣславскаго двора.

Тамъ, негова милость, кѣту излага, какъ е станѣло крѣщение Борисово, говори:

„Гръцки-тѣ попове дошли у Българѣ, нѣ тѣ были и тогази какъ-то са и сега. Тѣ не гледали друго освѣтъ нари и да владѣжтъ. За това Борисъ не можилъ вѣчъ да ги трѣпи, и пратилъ (966 год.) сына си посланикъ до Папа-та, да му се оплачи за това и да го моли да направи единъ Патріархъ Български.“ (тукъ прави замѣчание)

„По това врѣме црѣквитѣ не бѣхъ раздѣлени юще и зашто тогази Папата бѣше глава на сѣикитѣ христѣански црѣкви, както сега царограшкитѣ Патріархъ е глава на сѣикитѣ православни црѣкви, за това и Борисъ отиде да се оплачи нему като на глава, и да го моли да направи единъ български Патріархъ.“

„Борисъ проважда на Папата много дарове и му пише за много „работи. Борисъ като му обажда за сѣикото дѣто се случило, като „се покрѣстилъ на едно съ народѣтъ си, и като го пыта за много „работи дѣто са относѣтъ на христѣанската вѣра, казува му, че грѣцки-тѣ много злоупотрѣбѣванѣята правѣтъ у Българѣ и го моли да направи единъ Български Патріархъ. Папата прѣема съ почестъ Българскитѣ посланикъ, отговара на Бориса съ едно писмо отъ сто и шестъ члена и му проважда двама владыци за да наредѣтъ Българската црѣква. У това писмо Папата като отговара на Бориса за сѣикитѣ му пытанѣята, и го гади за нѣкои работи дѣ то не ги сторилъ добрѣ, казува му колкото за Български Патріархъ това:

„Колко за Български Патріархъ, сега нищо неможъ да отредѣ до дѣто не се вѣрѣжѣтѣ моите посланици дѣто ти ги проваждамъ. Защо то юще не знаѣ до колко Христѣане има, за да може да има единъ Патріархъ. Сега ти проваждамъ само единъ владика, когото щѣ направъ архіепископъ, като се умножѣтъ Христѣанетѣ тогази тоузи архіепископъ юще прави самѣи други владыци, и като умрѣ, владыцитѣ сами да турѣтъ на мѣсто то му други архіепископъ и безъ да дохожда при мене.“

„Двамата владыци, дѣ то ги проводи Папата на Бориса, бѣхъ Павелъ и Формозъ. Тѣзи владыци, като додохъ у Българѣ крѣщаваха и учихъ народѣтъ много добрѣ (?) и Борисъ се благодари за това толкѣ много, що то изпѣди сѣикитѣ грѣцки попове дѣто бѣхъ дошли у Българѣ. Слѣдъ малко Борисъ проводи юще единъ посланикъ до Папата за да направи владиката Формоза Български Архіепископъ и да проводи юще попове да учѣтъ народѣтъ.“

Безиманный съчинитель, продължающъ свой поглѣдъ, описва Фотиево прѣние съ Римъ-папа и негово падение, слѣдува:

„Слѣдъ това Фотій пакъ падѣ отъ прѣстолѣтъ и подиръ него царограшкитѣ Патріарси познавахъ Папата за глава на христѣанската

„црква (!) Българитѣ тогази си направихъ самовластенъ Архиепископъ, дѣто го имахъ; и познавахъ и тѣ, както и Гръцитѣ, Папата за глава (!!!) на христѣанската црква.“

Въ страна 98 пакъ въ трѣтѣй периодъ на двѣ три мѣста безиманный съчинитель се туку втѣква „Папа былъ глава на црквата (!!!)“

Въ чѣтвертый периодъ, дѣ описва Асѣнювый вѣкъ, безиманный съчинитель искутскаго поглѣда пише:

„Петаръ възлѣзе на прѣстолѣтъ и царствувахе мирно, нѣ нѣ дълго врѣме; а него слѣдъ малко го убихъ. Той остави единъ сынъ творѣтъ малкъ и за това на негово мѣсто станъ третѣй братъ Иванъ, когото наричѣтъ и кало-Иванъ, Иваница (1197). Той току като възлѣзълъ на българскѣа прѣстолъ, прѣвата му грыжа была да отрѣве българската црква отъ Гръцитѣ. Зо това той не рачилъ да познава грѣцкѣа Патріархъ и проводилъ посланикъ до Папата да го моли да направи единъ Български Патріархъ и да го вѣнчѣе съ царска корона (!!!). Гръцитѣ много се мѣчихъ да възпрѣтъ това постанѣване на Асѣня; нѣ не можихъ, защото Българетѣ бѣхъ выгна-ли бривари отъ тѣзи Гръци. Посланици и писма отъ Асѣня до Папата и отъ Папата до Асѣня вѣрѣхъ петъ шесть години (?) нарѣдъ, и по 1203 година Асѣня проводи архіепископитѣ отъ Тръновъ съ много дарове до Папата и му пише да му проводи кардинали да го вѣнчѣе на царски прѣстолъ и да направѣтъ този архіепископъ Патріархъ (!!!). Българскѣа архіепископъ се вѣрнѣ на Тръновъ и владиката дѣто го бѣше проводилъ Папата, на 8 Септември 1204 год. на малка света Богородица му даде палиумѣтъ, митрата и владѣишкѣа прѣстенъ, и го направи Патріархъ (!!!) На сѣщото врѣме направихъ и двѣ архіепископства у Българіа. Папскѣа посланъ си отиде, и Асѣня писа на Папата съ него. У това писмо Асѣня му благодарихъ и го моли да проводи единъ кардиналъ съ една корона, единъ скиптръ и едно апостолско писмо (!?) за да можѣ да го вѣнчѣе. Осѣбнѣ това го молеше да даде воля на българската црква да си избира сама патріархъ и да го рѣкополага пакъ сама, защо то е мѣчно да ходи чакъ на Римъ за това (!!!). А кождо за разликата, дѣто е ималъ Асѣня съ маджарскѣа кралъ, Асѣня казува на Папата, да направи така, щото да се погодѣтъ безъ да се пролива кръвъ. Папата проводи единъ кардиналъ съ короната и скиптръ, кой то вѣнча Асѣня на царски прѣстолъ и му даде волѣ да сѣче пари (1204 Октомври 15) (!?). Така и българската црква зе волѣ да може сама да си турѣ новъ патріархъ. Кардиналѣтъ си отива и занесе отъ Асѣня едно писмо до Папата, у което му казува, да рече на

„Французитѣ, които тогази бѣхъ зѣли Цариградъ, да не закачѣтъ българското царство, защото и той тогази знае що да прави съ тѣхъ (!!!). Така станъ българското Патріаршество.“

Всѣаки благоразуменъ Българинъ види съ какѣвъ духъ е писанъ той-зи поглѣдъ и каква цѣль са съкрыва въ него. Безиманный съчинитель, току що не проповѣда явно, чи Българи трѣба да станѣтъ папищаши! На всѣаки стрѣкъ са старае да докажи, чи Папа былъ всегда глава чркви и чи Българската Патриаршиа са съставила отъ Папа! Колко слѣпо и лъжливо са е заблѣдилъ и повелъ той на това, то са види отъ негово дебело незнание повѣстности! Той кѣту клевети Българи, чи припознавали Папа за главѣ чркви си, клевети безстыдно и Гръци, чи и тии ушѣ припознавали Папа за главѣ чркви! . . . .

„Слѣдъ това Фотій пакъ падна отъ прѣстолѣтъ и подиръ него царограшкѣа Патріарси познавахъ Папата за глава на христѣанската црква.“

Тукъ господство му лжи и незнае що пише! Раздоръ между цариградскѣа чрква и риманскѣа, какъ то е знайно, почна отъ Патриарха Фотія въ 858 л. и съвършенное отдѣление на Възточнѣа и Западнѣа чркви стана въ 1054 въ врѣма Патриарха Кируларіа; нѣ до него врѣма, то естѣ, до 1054, грѣцки патріарси не сѣ припознавали Папа за главѣ на христѣанскѣа вѣрѣ! Тии припознавахъ, какъ то и до сега припознавѣтъ, за главѣ Исуса Христа. И това стана причина та са отдѣлихъ отъ Римляны; защото Папа искаше да бѣди главѣ чркви и намѣстникъ апостола Петра, кое е противно и на само Евангелие. Исусъ Христосъ никако не остави главѣ христѣанскѣа чркви, напротивъ той всегда проповѣда равенство и смирение: „послѣдний между вами бѣдетъ първый,“ говори са въ свѣтое благовѣствување. Византийско свѣщенство, отъ какъ са учрѣди императорскѣа прѣстолъ въ Византионъ, подъ имѣнемъ Новъ Римъ, упирающе са на императорскѣа силѣ, нѣщѣше вѣ-кы никакъ да признава Папа за главѣ чркви, нѣ византийскѣа епископъ надѣна тытулъ Патриархъ, послѣ вселеный и всесвѣтѣйшый. Сами же византийски императори не трѣпѣхъ да завѣсва византийско свѣщеночалство отъ Папа, когото тии мислѣхъ слуга себѣ! А негова милость искутскѣа подкупникъ и рабъ, казва чи Гръци признавали Папа за главѣ!!! Така легенда, що ж прѣдстава тукъ подъ имѣнемъ, единъ поглѣдъ врѣху българскѣа исторіа, не е скована само отъ неговѣа глупавѣа главѣ, нѣ отъ искутско хитролукаво перо въ Бебешкѣа искутскѣа фабрикѣ! Нѣ съсѣ сичкѣа хитролукавщинѣ, що е сплетена, пакъ не можѣ да почърни истинѣ! . . . Безиманный съчини-

тель дума: „Двамата владци дѣто проводи Папа на Бориса бѣха Па-
„велъ и Формозъ. Тѣи зи владци кѣту додохъ у Българіа крѣща-
„вахъ и учихъ народѣтъ много добрѣ.“ (!?) Отъ дѣ знае господство
му, чи тии сѣ крѣщали и учили народа твърдѣ добрѣ? Какви доказа-
тельства има за това? кое е доброе и злое крѣщение? Въ него врѣ-
ма, какъто е знайно, възточнаа и западнаа чъркви никакъа разлика
нѣмахъ ище, ни то въ крѣщение, ни то въ поучение! Отъ дѣ проис-
ходи та Папови владци крѣщали и учили твърдѣ добрѣ?! Ако сѣ
крѣщали и учили тии твърдѣ добрѣ въ Българіи и ако сѣ были Бъл-
гари задоволни отъ тѣхъ, защо ги изпѣдихъ отъ Българіи? Ние ви-
дѣхмы чи тии само три години живѣли въ Българіи. Въ него врѣ-
ма ние видими такива учени Българи Іерарси въ Българіи, какъто
Іоанъ Ексархъ Български и други, кои могатъ сѣ равни съ първы
грѣцкы Іерарси, какъто ги показватъ тѣхни богословски съчинения.
Тии Българи Іерарси, какъто и самъ Симеонъ, ако не виждахъ чи
папишашкое учение е противоевангелско, нещѣхъ вѣистинѣ да из-
пѣдѣтъ Формоза и Павла и да останѣтъ съгласни съ Възточнаа
чърква!

Ако ли тукъ разумѣва, писавший Исуйтинъ тажъ легенда, за до-
бро и зло крѣщение, потапанье, що струватъ днѣсь Възточнии, а по-
праскване, що вършѣтъ днѣсь Папишашы, то е много смѣшно, и
Исуйтска му глава не е размыслила, чи въ него врѣма, кога Формозъ
и Павелъ были и крѣщали въ Българіи, тѣзи прѣниа и въпроси не
бѣхъ сѣ ище родили между възточнимъ и западнимъ, тии сѣ много
по послѣдни! Тукъ Исуйтинъ иска да продадѣ космата лъжѣ, нѣ
отсвѣтъ себе си нече намѣри другого да ѣ купи! . . .

Не види ли сѣ ивно, како иска да впоѣе между Българи бези-
манный съчинитель, кому има ние цѣмъ откри, какъ то и неговы по-
стъпки отъ 1857 до 1859 л. отъ два му мѣсецослова, що е издалъ и
отъ впоѣимны други изложеныа въ Българскы книжници отъ млади
неговы ученицы и послѣдователи. Длъжность свата и народна ны
застава да открѣемы народу си, какъа зараза сѣ е вмѣкнула между
му и какъы злы слѣдствия може та да докара, ако сѣ не прѣдупрѣ-
ди и изчисти отъ сега*). Въ истый мѣсецословъ (1857) на краи има
извѣстѣе. Тамо сѣ обывава, що е за Българскѣ общинѣ и отъ какъ-
вы лица е съставена, и какъа цѣль има. Главни лица на тажъ общи-
на сѣ показватъ, Драганъ Цанковъ, Коста Мариновъ и Коста Слав-

*) Това е писано ище въ 1858. прѣди да почни да сѣ издава въ Сен-Бенедето
Вѣстникъ лъже-българи отъ Цинцаро-арнаутина Димитрия Гиковъ, лъже-българи-
на отъ Сищовъ.

чевъ. А други членове сѣ виждѣтъ се млади Българчета. Възпо-
манува сѣ тамо и достопочитаемый Г. Христо Тѣпчилеша и братъ
му Г. Николчо Тѣпчилеша, нѣ нѣ кѣту членове, нѣ чи ушѣ удо-
брили тажъ общинѣ. Първо имѣ старание, казватъ, ще бѣди да из-
дадѣтъ единъ мѣсецословъ за 1857 години, кой ще сѣ напиши и из-
вади на свѣтъ отъ членове, дѣто сѣ намиратъ вѣки въ тажъ Българ-
скѣ общинѣ, какъ то ѣ тии называвѣтъ. Намъ сѣ познати лично и
отъ близо сички тии лица, и уважавамы ги много за нихно родолю-
бие и старание ради народнаго просвѣщения, а найпаче достопочи-
таемы братиѣ Тѣпчилешовы. Наше старание отъ него врѣма бѣше
да узнаймы, кой е той безиманъ съчинитель исуйтскаго поглѣда? и
що търси таково лице въ Българската общинѣ отъ коѣ сѣ ожидава
народное просвѣщение!?

Въ Българскы книжници въ часть III. октомвриа книжка, втора,
брой 20, 1858 л. въ странѣ 191 видѣхмы изложено „Параллелъ отъ
Христа Ваклидова, възпитанника на французско-то Бебешко учи-
лище, Кловисъ (францускы царъ) и Борисъ (българскы царъ).“
Тамъ млади възпитанникъ исуйтскаго училища казва: „Заемамы тукъ
отъ поглѣдѣтъ върху Българската исторіа на Г. Цанкова (мѣсецо-
словъ за 1857 л.).“

Съ жалостиѣ виждамы приятелско има съчинителя того поглѣ-
да, съ жалостиѣ кажѣ, защо сѣ унуждавамы да открѣимы роду си
такавъ истинѣ, коѣ нѣщѣ му бѣде приятна; а ище повѣчѣ зашто
отъ Г. Цанкова сѣ ожидаваше не такива заразительна работа, нѣ пол-
за народу нашему, при коѣ и онъ сѣ е прилѣпилъ, ако и да не е
отъ чистѣ българскѣ породы.*). Г. Гиковъ вѣистинѣ е дѣятельно ли-
це и въ това пѣприще що е влѣзълъ, отъ 1853 лѣто, можѣше да при-

*) Издаващый днѣсь вѣстникъ лъже-Българи въ Исуйтско съборище въ Галатѣ
подъ новоскованое Българско има Драганъ Цанковъ, прѣди сѣ е зовалъ и подпис-
валъ Димитрий Гикъ или Кирикъ. Баща му, коѣ е былъ приселецъ отъ Маке-
донскы Цинцаро-арбанасси въ Сищовъ, зовалъ сѣ е първо Гикъ, а послѣ е по-
гърчилъ арбанашко си има съ Кирикъ. Цинцари (куцовласи) си тагилѣтъ начало
родопоклоения отъ Латини. Тѣхъ сѣ ги приселили Римляни въ Македоніи, кога сѣ
е направилъ каменный пѣтъ (βασιλική ὁδός) отъ Римъ до Костадиновъ градъ (Ви-
зантѣонъ), да поправѣтъ той-зи пѣтъ, и тии сѣ были населени се покрай той-зи
пѣтъ, и кѣту царски работници имали сѣ нѣкакъы си прѣимѣщества назоваѣще
себе: сынове кесарски т. е. царски чловѣци. А Българи ги звали: сыни цари
или цари сыни; послѣ тажъ рѣчь сыны цари изкривила сѣ на Цин-цари.
Види сѣ Господинъ Гиковъ да е узналъ родопоклоение си, чи сѣ тѣгли отъ Латини,
та за това сѣ е прилѣпилъ и продалъ Исуйтамъ въ заслугѣ латинскому ро-
ду! . . . Братъ му сѣ подписва ище Антонъ Кирикъ и води католичавѣкѣ женѣ.

несе голѣмъ ползъ народу и себѣ, ако постѣпваше кѣту чистѣ и искренѣ Българинѣ. Види сѣ кѣту младѣ чѣловѣкѣ, прилѣстенѣ отъ голѣмы лѣжливы общены на Бебешкаж исуйтскѣ фабрикѣ, да сѣ заблѣдилѣ, мыслащѣ чи сѣ томѣ ще принесе ползѣ! А не знае бѣднѣй, какѣвъ страшенѣ раздорѣ готови да вѣспѣе между невинному Българскому народу! и чи и негова личностѣ може горко да пострадае; защото Българи вѣ настоящее вѣрѣмѣ, сѣсѣ сичкѣ обидѣ що имѣтъ отъ страны грѣцкаго духовенства, никогѣ нѣщѣтъ тѣрпѣ, ни то даже помисли да станѣтъ *папишани*! Тии свое желание щѣтъ до-стигна чрѣзъ други пѣтъ, а нѣ какѣ то мечтае господство му и иска да ползува отъ това обстоятельство благодѣтели сѣ Исуйты! Българи, слава Богу, имѣтъ днѣсь доволны учены и благоразумны истинны родолюбцы, кои знаѣтъ чѣрковнаж повѣстностѣ добрѣ и виждѣтъ колко крѣвь сѣ е пролѣла отъ такѣва религиозны раздоры и отцѣпки! Тии знаѣтъ добрѣ, що щѣ рѣче *Исуйтинѣ* и *исуйтска пропаганда*, и нѣщѣтъ тѣрпѣ никогѣ да пропуснѣтъ такова нѣщо вѣ милое сѣ отѣчество Българинѣ! Простѣй народѣ вѣ Българинѣ е вѣ состоянии такѣва заразы да гѣ избѣе сѣ камениѣ и сѣ крѣвацы, и кѣту кра-ставы овцы да гѣ отлѣчи сѣ вѣрѣмѣ отъ общое стадо, да го не разѣжѣтъ!

Г. Гиковѣ кѣту сѣ заблѣдилѣ самѣ, заблѣдилѣ е и нѣколко млади неопытны Българчета, коихѣ сѣ негово старание сѣ прилѣли да възпитаѣтъ исуйтски миссионери вѣ Бебешко училище. Той кѣту управитель на сѣставенаж печатницѣ вѣ папа исуйтски вѣ Сентѣ-Бенедето вѣ Галатѣ, дѣ сѣ издавѣтъ Българскы книжници, кои носѣтъ печатѣ: *„настоятельство то, българскы ты книжници — Цариградѣ“* постѣпенно е починѣлъ отъ начало да сѣе исуйтски мысли вѣ разны изложеныѣ, папскы письма и проч., скованы вѣ исуйтскаж Бебешка фабрикѣ и приведены отъ млади тамѣ възпитанницы Българи. Ные щѣмѣ гѣ изложи тукѣ и щѣмѣ доказа роду сѣ, каквы клѣтки му подлагѣтъ тии млади отстѣпници!

Вѣ българскы книжници вѣ часть III. Ноемвриѣ, книжка първа, брой 21, 1858 г. вѣ странѣ 237 виждамы изложение младаго Х. Д. Ваклидова: *Грѣцкѣ азыкѣ за Българеты*. Съчинитель того изложениѣ сѣ налѣлъ да пиши за работѣ коѣ той не разбира, то есть, да гони еленскы азыкѣ и да отвраща Българи да го не учѣтъ! Нѣ самѣ вѣ това кратко сѣ изложение употрѣблѣва нѣколко еленскы рѣчи, какѣ то *историкѣ*, *періодѣ* и проч. Той можаше сѣ други начинѣ да сѣ изрази и да бѣди оправданѣ, то есть, да каже чи Българи не трѣба вѣкы ни единѣ страненѣ азыкѣ да прѣдпочитѣтъ отъ матернаго

сѣ, какѣ то е было прѣди нѣколко години; нѣ първо да учѣтъ матерны сѣ азыкѣ, а послѣ да учѣтъ и всакы други азыкѣ, до колко имѣ допускѣтъ обстоятельства, какѣ то струва цѣлѣ ученѣй свѣтъ. Нѣ да оставимы таж му глупостѣ и да видимы какѣвъ исуйтскы духѣ сѣ скрѣва вѣ това му изложение. Той казва: *„кату пойзглѣдахѣ, че азыкѣтъ соединенѣ сѣ вѣройсповѣданіе-то е първа-та основа на образуваніе-то на единѣ народѣ, наемамѣ сѣ да изтеглѣ изѣ таѣ статѣ, ако и на неугодѣ-тъ на нѣкои сѣ духове (понеже такѣва сѣ много), сичко що може да затрѣе тыѣ чювства.“* Послѣ казва: *„За това, какѣ то е видно земамѣ само азыкѣтъ безѣ да влѣза вѣ въпросы-ты на вѣройсповѣданіе-то, гдѣ то много нѣща ще помогнѣтъ за да ни отдалѣчѣтъ отъ тоѣ азыкѣ.“* Тука младѣй Ваклидовѣ сѣ заузѣма за два прѣдмѣта да говори *азыка* и *вѣройсповѣданіѣ*, какѣ то самѣ казва; второе, то есть, *вѣройсповѣданіе* остава, и говори само за еленскы азыкѣ. Нѣ казва: *чи въпросы-ты на вѣройсповѣданіе-то (ако гѣ изслѣдува) много ще помогнѣтъ за да ни отдалѣчѣтъ отъ тоѣ азыкѣ (еленскы).* Тукѣ сѣ скрѣва явно исуйтскы духѣ, и сѣ други рѣчи, той иска да каже: *ныѣ Българи трѣба да отхѣрлимы наше православно вѣройсповѣданіе, кое е едно сѣ Грѣцы и тѣй да сѣ отдалѣчимы отъ грѣцкы азыкѣ!* Това заключава негово изражение, кое той не смѣялъ явно да изложи.

По долѣ казва: *„Днесѣ видимѣ сѣсѣ голѣмо благодареніе че почти сичкы ти учени, кои то Българѣ ще просѣтъ, горѣ рѣчены ты азыцы и още германскы и английскы, познаватѣ гѣ думамѣ, любословно..... Но нѣкои сѣ духове грѣцкы крѣстени, рускы образовани, имѣ добрѣ поносѣ да рѣкѣтъ че нѣма учители за тези азыцы.“* Какво блѣщуреви тукѣ младѣй Ваклидовѣ, азѣ не разбирамѣ нищо?! Сичкы учени кои щѣли да просѣтъ Българинѣ, познавали горѣ рѣчены азыцы, и още германскы и енглѣшкы любословно!!! Кои сѣ тии учени?! Тии учени, ако сѣ они кои познавамы, чи сѣ сѣ образовали вѣ Европѣ, тии сичкы почти познавѣтъ еленскы азыкѣ; защо то по сичкѣ Европѣ той сѣ придава. Види сѣ вѣ исуйтскаж Бебешка фабрикѣ да сѣ не придава еленскы азыкѣ! *„Грѣцкы крѣстени духове и рускы образованы.“* Какво иска да каже младѣй Исуйтинѣ, сѣ рѣчѣ *„грѣцкы крѣстени и рускы образованы“* папишанкы крѣстени по-добри ли сѣ? Какво зло е видѣла Българинѣ отъ образувавшихѣ сѣ вѣ Руссинѣ? Не знаѣмы ли чи колко то учители днѣсь сѣществуютѣ вѣ Българинѣ сѣ почти сичкы отъ образувавшихѣ сѣ вѣ Руссинѣ? кой отъ образувавшихѣ сѣ вѣ западнѣ Европѣ сѣ е заузѣлъ вѣ учительско звание? Азѣ не познавамѣ ни одного! Азѣ не думамѣ, чи нѣ сѣ при-
6*

несли и тии ползѣ отъчѣству, нѣ ищѣ да кажѣ, чи едни и други сѣ, ползовали доволно всаки спорадѣ занятии си, нѣ повѣчѣ учителн и почти сички, кои сѣ, находятъ въ Бѣгаринѣ, сѣ, отъ образованыхъ сѣ въ Русинѣ и ежеднѣвно ползуютъ братия си Бѣлгары. Како иска сѣ това да кажн младѣи Исунтинѣ разумѣва сѣ отъ слѣднѣ: „Това го испитахъ сами, испитахъме го спорѣдѣ успѣхъ-ты на училищъ-ты, кои-то сѣ, въ Бебешко-то училище и кои-то сѣ, истинно Бѣлгари.“ Кой та пыта за Бебешко училище и чи учащии сѣ тамъ Бѣлгари сѣ, истинно Бѣлгари?! — добръ истинѣ показате!!!

Послѣ казва: „Треба другояче Бѣлгаринѣ да сѣ истѣщава, треба въ училища-та и да сѣ введѣтъ европейскы списаніа, (исунтски?), въ кои то млади ти отрасли (къту васѣ да сѣ напожѣтъ сѣ папишашкы духъ) като видѣтъ добродѣтель-тѣ (охъ! исунтска добродѣтель!!!) съдруженѣ съсѣ дѣло-то (!), да сѣ вкоренѣтъ сичкы-ты начала сѣ кои то службѣ да отдадѣтъ на отечество си, (тышко му и горко му!), Тамо е источникѣтъ на Бѣлгаринѣ!“ (въ исунтскы фабрики! добръ источникѣ!)

Въ мѣсецѣслову 1859. видими обнародованы отъ Г. Цанкова слѣдны приводы брата му Исунта Хр. Д. Ваклидова:

„Изводѣ отъ едно писмо на Василѣ още Архiepископѣ Търновскій до Папа-та Инокентіа II.

(пратено 1202. год.)

„На найславнаго наслѣдника на апостолскій-тѣ престолѣ, на отца на сичко-то Христіанство, на мой-тѣ господарѣ Папа Инокентіа (!) когото азѣ молихъ да ми даде съвършено-то си благоволеніе, много благоволеніе, и голѣмы молитвы отъ моѣхъ странѣ, азѣ Василѣ, наймалкіатъ и найпокорниатъ отъ Архiepископи-ты на цѣль Бѣлгаринѣ и Влахиѣ.

„Азѣ моля премѣдраго Бога, и преблаженнаѣ майкѣ Божіѣ, за да бы мое-то писмо намѣрило ваша Свѣтина въ добро разположеніе и въ еднѣ преблажѣ радость. Въ разстояніе осимъ-найсѣтъ години моѣта душа е жарко желала ваше-то благословеніе и на престолѣтъ на блаженнаго Апостола Петра и ето че днесѣ само Богѣ и ваша Свѣтина ни го отдавате. (?)

„Освенѣ това пакѣ да знае ваша Свѣтина сичко оново което азѣ правихъ за да ида да тража даже въ Римѣ ваше-то благословеніе, прѣзѣ мѣсецѣ Іуліа година отъ създаніа свѣта 6711 (отъ Исуса Христа 1202), седмаго назначеніа, моѣ покорность трѣгна за да сѣ пренесе предѣ нашего преосвѣщенѣйшаго и преславнѣйшаго отца Папа Инокентіа. Като стигнахъ въ Дорацо азѣ бидохъ тамо въс-

пренѣ тридесѣтъ дена, когато искахъ да влѣза въ еднѣ корабѣлъ за да мина въ Италиа. Гръци ти мѣ задрѣжеха и въспреха мѣ да премина море-то . . . . .

„Найпослѣ мѣ стигнаха писма отъ нашѣй-атѣ Императорѣ въ кои то ми казваше:

„Побарзайте да сѣ върнете, зашто-то ни дойде еднѣ кардиналѣ пратенѣ отъ нашѣй-атѣ господарѣ Папѣ-тѣ. (!!!)“

„Тѣй като прочетохъ тѣмъ писма и като видѣхъ че нашѣй-тѣ Императорѣ мѣ викаше, азѣ промѣнихъ пѣтъ-тѣ си. Презѣ мѣсецѣ Септемвриа азѣ стигнахъ на конецѣ въ Търново, и намѣрихъ тамо капелана Ивана, тоѣ свѣтъ истиненѣ и избранѣ человекѣ, (!!!) когото вашѣ Свѣтина ни праща и кой-то ми вручи сичкы-ты вашѣ писма.

„Сичкы-ты тѣмъ писма ми бидоха прочетени и чрезѣ тѣхъ моѣта душа быде обладана отъ радость. Простирающѣ рѣцѣ-тѣ си камъ небо-то азѣ въздадохъ благодареніа Богу зашто-то преблагій Папа нашѣ отецѣ е потрѣсилъ овцы-ты кои-то сѣ бѣха загубили (!!!) За да ги приведе въ стадото. Споредѣ оново което писмата на вашѣ Свѣтина съдрѣжаваха и оново което вые бѣхте заповѣдали, капеланѣ Иванѣ ми даде вашето благословеніе, и паліумѣ за исполненіе-то на моѣ-тѣ свѣщенноначалнѣ службѣ, (!!!) на 8 Септемвриа день на рождество-то на Пресвѣтата Майка Божіа.

„А слѣдѣ като воспріахъ паліумѣ съ найпокорнѣ-тѣ побожность коѣто ми бѣше возложена, азѣ направихъ клѣтвѣ за вѣрнѣ покорность, предѣ владицы-ти кой-то пишѣтъ на вашѣ свѣтина предѣ нашѣй-атѣ князѣ и предѣ много други владицы кои-то сѣ намераха въ црѣквѣ-тѣ.

„Още веднажѣ, Пресвѣтый отецѣ, благодарили ще сѣ вашѣ Свѣтина, споредѣ както и азѣ го мола, да ни отдаде нови благодати, да усъвърши организаціѣ-тѣ на наше-то духовенство, и да ни поучи средства-та чрезѣ кои-то азѣ длѣженствувамъ да управѣмъ стадо-то коѣто ми е уверено чрезѣ Бога и чрезѣ вашѣ Свѣтина.

„Ны имаме вече свѣто миро. От-истинна ны пріемахъ другѣ пѣтъ отъ Гръцы-ты, нѣ безѣ да кажемѣ нешто отвише, Гръци-ти ни мразѣтъ толкова колкото и васѣ.

„Нѣ вамѣ, господарю мой, надлежи да ни промыслите сичко оново коѣто ни е нужно, и да ни го дадете, вамѣ подобно надлежи да ни научите здраво за свѣто-то миро, средство-то чрезѣ коѣто ны длѣженствуваме да крыцаваме нашѣй-атѣ народѣ (!!!) и да направимъ тѣй щото той да ни остане безѣ свѣто миро. Ако той бѣше лишенѣ отъ него то щеше да бѣде еднѣ злощастіе.

„На конецъ бъдете благодарни да ни съвѣтувате за всички-ти работи, мы вси сынове кои сме изгубени и кои-то изгубваме. Бъдете подобно благодарни, о преблагій отче, да ни пратите палиумъ за двѣ-тъ митрополій Прѣславскъ и Видинскъ, (!!!) кои-то имамъ нужда отъ тѣхъ. Че ако ваша Сватына знае че азъ имамъ нужда отъ другъ нѣкоя вещь, за да можъ да извършавамъ добръ священноначалнѣ-тъ можъ службѣ, потрудете се да ми ѿ пратите.

„Колената на землѣ-тъ, главата преклонена и вратъ-тъ прострѣнь (!!!) връзъ ваши-ты рѣцѣ ные вы познаваме за нашъ господарь и вы воздаваме похвалѣ и честь.“

Повелѣніе чрезъ което кало-Іоанъ, Иванъ Асень, сѣ подчинява той и царство-то му на Римскѣ-тъ църквѣ. —

„Во имя отца и сына и святаго духа Аминъ.

„Ісусъ Христосъ понеже изволи да ма направи, мене Императоръ на сичкѣ Българіа и Влахіа, претръсихъ въ книги-тъ и писаніа-та на стары-ты ни, както и въ законы-те на императоры-ты, прѣдмѣстницы-ты-ни, отъ кого сѣ приели царството Българско, кой е потвърдилъ въ рѣцеты имъ скиптеръ-тъ Императорскы, кой е поставилъ короната (вѣнецъ-тъ) на главѣ-тъ имъ и имъ далъ, патріаршеското благословеніе отъ римскѣ-тъ църквѣ, коато е велика-та църквѣ божіа и на столъ-тъ апостолскій, кои то е столъ-тъ на свати Петра начальникъ на апостоли-ты. (!!!)

„Слѣдовательно и ные, ходяще по августѣши-ты имъ стѣпки, пожелахме щото патріархическото благословеніе на римскѣ-тъ църквѣ на столъ-тъ апостолскій и Петра, начальника на апостоли-ты и на нашій-тъ сватъ и вселенскій отецъ, Папа Інокентій да дойде да потвърди коронѣ-тъ на главѣ-тъ ни и да оздрави имперіа-та ни.

„Слѣдствено къкъвъ-то да е онзи на когото Господъ е предалъ власть-тъ, или да ни дава патріархическо-то благословеніе или да управлява църквѣ-тъ Търновскѣ, столицѣ-тъ ни и да ръкополага Архіепископы-ты ни, Митрополиты-ты ни и Епископы-ты ни, ніе му даваме пѣлиа и цѣла леснотѣ да прави дѣла-та си и другы службы църковны въ сичкѣ-тъ пространостъ на Имперіата ни.

„Тѣй ето чи азъ и сичкѣ-тъ ми имперіа Патріархъ-тъ, Митрополитъ-тъ ни, Архіепископи-ти ни, Епископи-ти ни, и сичкити ни священници ные сѣ подчиняваме подъ римскѣ-тъ църквѣ и приемаме законы-тый и обичан-тый и навицы-тый, съгласно съ онова което правѣхѣ царѣти Българскы и Влашки, прѣдмѣстници-ти ни.“

прѣвелъ Хр. Д. Ваклидовъ.

Тѣй-зи писма сѣ виждѣтъ въ нѣкои си отпечатны мѣсецослова 1859-го, а въ нѣкой си гы нѣма. Види сѣ чи тайно сѣ пропустени изъ Българіи; въ истый мѣсецословъ сѣ е обнародовало и друго такова исуитско нѣщо, отъ другиго одного единомысленика и воспитаника бебешкаго училища: Н. А. Върбанова, подъ насловомъ: *Докоменти за Българската църковна исторіа*, нѣ и то е отрѣзано въ нѣкои си отпечатны мѣсецослова 1859. лѣта. Всѣкий кой е прочелъ съ вниманиемъ вишейзложены отъ насъ доказателства, види съ каквѣ лукавщинѣ и понижение сѣ съкавани тѣй-зи писма! . . . Заблѣженный Българинъ Викладовъ, въ бебешкѣ исуитскѣ фабрикѣ, не показва отъ дѣ гы е извелъ! Тукъ сѣ види явно, чи е играло перо главатара бебешкаго училища.

Въ тѣхъ писма всѣкы види, какво рабско понижение сѣ отдава Българскому Архиепископу, а ꙗще повѣчъ Българскому царю Ювану или Кало-Іоану! Кало-Іоанъ, кого съвременници описвѣтъ за гордъ и свирепаго характера чловѣкъ, кои убилъ толкова Латины и императора имъ Бѣлдуина съ немилнотъ, и поради того го нарѣкли *скиво Іоанъ*, той Кало Іоанъ да пиши одному попу тѣй, то е смѣшно и да помысли чловѣкъ!!! Отъ каквѣ нуждѣ?! А чюдно е, Кало-Іоанъ Асень (спорадъ това лъжливо писмо), подиръ 226. години да намери писма и подробности, чи прѣдмѣстници му Български цари добували императорство, скиптры, короны и патриаршеско благословеніе отъ римскѣ църквѣ?! Чюдно и дивно казвамы, къту знаймы каквы събытиѣ, противны и разорителны обстоятелства за Българы послѣдовахѣ въ разстояние на толко години, отъ врѣмени царь Петрово падение до Кало-Іоана! Прѣславъ столица Българска, дѣ е трѣбало да сѣ пастрѣжъ и съхранявѣтъ такыва царскы запискы, знайно е, чи въ врѣма царь Петра, наслѣдника великаго Симеона, пострада едно отъ съжизнажъ съ русскаго княза Свѣтослава войскѣ, и самъ Петрь быде убиенъ въ това смѣтно и размирно врѣма, друго чи Цымисхый незабавно дойдѣ въ Българіи, разгони народнажъ странѣ и Свѣтославъ, оставъ самъ съ свои си, спаси сѣ бѣгствомъ въ Дръстръ (Силистра), отъ дѣ на милость Цымисхиа быде отпущенъ съ мало-численное си остало войнство. Цымисхый съ помощь Петровыя страны завладѣ Българіи, освои престолный градъ Прѣславъ, кои быде изгоренъ огнемъ и призванъ на имя Цымисхиа, *Инополисъ*. По вѣстность записала твърдѣ ясно, чи Цымисхый отвелъ Бориса и Романа царь Петровы сынове въ Царыградъ, лышилъ гы тържественно отъ сичкы имъ царскы достоинства и знацы и послѣ имъ далъ чинове коняръ — кытнѣ — *κῶμης* — графъ, къту усмѣдили — изкупи-

„На конецъ бъдете благодарни да ни съвѣтувате за всичкы-ти работи, мы вси сынове кои сме изгубени и кои-то изгубваме. Бъдете подобно благодарни, о преблагій отче, да ни пратите паліумъ за двѣ-тъ митрополій Прѣславскѣ и Видинскѣ, (!!!) кои-то имать нуждѣ отъ тѣхъ. Че ако ваша Сватына знае че азъ имамъ нуждѣ отъ другъ нѣкожъ вещь, за да можѣ да извършавамъ добръ свещенноначалнѣ-тъ можъ службѣ, потрудете се да ми ѿ пратите.

„Колената на земля-тъ, главата преклонена и вратѣ-тъ прострѣнѣ (!!!) връзъ ваши-ты рѣцѣ ные вы познаваме за нашъ господаръ и вы воздаваме похвалѣ и честь.“

Повелѣніе чрезъ което кало-Іоанъ, Иванъ Асенъ, сѣ подчинява той и царство-то му на Римскѣ-тъ църквѣ. —

„Во имя отца и сына и святаго духа Аминъ.
„Ісусъ Христосъ понеже изволи да ма направи, мене Императоръ на сичкѣ Българіа и Влахіа, претръсихъ въ книги-тъ и писаніа-та на стары-ты ни, както и въ законы-те на императоры-ты, прѣдмѣстницы-ты-ни, отъ кого сѣ приѣли царството Българско, кой е потвърдилъ въ рѣцеты имъ скиптеръ-тъ Императорскы, кой е поставилъ короната (вѣнецъ-тъ) на главѣ-тъ имъ и имъ далъ, патріаршеското благословеніе отъ римскѣ-тъ църквѣ, коато е велика-та църквѣ божіа и на столѣ-тъ апостолскій, кои то е столѣ-тъ на свати Петра началникъ на апостоли-ты. (!!!)

„Слѣдователно и ные, ходяще по августѣшии-ты имъ стѣпки, пожелахме щото патріархическото благословеніе на римскѣ-тъ църквѣ на столѣ-тъ апостолскій и Петра, начальника на апостоли-ты и на нашій-тъ сватъ и вселенскій отецъ, Папа Інокентій да дойде да потвърди коронѣ-тъ на главѣ-тъ ни и да оздрави имперіа-та ни.

„Слѣдствено кѣкѣвъ-то да е онзи на когото Господъ е предалъ власть-тъ, или да ни дава патріархическото благословеніе или да управлява църквѣ-тъ Търновскѣ, столицѣ-тъ ни и да рѣкополага Архіепископы-ты ни, Митрополиты-ты ни и Епископы-ты ни, ніе му даваме пѣлиѣ и цѣлѣ леснотѣ да прави дѣла-та си и другы службы църковны въ сичкѣ-тъ пространостъ на Имперіата ни.

„Тѣй ето чи азъ и сичкѣ-тъ ми имперіа Патріархъ-тъ, Митрополитъ-тъ ни, Архіепископи-ти ни, Епископи-ти ни, и сичкити ни свещенници ные сѣ подчиняваме подъ римскѣ-тъ църквѣ и приѣмаме законы-тый и обичан-тый и навицы-тый, съгласно съ онова което правѣха царѣти Българскы и Влашки, прѣдмѣстници-ты ни.“

прѣвелъ Хр. Д. Ваклидовъ.

Тѣй-зи писма сѣ виждѣтъ въ нѣкои си отпечатны мѣсецослова 1859-го, а въ нѣкой си гы нѣма. Види сѣ чи тайно сѣ пропустени изъ Българіѣ; въ истый мѣсецословъ сѣ е обнародовало и друго такова исуитско нѣщо, отъ другитѣ одного единомысленика и воспитаника бебешкаго училища: Н. А. Върбанова, подъ насловомъ: *Докоменти за Българската църковна исторіа*, нѣ и то е отрѣзано въ нѣкои си отпечатны мѣсецослова 1859. лѣта. Всѣкий кой е прочелъ съ вниманиемъ вишейзложены отъ насъ доказательства, види съ каквѣ лукавинѣ и понижение сѣ съкавани тѣй-зи писма! . . . Заблѣженный Българинъ Викладовъ, въ бебешкѣ исуитскѣ фабрикѣ, не показва отъ дѣ гы е извелъ! Тукъ сѣ види явно, чи е играло перо главатарѣ бебешкаго училища.

Въ тѣя писма всѣкы види, какво рабско понижение сѣ отдава Българскому Архиепископу, а ꙗще повѣчь Българскому царю Ювану или Кало-Іоану! Кало-Іоанъ, кого съвременници описѣтъ за гордъ и свирепаго характера чловѣкъ, кои убилъ толкова Латины и императора имъ Бѣлдуина съ немилнотъ, и поради того го нарѣкли *ски-во Іоанъ*, той Кало Іоанъ да пиши одному попу тѣй, то е смѣшно и да помысли чловѣкъ!!! Отъ каквѣ нуждѣ?! А чюдно е, Кало-Іоанъ Асенъ (спорадъ това лъжливо писмо), подиръ 226. години да намери писма и подробности, чи прѣдмѣстници му Български цари добывали императорство, скиптры, короны и патриаршеско благословеніе отъ римскѣ църквѣ?! Чюдно и дивно казвамы, кѣту знаймы каквы събытія, противны и разорительны обстоятельство за Българы послѣдовахѣ въ разстояние на толко години, отъ врѣмени царъ Петрово падение до Кало-Іоана! Прѣславъ столица Българска, дѣ е трѣбало да сѣ пастрѣтъ и съхранявѣтъ такива царскы записки, знайно е, чи въ врѣмѣ царъ Петра, наслѣдника великаго Симеона, пострада едно отъ съжизнажъ съ рускаго княза Свѣтослава войскѣ, и самъ Петръ быде убиенъ въ това смѣтно и размирно врѣмѣ, друго чи Цымисхый незабавно дойдѣ въ Българіѣ, разгони народнажъ странѣ и Свѣтославъ, оставъ самъ съ свои си, спаси сѣ бѣгствомъ въ Дръстръ (Силистра), отъ дѣ на милость Цымисхиа быде отпущенъ съ мало-численное си остало войнство. Цымисхый съ помощъ Петровѣ страны завладѣ Българіѣ, освои престолный градъ Прѣславъ, кон быде изгоренъ огнемъ и призванъ на имя Цымисхиа, *Инополисъ*. Побѣстность записала твърдѣ ясно, чи Цымисхый отвелъ Бориса и Романа царъ Петровы сынове въ Царыградъ, лышилъ гы тържественно отъ сичкы имъ царскы достоинства и знацы и послѣ имъ далъ чинове коняръ — кытнѣ — *κῶμης* — графъ, кѣту усмѣдили — изкупи-

ли одного отъ тѣхъ! Подирь таква постѣпки Цимисхия и Византийцевъ, кои са съ стрѣмили да унищожить съвсѣмъ Българское царство и само има прѣстолнаго имъ града да са вѣкы не слуша на свѣтъ, не е ли паднала въ рѣцы Грьковъ и царска въ Прѣславъ ризница (сѣкровище), дѣ са были таква царскы запискы?!? Послѣ смърти Цимисхия, кой царувалъ само 4 години, почвѣтъ пакъ въ Българинъ найкрѣвопролитни и разорителни битки между Византийцѣмъ и Българѣмъ. Шишманъ-Мокры и неговы славни сынове освобождають Българинъ, разшыряють ѿ чрѣзвычайно, приносятъ царсканъ столица въ Прѣспѣ при Охридъ също и Патриаршеско сѣдалище. Разумѣва са чи ако въ предидѣщы разорительны врѣмена было са е съхранило и окрыло нѣщо си отъ стары царскы и патриаршескы запискы, то несъмненно са е принесло въ нованъ Българскъ столицѣ. Ные знаймы отъ повѣстности, чи послѣ смърти храбраго и великаго Самовла царя Българскаго, негови наслѣдници, иеже малко подирь, паднахъ и разбихъ са отъ Византийцевъ, кои разграбихъ и царсканъ ризницѣ (сѣкровище) въ Охридъ и Прѣспѣ и взѣхъ сичкы Българскы драгоценности! Подирь толкова и таква страшны разорѣния и подирь толкогодишно подданство Българѣмъ подъ Византийскѣ власть, до появлениа Асѣна и брата му Петра, може ли са вѣрва, чи Борисови и Симеонови допискы съ Папа римскы са съхранили, щото Кало-Ианъ, кѣту ги разгѣдалъ и прочелъ, намѣрилъ въ тѣхъ, чи прѣдсѣдници му Българскы цари отъ Папа получали короны, скиптры и Патриаршеско благословение?!? Напротивъ съ тѣчностиж и рѣшително може са вѣрва, чи тѣй-зи писма са лъжовны и съковани въ Римъ. Кога знаймы чи иеже отъ крѣщения Прѣславскаго двора, между Папа и Византийскаго свѣщенства са е породила мѣтва и прѣние за освоениа Българскы чърквы, то никакво съмнѣние не може бы, чи въ Римъ отъ тогава иеже са почнало да са плетѣтъ разны лъжливы писма и легенды!

Въ появление вѣстника, — лъжь-Българина, Г. Цанковъ открыва извѣстно нападение на нашъ вѣрѣ. А и можели другояче да прави, кога дойзволение того вѣстника е изпросено отъ главатарѣ исуйтскы чѣты въ Цары-градъ Г. Боре? Колко лукаво постѣпвѣтъ Исуйти всѣкова, и чрѣзь него нѣколко си млади Българчѣта; а иеже и нѣколко Българкы дѣвицы, коихъ възпитають въ Санъ-бенедего въ Галата; допустихъ г. Цанкову, да издава поврѣменно списание *Българскы книжници* въ тѣхнѣ печатницѣ; извадихъ му и дозволение да издава и гражданскы вѣстникъ, лъжь-Българинъ!... Исуйти сега имѣтъ самыя

удобны урѣднѣ да постигнѣтъ цѣль си въ Българинъ, ако българскы народъ не приѣмни други мѣркы.

Дѣло е вѣкы извѣстно, и трѣба да са говори открыто. Г. Цанковъ е станѣлъ тайно католикъ — папицѣтъ иеже въ 1853 лѣто. Доказательствѣ са' негови постѣпки, а и живо свидѣтельство отъ очевидца имамы. Имѣ Георгы Теохаровъ, кой сега е въ Москвѣ и учи са тамо, той ми приказва, чи кѣту былъ въ Цары-градъ и искалъ срѣдство, да оверинъ и, кѣту му приказалъ намѣрение си, налѣтѣлъ на единъ Исуйтскы Мисия забубилъ врѣмѣ, да му прѣдложи да стани католикъ, и така той да му способствува да го изпроводиють въ Европѣ за изучениа му. Теохаровъ му казалъ, да помысли добрѣ и, слѣдъ нѣколко дны, да му дадѣ отговоръ. Послѣ тры дны Теохаровъ отишалъ и му казалъ, чи той размыслилъ добрѣ, и, кѣту са ушъ убѣдилъ, чи католишка вѣра е по-права, жѣлае да стани католикъ, нѣ съ това условие, да го изпроводиють въ Парисъ и иеже да му спомогнѣтъ нѣщо си, за свои тры неврѣстны братия, коихъ, казалъ той, има въ Българинъ, да ги доведа и тѣхъ въ Царыградъ при исуйтскѣ пропагандѣ. Исуйтинъ му отговорилъ: „твърдѣ добрѣ, нѣ трѣба да та заведе при нашъ Епископъ“ Теохаровъ са склонилъ и отишли. Тамъ, кѣту го разпытали иеже нѣщо си, рѣкли му: „твърдѣ добрѣ! почакай малко тукъ, вы имате иеже единъ Българинъ католикъ, Господинъ Д. Цанковъ, да го повыкамы и него да доди“ Теохаровъ, кѣту чюлъ това имѣ, кое е искалъ да узнае, рѣкалъ, „азъ слѣдъ малко щѣ дода тукъ“ и си излѣзалъ безъ да са завърни вѣкы тамъ. Послѣ нѣколко дны далъ прошение Рускому посолству въ Царыградъ, да са приѣмни въ Русиѣ за изучениа, кое му са и изпѣлни. Това свидѣтельство и главни постѣпки г. Цанкова са доволни доказательства, да извѣстиятъ наши Българы, чи вѣстникъ лъжь — *Българина* са издава отъ Исуйтско урѣднѣ и да знають съ какво око трѣба да глѣдѣтъ на него. Г. Теохаровъ е живъ въ Москвѣ, какъ-то и други лица, коимъ также е казалъ това приключение, са' живи. Сега кѣту извѣхмы отъ каквы лица са' състои таи повлѣчена отъ Исуйты чѣта, нѣка кажимы невинному Българскому народу, какво зло може да проникни въ Българинъ отъ тѣй-зи заблѣждены отстѣпници, ако са не изчистиють съ врѣмѣ отъ помѣжду народа. Зло е извѣстно и прѣдъ очы ни, и не трѣба много доказательства.

Любезни брати Българи!

Наша вѣра всегда е была най добрый и наймылый нашъ утѣшитель, и наша прѣмилъ народность, ако са е днѣсь между нами увърдила, то ные смѣдѣжни на нашъ православна прадѣднъ вѣрѣ, кождо смѣ въ тѣчность дѣржѣли и дѣржимы! иначе изгубили бѣхмы народность и има *Българинъ* бы са приобратило на друго! Раздоръ прадѣднаго вѣройсповѣдания е уничтожение народности, а най паче между народу, кои нѣма своѣ свобода, а зависи отъ другихъ! Такива живы примѣры имамы много, не само въ други народы, нѣ и между нами. Нѣ, прѣди да ги изложимы, трѣба да кажимы, кои причина ны унуждава да пишимы краткое сие писамце о тому прѣдмѣту. Всѣкий, кой е прочталь чѣрковнажисториѣ, знае, каквы крѣвопролития и гонения сѣ послѣдовали отъ вѣройсповѣдны раздоры, и какъ отъ една само изъ начала чистѣ евангелскѣ вѣрѣ сѣ станили толкова раздѣлѣния и подѣ-раздѣлѣния! А главное раздѣлѣние на западнѣ и православнѣ вѣрѣ е нанесло пѣрвый ударъ паде-ния Римскыя и Византийскыя дѣржавы. Послѣдователи Римъ-попови отъ него юще вѣрѣма сѣ съставили общества подѣ иманемъ пропаганда и сѣ всѣкы начинѣ сѣ сѣ трудили да привлѣкѣтъ къ себѣ си други народы и на многу мѣста сѣ успѣли да сполучѣтъ цѣль си. Само Българинъ е была изключена отъ того и крѣпко сѣ е дѣржала и дѣржи сѣ юще отъ православнѣ нашъ прадѣднъ вѣрѣ, отсвѣнъ нѣколкоина изневѣрци *Павликани* зѣвими Българи. Нѣ въ настоящее вѣрѣма Папищаши и други отцѣпници нападнали сѣ на Българи и заузѣли сѣ сѣ да вполѣжѣтъ раздоръ и отцепление между нами. Многи сѣ убрѣснѣты мустаци и разнovidно ублечени Римъ-попови послѣдници и Англо-Американски учители, скытѣтъ сѣ по Българинъ и трудѣтъ сѣ сѣ лицемѣриемъ да прильстѣтъ простодушнаго народа, обещаѣше му льжовно много работы! Нѣ тѣхна цѣль и намѣрение нищо друго не е, отсвѣнъ да уничтожѣтъ нашъ народность и да сѣ ползуютъ отъ нашъ слабость! Въ Австриѣ (въ Темишкы - Банатѣ) има нѣколко села Българи, приселившѣ сѣ тамо послѣ падения Българни, кои говорѣтъ юще чисто Българскы языкъ, увърдили стары нашы обичаи, носѣтъ и одѣяние старо-Българско, нѣ приѣлиме на силѣ католишкѣ вѣрѣ, въ вѣрѣма Марии Терезии, изгубили народность си конечно! То благородно чювство исчезнѣло вѣкы отъ тѣхъ! Тии нѣщѣтъ вѣкы да знаѣтъ нищо отъ свое сродство сѣ другимъ Българьмъ, своимъ енокрѣвнымъ братиѣмъ. Тии знаѣтъ Римъ-попа и друго нищо! А на единородны и единовѣрны си нѣкогашъ братиѣ

Българи глѣдѣтъ днѣсь сѣ злобѣнъ ненависть и мѣрзость! То имѣ сѣ надѣхали Римъ-попови свѣщенници. Той истѣ духъ сѣществуетъ и вътрѣ въ Българинъ между малочислены брой на Папищаши *Павликани*. Тии, какъ то въ общѣ вѣсѣмъ намъ е познато, ненавидѣтъ насъ тѣхны единородны братиѣ, дотолко, щото и караури — (гузери) чѣрны невѣрници ны зѣвать! Папищаши попови, до толко сѣ ги раздвойли отъ насъ, щото единъ *Павликанинъ* Българинъ, за нищо не има да откраднѣ отъ православнаго Българина, да го наклевети, да го издадѣ, и даже, ако му прилѣгнѣ, да го убие безъ никакѣ причинѣ само отъ религиознѣ злобѣ! Такова нѣщо сѣ е случило прѣди нѣколко години въ Пловдивѣ, дѣ единъ *Павликанинъ* сѣдруженъ отъ злодѣйцы Турцы онѣ самѣ избилъ ношиѣ цѣло сѣмѣйство жены и невинны дѣвници отъ Чѣлоковъ родѣ! Такова исто сѣ е случило не отколѣ и въ село Сопутѣ, дѣ пакъ единъ *Павликанинъ* отъ ближны села, иззыка ношиѣ сѣ измамѣ хаджи Георговъ сынѣ . . . . . и го уби край село! и други такива много злодѣяния сѣ ставали отъ *Павликани* на православны Българи. То сѣ е творило отъ само пустовѣрско чювство, кое имѣ сѣ надѣхали попови имѣ! азъ видѣхъ въ Австриѣ такива много примѣры, дѣ множество Сърби, кои сѣ приѣли папѣщскѣ вѣрѣ, шокци зѣвими, глѣдѣтъ на свои единородны братиѣ, православны Сърбы, сѣ непримиримѣ враждѣ и, хранѣще противо тѣхъ злобѣ и ненависть, издавѣтъ ги ежеднѣвно! Такъ исто и въ слободнѣ Гръциѣ, дѣ сѣществуютъ также папищаши Гръцы, въ островѣ Тиносѣ, Сирѣ и другѣ дѣ, ненавидѣтъ единородны си братиѣ православны Гръцы. и не само въ вѣрѣма освобождения Гръции имѣ сѣ противодѣйствовали, издаваѣше ги неприятелю, нѣ и ежедневно имѣ припатствувѣтъ на всеко полезно дѣло! а въ Турциѣ Армени и Арменокатолици въ истое положение сѣ нахождѣтъ. То исто искѣтъ тии свѣты Петрови наслѣдници да направѣтъ и въ Българинъ; да вполѣжѣтъ общѣй раздоръ и отцѣпване, щото братѣ брата да намрѣзи, сынѣ баща, мати дѣщерѣ! тѣй разпространѣтъ тии христовое учение! Вмѣсту любовь учѣтъ ненависть! вмѣсту мирѣ вполѣвѣтъ мѣлвы и раздоры! дѣ е стѣпилъ тѣхенъ кракъ, то мѣсто безъ раздоръ и мѣлвъ не е остало! Любопытный нѣка чѣте разны сѣчинения да узнаѣ що сѣ стрували и струвѣтъ ежеднѣвно въ Азиѣ и другѣ дѣ, а нѣравственное развѣрщивание до кой стѣпень заблѣждения е достигло тамъ, дѣ тѣхна власть сѣ е удворила, срамно и стыдно е да помысли чѣловѣкъ, а камо ли да казва! Сами тии свѣщенници зѣвими развѣраѣтъ народа; тѣмъ сѣ жѣрствува чиста и нѣжна невинность! . . . . Вардете сѣ, братиѣ,

отъ такива хытници Христоваго стада вълци! Не слушайте тѣхно учение и лъжовны обещанья. Тии сѣ подобни цвѣту отравенному отъ усойкѣ грамадницѣ люте зѣмѣ, и кой сѣ само долѣпи до него отравѣ сѣ смъртоносно! Тии подѣ видѣмъ чѣловѣколюбиѣ и евангелскаго учения цѣль свѣтъ лѣстѣтъ! То е друга подѣлбока тѣхна цѣль! тии ищѣтъ сѣ томѣ да уничтожѣтъ прѣмилѣ и прѣдрага народность всѣкаго народа и да сѣ ползувѣтъ отъ религиознаго влиянѣя! . . .

Вы же, отци, свѣщенници Българи, внимайте сѣ бодростиѣ и пазете вѣвѣренное вамѣ стадо Христово съгласно сѣ пророкомѣ. „Страный дѣнь слѣдное. — „Сѣ глаголетѣ Адонаѣ Господѣ. Олѣ пастыри Израилевы! еда пасѣтъ пастыри самихѣ себе, не овецѣ ли пасѣтъ пастыри? Се млѣко ѣдите, и вѣлноѣ одѣваете сѣ, и тѣчное закалаете, а овецѣ моихѣ не пасете! изнемогшаго не подѣѣсте, и бо-лѣщаго не уврачеваетѣ и заблѣждѣнаго не обратистѣ и погибшаго не взыскаете, и крѣпкое оскѣрбистѣ трудѣмъ, и властѣиѣ наказаетѣ и наргѣганѣемъ; и разсыпашѣ сѣ овцы моѣ, понеже не имѣѣхѣ пастырей, и бышѣ на изѣдение всѣмъ звѣрѣмъ сельнымъ: Сѣ глаголетѣ Адонаѣ Господѣ: Се азѣ на пастыри и взыска овецѣ моихѣ отъ рѣкъ ихѣ! —

ДЕСАТЬ СТАРИ БЪЛГАРСКИ ПЪНИЗИ.

(снѣти отъ Гласника Дружества Сърбскихъ Словесности)

I-ый.

На еднѣ му странѣ е Исусъ Христосъ, какъ то обично сѣди на прѣстола съ надпись до главѣ **ІС ХС**. Отъ другѣ же странѣ, царь обгърнѣтъ съ царскы турпанѣ (мантия)⁵², имѣющѣ вѣнецъ на главы и държащѣ въ десницѣ си дългъ кръсть, кому долный край допира до земли, а въ лѣвѣ си рѣкъ има царскѣ избыкъ съ кръсть (крѣгъ узнающѣ държавное пространство или земѣ). До крака си на лѣвѣ странѣ има звѣзда, а около си съкратенѣ надпись отъ лѣвѣ странѣ горѣ **АСѢ** — Асѣнь, отъ дѣснѣ же **Ф** — царь, а подъ него отъ лѣво: **БЛ**, а отъ дѣсно **ГА** — Българьмѣ, съвкупно: *Асѣнь царь Българьмѣ*.

Той-зи хубавъ срьбренъ пѣнизь е намѣренъ отъ Г. Стеф. И. Верковича нѣгда си въ Руманиѣ (Тракиѣ) и сега ся находи у него.

Въ Гласнику дружества Сърбскихъ Словесности свѣзка V., изтъкувано е **АСЕ** — Ясенъ и **БЛГА** — Блгара, нѣ то не е право. Право е: Асѣнь царь Българьмѣ; рѣчь *Асѣнь* е съставена отъ *а* отрицательно равно *не* и отъ *сѣнь* — засѣнение, тъмнота. *А-сѣнь* значи не-тъмный, незасѣненный; свѣтлый приносно. Подобни ней рѣчи на Българскы изыкъ имамы съ *а* отрицательно съставены и слѣдныя: *асно* съставено отъ *а* или *и* ублагозвучено и отъ *снь* — *сѣнь* — тъмнота, *аснѣ*, *аснѣ* съкратено, въ срѣдны же родъ *асно* — не-тъмно. *илова* крава, *илова* овца и *иловина*, съставени отъ *а* или *и* отрицательно и отъ *ловѣ* — ловити, *ловиж* — хващамъ, залавамъ, *и-лова* — она, кога не лови въ утробѣ си, какъ то и за жены ся казва, *и-лова жена* — нераждаща. *Атила* (собственно Българско има) отъ *а* отрицательно и отъ *тилъ*, край, тѣнне, *Атила* — безкрайный, нетлѣнный, и приносно непобѣдимый или отъ *а* и отъ *тулѣ* — кѣтъ, затуление, тъмнота, *Атула*, *Атила*, не-тъмный — *А-сѣнь* и приносно неутулимый, непобѣждаемый и проч. Такива имана въ старостъ, имали съ твърдѣ много стари Българи и Елени и юще и до днѣсь имѣтъ.

Той-зи пѣнызь е царь Асѣнювъ, кой е царувалъ отъ 1186 до 1195 какъ то изслѣдовахмы въ настоящее съчинение.

II-ый

Пѣнызь срьбьренъ тажакъ 16 грана, находи сѧ въ збиркѧ Г. Дим. Лоліо търговца и спедитора у Земунъ.

На еднѧ му странѧ е Исусъ Христосъ, стоющъ прѣдъ прѣстола и благословящъ съ двѣ си рѣцѣ; до главы му е обычный надписъ ІС. ХС. а подъ рѣкѧ отъ дѣснѧ странѧ е буква АСѢ: отъ лѣва же ѱ, кое значи *Асѣнь царь*.

На другѧж же странѧ: два царски лика (образи) стоѧтъ единъ до друго въ великолѣпно одѣяние; а между имъ посрѣдѣ е дво-стрѣчьнъ кръсть. Надписъ же, отъ кого сѧ виждѧтъ нѣкои си слова, не можи сѧ рѣши тѣчно що значи. Въ Гласнику Дрѣжства Сърбскѧ Словесности по догаданиемъ е писано: DV — DUX — кнезь; нѣ то е съвсѣмъ погрѣшено мнѣние; защото Български царие нико-гы нѣсѧ носили титулъ кнезь, а всегда *царь* или *самодържець*. Ные видѣхмы и знаѣмы, чи Асѣнь, кому сѧ относѧ той-зи пѣнызь, носилъ титулъ *царь*. Въ надписъ Асѣна втораго сына му, казва: *азъ Іоанъ въ Христа Бога вѣрни царь и самодържець Българомъ сынъ стараго Асѣнь царѣ, а нѣ княза!*

III-ый

Пѣнызь срьбьренъ, тажакъ 19 грана, находи сѧ въ збиркѧ господ. свѣтника Лазарѧ Арсениевичѧ въ Бѣлградѣ. На еднѧ странѧ му е Исусъ Христосъ, по тогдѧшны обичаѧ, а на другѧ е свѣтець, при-дающъ царю знаменъ (прѣпорець, хорѧгва — баирѧкъ) държавы, на кого сѧ види и звѣзда; царъ же гологлавъ, въ дѣлыгъ царскы тур-панъ, приѣма съ десницѧ си знаменъ, а въ лѣвѧ си рѣкѧ държи сви-такъ книгѧ (а нѣ кратакъ скиптеръ, какъ то е въ Гласнику писано), кое можи сѧ тѣкува, книга държавы, закони правления. На лѣвѧ странѧ при свѣтеца е надписъ, кого въ Гласнику тѣкуваѧтъ SMN — SIMEON? а на дѣснѧ странѧ до цара: ASEN — Асень; той-зи пѣ-нызь отдаваѧтъ Михаилу II Асѣню царю Българскому (?). Това обаче сѧчкое погрѣшено, по моему мнѣнию. Ные же тѣкувамы такъ: Асѣнь първы е признатъ за царъ отъ Българы въ Търново въ сѧщо врѣмѧ, кога сѧ е почнѧла битка противъ Византийцевъ 1186. л. и помазалъ го е Българскы тогдѧшны Патриархъ Іоанъ свѧтый въ Търново, какъ то и другѧдѣ говорихмы о тому. Ето навождамы пакъ онова що каз-ва о тому нашъ народенъ пѧматникъ, Царственикъ. „Въ тѧ врѣме-на бѣше Патриархъ въ Търново Іоанъ свѧтый кой то кѣту глѣдаше

многое озлобленіе Българское отъ Грековъ, многу слези проливаше прѣдъ Бога и молеше сѧ, да ги избави отъ това порабощеніе гре-ческо. Въ единъ же день като плачеше, яви му се свѧтый велико-мученикъ Димитрій, кого то сѧчки те благочѣстиви цари Български, отъ Михаила (Бориса) благочестиваго цара до свѧтаго Іоана Влади-мира (?) почитаха и славеха въ Търновъ, той, думамъ свѧтый вели-комученикъ Димитрій, яви му се и му рече: „Помену Богъ домъ и родъ царей Българскихъ, и ме посла на помощь и обновленіе цар-ство Българское. Тѣмже да поставишь Асѣна цара Българомъ и Богъ ще буде сосъ него, и ще воздвигни скиптеръ Българскѧ.“ И така Патриархъ по повеленію свѧтаго позва Асѣна изъ Влахіѧ и Пе-тра брата неговаго, които бѣха отъ рода царскаго внуци Гавриила сына Самуилова. Послѣ повеле Патриархъ и соградиха въ Търновъ цѣрква прекрасна во имѧ свѧтаго великомученика Димитріѧ, и като се соверши созва епископи и народъ много на осѧщеніе цѣрквы. Като осѧти же цѣрквата, зема вѣнецъ и баграница царска и вѣнча Асѣна на царство Българское, и каза народу, защо му е повелѣно отъ Бога чрезъ свѧтаго Димитріѧ, да го вѣнчае на царство и така народъ отъ радости выкаха велегласно: „*Да живитъ Асѣнь царъ на многоѧ лѣта, Асѣню царю Българскому многоѧ лѣта!!! и Іоану бла-женѣйшему Патриарху Търновскому и всеѧ Българіи многоѧ лѣта!!!*“

Въ странѧ же 46 въ Царственику казва „намерува се въ стары рукописны книги, защото по преставленіѧ Патриарха свѧтаго Іоанна, който возведе Асѣна на царство, какъ то се горѣ рече, позва Асень отъ Охрида свѧтаго отца Теофилакта, и постави го въ Търновъ Па-триарха. И Теофилактъ свѧтый просѧти, и очисти сѧчка та Бол-гаріѧ отъ ереси, кои то въ тѧ времена бѣха многу въ Българіѧ.“

Отсѣнь Царственика ето що казва и една друга Българска крат-ка исторія, рѣкописъ ком сѧ находи у насъ.

„Българи немогоша терпѣти великое насиліе отъ Грековъ но по-ниша вси и избиша всю греческу войску: що бѣху у Болгарию и не бѣ таковии достоенъ человекъ за цара тогда яви сѧ свѧтый Дими-трій сулунскій патриарху терновскому Іоанну и рече ему Асѣна га-вриилова сына що е заточенъ Самуиломъ у Влахію приведите его на царство и онъ умирить будетъ всю Болгарию почитаху бо Българ-скѧ цари свѧтаго Димитріѧ и икону его украшаху, того ради пома-гаше имъ. Тогда вси изволиша и призваха на царство отъ Асѣна Калимана прозванаго въ лѣто Христово 678-го.“

Сѧчки историци сѧ съгласни, чи Българи въ него врѣмѧ употрѣ-били това срѣдство, т. е. придумали народа, чи св. Димитрій ще имъ

помага, и така е почнала битка съ Византийци, подь прѣдводитѣлствомъ Асѣна, кой е носилъ и царскы вѣнецъ на главы, а братъ му Петъръ е осталь въ Търново да управлѣва вътрѣшны дѣла. Таково религиозно сръдство не е можало да сѣ извърши отсвѣнь чрѣзь свѣщенства. Ные нѣмамы никаквы доказателства юще открыти, до колко е мнѣ познато, за подиръ падения Българскаго царства подь византийскѣ власть, отъ врѣмѣ Самонловаго сына, до Асѣна първаго, да ли Българское свѣщенство съвсѣмъ е было убороено и замѣнено отъ Гърцы, какъ то днѣсь, или само патриаршескы имъ чинъ и титуле е былъ подчиненъ цариградскому Патриарху? Мое мнѣние е послѣдное и на това нмамы и доказателство отецъ Паисиево описание, кой, какъ то видѣхмы, казва чѣ въ такыва врѣмена, т. е. кога сѣ падали Гърцы подь Българскѣ власть или Българи подь грѣцкѣ, свѣщенство сѣ оставало по прѣжному, и Гърцы послѣ привзѣтиа Турковъ убороили и уничтожили Българскы свѣщеноначалства и замѣнили ги отъ Гърцы. Отецъ Пайсий, кой описва злоупотребление Гръковъ довольно, не е писалъ туку тѣй това нѣщо, нѣ види сѣ да е нашаль нѣгдѣ сѣ писано о тому; защо онъ казва на едно мѣсто въ историѣ сѣ, чѣ виждалъ и нѣколко старо българскы рѣкописи и да же напечатаны въ врѣмѣ послѣдныа Шишмана (?). Какъ и да е то сѣ види явно чѣ Българско свѣщенство е дѣйствовало наймного тогава да сѣ освободи народъ отъ Византийскѣ власть и да сѣ възобнови царство и Патриаршество независимо.

Чѣ Българскѣ не е была въ тѣхъ врѣмена съвсѣмъ заробена, нѣ имала нѣкаквы сѣ права и по-голѣмаа часть е была управлѣма отъ Българи, имали и нѣколко твърды крѣпости по высокыа горы въ своѣ власть, то и сами Византийскы писатели свидѣтельствуѣтъ. Кедринъ въ томъ II стр. 665 — 667. (Вишь Райча) казва. „По внегда Василій Императоръ подложилъ былъ Болгарію Римской Имперіи, ничего въ ней премѣнити не хотѣ, но опредѣли, да отъ своихъ князей правлѣма будетъ, и въ своихъ обычаехъ, якоже при Самуилѣ краля останеть.“

Ные знаймы отъ повѣстности, чѣ Асѣнь и братъ му Петаръ, прѣди да сѣ дигнѣтъ, ходили при Византийскы дворъ и искали нѣкаквы сѣ права и мѣста на Бмѣ. То, ако да е была Българскѣ съвсѣмъ заробена, и свѣщенство ѣ съвсѣмъ уничтожено и замѣнено отъ Гърцы, тии не быхъ смѣили да учинѣтъ такаваа постѣпка, иначе Византийскы дворъ бы ги наказаль смъртиѣ за такаваа постѣпка! Ные видимы, чѣ тии ходили и искали такава нѣщо, а къту не ги послушаль византийскы дворъ и ги приѣлъ съ прѣзрениемъ, тии сѣ вѣр-

нили въ Търново и почнали бои съ Византийцѣмъ. Отъ свидѣтельства отца Пайсия и Кедрина и отъ таж Асѣниовѣ постѣпкѣ доказва сѣ явно, чѣ Българскѣ и въ тѣхъ врѣмена имала сѣ князи и свое свѣщенство, нѣ зависими отъ Византийскѣ държавѣ. Многи Българскы войводи сѣ придали на условыа да останѣтъ пакъ на чиновѣ сѣ, т. е. да управлѣтъ области по прѣжному.

Ные убо, основающе сѣ на вышеизложеныхъ, тѣкувамы то съ българскы пѣниѣ, чѣ свѣтецъ, що сѣ види на него, е свѣты Іоанъ тогдѣшны Патриархъ, кого сѣ е народъ привзгласилъ, вѣнчавшій Асѣна първаго на царство, придава му прѣпорѣцъ, на кого стои звѣзда, изображающе възрожденаяа свободѣ и спасение, какъ то Ветлеемскѣ звѣзда, и слова могѣтъ сѣ чѣти S ION — свѣты Іоанъ. А слова що сѣ на латинскы писани, то Българи норочно сѣ ги на той-зи языкъ писали, да сѣ разпространи и узнае по сичкѣ Европѣ, съ той-зи пѣниѣ (монета), чѣ тии сѣ вѣнчали за царъ и императоръ Асѣна, какъ то и слова IP — IMPERATOR, кой сѣ виждѣтъ между главѣ му и прѣпорѣцу показвѣтъ; защо то въ тѣхъ врѣмена, какъ то е знайно, Латинскы языкъ е былъ първы въ Европѣ, а най паче въ врѣмѣ крѣстоносныхъ походѣ. Такава съ латинскы слова пенѣзи и Сърбскы има много, какъ то сѣ виждѣтъ въ Гласнику Дружества Сърбскыа Словесности. А да сѣ отсичѣтъ такаваа пенѣзи, изображающе вѣцарение новихъ царей за вѣчно възпоманание, то е было и старѣ обичан, какъ то и днѣсь юще го има въ Европѣ. Той-зи важень пенѣзь доказва юще неоторимо, чѣ Папа никакво участие не е зѣлъ въ Българскы тогдѣшны дѣла, какъ то сѣ старажѣ Папищаши съ лѣжовны сѣ легенды и папскы булы да ны излѣжѣтъ! А въ нашъ драгоцѣнныа памятникъ, Царственникъ, не е напусто записано, чѣ Блажеишій Іоанъ свѣтій Патриархъ Търновскы и всеа Българии вѣнчаль Асѣна първаго на царскы прѣстолъ.

IV-ый

На еднаа странаа му е: Іисусъ Христосъ сѣдѣщъ на прѣстола и благославѣщъ.

Отъ другѣ же странаа е царъ съ вѣнецъ на главы, въ свѣтлѣ одѣждѣ, съ дѣсницѣ сѣ държищъ скиптръ съ крѣстъ на кратѣ му, а лѣвѣ сѣ рѣкѣ мѣтиль на гърды; около му е съкратенъ надписъ ѣр блгаром.: свѣтслав = царъ Българѣмъ Свѣтославъ. Той пѣниѣ сѣ е билъ начѣртанъ въ Одешкы Алманахъ и отъ тамо е снѣтъ въ Гласнику.

Святославъ е царувалъ отъ 1294 год. до 1323. Сестра Святослава е ималъ за жена Сърбскы кралъ Стефанъ, призваный Дечанскый.

У-ый

На единъ му страна е Спаситель, какъ то и въ по прѣдны, а на друга посрѣдъ пѣназа е дьльгъ двостраченъ кръсть, дѣлящъ го на двѣ равнѣ половинѣ и допирающъ на нѣкаквы си крачка; отъ двѣ страны до кръста стоить двѣ царски лица, богато облѣчени и съ вѣнцы на главы, всѣко отъ тѣхъ държище съ единъ рѣкъ кръста, а другъ си имѣюще на гърды; надпись е чистъ българскы, до лѣваго лика Ц. МИХАИЛ = царъ Михаилъ; а до дѣснаго Ц. ЕРИНА = царица Ерина.

Той-зи хубавъ и твърдъ чисто съхраненъ сребрънъ пѣназъ, тажъ 27 грана, находи сѣ такожде въ збиркѣ Господ. съвѣтника Лазара Арсениевича въ Бѣлградъ.

VI-ый

На единъ му страна е: Исусъ Христосъ по обичному сѣдащъ на прѣстола, а на друга е царъ ѣздящъ на конѣ, съ вѣнецъ на главы и съ скиптръ въ рѣкъ, кои укончае у кръсть; надпись на лѣво до цара: М = Михаилъ, а на дѣсно Ц = царъ, т. е. Михаилъ царъ.

И той-зи хубавъ и радъкъ сребрънъ пѣназъ находи сѣ въ знаманитѣхъ збиркѣ г. Стеф. И. Верковича.

За 5-ый пѣназъ, въ Гласнику сѣ тълкуе: Михайлъ II. Асень II. царствовавшы отъ 1217 до 1241, а 6-ый: Михайлъ Асѣнь II. царствовавшъ отъ 1245 до 1258. Не имѣюще по настоящему врѣмѣ да сѣ разпространимъ въ дългы и обшырны изисканья о тимъ, бѣлѣжвамы само нѣколко си извлечены за това има Михайлъ и Асѣнь цари Български.

БЪЛГАРСКИ ЦАРИЕ НА ИМА МИХАИЛЪ.

Борисъ въ кръщение (866) Михайлъ. Михайлъ Симеоновъ сынъ кръстенъ на дѣда си Михаила — Бориса.

Асѣнь първы ималъ два сына, Иоаннъ и Александръ; Иоаннъ сынъ Асѣньовъ (отъ 1218 до 1241) ималъ тоже два сына Каломана и Михаила. Той Михайлъ, сынъ Асѣня втораго, былъ убитъ отъ стрыковаго си сына Каломана въ окръстность Търнова, къту ходили на ловъ. Михайлъ сынъ Асѣня II. былъ жененъ съ дъщерь Мачванскаго бана Ростислава и онъ е ималъ бой съ Ватаци.

Подиръ Михаила сѣ въцарилъ убиецъ Каломанъ, а подиръ него Мичю зѣтъ Асѣня II. Мичовъ сынъ Иоаннъ ималъ за жена дъщерь Михаила Палеолога, Ирину; той Иоаннъ, Мичовъ сынъ, былъ признанъ — Асѣнь, къту внукъ Асѣня II. отъ дъщерь му, Мичюва жена.

Михайлъ сынъ Костадина (Тиха, Жека или Шишмана) кой е былъ роденъ отъ прочютажъ сплѣтницѣ Марижъ Гъркынѣхъ племеница М. Пелеолога и дъщерь сестры его Евлогии.

Михайлъ сынъ Страшимирювъ, видинскаго намѣстника, кой е ималъ за жена дъщерь Милотиновъ, Сърбскаго краля, Недѣ или Недѣля. Отъ Недѣ е роденъ Шишманъ и Иоаннъ. Той Михайлъ оставилъ Недѣ и зѣлъ Теодоръ, Гъркынѣхъ дъщерь Палѣолога Андроника стараго. Заради тажъ причина е станѣла страшна и кръвопролитна битка (1330) между Сърбы и Българы. Сърбы е прѣдвождалъ лично кралъ Стефанъ Урошъ и младый му сынъ Стефанъ Душанъ. Срѣжение е станѣло при рѣкъ Моравѣ на поле Добриче, при Топлицѣ, съ голѣмо кръвопролитие и упорность и отъ двѣ страны. Съ Сърбомъ имало и Рагузианцы наѣмнѣти. Михайлъ царъ Българскы сѣ е наранилъ тѣшко въ тажъ страшнѣхъ сѣчь и паднѣлъ е отъ конѣ си, дѣ сърбски воины сѣ го убили и тѣло му отнесли кралю си.

Михайлъ сынъ Александра Шишмана. Първо срѣжение Турковъ съ Българьмъ станѣло 1365 (спорадъ Влашкѣхъ лѣтопись). Турцы е прѣдвождалъ Амуратъ, а Българы Асѣнь, сынъ Александровъ, кой е погинѣлъ тамо. Послѣ гы прѣдвождалъ другый му сынъ Михайлъ и продължалъ биткѣ, нѣ и онъ е погинѣлъ въ бойное поле.

Слѣднии же надписи ми сѣ съобщени отъ Г-на А. Дукиади, кои сѣ снѣти въ 1827. отъ одного Гърка въ Мисемврижъ.

(Μία εἰκὼν εὐρίσκεται εἰς τὴν Μησέμβριαν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς πανηγύως φερμένη ἀπὸ τὸ Παναγία-Μπουναρ, οὗτινος τὸ ὕδωρ πηγάζει ἕως τὴν σήμερον, εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται τὰ κάτωθεν.)

Βασιλεύοντος τοῦ εὐσεβεστάτου μεγάλου βασιλέως Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μεγάλου βασιλέως τοῦ Ἀσάν τὸν ἐκ χρυσαργύρου τῆτον κατασκευασθέντα κόσμον ταύτη τῇ πανσεβάστῳ καὶ θείᾳ εἰκόνι φιλοτίμως ἐθέμην.

Καὶ γὰρ ὁ περιπόθητος καὶ γνήσιος θεῖος τοῦ πανυψηλοτάτου Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου βασιλέως ἀνεκαίνησα τὴν πάνσεπτον καὶ θείαν εἰκόνα τῆς ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Ἐλεούσης.

Προσέθηκεν ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ ἐν εὐαγγέλιον κεκοσμημένον, δυσκοπότηρον ἀργυροῦν, λαβίδα ἀργυρᾶν, θυμιατήρια ἀργυρᾶ, ποδῖαν καὶ ἐτέραν

ποδιὰν, ἐπιτραχίλια μετὰ μαργάρων, οὐράλια δύο μετὰ μαργάρων, ὑπομα-
νικα δύο ξευάρια, δύο μεταξοχρυσουλαβάρικα.

Ἄρὰν καὶ αἶμα ἐπιπροθήσομαι εἰς τὸν νοσιφήσαντα ἢ χρυσὸν ἢ ἄρ-
γυρον ἢ βιβλίον, ἵνα κληρονομήσῃ τὰς ἀράς τῶν 318 θεοφόρων πατέρων,
καὶ ἡ μερίς αὐτοῦ μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα, ἡ κεφαλὴ ἢ πατριαρχεῖα, ἡ
ἐξουσία ἢ τις τῶν τυχόντων.

Ἐνθάδε κεῖται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Ματθέσα ἡ Καντακουξηνὴ Πελαιο-
λόγῃνα.

— Ματθέσα ἢ Ματθέα ἡ Καντακουξηνή, ἥστινος ὁ τάφος ὁράται ἐν
τῇ ἐρειποθείσῃ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως Μεσημβρίας, ὑπεῖρχε θυγάτηρ τοῦ αὐ-
τοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου καλουμένη Μαρία, συζευχθεῖσα
τῷ 15. ἔτει ἡλικίας Μιχαὴλ, υἱοῦ Ἀσάνη, βασιλέως Μυσίας καὶ Βουλγαρί-
ας, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ὑποδείσα τὸ μονοκικόν σχῆ-
μα, μετωνομάσθη Ματθέα. οὗτοι οἱ δύο οἶκοι εἶσαν συζευγμένοι ἐπιγαμ-
βρίας ἐκ τῶν Καντακουξηνῶν καὶ Παλαιολόγων. —

Приводъ на Български.

Нахожда сѧ въ Мисемврижъ въ митрополиѣ една икона (образъ)
всесвѣтѣйшии (Богородицы) принесена тамъ отъ Богородечень-кла-
денецъ, отъ дѣ и до сега извира вода на коѣ сѧ писани слѣдныя:

Царствующу Благочестивѣйшему великому царю Иоанну Алек-
сандру съ сына си Асѣна великаго царѧ, любочѣстно украсихъ сѣр-
бромъ и златомъ тажъ всепочитаемажъ иконѧ.

И азъ прѣлюбезный и истинный вуйка всевысочайшаго Иоанна
Александра царѧ подновихъ всечѣстнажъ и божанжъ иконѧ прѣблагосло-
вѣнѣйшыя владичицы нашыя Богородицы помилующыя.

Прибавилъ въ тажъ обитель едно украсено евангелие, чашѧ и
блюдо (дискосъ) сѣбрьны, рѣчицѧ (клѣщицы, щипцы) сѣбрьны,
кѣдилницы сѣбрьны, пристилкѧ и другѧ пристилкѧ, навратницы (еπι-
трахили) украсени бисеромъ, два помыса съ бисерь украсены, рѣжави-
ци (нарѣжавницы) двѣ двойки (чифта), двѣ отъ копринѧ и злато, над-
главницы (?) була, (μεταξοτοχρυσουλαβάρικα) (?)

Клѣтва и кръвь поставицѧ, кой то освои или злато или сѣбро
или книгѧ, да наслѣди проклѣтыя 318 богоносцевъ отцовъ, и дѣлъ
неговъ да бѣди съ придателѧ Іуда, или глава или Патриаршиѧ, или
власть или кой и да е други.

Тукъ почива рабыня божѧ Матеса Кантакузина Палеологина.

— Матеса или Матей Кантакузинова, коеѣ гробъ сѧ види въ разва-
ленажъ чѣрковѧ града Мисемвриѧ, была дѣщи самодѣржаца Андрони-

ка Палѣолога, назоваема Маринѧ, бракосъчитавша сѧ въ 15 лѣто възра-
ста си съ Михаила сына Асѣна царѧ Мисии и Българии, и послѣ смъртъ
мажѧ си, облѣкшия иночѣскый чинѧ, прииманува сѧ Матей; тѣѣ-зи два
дома бѣхѧ съпращени сватсвомъ отъ Кантакузиновцы и Палѣоло-
говцы. —

Това послѣдно разъяснение не ми е ясно, да ли тамо нѣгде си е
было записано или отъ снѣвшаго тѣхъ стары надписи е прибавено?
Нѣ види сѧ да е прибавено; защо то въ истажъ запискѧ казва: ταῦτα
ἠὲν ἔκδοται τῷ κ. Α. Δουκῆαδῃ τῷ 1854. ἀπρῆλ. 18. ὑπὸ τοῦ κ. Θεο-
δόρου καραγιόξοουλου ἐκ Μησημβρίας, ὅς τις, τὰ ἐμνήθη ἐν Κωνσταντινο-
πόλει παρὰ τοῦ Μακαριωτάτου Συναίου Κωνταντίου. — Тѣѣ-зи сѧ съ-
общени господину А. Дуковичу 1854 Април. 18 отъ г. Тодора Кара-
гиозоуглу отъ Мисемврижъ, кой гы е почѣрпаль 1827. въ Царыградѣ
отъ Блаженѣйшаго Синайскаго Константина. —

Между Българскы сватыи сѧ споманува и царъ Иоанъ Михаилъ
Българскѣи.

Между византийско императорско домородство е имало и Асѣ-
ниовска фамилия, коѧ е трамла до падениѧ и изстреблениѧ империи.

Навождамы и слѣдное съборно дѣяние о бракосъчитанию Андро-
ника, постараго сына Иоанна Палѣолога, съ Керацѧ дѣщерѧ Блъ-
гарскаго царѧ І. Александра: *Πρῶξις συνοδικὴ γενομένη περὶ τῆς συμ-
πενθερίας τοῦ Αυτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων, Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου
καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων κύρ Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀσάνη
ἐπὶ τε τῷ βασιλεῖ κύρ Ἀνδρονίκῳ τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως Παλαιολόγου καὶ
τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων, Μηνὶ αὐγ. ιε. (17) ἡμέρᾳ δευτ.
ἡ (8) ἔτους ε' ὠξ' γ' (6863 — 1355). Συνήλθομεν πάντες οἱ ἀρχιερεῖς
μετὰ τοῦ παναγ. πατριάρχου — ὀρισμῷ τοῦ βασιλέως — καὶ κοινῶς δια-
σκεψάμεθα περὶ τῆς συμπενθερίας καὶ λοιπῆς καταστάσεως τῆς γενομένης
μεταξὺ τῆς βασιλείας αὐτοῦ — — καὶ ὑψηλ. βασ. τῶν Βουλγάρων Ἰωάν-
νου Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀσάνη — ἐπὶ τῷ κραταιῷ — βασιλεῖ κύρ Ἀνδρονίκῳ
Παλαιολόγῳ καὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ ὑψηλωτάτου βασιλέως τῶν Βουλγάρων
κύρ Κυράτξᾳ — καὶ κρίναντες εἰς ὅσην ἀφωρᾷ τοῦτο κοινὴν σύστασιν καὶ
ὠφέλειαν τῶν χριστιανῶν Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων καὶ βλάβην τῶν ἀσεβῶν
— ἡδὴ ἀπὸ κοινῆς γνώμης καὶ ψήφου συμφωνοῦμεν καὶ ἀποφαινόμεθα
(приводъ): Съборно дѣяние бывшее о сватовщинѣ самодѣржаца Ри-
мланомъ (Византийцѣмъ) Иоанна Палѣолога и царѧ Българскаго госпо-
дарѧ Иоанна Александра Асѣна — за царѧ господара Андроника сына
царѧ Палѣологова, и дѣщерѧ царѧ Българскаго. Мѣсеца Авг. 17-днь
понеделникъ индикт. 8 година 6863—1355. Собрахмы сѧ сички архи-*

ерен ведно съ всесват. Патриарха — повелениемъ царя — и разсѣ-
дихмы общо за таж сватовщинѣ и за прочажд погодбѣ бывшажд меж-
ду царства его — — и высоч. царя Българьмъ, Іоанна Александра
Асѣна — за държавнаго царя господара Андроника Палѣолога и дъще-
ры Высочайшаго царя Българомъ господарины Кирацы — и разсѣдив-
ше въ какво общо съставение и ползѣ са относи таж сватовщина
всѣмъ Християнамъ Римлянѣмъ (Византийцѣмъ) и Българомъ, а въ
пагубѣ нечестивимъ — сега съ общо мнѣние и рѣшение са съгла-
сѣваемы и са подписывамы. — Послѣ слѣдуютъ 15 архиерейски под-
писи. (Видѣ о Сербіи въ ея отношеніяхъ къ съсѣднимъ държавамъ,
и проч. В. Григоріевича Казань 1859.)

VIII-ый

Отъ единъ страна му е образъ Христа Спасителя до пояса, бла-
гословища съ дѣсницѣ си, при главѣ ІС ХС. около краа же пѣназа
е надпись: ІШ СРАЦИМИР ЦР Б БЛВР: — Іоанъ Срацимиръ царь
Българьмъ Благовѣрны.

Отъ другѣ же страна царь сѣдѣющъ на прѣстола, съ коронѣ и
около главѣ му вѣнецъ славы, въ дѣсницѣ си държи скиптръ, кой
укончава на краа съ кринѣ; а въ лѣвлѣ си рѣка държи свитакъ кни-
гы; на лѣлове же прѣстола по единъ кринѣ, а надпись е се сѣщый
какъ то и отъ другѣ страна пѣназа.

Той-зи пѣназъ е сръбьренъ и има тажесть 16 грана, находитъ са въ
Бѣлградскы лицеумъ.

IX-ый

Той е подобенъ съвсѣмъ на вышеописанный пѣназъ, тажакъ 19
грана и другаго кроа, кое са различава отъ кръста що е надъ гла-
вѣ Спасителя и до царювлѣ главѣ, сѣкира подъ крака царя. Той е
тоже сръбьренъ и находитъ са при Попечитѣлства просвѣщеніа у му-
зеумъ въ Бѣлградъ.

IX-ый

На единъ му страна: Іисусъ Христосъ стоющъ правъ и съ двѣ
рѣцѣ благославищъ; около главѣ му е вѣнецъ славы и надпись не
добрѣ изрѣзанъ ІС. Хр. долѣ же у задъ лика Спасителя е столъ
безъ наклоненіа; на двѣ страны же са находитъ по слово, на дѣснаж:
С. а на лѣваж: Ж. (?)

Отъ другѣ му страна: двѣ лица кѣту царь и царица съ царскы
вѣнцы на главы, въ великолѣпны одѣжды, и едно отъ тѣхъ държи
скиптръ, а съ другы си рѣцы сѣ подпрѣни на снагѣ си; между имъ

е двѣлѣ статѣ, доло на тры крачка опирающъ, съ по единъ звѣзда;
отъ двѣ страны до образы и отъ дѣсно и отъ лѣво са виждѣтъ
сложены слова нѣ непрочитаемы. Той пѣназъ са находитъ у частно
лице въ Прагѣ. Това е по Гласнику, дѣ са отдава той-зи пѣназъ ца-
рю Самуилу, а нѣ Свѣтославу, нѣ по догаждане. Наше же мнѣние
е слѣдное; Слово Ж, може са зѣ за М, и тогава то значи — Мокры,
отецъ Самуила, а горнаа съставена буква са види да е ѿ = царь, а
другаа С. = Славянѣмъ. Защо Самуилъ е носилъ и тытулъ: царь
Славянамъ. Ако ли го отдадемъ Свѣтославу, то тогава буква Ж,
трѣба да са зѣми за съставенъ отъ тр. = Тертеръ, баща Свѣтосла-
вовъ. Нѣ и това наше мнѣние е догатка.

Самуилъ е царувалъ отъ 976 до 1024., а Свѣтославъ отъ 1294
до 1322.

X-ый

Той-зи е тоже сръбьренъ пѣназъ и находитъ са въ Златный Прагъ,
нѣ и той е сѣмнитѣлнъ, кому царю да са припиши; види са обаче
да е Българскы.

Ные по настоящему снѣхмы тѣи-зи десѣтъ Българскы пѣнази
отъ Гласника Дружѣства Сърбскыа Словесности, дѣ са нахождѣтъ
еще нѣколко си българскы мѣни, а нѣколко си сѣмнитѣлни. Изслѣ-
дование на нашы стары пѣнази изисква особенъ трудъ и по насто-
ящему е навѣзможно, едно чи нѣмамы еще значитѣлнѣ збиркѣ въ
одно мѣсто, щото единъ другиго да разисни, а друго чи наша по-
вѣстность не е еще изслѣдована, ни то въ едно събрана. Азъ знаж
чи въ Българижд въ многы частны лица са нахождѣтъ множество и
златни и сръбьрни Българскы пѣнази, нѣ никой еще отъ нашы уче-
ны Българы до сега не са е заузѣлъ да ги снѣми и събере на едно.
А колко сѣ стоили и топятъ еще безкнижници златари по Бѣл-
гарижд да правѣтъ другы новы работы? . . . А многы ги прода-
ватъ и Европѣйцамъ пѣтишественикамъ за никаквы цѣны!

Много българскы пѣнази са съхранили по коимъ отъ единъ стра-
на са вижда изобразенъ народный Българскы знаменъ разиреный
лѣвлѣ, увѣнчанъ съ вѣнецъ славы. Азъ сѣмъ видѣлъ нѣколко си сръ-
бьрны и златны у частны лица, нѣ не успѣхъ тогава да ги снѣма и
изслѣдовамъ. Види са чи той-зи пѣназъ съ лѣвлѣ е былъ твърдѣ
много разпространенъ по Българижд и другадѣ. Турци послѣ прив-
зѣтиа Българии за много врѣмѣ сѣ употрѣбѣли българскы пѣнази,
отъ дѣ сѣ устанѣли имана въ употрѣбление имъ и до сега: грошъ,
руплъ и рубѣ, пѣназъ, нѣгли и други. Тии кога продаватъ нѣщо си

на общо тържище, кликачъ имъ выка: *биръ асланъ, онъ асланъ* и д. т. е. излѣзло на цѣнъ за единъ лѣвскы пѣнизъ, за десѣтъ лѣвскы и проч. . Въ Влашко и Богданско такъ же сѣ съхранило да броятъ: *знь леоу, дой леи* и проч. и *кѣте леи* — колко лѣвскы - грошове. Въ Южны же страны Руссии народъ употребляе ище той-зи брой: *сколко левовъ* или *сколко левъ* казвать. А то е знайно чѣ Влашко и Богданско, какъ то и южны страны Руссии сѣ были обитаемы отъ Българы и принадлежали сѣ Българѣмъ. Днѣшны языкъ мало Русамъ призиванъ народамъ, обичаи, обради, народни имъ пѣсни и проч. нѣсѣ много различни отъ Българскы, ако и книжевны Рускы но-вообразованъ языкъ да е много подѣйствувалъ на тѣхъ, какъ то и свѣщенство, да изтрѣби стары имъ обичаи, празници и обрады.

Понеже възпоманѣхмы и Страшимѣра, послѣднего цара Българскаго нѣще бѣди излышино да кажимы нѣщо сѣ и за него.

(по Царственику). Послѣ Михаила сѣ въцарилъ братъ му Александръ (1330), кой е ималъ тры сына Георгия, Иоанна Шишмана, Страшимѣра, Асѣна (и Михаила по другимъ) . . Александръ оставилъ пѣрвъ сѣ женъ и взѣлъ еднѣ прѣкраснѣ жидовкѣ покрѣстившѣ ю. Георгию Страшимѣрию было дадено Бѣдинское (Видинское) правление, ище живѣющу Александру, кой сѣ привѣзгласилъ тамо царъ. Подиръ Александровѣ смѣртъ въцарилъ сѣ въ Търново второй му сынъ Иоаннъ Шишманъ (1363). Георги Страшимѣрь и Иоаннъ Шишманъ имали разпрѣ помежду сѣ за Търновскы прѣстолъ, зашто Георги, кѣту по-старъ, искалъ да царува въ Търново, а братъ му не го оставѣлъ, чѣ нему былъ оставилъ баща му прѣстола. Георгий Страшимѣрь сѣ споманува и много ище послѣ т. е. отъ 1411 до 1421 въ Царственику, чѣ сѣ билъ сѣ Султанъ Муса и Ахметъ паша, зѣта Султановѣ и гы навилъ при Златицѣ, убившѣ Султана Муса и Ахмеда Паша. Отсвѣнь Царственика имама други доказательства, чѣ Страшимѣриовци, послѣдни Български царие, за дълго врѣмѣ ище сѣ борили сѣ Турцы. Въ рѣкописи, кои сѣ съхранили въ Казанскы университетъ е бѣлѣжено: 1422. Царъ Костадинъ, сынъ Страцимира цара Българскаго, умираетъ въ Бѣлградѣ. (Вишъ вышепоманѣто съчинение В. Григоровича).

(Отъ Влашкы лѣтописи приведени отъ Старо-Българскы языкъ).

Пѣрво сръжение Турковѣ сѣ Българы станѣло (1365) въ Руманиѣ (Тракиѣ). Турци е предвождалъ Амуратъ, а Българы Асѣнъ, сынъ Александровъ, кой е погинулъ въ него сръжение. Послѣ прѣдвождалъ Българы Михаилъ братъ Асѣновъ, сынъ Александровъ и продължалъ биткѣ, нѣ и той погинулъ въ бойное поле.

Знаманита при Марицѣ рѣкѣ битка, дѣ е имало и Сърби, станѣла (1371). Въ неж година, умрѣлъ Александръ царъ Българѣмъ и на мѣсто му сѣ въцарилъ Шишманъ. Отъ него зѣлъ Муратъ за женѣ сестрѣ му, то естъ, Александровѣ дѣщерѣ, и послѣ Муратъ сѣ билъ сѣ Българы и зѣлъ нѣкои сѣ Търновскы страны и други мѣста.

Спорадъ Сърбскы лѣтописи Баизитовъ походъ въ Сърбиѣ и поставление Стефана княза Лазарова сына на деспотство было въ 1389. Послѣ того Баизитъ отишалъ на Влашко противъ Мирча и станѣло голѣмо крѣвопролитие. Баизитови паши и войводи были убитѣ. Тамо сѣ погинули Костадинъ Драговичъ и Марко Краювичъ. Отъ тамо Баизитъ сѣ вратилъ прѣзь Дунава и билъ сѣ сѣ Шишмана, уловилъ го и го оубилъ. (А единъ сынъ Шишмановъ побѣгналъ у Видинъ при стрѣка сѣ Страшимѣра, спорадъ Царственика). И тогава Турци завладѣли Българиѣ. Сърбски лѣтописи относѣтъ таж биткѣ въ Влашко 1395, а сръжение станѣло, по Българскимъ лѣтописамъ, на равнины, близъ Букуреща, въ Краювскы пѣтъ, кое мѣсто нынѣ сѣ зѣве *калугерево* или *калугеренъ*.

Въ 1397 или 1398 Баизитъ отишалъ на западнѣ странѣ Дунава и завладѣлъ тамъ нѣщо сѣ, плѣнилъ Страшимѣра и подчинилъ го сѣбѣ. А други Български извѣстыѣ казвѣтъ, чѣ Страшимѣрь и сѣпруга му Ирина скончали сѣ 1457. нѣ кой Страшимѣрь? не извѣстно, може бы сынъ. Подиръ Баизита сѣ въцарилъ Челеби Солиманъ. Той Челебия сѣ сѣжзны войскы Сърбы и Българы и Муса (братъ му?) воювалъ противъ Царыградъ, нѣ былъ побѣденъ при Космидиѣ (1410). Муса осаждалъ и Ново-Бърдо, и кѣту сѣ върнулъ отъ тамъ билъ сѣ сѣ Българы (Страшимѣровы?) и погинулъ при Искърѣ рѣкѣ.

Мохамедъ I., сынъ Баизита пѣрваго, наслѣдилъ брата сѣ Муса, 1413. Той установилъ пакъ Турское поклатено отъ Тамерлана царство. Той покорилъ и умирилъ Българиѣ, и пѣрвы отъ Султановѣ съставилъ флота (военни кораби).

Одринъ (Едрене) е паднѣлъ подъ турскѣ власть по нашимъ лѣтописамъ 1371. а по днѣшны изслѣдователи Европѣйцы 1360—1366. (Вишъ Dictionnaire Général de Biographie et d'histoire). Въ тѣхъ врѣмена страшна чюма е опустошала Българиѣ и други заразительни болести, двѣ цѣлы години непрѣстанно. Той страшенъ моръ до толко е былъ, што чѣловѣчски трупове стоѣли незакопани и ѣли гы кучета и дивѣ звѣрюве! кучета и звѣрюве сѣ настѣрвили и поубѣснѣли до толко, што и живы чѣловѣцы умѣртвали! Освѣнь того владала и гладъ по сичкѣ Българиѣ и Македониѣ. А то сичко е было

слѣдствиемъ рата. Турци отъ Египетъ принесли заразительнаѣ чюмѣ, кои са е еще умножила отъ смърди падшихъ въ бойное поле тѣлесъ, коихъ нѣсъ можали да погрѣбѣть. Гладъ же естествененно е трѣбало да послѣдува, зацо всѣкы е былъ унужденъ да са бие за вѣрѣ и за отчѣство, а зема е остала непосѣмна; а и засѣаное было е тѣпкано и грабено отъ многобройное число неприятеля.

Въ Българинѣ, въ врѣмѣ привзѣтѣ ѣ, такова ужасно разорение и страшно упутошение станѣло, щото за много врѣмѣ ни ти петель са слушалъ да попѣе нѣгдѣ си! Старци отъ попрѣдания знаѣтъ това, а въ нѣкои си стары рѣкописи е записано!

З А Б Ъ Л Ъ Ш К И.

1) *Легенда* (legenda) — латинска рѣчь, по цѣрковному имѣ окончанию значенова що трѣба да са чѣте. То чѣтение было най — напрѣдъ събрание отъ пѣсны на утрѣнны молитвы, а послѣ са увело и житѣя сватыхъ и мѣчениковъ; зацо тѣхъ житѣя сѣ чѣтали въ столарницы (трепезарни) иночскихъ домовъ. Тѣхъ легенды сѣ съчинили въ папицашкы мѣнастиры и разспро- странили сѣ между народу чрѣзъ живое попрѣдание иноковъ пѣрво, а послѣ чрѣзъ писменное изкуство умножили са чрѣзвычайно. Отъ такѣва легенды (глупавы сказаниа) са състои по-голѣмаѣ часть книжевноѣ срѣд- наго вѣка.

Всакы благоразуменъ чѣловѣкъ може да разсѣди и узнае, чи отъ по- добны глупавы съчиненыѣ не може са извлѣчи чиста повѣствуѣтѣлна исти- на безъ разсѣдѣтелнаго изслѣдованиа, а най паче кога то тѣи легенды пи- шѣтъ нѣщо за христѣнны вѣсточнаго вѣроизповѣданиа; зацо писавшии такѣва съчиненыѣ западни иноци, отъ едиѣ странѣ сѣ были привзѣти въ него врѣмѣ отъ суевѣриѣ, пустувѣриѣ и умразѣ камъ другы народы, а отъ другѣ странѣ науки имѣ сѣ были твѣрдѣ ограничени, що то такѣва глави нѣ сѣ были за бытописатѣлы направены и способны. Това сѣ латински легенды, коимъ, основаѣще са Западнии искѣтъ да лѣстѣтъ свѣтъ!

Папски були — *bullae* латинска рѣчь. Въ старо врѣмѣ *bullae* е было ед- но украшение направено отъ злато, сѣребро или оловѣ, имѣюще видѣ вал- часть, кѣту тѣркалце. Римляни сѣ заѣли това украшение отъ Етруры (ста- ро-Българи), какъ то и самаѣ рѣчь. На етрурскы та рѣчь са е изговара- ла и писала *вала* — валчаѣ, крѣгло нѣщо, сравни Българское *валѣж* — *валаѣж* — *валамѣ*, *валакѣ*, *валчаѣ* и проч. Етруры употрѣблѣли това укра- шение вмѣсту ордеѣы (чѣленкѣ), и давали гы отличившимъ са въ бранѣхъ, както и свободнымъ Етрурамъ. Такѣва валаѣсти тѣркалца сѣ были и наши

вѣтапомѣнаеми *срѣвѣни* — Български ордени, кои сѣ были отъ злато, сѣребро и оловѣ, и на тѣхъ е былъ изобразенъ златовѣичаный разиренъ лѣвъ. Въ послѣдны врѣмѣна това има *bullae* са е давало на папскы, императорскы и княжескы грамоты срѣднаго вѣка; зацо то тѣи, кога сѣ издавали нѣкакѣвъ си писменъ указъ, закачѣвали на тѣхъ такѣва валѣ, на коихъ было писано имѣ имѣ, или отпечатѣвали на восѣкъ, какъ то сѣ наши *старо-български гра- моти*, отъ коихъ высѣтъ на восѣкъ отпечатѣани царскы и княжѣски печати. Папа кѣту наслѣдникъ Свѣтаго Петра и мыслаѣще себѣ главѣ на сѣчкы Христѣнны въ срѣдний вѣкъ е имѣлъ най-голѣмѣ влаѣсть. Негова влаѣсть, както е знаѣно, была е и гражданска и религиозна подобно Мохамеду; прѣдъ него са сѣ покланѣли слѣпо и до най-нижний и хулный стѣпенъ царѣе и князи и отъ него е заѣвисѣвало да управи всакого въ Рай или пѣкълъ спо- радѣ волѣж си, само съ едно писмо! Западни сѣ были до толкова услѣпе- ни, що то всакы е плацѣлъ сѣжпо да си купи такѣвъ пашапортъ! Негови писменни указы носили сѣ съ отважностѣ има *bullae* — була, нашеѣ вула — валакѣ, а грѣцкое *βουλλα* и то отъ тамъ заѣто. Всакы може да разсѣди и размысли отъ такѣва суевѣрскѣ главѣ писана *bullae* какѣва истина можи има! Колко то истинѣж може да извлѣче чѣловѣкъ отъ нѣкои си Хански ферма- ны, дѣ тѣи са прѣдставѣтъ, *цари царѣй, божѣя сѣвика и Божѣи намѣстѣници* — *гѣры папски були*, дѣ Папа, дѣржаѣще кѣлючъ Раѣ, отвѣра кому той ще! . . . Западнии (Папицашѣи) вѣрѣвѣтъ, чи души праведныхъ и грѣшныхъ послѣ смѣрти не отивѣтъ прѣмо въ пѣкъла, ни ти въ раѣ, нѣ отивѣтъ на мѣсто, кое тѣи зѣ- вѣтъ *Purgatoire* — мѣсто учѣщения. Тамъ тѣи стоѣтъ до дѣ са учѣстѣтъ чрѣзъ чѣрковны молитвы, милостыны и проч., творимы за тѣхъ на той-зи свѣтъ отъ родитѣлѣхъ или сродныхъ имѣ, и послѣ отивѣтъ въ раѣ. Нѣ да са не бавѣтъ много врѣмѣ на него мѣсто, кое не е изключено отъ маѣжы, Папа даѣва писменно едно разрѣшение, кое зѣвѣтъ *indulgence*, родитѣлѣмъ или сроднимъ умрѣлаго грѣшника, кѣту му заплаѣтъ едно количѣство сѣр- бро и злато спорѣдъ състоѣния си, и тогаѣва грѣшнику абѣе са отвѣра рай- ска врата! Такоѣва нѣщо нѣгдѣ са неспомѣнуѣ въ св. благоѣствуѣвание. Западноѣ свѣщенство го измыслило да саблѣча простаго народа! Вѣисти- нѣ Спасѣтель даѣи влаѣсть ученикѣмъ своимъ да разрѣшавѣтъ грѣхове, ни нѣгдѣ не имѣ показа, дѣ щѣтъ са находи души до второе приѣшествѣе, ни ти пакъ когы ще бѣди то! Папа, какъ то си е навѣлкалъ самъ тытулъ *глаѣва цѣркѣвы*, така си е за корыѣстѣ полѣзѣ измыслилъ и това смѣшно пра- во, да даѣва пашапорты за въ Раѣ! Глаѣва цѣркѣвы е самъ Христѣсъ спасѣ- тель, а папа и други наслѣдѣници апостолскы сѣ служѣтели цѣркѣвы, и то ако слѣдуѣтъ спорѣдъ законъ божѣ; ако ли нѣ, тѣи сѣ изключени и отъ того спорѣдъ съборны законы. Спасѣтель нѣгдѣ не проповѣда пѣрвенство, нѣ напротивъ, смиренностъ и любовъ, равенство и искреностъ.

2) *Пропаганда* (Propagande) — дружѣство, кое има цѣлъ да распространи свои мысли или нѣкоѣж си вѣрѣж. Пропаганда са е сѣставѣла въ Римъ на 1622 л. отъ папа Григорѣи XV, за разпространѣния папицашкѣя вѣры, подѣ управлениемъ на *мисѣи*. Та са състои отъ 13. кардинала (височѣй- ший чѣрковный чѣинъ; чѣленове сѣвѣта поповѣ), отъ 3. духовника и отъ 1.

108

писарь. Попъ Урбѣиѣ VII прибавилъ едно училище *семинарь мисионе-*
ровъ. Принадлежащи лица, чинове пропагандѣ, кои са изпровождать по
разны мѣста за распространения панищанства звать сѣ *мисионеры* — по
слани — проводени, отъ латинско — *missio* — проводъ; просто — гръцкое
μῆτορος — тръгвамъ отъ тамо си тегли начало. Сродна наша българска
рѣчь е измичаѣ, измичамъ са, — отдалъчавамъ са. Приготовляющи
са за мисионеры изучавать първо изыкъ и обичаи народовъ, коихъ ис-
кътъ да привлекатъ на панищашекѣ вѣрѣ, и къту са вмѣкнѣтъ между не-
вино му народу, изпърво са подмилквѣтъ, лъжѣтъ и обѣщавѣтъ му са го-
лѣмы работы, хвалятъ му обичаи, ублачѣтъ са и тии съ каквы то дрѣхы
носи той народъ; а къту успѣхъ да го привлѣкѣтъ на своѣ вѣрѣ и му у-
дарѣтъ враговскый пѣчатъ, поставяено почивѣтъ да гонѣтъ народны му обы-
чаи и обрѣды, да го изстудѣвѣтъ отъ народности му и да го увѣрѣтъ, чи
сичко зависвало отъ Пана на той-зи свѣтъ, чи той отвара и затвара Рай!
Бѣдни народи до толкова изстивѣтъ отъ своѣ прѣмилѣ народность, щото
ставѣтъ зли гонители на свои единородны братия!

- 2) Его же са казва въ книгѣ: *Правы, обычаи и памятники всѣхъ народовъ земнаго шара*. (Москва 1846 г.), (на стр. 301.) Не упоая на силу божественнаго ученія Христа, они хотѣли собственною хитростію опрокинуть тысячелѣтіями утвержденное ученіе Браны, и чтобы успѣшнѣе завладѣть Индусовъ, стали проповѣдывать имъ ложное Евангеліе. Эти члены ордена, называемаго Иисусовымъ, проповѣдуя ученіе Христа, скрывали его страданія, его смерть, именно все то, что составляетъ характеръ Спасителя. Они отвергали крестъ, а когда и употребляли его въ торжественность моленійхъ, то не иначе, какъ тщательно скрывая подъ цвѣтами отъ взоровъ всѣхъ присутствовавшихъ. Распятіе не встрѣчалось нигдѣ, а Христось изображался всегда только торжествующимъ, окруженнымъ блескомъ и среди коленноприклоненныхъ царей и мудрецовъ. Для лучшаго достиженія предназначенной цѣли іезуитъ Робертъ Нобили первый одѣлся въ браминское платьѣ и назвался европскимъ браминомъ; его примѣру послѣдовали и другіе іезуиты. Они позволяли новообращеннымъ держаться многихъ обрѣдовъ Браманизма; такъ, на примѣръ, дѣвушки до вѣчанья носили ожерелья изъ линьемовъ, а передъ исповѣдью христіане посыпали себѣ голову пепломъ изъ сушеной пептижих-гавии. Іезуиты строили двойныя церкви; одиѣ для трехъ высшихъ кастъ, и другія для судръ и парій. При совершеніи литургіи они наблюдали обряды не католическіе, а брамантскіе. Въ жилище паріевъ они не входили, и отказывали имъ даже въ святомъ причастіи, для избѣжанія оскверненія. Усвоивъ, такимъ образомъ, себѣ основанія Браманизма, разумѣется, они не могли поколебать его.

Тщетно папы громили буллами подобныя святотатства, тщетно посылали они нарочно кардиналовъ для исправленія безпорядковъ: іезуиты, для своей выгоды, не исполняли повелѣній отдаленныхъ архипастырей. Не такъ дѣйствовали первые проповѣдники Христіанства. —

- ⁴⁾ *Джами* происходит от турецк. рѣчь *джемъ* — събирание. Наша болгарска рѣчь *чъркова* значитъ събирание, коренный слогъ *чъръ* има тажъ силж. То е пър-

нобытное *сь-рь*. Слогъ *сь* — *сь* всегда значи съвѣкупление, а слогъ *рь* всегда има силѣ неопредѣленнаго движенія. Букви *ч* и *ц* *сѣ'* по послѣднѣи отъ буквѣ *с*. Ближня *рьчѣ* съ *чъркѣ* имама *чърда* — (*сьрда* — *срѣда*) събрание отъ пасуща и товаруща животна. *Чърдакъ* — извыщено зданіе на дървета, положено по разнovidны чърты — управления; *чърта* — събрание отъ много рѣзкы разнovidны нарѣзаны, написаны или положены.

- рѣчны развидѣнъ паризама, написана въ 1858, кога
 3) Тойзи надпись ми е съобщенъ отъ Г. Хр. Даскалова, въ лѣто 1858, кога
 са вращае отъ свое пѣтишествие по Българиѣ.
 4) *Титулъ* не е странна рѣчь, нѣ чиста българска, комъ произходи отъ *ты* второ-
 раго лица личнаго мѣстоимениа, *ты ты-тулъ* т. е. насловъ кой са дава истъ-
 щено на поголѣми лица и замѣнава рѣчь *ты* съ друго прилагателно отдава-
 мо по чину или по уважениѣ, както: *величество, свѣтлость, сиятельство* и проч.
 На Францушки изикъ имать съставенъ глаголъ отъ второе лице личнаго
 мѣстоимениа единственнаго числа *tu — toi*; — *ты: titrer* — называѣти, нѣ нѣ
 съ мѣстоимение *tu — toi* — *ты*, а ми съ друго прилагателно — както и рѣчь
titre — название — *тытулъ*.
 5) *Фрѣжъ, Фрѣжи* — Българи сѣ давали сие има въ срѣдний вѣкъ всѣмъ запад-
 наго вѣроисповѣданія Европѣйцѣмъ, както и Гърци сѣ ги называли *Фрѣжъ-
 юи*. То са е съхранило, и до днѣсь между Българи и Гърци, да имъ от-
 даѣтъ сие общо има. Исто и Турцы съ това общо има ги зываѣтъ *Фрѣжъ*.
 На Францушки таа рѣчь *franc*, по стары имъ права, значила е *свободенъ* или
 имѣющъ нѣкаквы си прѣимѣщества, (привилегии), правдини отъ страны пра-
 вильства. Тамъ рѣчь, кѣту са напиши по старо — българскому първобыт-
 ному правописанию, става *върънъ* и значи *въ — рѣжъ = въръжъ = извърганъ =*
вражъ = неприетель = *въръжъ* = изхвъреленъ, отдѣленъ отъ едно общество,
 или чловѣкъ, кой прави такива работы, кои сѣ противни на естественны
 и гражданскы законы. Не са знае има *franc* = *фрѣжъ* да ли тии сами сѣ си
 го дали въ смыслъ свободный чловѣкъ, както си го тии тълкуваѣтъ или
 Българи имъ го дали въ смыслъ *врагы* неприетели? а ж — оное произноше-
 ние са види ясно отъ тажъ рѣчь, кожъ стари Българи писали съ ж — *franc*
 = *фрѣжъ*. ж = *ъи* както и *Longue* = *лъжъ — лънъ* и други много. Старо
 — кимбрискы изикъ е былъ единъ съ българскому и за това Фрѣжи —
 Французи съхранили полугласное произношение, какъ то и многы цѣлы
 рѣчь. Ны смы доказали общырно това сродство днѣшнаго Фрѣжъскаго изы-
 ка съ българскомъ въ *Опытъ Българскаго изыка*.
 6) Разумѣва са чи Асѣнъ за това го оставилъ да бѣди Деспотъ — владыка въ
 Солунъ, защото му далъ дѣщирѣжъ си копеланъ за женъ.
 7) Гърци всѣкогы, кога сѣ подпадали подъ българское побѣдоносно оружје,
 на това срѣдство сѣ прибѣгали да умагчѣтъ воены българскы духъ чрѣзъ гыз-
 давы си и магнушавы Гъркынки! Тукъ ученый Гъркъ не казва самъ истинъ,
 нѣ дума чи Асѣнъ, ушъ кѣту глѣдалъ Иринины добрины, зѣлъ жъ за женъ,
 освободилъ Тодора и му помогилъ да си земни царство! кое царство? —
 Солунско правление?! Асѣнъ владѣлъ на сичкжъ Тесалиѣ, Ипиръ даже до Дра-
 чѣ; поносало ли му е да остави въ Солунъ гърцко царство! Можи ли цар-

ство въ царство да бѣди?! Ученый Гъркъ не знае що говори! Тукъ работа е съвсѣмъ друга. Асѣнь ималъ отсвѣтъ законнѣ си женѣ и любовницы, отъ коихъ ималъ и дѣщеры, какъ то самъ Гъркъ казва; то ще каже, чи Асѣнь былъ женолюбецъ, както и сички почти голѣми юнаци. Тодоръ са ползовалъ отъ тажъ слабость Асѣньовѣ чрѣзъ дѣщеры си Ирникъ. . . . . и дало му са Солунское правление. Костадинъ Багрѣнородный прѣдписва сыну си Роману: „ако Мацари, Козари, Руси или други скытски народи понѣхъ въ награда за услуги си царскы одѣжды, императорскы вѣнець, или грѣчскы огнь (изобрѣтение персийско фосфоричьскаго състава, кого са употрѣбляли въ биткы си да палѣтъ неприжтелскы мѣста), той да имъ отвѣщава, чи сички тии работи са принесени отъ ангела съ небеси и за това Грѣкъмъ е запрещено да ги даваѣтъ, да не бы подпадижи подъ небесно проклатие. Ако варвари понѣхъ императорскы дѣщеры да ги женѣтъ съ свои си предводители, той да ги увѣрава, чи такыва сродственны свазкы са забранени отъ Константина Великаго и е наложена анаѣема (проклатие) онимъ, кои разрушѣтъ законоположение.“ Константинъ Багранородный неможаѣтъ да търпи такыва подлости Византийцѣмъ, дава наставление сыну си Роману да ги отбѣгва, кѣту му говори прихытренно, чи тии работи ушѣ имъ дадени отъ небесѣхъ чрѣзъ ангела. (Вишѣ. Constantin de Adm, I. m. c. XIII, p. 52—53. Вен. изд.)

¹⁰⁾ Отломакъ отъ рѣкописъ наиденъ въ Котелъ.

¹¹⁾ *Επιτάφιος* — Неиватосъ по турскы, крайморскы малѣкъ градецъ днѣсь въ тракийское крайбрѣжие мраморскаго моря лежаѣтъ, дванадесать часа разстояния отъ Цары-града, въ одринскы пѣтъ. На около му са виждѣтъ нѣколко стары развалины. Жители му са смѣсь отъ Гърцы и Българы, называѣтъ себе *Ρωμαίοι*!

¹²⁾ Знаино е чи послѣ падения Българии, Български войводства Влашко и Богданско остахъ независими отъ Турцы съ нѣкаквы си условия, дадени Мирчю войводѣ отъ Бамзита. Българскы языкъ бѣ чърковенъ и сѣдебенъ до конца XVII вѣка въ Влашко, а въ Богданско иже половина вѣкъ по-послѣ и много чърковны книги са напечатанѣ тамо. Българскы языкъ отсвѣтъ въ Влашко и Богданско былъ е сѣдебенъ языкъ иже въ Южнѣ Руси въ врѣмени Хатманства, въ Литвѣ, въ Унгариѣ какъ то показваѣтъ Жигмонтови грамоти. Изъ начала тии са печатани съ чисто българско правописание, а отъ послѣ, кѣту са удворили тамо нѣколко си Сърби и добили влияние само въ Влашко, нѣ въ Богданско (Молдовѣ), тии почнажи да гонѣтъ българское правописание. Ето доказательство печатано въ заглавие на едиѣ старѣ чърковнѣ книгѣ, ком са находитъ въ българскы рѣцы.

„Трѣдѣтъ“

„Снести“

„Трипеснецъ“

„Сѣон коллѣон истдѣсетинѣ пѣндикостарѣтъ ежѣ естѣ пѣдѣсетинѣ нарѣхенѣи.
„Ѣ двою писменѣ сѣю ѣ, а, по обмѣю и благоколѣномъ рѣхенѣю сръбскаго наро-
„да. Ѣнако изхѣренѣи. Покеленѣмъ и издѣкенѣмъ всѣскѣтѣи кнегинѣ Елени
„Божѣю милостѣю нахѣлѣицы и владѣицы земли Влашко, свѣрѣжицы прѣскѣтѣаго

„Іоанн Матѣеѣ Басараѣи кѣ господскѣи нѣхъ типографѣи иже кѣ столѣенѣомъ градѣ
„Терговици.“

„Кѣ лѣто бытѣи мѣра ѣрѣа Ѣ рѣж. ѣк. ѣхмѣ.“

Това е довольно доказательство колко е пострадалъ старо-българскы языкъ писменъ языкъ отъ чужды нарѣчы; а чрѣзъ писменнаго изкривѣннаго языка пострадалъ е и говоримы нашъ языкъ, щото днѣсь въ Българии са слуша разногласно произношение. Това разиснава и въпросъ: защо Власи наричаѣтъ Българи Сърбы и языкъ имъ *сърбецы*, а молдовани ги наричаѣтъ чирии имали въ Влашко влияние, а въ Молдавиѣ никакъ неуспѣли да добыѣтъ такова нѣщо!

Намъ тукъ не ни е прѣдмѣтъ да говоримъ о языкѣ, ны смѣ въ друго съчинение обшѣрно о тому писали съ много такыва доказательства. Нашъ прѣдмѣтъ е тукъ да изслѣдувамы нѣщо си за Асѣнскы славны вѣкъ.

¹³⁾ Морно-Поле е равно просторище на южнѣ странѣ Търнова града лѣжаще. Види са това има да му е дадено, зашто въ старо врѣма са застрѣлавали тамъ пристѣпници закона. Турское правительство и до днѣсь иже се на това мѣсто погубва виновници. Сѣществуетъ и народно погрѣдание, чи после падения Българии тамо были избити много отъ оставшихъ Българскихъ вѣлмѣжъ кѣту ги призовали на угощение съ измамъ и ненадѣино нападѣли на тѣхъ и ги изсѣкли! прибавѣтъ иже чи и въ послѣдны врѣмана отъ падения Българии, кой то е знаилъ да прочитва и да писва малко нѣщо или въ кого са е находило знакъ книжевности, се тамо были избити, а то е было по поуцрѣниѣ фанариотовъ.

¹⁴⁾ Любопытно е чи власкы лѣтописецъ называва Българи *Шкѣи*! не съкрывали са подъ това има Иродотовое *Sakes* = Саки? Тии Саки въ старость живѣли въ прѣдѣла около Марѣ рѣкъ между собствено называемѣ Ариѣ и Багдриѣи, = Бого-дарена и посѣше то мѣсто название на скытскы языкъ *Моравѣ*. А обывающихъ камъ вѣзтокъ отъ Моравѣ Сакахъ, каспийскѣи Саки или Скыти тѣхны братиѣ называвали ги *sa-mogavias* = Заморавци; тѣхна една царица носила има на скытскы *Zarina* = Зарина, отъ зарѣ — зарина, свѣтла — на самскр. *harina* = харна наше днѣшно. Еленскы писатели изкривили имана старѣхъ народовъ и затѣмили цѣлѣ старѣ европѣйскѣ повѣстность!

¹⁵⁾ Найпървое племя, кое е дошло въ Българии отъ Хиндистана чрѣзъ Малѣ Азиѣ и дало има *Въспорѣ*, *Виза* или *Вуда* (Византиѣ послѣ погрѣчено), и *Вѣлѣ* = Стара планина, *Загорѣ*, *Нагорѣ*, *Шуменѣ* и проч., то е принесло Сивовѣ или Суровѣвѣрѣ, и говорило е Самъ-съкрыты языкъ на кого са разпространѣли книги, кои носѣтъ има *Вѣда* = знание. То племя са разпространило отъ Възпора по край чѣрно море до Дунава и покрай Старѣ планинѣ по сичкѣ Тракиѣ, какъ то и отъ другѣ странѣ Дунава — Скандинавиѣ = Секамъ — Дунавѣи страна, до Атлантичское море; а друго отдѣление се отъ Азиѣ дошавѣе допрѣло до Кимеричьскы Въспорѣ, и то племя носило има Гѣбри = Гебри. Грѣци искривили таково има на *Κήμροι*, не имѣѣще твърдѣе произношение нашего г, замѣнили го съ к, а б замѣнили съ м.

То плема говорило зендскы изыкъ и вѣровало Заратовѣ вѣрѣ. Отъ него плема множество минѣло въ шестый вѣкъ прѣди Христа въ Българиѣ и смѣсило са съ вышепоманѣтымъ. Отъ того остало, та днѣсь въ Българиѣ са съхранилъ Самъскрѣтъ и Зендскы изыкъ какъ то и Сивова и Заратова вѣра. Ны о тому прѣдмѣту смы говорили обширно и доказали съ необоримы доказательства въ трѣтаѣ часть Показалеца, кой са надѣимы скоро да излѣзи на свѣтъ.

17) Кога е умрѣлъ Казасъ Артинъ, казвалъ ми е очевидецъ, чи Султанъ Махмудъ повелѣлъ да принесѣтъ тѣло му близо при палата, да го види и за послѣдний пѣтъ. Артинъ е умрѣлъ отъ между 1830 до 1832 или 1833 лѣто; тѣсно не знаѣмъ.

18) Въ Турско тап клевета е имала всакогы силѣ, а найпаче ѣ употребляло и до скоро употребляваше грѣцкое свѣщенство да гони образованы и по знаманиты Българы отъ Българиѣ. За Турцы довольно е было да имѣ показѣи нѣкой ѣзкого си за такъвъ съ голы само рѣчи и безъ никаквы доказательства, а абие того несчастника го е чѣкало вѣсило или шыроки мечъ — палюшь. Многи бѣдни Българи сѣ станѣли жѣртвы на такива клеветы, кои имѣ имана може бы единъ днѣ да види народна наша повѣстность.

19) Павелъ умалитѣлно Павликъ по свойству Малорускому изыку, отъ Павликъ же Павликѣнъ прилагатѣлно. Гърци трѣба да имѣтъ писано нѣщо за свои покатоличени братиѣ и отъ тамо можи да са разисни ѣще по добрѣ той-зи прѣдмѣтъ.

20) Въ найстари врѣмана Българи убивали плѣнницы си въ врѣма срѣзжениѣ, нѣ въ послѣдны врѣмана гы завождали у дома си и карали гы да копаѣтъ земѣ и да имѣ работѣтъ. Рабъ происходитъ отъ рѣбѣ = копанѣ — ровѣ трапища, рабъ = копачъ. А отъ рабъ произишло рѣчь работа = копанѣе, кое е было найстаро занатие. Послѣ дошла та рѣчь да са зѣма за всако рѣко-дѣлие. Такива роби — работници имало въ Българиѣ, царски, болѣрски и воиводски, и всаки юнакъ Българинъ е ималъ по нѣколко си, да имѣ работѣтъ земѣ. А послѣ крѣщения Прѣславскаго двора, кѣту сѣ приубѣрижѣли изычѣскы Храмове на чѣривы и сѣ съставили иношкы домове отъ Христѣ-аны обитаемы, (защото и прѣди Христѣимства Българи имали такива иношкы обиталища, и иноци носили имѣ самаци, а инокини — само-диви = само-дѣ-ви), и имѣ отдѣлили земы, всаки подарилъ по нѣколко отъ робы си манастирамъ. И тии станѣли мѣнастирски роби — работници. Мѣнастири гы заселили въ селены и защищавали гы, зашто то имѣ сѣ были нуждни имѣ работѣтъ. Такива сѣ възпоманѣми роби по нѣколко си стары бѣ-гарскы грамоты, съхранени по нѣкои си мѣнастиры. Разумѣва са чи тии роби отъ иностранны станѣли сѣ Българи, кѣту сѣ изгубили постѣпенно изыкъ си. Тии сѣ были наймного отъ Гърцы, съ коимъ сѣ имали много ра-боты Българи. Такива остатки отъ заробени Сърбы въ врѣма Симеона са нахождѣтъ ѣще до днѣсь въ Българиѣ около Еленѣ въ търновско окръжие.

21) Ные смы писали о тому прѣдмѣту обширно въ втораѣ часть Показалеца.

22) Нѣколко одѣ възпоманѣмихъ иманахъ нашихъ прѣдковъ сѣ заблѣждавали учены странны любословцы и мыслили сѣ гы за татарскы, незнаѣще старо-българскы изыкъ добрѣ, едно отъ тѣхъ имана е и има Крулъ. Нѣ ны имѣ каз-вамы, чи та рѣчь е чиста Българска и значи горѣщѣй и приносно силный. Сходна ней рѣчь имамы на българскы скрумъ = огорѣлое въ огна веще-ство, кое са е събрало и съкарало на помалкы часты. Съ-кѣрумъ = съ-ка-раное вещество; безъ прѣдлога съ, остава кѣрумъ = крумъ. Тукъ ника-ква татарщина не са вижда, нѣ чиста старо-Българска рѣчь, коей каждый слогъ си има значение: съ-кѣ-рѣ-мъ, става скрумъ и безъ прѣдлога крулъ. Ные въ особно съчинение смы разиснили сичкы тѣхъ рѣчи. А коренаѣ рѣчь кар са находитъ и въ самъскрѣтъ изыкъ, учени орианталисти ѣ тѣлкуватъ је fais — faire = карамъ или караѣ по старому.

23) Крумовъ въпросъ на второ лице „вашего главатарѣ и народа е, чи Бълга-ри послѣ смърти Атила бѣхъ сѣ раздѣлили на нѣколко части и подѣ нѣкол-ко главатары.

24) Хаканъ происходи отъ глагола хакамъ = хакамъ — бутамъ, насилвамъ, при-носно; хаканъ значи насилникъ, владѣтель, царъ. Сходна съотвѣтствующа тому рѣчь е староеленское *túrannos*, кое изъ начала са е зѣмало въ добрѣ смисълъ за владѣтель — царъ, а послѣ за насилникъ *túrannos* на еленскы изыкъ корана му рѣчь нѣма сходни рѣчи за да му са произведе значение. Рѣчь *túrannos* е наше туренъ — наложенъ, поставенъ за управитель. Ны имамы глаголъ турамъ и рѣчь туръ или торъ — турено, возвышено. Въ грѣч-скы рѣчници тамъ рѣчь *túrannos* нигдѣ нѣма корено си значение. Коренаѣ рѣчь е тур, турѣнъ, кое на еленскы са пиши *túr* — *túra*, — *túra*nos. Елен-ское *u* въ старостъ са произносило *y* или *v*, какъ то и наше уда или вода и други. Елени кѣту сѣ отдѣлили отъ Българы и почнѣли да забораваѣтъ ста-рое произношение, остало въ изыкъ имѣ та нѣколко гласни букви се равно са произношѣтъ какъ то, *ι*, *η*, *ει*, *οι*, *υ*, и друг. Та е чиста българска погрѣче-на рѣчь, какъ то и тысящы другы, за коихъ смы другадѣ обширно гово-рили. Исто и рѣчь тарханъ или тарканъ сѣ чисти български рѣчи и проис-ходитъ отъ глагола тарханѣ — въртѣ — управѣмъ или търкамъ. Тарханъ ходѣтъ отъ глагола тарханѣ — въртѣ — управѣмъ или търкамъ. Тарханъ — Тарканъ, значи управитель. Нѣкои си учени Славяны сѣ мадровали за-тѣи-зи рѣчы, чи сѣ татарскы, какъ то и за рѣчь царъ сѣ ѣ произ-водили отъ латинско *cesar* — кесаръ побългарено. Нѣ ны имѣ казвамы, чи тамъ рѣчь царъ — не е странна, нѣ наша старорългарска чиста рѣчь. Въ нашъ българскы изыкъ имамы рѣчь цѣръ — лѣкъ, и глаголъ цѣръ — лѣ-кувамъ; и цѣръ са (обратно) лѣкувамъ са. Буква *ѣ* е съставена отъ *ib* = *ia* произносима, що то твърдѣ лесно е можало да са измѣни произношение отъ цѣръ, на царъ. Сега да видимы цѣръ що значи. То значи лѣкъ, подкрѣпле-ние болѣющему, а царъ въ приносѣ смисълъ що е друго, а не подкрѣпле-ние народу? Това е сходно и съгласно съ еленское *basileus* — царъ, кое е съставено отъ *basis* — подкрѣпление и отъ *laos* — *laou* — народъ; *basileus* — царъ. Тамъ рѣчь царъ въ глаголитское благовѣ-стие отъ Ювана гласи

такъ: „отвѣща ему Наанайлъ глагола: равви, ты еси сынъ Божы, ты *църъ* еси израильвъ. „Ны имамы и другъ такавъ рѣчь на българскы изыкъ; *църъ* или *цыры*, кое значи подьдуть, извышено нѣщо на снагъ чьловѣка. Отъ *църъ* може да стани въ приносящъ смыслъ: *извышенный* — царь; а первобытъ нашъ рѣчь на *църъ* е *сыръ*, кое значи събрано, съвкупно, съсырено на купъ нѣщо; защото додѣ не са съберать частици съвкупно, не може да стани извышено нѣщо. *Сыръ* има значение и главы: *единъ сыръ востъкъ*, казвать извышено нѣщо. *Сыръ* има значение и главы: *едина глава востъкъ*. *Сыръ* убо има значение на на българскы, кое е равно съ *една глава востъкъ*. *Сыръ* убо има значение на нашъ изыке *главы*, а принося и главатаръ, царъ. *Сыръ* или *църъ* = *църъ* = царь е исташъ французка рѣчь (старокелтска) *sire* — царь, кое са отдава на французкы изыкъ царю или самодержцу. Въ срѣдний вѣкъ рѣчь *sire* на французкы са е отдавала безъ разликы благороднымъ и всѣкому граж- на французкы са е отдавала безъ разликы благороднымъ и всѣкому граж- данину за поизвышенность отъ простаго народа. Нѣ имало и нѣколко си челади, кои сѣ были възвышавани съ това има *sire* — *сыръ*. На ингилишкы изыкъ *sir* са отдава на всѣко лице и е равно съ французкому: *mon-sieur* — мой-сыръ — мой възвышенный — мой господине. А прѣдъ собствено има изговоримо тогова *sir* на ингилишкы изыкъ става чистъ насловъ — титулъ, и показва награжденнаго съ гражданскы санъ чьловѣка. И на французкы и на ингилишкы изыкъ рѣчь *sire* и *sir* е наше *сыръ* — *църъ* *църъ* — царь — извышенный, глава, подкрѣпление народа. Латинска рѣчь *cesar* отсвѣтъ баснословно и произведение, не може ли са произве отъ *се заръ* — сездаръ, всезаривый, всесвѣтлый? насловъ отдаваемъ за свѣтлость царѣмъ и императорамъ, какъ то е византийское *παγκλητορβατος* = всесвѣтлѣйшый и турское *шеветлю* (отъ шивкъ — свѣтлость), свѣтлый. Латинскы изыкъ е за- ѣлъ тры си части отъ етрурскаго (старобългарскаго изыка) и съхранилъ гы е цѣлы съ малкъ измѣнъ произношения. Тукъ ни са дава поводъ да пока- жимы какъ въ българскы нашъ изыкъ са нахождать коренны рѣчи на сичкы европѣйскы изыцы, и на многи отъ азиатскихъ. Ные казахмы, чи на бъл- гарскы изыкъ рѣчь *сыръ* има значение главы. *Серъ* на персийскы изыкъ зна- чи глава, отъ дѣ и рѣчь *сердаръ* — главатаръ, ком на влашкы изыкъ са е съхранила. На французкы *tête* — глава, — на българскы *тата* или *тетю* — баща — глава семейства. Латинска *caput* — глава, — на български, *купъ*, *върхъ*, глава. Турское *кафа* и грѣцкое *κεφαλή*, сѣ се купъ, капъ = глава: буква *п* убѣрижта на *ф*, по свойству измѣненна въ многы изыцы. Турское *баши* глава и главатаръ е българское *баща*, кому коренный слогъ *бъ* = *ба* значи бывший, сществувавший по прѣды, постарый — баща — глава се- мейства. Нѣмское *der Kopf* — глава — купъ, — капъ — копъ; или *die Kuppe*, *Koppe* — купъ — глава. Такива множество доказательства са нахождать въ българскы дѣсь говоримъ изыкъ, кои щать са изложи въ съчинение: *Опытъ българскаго изыка*. Грѣцкое *κρη* и *κρηος* е истое наше *църъ* — *sire* буква *κ* измѣнена на *с*, какъ то *cercle* — кѣргъ или крѣгъ и нѣмское *kirche* — чирк- е или цирке — чърква и проч. Знаймо е чи въ найстары вѣремена управи- тели народовъ сѣ были и жрыци и лѣтари и прѣдводители въ войны. Такови сѣ были въ старость Български *дрьвди* (друиди), дървиши, присвоени фран- цузамъ; щото найстаро има *царъ* е было *цѣръ*, какъ то са е съхранило въ глаголитское благовѣствовување Асемани.

20) Тойзи само законъ можи и до дѣсь да прослави Крума до найвысоки степенъ и да му отдадѣ пристойно има *Великы Крумъ*! Дѣсь иже въ многы просвѣщенны държавы глѣда чьловѣкъ множество просацы по улицы изъ великолѣпны градища, дѣ живѣе *образованое чьловѣчество*, да са скытять отъ волиж и отъ неволиж и да простирать рѣжъ за милостинѣ! А Великий Крумъ прѣди тысяща години съставилъ за това чьловѣколюбивъ строгъ законъ, кого Българи и до дѣсь сѣ свато съхранили. Въ Българийъ не са вижда здравъ чьловѣкъ Българинъ да проси по улицы, какъ то въ другы земы, а и неждавъ, хромъ и слѣпъ твърдѣ рѣдко са вижда. Народъ Българскы със- сячкы си бѣдность събира имъ помощь, намѣсти гы по чърковны имоты и не гы остава да са скытять по улицы! А самое има *слѣпецъ*, що са зѣма на българскы за нищый, убогый, просакъ, показва, чи здрави чьловѣци въ ста- рость не просили, нѣ слѣпцы, неймѣжщи зрѣние. Ако дѣсь просвѣщена Евро- па има толкова недостаткы, и улицы имъ сѣ пѣли отъ просацы, въ какво ли же състойние е была прѣди тысяща години? Нѣмски многи народи въ него вѣрма сѣ ѣли желать по горы и сѣ носили волскы и необработаны на снагъ си кожи . . . ; кой е любопытнѣй нѣка чѣтъ обширно повѣстность каждаго народа и ще види въ какво състояние са нахождали просвѣще- ни дѣсь държавы и народи прѣды тысяща години, кои са гордѣжъ за прѣ- образователи мѣра! . . .

21) Ные тойзи законъ, ако и да не е гражданскы, навождамы го, да докажи- мы, чи Българи дѣйствительно отправлявали посланицы въ Римъ попу-Ни- колаю I-му, зацо то Българи и до дѣсь иже съхранили тойзи старъ обрядъ и законъ, да приносятъ първы плодове въ чърквы да са благословять. А народъ въобщѣ кѣкѣвъ и да е плодъ, додѣ не раздадѣ съсѣдамъ отъ него не ѣде. То са казва *Помана*. Въ Римъ са е славилъ, въ вѣрма изычѣства, божѣство, непознато Грѣкамъ, Ромоне или Ромона. Учени изслѣдователи римскаго баснословия казвать, чи Римляни научили отъ Етруры да славять него божѣство. А то са славилъ за прѣдстателъ плодовъ, и баснословять, чи та Ромона — Помана, кѣту са залюбили въ неж сичкы полскы богове вдала са само богу Vertumne — Вѣртимну. Етрури славилъ бога Vertumne — (Вѣртиминъ — вѣртимый — прѣвръщающый са), чи той са привръщаль въ кѣкѣвъ то видѣ е искалъ; а най паче го славилъ за прѣдстателъ при- връщения на 4 вѣремена: пролѣтъ, лѣто, есень и зима. Кумиръ му былъ из- ванинъ, кѣту младъ момакъ държащъ въ едикъ рѣжъ разны трѣвы, а въ дру- гѣ си плодове. Въ рѣчь Vertumne са види наша българска рѣчь *вѣртъ* — гѣ си плодове. Въ рѣчь Vertumne са види наша българска рѣчь *вѣртъ* — гѣ си плодове. Многи отъ българскы народъ и до сега вѣр- привръщамъ, приврътъ и проч. Многи отъ българскы народъ и до сега вѣр- вѣтъ, чи привръщение на 4 вѣремена зависило отъ *младъ дѣвицъ*, пролѣтъ и лѣто, а отъ *бѣлобрадатаго старца* — есень и зима; и ходять по горы дѣ имъ отдавать жилища и мѣwienie, да гы чюють, Дѣва кѣту выка: „иди си зима да доди лѣто и проч.“ а Дѣдо: „иди си лѣто да доди зима и проч.“ Ны смы доказали обширно въ втораѣ часть Показалеца отъ дѣ ся тѣгли начало българско баснословие и за Етруры кѣкѣвъ сѣ народъ были, отъ конхъ Ла- тини сѣ зѣли изыкъ си и образование. —

22) Турци иже казвать *пенезъ* за оны кои ные называвамы *фурлина*.

- 29) На индийскы языкъ *рупа* такъ же е единъ видъ пеназа. Турское *рубе*, се отъ тамъ носи тѣва название. Българи казвѣтъ *стари рупове* за сребрны стари пенази. Руское *рубль* такъ же отъ тамо си носи има. *Рубъ* — отсѣчено, нарѣбено нѣщо; то е было найстаръ пеназъ отъ руды.
- 30) Отъ неговы потомцы и сега са нахождѣтъ ище въ Бѣла и въ Лѣтницѣ въ Търновско окръжие, нѣ потурнацы и носѣще има *чари-баши*. Тии са отличавѣтъ отъ други Турцы по вѣроисповѣданіе си на Бекташийскѣ сектѣ. О тому смы писали по обшпрно въ първаѣ часть Горскаго Пѣтника.
- 31) *Рахванъ* — персийска рѣчь; *рахъ* — значи пѣтъ, а *рах-ванъ* — конь, кой зѣма много пѣтъ. Той ходъ не е естественны ходъ коня. Кога си заминува конь прѣдницѣ двѣ пѣды или выше, безъ да бѣга и безъ да тѣрси всадника, той са казва по турскы *рахванъ*, а по българскы *выноходецъ*, (отъ *выно* — часто — бързо), ные имамы рѣчь *вынагы* — часто. А турска рѣчь *бѣгиръ* е наша рѣчь *бѣгаръ* — бѣгащый; какъ то и *атъ* значи бѣжащы, а глагола *ити* неопрѣдѣленное наклонение на самъскрѣтъ языкъ е *и*, какъ то и на българскы говоримъ языкъ: *азъ щѣ и*, какъто и *ли* е *лити* — *ли*, *азъ щѣ ли*; и *ли* — *пити*, *азъ щѣ пи* и проч. Въ бѣдоуеще *ли-щѣ*, *пи-щѣ*, и проч. Нѣкои си странни учени и наши граматници сѣ мѣдрували чи българскы языкъ ушѣ изгубилъ неопрѣдѣленное си наклонение! нѣ тии сѣ на това много излѣгани и незнаѣтъ що думѣтъ! Български говоримъ языкъ съхранилъ неопрѣдѣленное наклонение сѣщо, какъ то е писано въ самъскрѣтъ языкъ безъ никаквѣ разлиѣкъ, какъ то и бѣдоуеще врѣмѣ: *дащѣ ти*, *казащѣ ти*, е исто и на самъскрѣтъ языкъ, сички же окончаниа иманъ на *атъ*, *аръ*, *анъ*; на *о*, *у*, а сѣщо гы има какъто и на Българскы.
- 32) Въ врѣмѣ завладѣнія Българи отъ Цымисхы, кога Борисъ и Романъ царь — Петрови сынове, были отведени въ Царыградъ, византийска повѣстность казва, чи Борису и Роману было дадено достоинство *коняръ* — *кытиъ*. Там рѣчь е заблѣдила много изслѣдователи да ѣж мыслѣтъ чи не е българска; нѣ странна, *татарска*!!! Нѣ тии господиновци, ако знаѣхѣ българскы языкъ да разглѣдѣтъ, чи отъ конь — *ἵππος*, става прилагатѣлно *коняръ*, отъ *кытъ* — *κῆτις* — кытка — грыва коня, става тоже *кытиъ* — *кытиъ* — кычащый, лѣсно щѣхѣ да узнаѣтъ, чи рѣчь *коняръ* — *кытиъ* е равна съ *ἵπποκῆμος*, или *ἄρχιἵπποκῆμος* — чѣловѣкъ кои е кычалъ царскы коние изпърво, а послѣ станѣло и санъ. Исто и французское *chevalier* е отъ *cheval* — конь, безъ притурѣкъ на *кытъ*, зацото французскы языкъ е бѣденъ и не може да състави нужны си рѣчи, какъто нашъ българскы. Въ Манасийнѣ лѣтописъ попъ Филипъ Българинъ тѣлкува рѣчь *κῆμις* = конско попечение. „Си прѣвѣе убо попеченіемъ почтѣнъ бысть коньскымъ. Сирѣчь комисъ поставленъ бысть. Таже и паракимуменъ еже іе вещь въ Грькохъ велика.“ (Вишѣ въ Манасийнѣ лѣтописъ дѣ са казва за Василъ Македонца Българина отъ село Бѣлипра въ Одринско окръжие, кое мѣсто носило има Македония, какъ то и Българи носили има Македонци.) Смѣшно нѣщо е въ истинѣ чѣловѣци, кои не знаѣтъ единъ языкъ да са заузѣмѣтъ да пишѣтъ за него и за повѣстность одного народа, кому языкъ не знаѣтъ! Такива чѣловѣци сѣ достойни за прѣзирание, зацото давѣтъ міру съвсѣмъ други понѣмѣ о на-рароду тому. Господинъ Безсоновъ, безъ да знае българскы языкъ и безъ

да е виждалъ Българиѣ, заузѣлъ са е да пиши и писалъ много глупости за българскы языкъ, какъ то и българскы народны пѣсны е изкривилъ! А Господинъ Буслаевъ въ свой-си, *опытъ исторической грамматики рускаго языка*, е зѣлъ за образецъ *лучшаго съчинителя* ново-българскаго языка Г. Безсонова!!! Вишѣ съчинение: „Опытъ исторической грамматики рускаго языка.“ Буслаева, изданое въ Москвѣ 1858 л., дѣ Господство му казва за *лучшаго съчинителя* ново-българскаго языка, „Безсонова, грамматика новобългарскаго языка, присовокупленная къ его изданию Българскихъ пѣсенъ въ Временникъ Императорскаго Московскаго общества Истории и Древностей Російскихъ 1858 л. и въ отдѣльныхъ оттискахъ. —

- 33) Единъ французинъ пѣтникъ Бертрандонъ де ла Брокиеръ, кой е ходилъ на поклонение въ Іерусалимъ, вращаѣщъ са прѣзъ Българиѣ въ 1432 лѣта описва пѣтишествіе си и казва. „Додѣ сѣмъ ишалъ прѣзъ Македоніѣ, Българіѣ и Расіѣ (Сърбіи), видѣхъ чи Турчинъ събираше войскѣ т. е. заповѣдалъ бѣ да са приготавѣтъ они кои сѣ за това утрадени. Ные по пѣта, дѣ смы приноцовали, по всѣко мѣсто смы находили Българи, кои сѣ Христиани и кои намъ казвахѣ, чи онѣ-зи кой дѣржи коня за бой (войнѣ), не плаща *харачъ*, нѣ е унужденъ да ходи и съваюва съ Туркамъ; а други (кои нѣсѣ войници) плащѣтъ по пѣдесѣтъ аспры (акче — дукахце, 3 дукахца = 1 пара) на главѣ. Приказвали ми сѣ ище, чи има капетанъ (воивода) нѣкой си на има *Дизелъ-бей*, кой варди земѣ отъ влашкы границы до чѣрнаго моря; *Зинанъ-бей* же отъ тѣхъ границѣхъ до Боснѣ, а Исакъ-бей отъ тамо до Славоніѣ. Това ми сѣ казали у деспотовъ дворѣ.“ Тыя пѣтишествіи записки са нахождѣтъ въ царское книгохранилище въ Парисъ подъ брой 10.264. вишѣ Сърбскы Гласникъ свѣзка VI.

- 34) За Султанъ Муратовъ смѣръть на Косово-поле найвѣрно доказательство може бы слѣдный ферманъ, обнародованъ на Сърбскы въ X. свѣзка Гласника имѣ.

Ф е р м а н ъ

Кого е Султанъ Баизитъ Илѣрѣмъ издалъ, исправаждаѣщъ мѣртвое тѣло султана Мурата въ Брусѣ на погребение, Брусанскому кадию и Сюлеманъ-бею първому векиль-харчию.

Лѣто турско 791, а отъ Христа 1389.

(приводъ отъ Турскы).

Тебѣ Брусанскому кадию, кой си найправосѣднѣй между мюсломанскимъ сѣдникамъ, кой си найдобродѣтѣльнѣй между свѣщенникамъ (шевланамъ) одного Бога славѣщимъ, кой си изворъ мѣдрости и добродѣтели, наслѣдникъ пророковѣхъ знаниѣ, и кой си прѣдмѣтъ Благоволеніѣ царства ми (нѣ-ка ти са умножи благодѣтель), и тебѣ, мой векиль-харчию Сюломанъ бей! кой си найвѣрнѣй между вѣрнихъ ми, кой си цвѣтъ мюсломанства и украшение прѣсвѣтлыѣ Меки и Мединѣ, (нѣка до вѣка въ чѣсть останешѣ), —

кога приспѣе тои-зи мой высокъ ферманъ, знайно да бѣди, чи послѣ Косов-скаж побѣдѣ, коѣ смы по Божиѣхъ наредѣхъ добыли, баща ми Султанъ Муратъ, кого животъ е былъ счастливъ, а смѣртъ мѣчъничѣска, при всѣмъ томъ що са е онъ послѣ сновидѣние си всевышнему творцу молилъ, да го удо-стои мѣчъничѣства, невредимъ въ полно здравие повѣрнѣлъ отъ боилища въ шаторъ, кой е до неба възвышенъ. — И когда смы най голѣмъ радость и задовольствие имали, глѣдающе, какъ са отсѣчени банскы главы подъ под-ковамъ конскихъ ногъ търкалѣтъ, какъ нѣкои си съ вързанѣ рѣцѣ, а нѣкои си съ изприбиты мишцы (рамени) стоѣтъ, тогава ненадѣйно единъ нѣкой си иманемъ Милошъ Копилчѣ, дошавшѣ съ лукавствомъ и притворностиѣ, ка-залъ, чи е приѣмнѣлъ исламскѣ вѣрѣ, молащѣ да са приѣмни и онъ въ раду побѣдоносцевъ войновъ. — И когда по молению негову былъ пропуснѣтъ, да цѣлуетъ ноги свѣтлаго цара, онъ вмѣсту да изпѣлни това, управилъ е неустрашимо отровны ханцарѣ (ножѣ), кого е ималъ съкрытъ въ рѣкову си на свѣтлое тѣло прѣсвѣтлаго цара, и задавшѣ му тишкѣ ранѣ, напоилъ го съ мѣчъничѣскы сокъ (шербетъ). Онъ е вѣкы причисленъ въ онъ-зи чинъ, кого е всемогущий творецъ установилъ за мѣченицы, пророцы, вѣрны и непорочны. Негова душа, подобна птици, лѣтае сега по насадены полета отъ райскы шипцовы цвѣти. (Нѣка са излѣе на него благодать божиѣ.) Пощо е реченый Милошъ причинилъ дѣло сие, нагърнѣлъ е да бѣга прѣдъ войнѣмъ, кои са съ блѣстали кѣту звѣзды на небо, нѣ быде достигнѣтъ отъ храбрѣхъ войновъ и посѣченъ на кѣсове. Услѣшавъ азъ за тойзи случай, упѣтилъ съмъ са кѣмъ мѣченичѣскаж постелѣж, нѣ него, цара, мѣртва наи-дохъ; а въ истое него врѣмѣ случило са е, та и мой братъ Якубъ-бей у вѣч-ность са е приселилъ. Азъ съмъ проводилъ блистатѣлнѣйшый ковчегъ съ тѣломъ отца моего съ вѣрны людие, да са тамо съхрани. Тако убо когда приспѣе тѣло тамо, вые щѣте го погрѣба, безъ да обясните нѣкому си тои-зи случай, нѣ ище да покажите прѣдъ свѣтомъ знацы побѣды, щото непри-тели да не бы были въ състояние да примѣтѣтъ нѣщо си.

Тѣй да знайте и тому моему сватому знаку да са повиновате.

Писано у половинѣ мѣсеца Шабана 791 година.

Оригиналъ са находи въ Царыградъ и отъ него е добытъ приписъ отъ Г-на К. Николаевича прѣжде бывшаго Сърбскаго капу-киха въ Царыградъ.

- ³⁵⁾ Тамъ рѣкописъ е найдена въ Жерунѣ въ 1838 у некого си Димитра бывша-го учителя тамо. Господинъ Анастасъ Дукинди, родомъ Сливненецъ, въ него врѣмѣ отъ любовородности побуденъ ходилъ е нарочно да издири нѣщо си отъ наши драгоцѣнны старины. Отсвѣнѣ немъ рѣкописъ онъ е напшаль и другы нѣколко листове на кожѣ писаны отъ чърковны книги, събралъ е и нѣколко си народны пѣсны, описалъ и мѣстности. А сичко това е извършилъ на свои разноскы и придалъ гы покойному В. Априлову во Одесѣ. Нѣ тии сички Априлови збирки съ разпилили послѣ смѣрти его. Тамъ же рѣкописъ са находи днѣсь въ рѣцы Г-на Николаа Мурзакевича, какъ то и други мно-го старо-български рѣкописи. Г-нъ Мурзакевичъ ѣ зѣлъ да ѣ прочѣте и си ѣ освоилъ! Знайно е чи покойный В. Априловъ кѣту са бѣ провъзгла-силъ изъ Българиѣхъ за просвѣтителъ Българскы, само съ голы рѣчи и за пу-стѣхъ славѣ, отъ разны мѣста Българии му са изпроводихъ и рѣкописи и мо-

нети и народны пѣсни, нѣ то сичко са изгубило, какъ то казахмы, послѣ смѣрти му. Отъ народны пѣсны остави нѣколко си приписани отъ него, нѣ той кѣту са трудилъ да гы гуди въ ритмы, поправилъ гы по рускому свои-ству и така гы изкривилъ, щото ни руски ни български станѣли! Ные казах-мы, чи Г-нъ Априловъ за пустѣхъ славѣ и съ голы рѣчи е былъ провъзгла-сенъ за родолюбецъ, основающе са на живы свидѣтельства. Той е былъ толко чюдень сѣброблюбецъ, щото е оставилъ нѣколко си млади Българчета учащи са въ Одесѣ да умрѣтъ одъ ускѣдности нуждаго имъ препитаниа и одѣяниа! А покойнаго Венелина, кой са убѣрилъ камъ него за помощъ, оста-вилъ е безъ отвора, и той славный мѣжъ отъ ускѣдности е починѣлъ въ московскаж болницѣ! А послѣ, кога одешкии Българи съ поискали да му въздвижѣтъ паметникъ, В. Априловъ е былъ изпѣрво на това противникъ! Нѣ ще кажи нѣкои си, чи завѣщаль за Габровско училище състояние си. Чи можаше ли да го зѣми съ себе си въ гробу? Той щѣ нещѣ го остави. Родолюбие истинно е чловѣкъ въ животу си да извърши що можѣ, безъ да изисква условия да го наричѣтъ тѣй или онѣй. Ные имамы живы при-мѣры днѣсь отъ такива родолюбцы Българы, кои струвѣтъ добро, зашто е добро, и не изисквѣтъ тытули и условия!

- ³⁶⁾ Шризмо — *ὁρισμός* — заповѣдъ, повелѣние. хорѣ — мѣсто отъ *χορὸν* — хоръ и хора значи народъ, събрание, та рѣчь са находи и въ Зендскы изыкъ въ такова значение. Кисури — *κλεισούρα* — грѣц. заключено мѣсто по тыснѣхъ горскы проходы, устия, дѣ въ старость имало желѣзны врата. Форось — *φοῖρε* — търгъ, пазаръ. кумеркъ — мытъ, гюмрюкъ. оргиа — *ὄργη* — грѣцк.) Отъ таж граммотѣ са види колко обшырно е было Българское царство въ врѣмѣ Асѣна I.

- ³⁷⁾ Тѣи-зи пѣсни ми са проводени въ Одесѣ отъ Господина Кръста В. Тър-панова, кой гы е слушалъ отъ нѣкои си старцы въ Котилѣ. Тии сѣ твър-дѣ важны; зашто сѣ повѣстуватѣлни и относѣтъ са прѣди падениа Бълга-рии, кога са сѣ чѣсто били Българи съ Гърцы въ равнѣ Руманиѣхъ, а най паче въ Подгорѣе т. е. въ подножие Старыя Планкы въ Тракийскѣхъ странѣхъ. А въ двѣ отъ тѣхъ сѣ спомѣнува Божнѣ войвода, кой е сѣщый Божнѣ, прѣд-вождающый Симеоновы полковы подъ Царыградскы стѣны. Отъ тѣхъ пѣс-ны са види, чи той былъ и на Мацарскаж биткѣ, кои дѣйствительно е была подиръ Царыградскый походъ Симеона великаго.

НАРОДНИ ПѢСНИ.

(Донкина надъ Гърцы побѣда.)

Донка дума бачю си,
Чюли Бачко-льо разбрали!
Гърци Подгорѣе минѣли,
Нашѣ сѣ войскѣ разбили!
Млады момы поробили,
Въ Цары града гы отвели
И гы съсъ вѣжи вързали,
И по улицы водили
Да имъ на мѣчкы играли!

Не могъ, бачко, да търпъ!
 Разпаша сабъ дамаскъ,
 Азъ да си ъ припашъ,
 Да поведъ момцы юнацы,
 По горы азъ да си идъ
 Та да си Гърцы пристигна,
 Пристигна и гы навикъ.
 Припаса Донка, Донке ле,
 Припаса сабъ дамаскъ,
 Въсѣдна кона гарвана,
 Повела отборъ юнацы,
 Доло въ Руманъ отишла,
 Пристигна Гърцы юнацы,
 Войскъ имъ е разбила,
 Съсъ кона си гы тѣпкала,
 Съсъ сабъ пѣтъ отварила!
 Клала е Донка, робила,
 Тры хиляды е изклала,
 Трыста е робы довела.
 И въ тъмницъ гы запрѣла.

Д Р У Г А.

(Стопнъ и млада заробена Гъркыня.)

Чювай малу голѣму
 Момцы юнацы пишете,
 Млады войводы отбирете
 Въ Цары градъ да си идимы,
 Да идимъ да го призьмимъ
 И пакъ на задъ да додимы,
 Гърцы съ насъ бои имѣть.
 И щъ, мали мо, да идъ,
 Да идъ и пакъ да додж.
 Много иманье да зѣма,
 Да додж да са ужениъ.
 Ходи Стопнъ и додж,
 Доведи кона хранина,
 Донеси много иманье,
 Доведи момъ Гъркыня.
 Майцъ си младъ робыня,
 Нему си младъ слугыня.
 Държъ ъ Стопнъ що държъ
 И пакъ са съ неж не вѣнчъ!
 Робыня млади Гъркыня,
 Твърдъ ъ млогу дожалъ,
 Та си са млада обеси!

Боинъ побѣжда Мацары и отмыщъва имъ.

И чювай, мамо, и чювай!
 Голѣмъ бой е станѣло
 Горъ ми, горъ въ Мацарску.
 Войскъ ни сѣ разбили,
 Четиры войводы убили!
 Рача и Станча убили,
 Кирча, Юванча робы фанали,
 Въ тъмны тъмницы фърлили.
 Боинъ ище не отводи!
 Момцы юнацы да заведе,
 Моравцы да си навие,
 Кирча, Юванча да си отърве.
 Ей чи си Боинъ достигна,
 Избилъ е момцы Моравцы,
 Пороби млади Мацарцы.
 Стары си бабы колѣхъ,
 Млады си булки робѣхъ.
 Тѣшию иманье зѣмахъ.
 Боинъ имъ тихомъ думаша:
 Ой ви! вые отборъ юнацы!
 Не си моми робете,
 Тии подиръ ни ще додѣть
 Тии сѣ наши посестрими,
 Тии сѣ народъ Българскы,
 Ные ще гы уженимы,
 За нашы славны Българи!

Боинъ войвода или Българскы походъ въ Горниъ Моравъ и въ Боемиъ.

Протогири выкѣть,
 Клепала клепѣть,
 Изъ града Ракова:
 Събори са събирайте,
 Момцы юнацы отбирайте!
 Млады войводы пишете!
 Боинъ дума маици си:
 Тры нѣща сѣ мамо на свѣта.
 И тры тѣ ми са ревижъ.
 — Хубавъ момъ да либъ,
 Да либъ и да ъ зѣмна.
 Хранина кона да ѣздж,
 На прѣдъ юнацы да вървѣ,
 Кравайницъ сабъ да въртѣ
 И тѣнкъ снагъ да кършъ.
 Момцы юнацы писали,

И мене младъ войводъ,
 Горъ въ Моравиѣ да идимъ
 Моравъ да си привземнимъ,
 Момцы Моравцы да потрошимъ,
 Момы Моравчанкы да робимъ.
 Много сѣ, мамо, хубави,
 Хубави юще гыздави!
 Щѣ идѣ мамо, щѣ идѣ!
 И пакъ щѣ са завърна.
 Момъ Моривчанкѣ да зѣмна,
 И тука да ѿ доведѣ
 Тебѣ, мамо, млада робыни
 И менѣ млада слугыни.
 Млада царица да стани.

Ходи Стомнѣ и нави
 Моравиѣ си привзѣхъ
 Моравиѣ юще Боемиѣ (Боемиѣ)
 И ни сѣ назадъ върнѣхъ

Има му Бомнѣ гудихъ

Млада робына доведи
 Въ Търнову градъ отидѣ
 И го царъ гудили.
 И има му прикрѣщали

Робыни млада царица.

Всѣхъ види отъ съдържаниа, какъ важность имѣтъ тѣхъ-зи старо български пѣсни, кои са относѣтъ въ Симеоново врѣмѣ т. е. тии сѣ 1000. годишнии пѣсни, съхранивши са и до сега въ народу! Ные ги оставимъ за сега безъ общыри за замѣчаниа, зашто то тии ще сѣ вмѣстѣтъ и въ трѣтаѣ часть Показалеца. Нѣ само толко забѣлѣжвамы въ кратцѣ, чи тии увардили сѣща-мъ повѣствоватѣлнѣ истинѣ за тѣхъ врѣмена. Кой е прочиталъ Българска-мъ повѣстность знай, чи великий Симеонъ побѣдивъ Византийцы подъ самы царыградскы стѣны за веднѣшъ свързва миръ съ тѣхъ и враща са въ Българинѣ. Отъ тѣхъ пѣсни ные видимъ ясно, зашто са е върнѣлъ, а найпаче отъ има Бомнѣ. Ные видѣхми въ Симеоновѣ пѣсенъ чи самъ Симеонъ командувалъ подъ царыградскы стѣны Българское войнство, нѣ и нѣкой си Бомнѣ върѣлъ напредъ, клинъ си въртѣлъ и Златнѣ вратѣ глѣдалъ. Въ тѣхъ же пѣсни видимъ, чи Мацари разбили едно Българско отдѣление въ Горнѣ Моравѣ или въ Боемиѣ, убили нѣколко Българскы войводы, и нѣколко си заробили; а Бомна го юще нѣмало да иди да разбие Мацары и да освободи Българскы войводы. Дѣ е былъ Бомнѣ? разумѣва са чи юще подъ цари-

градскы стѣны съ Симеона великаго, кой добывшъ извѣстие за Мацарское движение унуждилъ са да остави Царыградъ и да прати Бомна противъ Мацары. Юще видимъ отъ тѣхъ пѣсны чи Бомнѣ са избралъ за главны войводѣ въ градъ Раково и чи избирание ставало общенародно. Въ послѣднѣмъ пѣсенъ има изоставено нѣщо си и входи друго има Стомнѣ, за това са гудихъ измежду капчици, да са знаи чи не е пѣлиа. Азъ ѿ обнародвахъ какъ то ми е проведена отъ вышешоманѣтаго господина. Раково же е между Сливенъ и Котилъ, малко днѣсь селце, нѣ на около му са нахождѣтъ много старини, и за него има много погрѣданиа въ Котилъ и Сливенъ, а върное, чи той старъ градъ, кѣту са развалилъ, населилъ днѣшны Сливенъ и Котилъ.

2) Страннаѣ рѣчь *мантиѣ* замѣнѣвамы съ старо-българскаѣ нашѣ народнѣ турпанѣ, основающе са на една народнѣ Българскѣ пѣсенъ и пословицѣ. Въ Ладины пѣсны, пѣимы въ признание св. Лазара, кой е замѣнилъ Ладино има, кога ходѣтъ малки момичета да *лазарѣтъ* или по-право *ладуѣтъ*, пѣе са и слѣднѣмъ пѣсенъ:

Сиви мои глѣбци,
 Дѣ сти вы лѣтали?
 По царювы дворы!
 Що ни царъ работи?
 Бѣ излѣзалъ отколѣ
 Царъ съ воиницы на поле.
 Пѣприце си гонѣше,
 Храненъ конъ въздѣше,
 Дълго копѣе въртѣше,
 Мѣдны щити ломѣше!
 Що царица тѣкмѣше?
 Въ станъ царица сѣдѣше,
 Царю турпанѣ тѣмѣше.

А пословица са е съхранила между Българьмъ по слѣдному начину: кога искѣтъ да кажи тѣ нѣкому си, чи нѣще добые нѣкоѣ си голѣмѣ награда, казвѣтъ: *то ще тѣ ублѣкѣтъ съ турпанѣ*, а по нѣгде си прибавѣтъ и *царскы*. А то ще кажи съ другы рѣчи, съ това що чинишъ ты, не са падѣ чи щѣтъ тѣ направи царъ.

Нека разглѣдамы и словопроизведение на таѣ рѣчь, да не бы нѣкои си мадрецъ ѿ зѣлъ за татарскѣ корена рѣчь ѿ е *тур*, ком значи извышение. *Туръ* значи и *кум*, по турскы. Ные имамы на Българскы изыкъ рѣчь *турпанѣ* — гуждамъ отъ горѣ, и трупамъ и *трупъ* — чѣловѣчское цѣло тѣло исправено на горѣ, *торъ*, прѣстъ, ком са турѣ на поверхность земы да са нагои, и *натурвалъ* т. е. правѣ земѣ да стани по силна. Отъ сичкы тѣхъ са види чи таѣ рѣчь е старо-българска и има значеніе: *гудено отъ горѣ*, извышено, а знаино е чи царскѣмъ дрѣхѣ *турпанѣ* (мантиѣ) е върхна дрѣхѣ, коѣ е облачилъ царъ върху другы си дрѣхы. Отъ послѣ въ книжевы българскы изыкъ са вижда та рѣчь замѣнена съ *баграницѣ*, т. е. дрѣхѣ направена

отъ платъ имѣющъ багряныя красны, кою сѣ носили цари и была е сѣпо-
дѣна царска одѣжда. На Францушкы языкъ *tour* — башни — кула, *le tour*
de Babel — Бабилонскы стѣлпъ; на нѣмскы языкъ *torg* — торъ, прѣстѣ, гной стѣ
кою натуривама земѣ. Тамъ рѣчь *турпанъ* е была твърдѣ стара у Българы, и стѣ
тамъ верхнѣ дрѣхѣ сѣ почитали не само царие нѣ и други отличны лица. Діонъ
Кассіи, (книг. 49.), кой сѣ родилъ 155 подиръ Христа, историкъ Гръкъ, опи-
саящъ Панонцы, Словены, *ἑῆτοι*, дѣ е былъ онѣ нѣколко години управляющы
отъ Римлянскѣ странѣ, казва. *Ὁνομάζονται δὲ οὕτως, ὅτι τοὺς χιτῶνας τοὺς χει-
ριδωτοὺς ἐξ ἱματίων τινῶν ἐς Πάννους ἐπιχωρίως πᾶς καὶ κατατέμνοντες καὶ
προβαγορέοντες συζῶντες.* — Назоваважъ сѣ же такъ (Панонци) за-
щото сѣ съшиважъ врѣхны сѣ рѣжависты дрѣхы отъ нѣкои сѣ платъ по
мѣстны сѣ обичаи на: *Πάννους* — Турпаны (?) и гы тѣй назоваважъ. — На-
шы Българы и до днѣсь наричажъ нѣкои сѣ отъ Шопы (Тукидидови Сопы)
Дупловцы, защото носяжъ врѣхны дрѣхы въ крѣста прищипажти, тасны, а
на долу шыроковы, та гы показважъ дебѣлы отъ узадѣ.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е.

Прѣдговоръ. Ликъ Асѣна първаго. Какъ трѣба да приѣмамы Византийскы и западны писатели, писавшы за Българскы дѣла и каквы народы трѣба да разумѣва читатель подѣ иманемъ *Византийцы*. Въ вакво сношение са е нахождала Византийска държава съ Българската и какъ са сѣ записвали Българскы дѣла отъ Византийцы. Какъ са отзивава съврѣменникъ списатель Византийскы Никита Хонскый за Асѣна и брата му Петра. Какъ описва Византийцы Михаилъ Дука, писавшый историкъ отъ врѣмани Юнна Кантакузина до 1462. достигающъ. Какви сѣ были западни писатели срѣднего вѣка, въ кое врѣмя спада Асѣновъ вѣкъ. За Асѣновскѣ власть въ Търново. Българи си привѣзгласили Асѣна за царь въ Търново. Съ каквъ начинъ е станжло то привѣзгласение. Надписъ Асѣна втораго, откритъ въ Търново въ теке-цямиси прѣжде чъркова храмъ св. 40 мъченикъ, размысление и сравненія тогъ надписа съ Византийскы писатели. Изображение побѣды Асѣна втораго надъ Гръцы. Отломакъ отъ рѣкописъ съчинения Търновскаго Патриарха Евтимия Българина, дѣ са описва побѣда Асѣнова надъ Латины и комъ причина е заставила Асѣна да бие Латины. Нѣколко рѣчи връху той-зи отломакъ. Кръстоносни походи. Упривѣргание *Унш*. Отломакъ отъ Българскѣ рѣкописъ, Историкъ Българьмъ, отца Пансиса. Отъ кога сѣ остали Западнаго вѣроисповѣданія Българи *Павликани* зовими. Що сѣ были въ сѣщность Манихѣй и Богомилци. Размысление връху вышелеманжтѣ рѣкописъ. Български граждански закони отъ Крума и другихъ. Прѣславскы и Търновскы дворъ въ врѣмя срождения имъ съ Византийцы. Какъ сѣ поставили на управление Турци въ врѣмя привѣзѣтия Българии, и нхнии най стари чинове. За турскы изыкъ и за първы имъ Султаны. Срождение Шишманова дома съ Амурата. Прѣдисловие отъ поманжтѣ рѣкописъ историкъ отца Пансиса, дѣ са описва тогдашно грѣкоманство въ Българикъ. Отъ Гръцкы писатели, какъ са сѣ силили Гърци и *Великаш чърковъ* да изкоренижтѣ Българскѣ народность. Борисовъ или Бориловъ Синодикъ. Българска златопечатъ XIII. вѣка Асѣно първому отдаваема. Живи възпоманиния за Асѣна въ Българикъ. Кратко описание окръжности Сливена. Нѣколко си забѣлѣшки. Каквы обстоятелства прѣдшествожтѣ Асѣновъ вѣкъ. Кратко изложе-

ние Българскихъ дѣлъ, по Византиицѣмъ. Народна Българска пѣсень царю Симеону. Забѣльшки. Петрово царствование. Свѣтославъ Рускы и Цымискый. Кръстоносни походи съ каквѣ цѣль започинахъ. Появление Асѣна и брата му Петра. Народна пѣсень. За българскаѣ въ Цариградѣ книжевиѣ общинѣ, и за исуитское появление между Българы. Десять Българскы пѣсни съ измѣненныя.

СЪДЪЖАНИЕ ВЪ ЗАБѢЛЪШКЫ.

1. Що значи легенда и какво уцѣнение трѣба да има. Папски були. 2. пропаганда. 3. какъ поставяють въ Хиндистанъ Исуити. 4. рѣчь цамиш. 5. за търновскы надпись. 6- рѣчь тытулъ. 7. рѣчь Фрагъ, Фражи. 8. за що е уставиль Асѣнь Емануила зета си да бѣди Деспоть въ Солунъ. 9. на каквы срѣдства сѣ прибѣгвали Византийци да умекчяють воены Българскы духъ. 10. за отломъка Патриарха Евтимии. 11. *Епѣратес*. 12. за българскы книжевенъ изыкъ, какъ е страдалъ. 13. Морно-поле въ Търново. 14. за има Шкѣи, що назовава влашкы лѣтописецъ Българи. 15. кое Самскрито племя е дошло найнапрѣдъ отъ Хинуисти-на въ дѣшнѣ Българинъ. 17. за казая-Артина. 18. за обичнаѣ клеветѣ въ Турско. 19. рѣчь Павликинъ. 20. рѣчь робъ и работа. 23. нѣколко стари имана. 24. за Крумовъ въпросъ. 25. рѣчь Хаканъ. 26. Крумовъ законъ за просащы. 27. Помана и Вѣртимъ етрурскы божѣства. 28. рѣчь пѣмизъ. 29. рѣчь рупъ. 30. Михаль-Беюви потомцы. 31. рѣчь рахванъ. 32. рѣчь коняръ-кытнъ. 33. Францушкы пѣтишественникъ прѣзь Българинъ въ 1432. 34. за Султанъ Муратовъ смѣръ на Косо-во-поле отъ турскы ферманъ. 35. за рѣкописъ отца Паисия що се находи въ Одессѣ. 36. размысление на нѣкои си рѣчи въ Асѣнѣво златопечатъ. 37. Народни Български стари повѣстувательни пѣсни. Донкина надъ Гърцы побѣда. Стомнъ и млада заробена Гъркыни. Манарска бытка съ Българи и побѣда Бошнова. Бо-мнъ войвода или Българскы походъ въ горинъ Моравъ и въ Боемиѣ. 38. рѣчь турпанъ (манди).

П Р И Б А В Л Е Н И Е.

Въ сие съчинение възпоманѣхмы има Михаль - Бей, кой прѣдвождалъ Помацы Българи съвоювавши съ Илѣрѣма Бамзита въ 1401. противъ Тимерлана или Демира Татарскаго Хана въ Малѣ-Азѣѣ. Други же Михаль-Бей са спома-нува юще въ по-по-слѣдны врѣмена, т. е., кога Турци воювали нѣколко пѣти про-тивъ Мацары. Едногo Михаль-Бей потомци живѣють и днѣсь въ Ихтиманъ, носѣще има и подписуѣще са Михаль - Бейлери — Михаль - Беювци; а втораго потомци са нахождатъ въ Бѣлѣ и Лѣтницѣ, села въ Търновско укрѣпѣне, не о-баче подъ това има. Въ Одринъ (Едрене) има мостъ, кои носи има *Михаль-Бей Кюпрюск* — Михаль-Беювъ мостъ, и цамии Михаль-Бей — цамиси или Имарети — Михаль-Беюва цамии, задушбина. Въ Цариградъ, въ Евкафъ калеми (попе-читѣлство надъ сички задушбины) има и Михаль-Бей въкуфу — Михаль Беюва задушбина. Одринскы Михаль-Беювъ Имаретъ — задушбина, ималъ е приходи си отъ Плѣвень и плѣвненскы нѣкои си села, т. е., тии села сѣ' были наредени да плащѣтъ тамо, защо тии сѣ' врѣма были Михаль - Бегови прѣтѣжаны, а по-диръ смѣрти му завѣщалъ да плащѣтъ за обдѣржаниа Одринскаго Имарета и по-правления моста (о тому смы писали по обшырно въ забѣлѣшкы пѣрвыа части Горскаго Пѣтника). Тѣй-зи сѣ' двѣ важни лица за Българскѣ отъ послѣ падениа

ПОГРѢШНОСТИ.

Стран.	радѣ	печатано	читан
7	39	вся	всѣя
10	8	Λεηλατῶν	λεηλατῶν
13	40	второго надписа	надписа втораго Асѣна.
22	17	отстапници	отстапници
24	32 и 38	го 100 иначе	до 100 начало
26	10	най сѣтис	най-сѣтнѣ
28	5	до 1790	до 1690
28	40	Византийскимъ	Византийскимъ
30	16	въ Бытлѣ	въ Бытолѣ
32	14	зѣвали	зѣвали
32	14	зѣвала	зѣвали
32	38	изобиліе	изобиліе
39	36	религиозни	религиозни
40	5	земеописно	земеописно
42	13	подвласти	подвласти
47	19	протитахъ	прочитахъ
50	35	Бъ	Въ
56	4	Епископи	Епископи
58	8	отъ природа	отъ природа
58	28	какива	такива
59	33	рѣкѣ	рѣкѣ
59	33	четвѣртъ	четвѣртъ
59	34	въ неж	въ неж
60	14	новоселскѣ	новоселскѣ
61	25	рѣкѣ	рѣкѣ
65	35	прѣдмѣстѣ	прѣдмѣстѣ
69	2	Въсѣдна	въсѣдна,
72	15	за нечастіе	за несчастіе.
73	9	Българинѣ	Българинѣ
80	28	цѣмъ	щѣмъ
91	20	папищсшкѣ	папищашка
92	7	ролигознаго	религознаго
96	10	тытуле	тытуль
103	30	моного	много
108	9	невинно му	невинному

